

[2000/10/22 v3.01 Landscape Pages (DPC)]

[2016/05/21 v2.44 Cross-referencing by name of section]

taittirīya
āranyakam

Colophon

This document was typeset using \LaTeX , and uses the Siddhanta font extensively. It also uses several \LaTeX macros designed by *H.~L.~Prasād*. Practically all the encoding was done with the help of Ajit Krishnan's mudgala IME (<http://www.aupasana.com/>).

Acknowledgements

The initial ITRANS encodings of some of these texts were obtained from <http://sanskritdocuments.org/> and <https://sa.wikisource.org/>. Thanks are also due to Ulrich Stiehl~ (<http://sanskritweb.de/>) ~for hosting a wonderful resource for Yajur Veda, and also generously sharing the original Kathaka texts edited by Subramania Sarma.

See also <http://stotrasamhita.github.io/about/>

FOR PERSONAL USE ONLY
NOT FOR COMMERCIAL PRINTING/DISTRIBUTION

Contents

taittirīya āraṇyakam	1
prathamah praśnaḥ --- aruṇapraśnaḥ	2
dvitīyah praśnaḥ	25
tr̥tīyah praśnaḥ	33
caturthah praśnaḥ	40
pañcamah praśnaḥ	53
ṣaṣṭhah praśnaḥ	68
saptamah praśnaḥ --- śīkṣāvallī	76
aṣṭamah praśnaḥ --- brahmānandavallī	80
navamah praśnaḥ --- bhṛguvallī	83
daśamah praśnaḥ --- mahānārāyaṇōpaniṣat	86
ambhasya pārē	86
gāyatrīmantrāḥ	87
dūrvāsūktam	87
mṛttikāsūktam	88
śatrujayamantrāḥ	88
aghamarṣaṇasūktam	89
durgāsūktam	90
vyāhṛtihōmantrāḥ	90
jñānaprāptyarthaḥōmamantrāḥ	90
vēdavismaraṇāya japamantrāḥ	91
tapaḥ praśamsā	91
vihitācaraṇapraśamsā niṣiddhācaraṇanindā ca	91
daharavidyā	91
nārāyaṇasūktam	92
ādityamaṇḍalē parabrahmōpāsanam	93

ādityapuruṣasya sarvātmakatvapradarśanam	93
śivōpāsanamantrāḥ	94
paścimavaktra-pratipādaka-mantraḥ	94
uttaravaktra-pratipādaka-mantraḥ	94
dakṣiṇavaktra-pratipādaka-mantraḥ	94
prāgvaktra-pratipādaka-mantraḥ	95
ūrdhvavaktra-pratipādaka-mantraḥ	95
namaskāramantrāḥ	95
agniḥōtrahavaṇyāḥ upayuktasya vṛkṣaviśēṣasyābhidhānam . .	95
bhūdēvatākamantraḥ	96
sarvadēvatā āpaḥ	96
sandhyāvandanamantrāḥ	96
praṇavasya ṛṣyādivivaraṇam	96
gāyatrīyāvāhanamantrāḥ	97
gāyatrī upasthānamantrāḥ	97
ādityadēvatāmantraḥ	97
trisuparṇamantrāḥ	98
mēdhāsūktam	98
mṛtyunivāraṇamantrāḥ	99
prajāpatiprārthanāmantraḥ	100
indraprārthanāmantraḥ	100
mṛtyuñjayamantrāḥ	100
pāpanivāraka-mantrāḥ	100
vasuprārthanāmantraḥ	101
kāmōṣkāṛṣīt-manyurakāṛṣīt mantraḥ	101
virājahōmamantrāḥ	101
vaiśvadēvamantrāḥ	102
prāṇāhutimantrāḥ	103
bhuktānnābhimantraṇamantrāḥ	104
bhōjanāntē ātmānusandhānamantrāḥ	104
avayavasvasthatā-prārthanāmantraḥ	104
indrasaptarṣi-saṃvādamantraḥ	104
hrdayālbhanamantraḥ	104
dēvatāprāṇanirūpaṇamantraḥ	105

agnistutimantraḥ	105
abhīṣṭayācanāmantrāḥ	105
paratattva-nirūpaṇam	105
jñānasādhana-nirūpaṇam	106
jñānayajñah	107

kr̥ṣṇayajurvēdīyataittirīya-kāṭhakam 109

prathamah praśnah	110
dvitīyah praśnah	127
tr̥tīyah praśnah	146

॥tāittirīya āraṇyakam॥

॥prathamah praśnaḥ --- aruṇapraśnaḥ॥

ōm bhādraṃ karṇēbhiḥ śṛṇuyāmā dēvāḥ| bhādraṃ
pāśyēmākṣabhīryajātrāḥ|

sthīrairaṅgaistuṣṭuvāgṃ sāstaṇūbhiḥ| vyaśēma dēvahiṭaṃ yadāyūḥ|
svasti na indrō vṛddhaśrāvāḥ| svasti nāḥ pūṣā viśvavēdāḥ|
svasti naṣṭārksyō ariṣṭanēmiḥ| svasti nō brhaspatīrdadhātuḥ||
ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ||

bhādraṃ karṇēbhiḥ śṛṇuyāmā dēvāḥ| bhādraṃ pāśyēmākṣabhīryajātrāḥ|
sthīrairaṅgaistuṣṭuvāgṃ sāstaṇūbhiḥ| vyaśēma dēvahiṭaṃ yadāyūḥ|
svasti na indrō vṛddhaśrāvāḥ| svasti nāḥ pūṣā viśvavēdāḥ|
svasti naṣṭārksyō ariṣṭanēmiḥ| svasti nō brhaspatīrdadhātuḥ||
āpāmāpāmapaḥ sarvāḥ| aśmādaśmādītō smutāḥ||₁||
agnirvāyuśca sūryaśca| saha sāñcaskararddhiyā|
vāyvaśvā raśmīpatāyaḥ| marīcyātmānō adrūhaḥ|
dēvīrbhūvanasūvarīḥ| putravatvāyā mē suta|
mahānāmnīrmāhāmānāḥ| mahasō mahasaḥ svāḥ|
dēvīḥ pārjanyasūvarīḥ| putravatvāyā mē suta||₂||
apāśnyuṣṇimāpā rakṣāḥ| apāśnyuṣṇimāpāraghaṃ|
apāghrāmapā cāvartim| apādēvīritō hita|
vajraṃ dēvīrajītāggśca| bhuvānaṃ dēvasūvarīḥ|
ādityānadītiṃ dēvīm| yōninōrdhvamuḍīṣāta|
śivā naḥ śantāmā bhavantu| divyā āpa oṣādhayaḥ|
sumṛḍīkā sarāsvati| mā tē vyōma sandṛśi||₃||

[1]

smṛtiḥ pratyakṣāmaitihyaṃ| anūmānaścatusṭayam|
ētairādityamaṇḍalam| sarvairēva vidhāsyatē|
sūryō marīcīmādattē| sarvasmādbhuvānādadhi|
tasyāḥ pākaviśēṣēṇa| smṛtaṃ kālaviśēṣānam|
nadīva prabhāvātkācit| akṣayyātsyandatē yāthā||₄||
tām nadyōsbhi sāmāyanti| sōruḥ satī na nivārtatē|
ēvaṃ nānāsāmutthānāḥ| kālāḥ saṃvatsaragg śritāḥ|

aṇuśaśca māhaśaścal sarvē samavaṇantritam|
 sataiḥ sarvaiḥ sāmāviṣṭaḥ| ūruḥ sānna nīvartātē|
 adhisamvatsāraṁ vidyāt| tadēvā lakṣaṇē||5||
 aṇubhiśca māhadbhiścal samārūḍhaḥ praḍṛśyātē|
 samvatsaraḥ prātyakṣēṇa| nādhisātvah praḍṛśyātē|
 paṭarō viklīdhaḥ piṅgaḥ| ētadvāruṇalakṣaṇam|
 yatraitādupaḍṛśyātē| sahasraṁ tatra nīyātē|
 ēkagṁ hi śirō nānā mukhē| kṛtsnam tādr̥tulakṣaṇam||6||
 ubhayataḥ saptēndriyāṇi| jalpitaṁ tvēva dihyātē|
 śuklakṛṣṇē samvatsarasya| dakṣiṇavāmāyōḥ pārsvayōḥ|
 tasyaiśā bhavāti| śukraṁ tē anyadyājataṁ tē anyat|
 viśūrūpē ahānī dyaurivāsi| viśvā hi māyā avāsi svadhāvaḥ|
 bhadrā tē pūṣanniha rātirastviti| nātra bhuvānam| na pūṣā|
 na paśavāḥ| nāssdityaḥ samvatsara ēva pratyakṣēṇa priyatāmam vidyāt|
 ētadvai samvatsarasya priyatāmam rūpam| yōssya mahānārtha
 utpatsyamānō bhavati|
 idaṁ puṇyam kuruṣvēti| tamāharaṇam dadyāt||7||

[2]

sākañjānāgṁ sap̣tathāmāhurēkajam| śaḍūdyamā ṛṣayō dēvajā iti|
 tēṣāmiṣṭāni vihitāni dhāmaśaḥ| sthātṛē rējantē vikṛtāni rūpaśaḥ|
 kō nū maryā amīthitaḥ| sakhā sakhāyamabravīt|
 jahākō aśmadīṣatē| yastityājā sakhīvidagṁ sakhāyam|
 na tasyā vācyapi bhāgō āsti| yadīgṁ śṛṇōtyalakagṁ śṛṇōti||8||
 na hi pravēdā sukṛtasya panthāmiti| r̥tur̥ṛtunā nudyamānaḥ|
 vinānādābhīdhāvaḥ| ṣaṣṭiśca trigṁśākā valgāḥ|
 śuklakṛṣṇau ca ṣaṣṭīkau| sārāgavāstrairjaradākṣaḥ|
 vaśantō vasūbhiḥ saha| samvatsarasyā savituḥ|
 praīśakṛtprāthamaḥ smṛtaḥ| amūnādayātētyanyān||9||
 amūggścā parirakṣātaḥ| ētā vācaḥ prāyujyantē|
 yatraitādupaḍṛśyātē| ētadēva vijānīyāt|
 pramāṇam kālapāryayē| viśēṣaṇam tū vakṣyāmaḥ|
 r̥tūnām̐ tannibōdhāta| śuklavāsā rudraganaḥ|
 grīṣmēṇāssvartatē sāha| nijahān pṛthivīgṁ sarvām||10||
 jyōtiṣāṣpratīkhyēnā saḥ| viśvarūpāṇi vāsāgṁsi|

āḍityānāṃ nībōdhātaḥ saṃvatsarīṇaṃ karmaphalam
varṣābhirdādatāgṃ saha aduḥkhō duḥkhacākṣuriva
tadmāṣṣpīta iva drśyātēḥ śītēnāvyaathāyanniva
rurudākṣa iva drśyātēḥ hlādayatē jvalātaścaiva
śāmyataścāsyā cakṣuṣī yā vai prajā bhrāggśyāntēḥ
saṃvatsarāttā bhrāggśyāntēḥ yāḥ pratitiṣṭhanti
saṃvatsarē tāḥ pratitiṣṭhanti varṣābhyā ityārthaḥ॥¹¹

[3]

akṣiduḥkhōtthitasyaiva viprasānnē kaṇīkēḥ
āṅktē cādgāṇaṃ nāsti r̥bhūṇāṃ tannībōdhātaḥ
kaṇakābhānī vāsāgṃsi ahatāni nībōdhātaḥ
annamaśnītā mṛjmīta ahaṃ vō jīvanaprādaḥ
ētā vācaḥ prāyujyāntēḥ śaradyātrōpaḍrśyātēḥ॥¹²
abhidhūnvantōḥbhighnānta iva vātavantō marudgāṇāḥ
amutō jētumiṣumūkhamiva sannaddhāḥ saha dādrśēḥ ha
apadhvastairvastivārṇairiva viśikhāsāḥ kapardinaḥ
akruddhasya yōtsyāmāṇasya kruddhasyēva lōhinīḥ
hēmataścakṣuṣī vidyātī akṣṇayōḥ kṣipāṇōriva॥¹³
durbhikṣaṃ dēvalōkēṣu mānūṇāmudakam gr̥hēḥ
ētā vācaḥ prāvadantīḥ vaidyutō yāntī śaiśīrīḥ
tā agniḥ pavāmanā anvaikṣataḥ iha jīvikāmapāripaśyanī
tasyaiṣā bhavātīḥ ihēhāvaḥ svatāpasāḥ
marūtaḥ sūryātvacaḥ śarmā saprathā āvṛṇēḥ॥¹⁴

[4]

atitāmrāṇī vāsāgṃsi aṣṭivājriśataghnī ca
viśvē dēvā viprāharanti agniḥhvā asaścātaḥ
naiva dēvō na martyaḥ na rājā vāruṇō vibhuḥ
nāgnirnēdrō na pāvamaṇaḥ mātrkkāccanā vidyātēḥ
divyasyaikā dhanūrārtnīḥ pṛthivyāmapārā śritāḥ॥¹⁵
tasyēndrō vamrīrūpēṇa dhanurjyāmachinatsvāyam
tadindrāḍdhanūrityajyam abhravārṇēṣu cakṣātēḥ
ētadēva śāmyōrbārhaspatyaśya ētadrūdrasya dhanuḥ
rudrasyā tvēva dhanūrārtnīḥ śira utpīpēṣaḥ
sa prāvargyōḥbhavati tasmādyah saprāvargyēṇa yajñēṇa yajātēḥ

rudrasya sa śiraḥ pratīdadhāti| nainagṃ rudra ārukō bhavati| ya ēvaṃ
vēdā||₁₆||

[5]

atyūrdhvākṣōṣtiraścāt| śīśiraḥ praḍṛśyātē|
naiva rūpaṃ nā vāsāgṃsi| na cakṣuḥ pratiḍṛśyātē|
anyōnyam tu nā higgsrātaḥ| satastāddēvalakṣaṇam|
lōhitōṣkṣṇi śāśīrṣṇiḥ| sūryasyōdayanam prāti|
tvam karōṣi nyañjalikām| tvam karōṣi nijānūkām||₁₇||
nijānukā mē nyañjalikā| amī vācamupāsātāmīti|
tasmai sarva ṛtavō namantē| maryādākaratvātprāpurōdhām|
brāhmaṇa āpnōti| ya ēvaṃ vēda| sa khalu samvatsara ētaiḥ sēnānībhiḥ
saha|
indrāya sarvānkāmānābhivaḥati| sa drapsaḥ| tasyaiṣā bhavāti||₁₈||
avādrapsō agṃśumatīmatiṣṭhat| iyānaḥ kṛṣṇō daśabhiḥ sahasraiḥ|
āvartamindraḥ śacyā dhamāntam| upsnuhi tam nṛmaṇāmathādrāmīti|
ētayaivēndraḥ salāvṛkyā saha| asurān pārivṛscati|
pṛthivyagṃśumatī| tāmanvavāsthitaḥ samvatsarō divam cā|
naivam viduṣāṣcāryāntēvāsinau| anyōnyasmai druhyātām| yō druhyati|
bhraśyatē svārgallōkāt| ityṛtumāṇḍalāni|
sūryamaṇḍalānyākhyāyikāḥ| ata ūrdhvagṃ sanīrvaḥanāḥ||₁₉||

[6]

ārōgō bhrājaḥ paṭarāḥ patāṅgaḥ| svarṇarō jyōtiṣimān vibhāsaḥ|
tē asmai sarvē divamātapanti| ūrjam duhānā anapasphurānta īti|
kaśyāpōṣṭamaḥ| sa mahāmēruṃ nā jahāti|
tasyaiṣā bhavāti| yattē śilpaṃ kaśyapa rōcānāvāt|
indriyāvātpuṣkalam citrabhānu| yasminṭsūryā arpītāḥ sapta sākam||₂₀||
tasmin rājānamadhiviśrayēmamīti| tē asmai sarvē kaśyapājyōtīrlabhantē|
tāntsōmaḥ kaśyapādadhīnirddhamati| bhrastākarmakṛdivaiḥ|
prāṇō jīvānīndriyājivāni| sapta śīrṣānyāḥ prāṇāḥ|
sūryā ityācāryāḥ| apaśyamahamētāntsapta sūryānīti|
pañcakarṇō vātsyāyanāḥ| saptakarṇāśca plākṣiḥ||₂₁||
ānuśravika ēva nau kaśyāpa īti| ubhau vēdayitē|
na hi sēkumiva mahāmēruṃ gantum| apaśyamahamētsūryamaṇḍalam
parivartamānam|

gārgyaḥ prāṇatrātaḥ| gacchanta mähāmērum| ēkaṁ cājahatam|
bhrājapaṭarapatāṅgā nīhanē| tiṣṭhannātapanti| tasmādiha taptritapāḥ||22||
amutrētarē| tasmādihātaptritapāḥ| tēṣāmēṣā bhavāti|
sapta sūryā divamanupraviṣṭāḥ| tānanvēti pathibhīrdakṣiṇāvān|
tē asmai sarvē ghr̥tamātapanti| ūrjaṁ duhānā anapasphuranta iti|
saptartvijah sūryā ityācāryāḥ| tēṣāmēṣā bhavāti| sapta diśō
nānāsūryāḥ||23||

sapta hōtāra rtvijāḥ| dēvā ādityā yē sapta|
tēbhiḥ sōmābhī rakṣāṇa iti| tadāpyāmnāyāḥ|
digbhrāja ṛtūn karōti| ētāyaivāvṛtā sahasrasūryatāyā iti vaiśampāyanah|
tasyaiṣā bhavāti| yaddyāvā indra tē śatagṁ śataṁ bhūmīḥ|
utasyuh| natvā vajrintsaḥasragṁ sūryāḥ||24||

anu na jātamaṣṭa rōdāsī iti| nānālingatvādr̥tūnām nānāsūryatvam|
aṣṭau tu vyavasītā iti| sūryamaṇḍalānyaṣṭāta ūrdhvam|
tēṣāmēṣā bhavāti| citraṁ dēvānāmudāgādanīkam|
cakṣurmitrasya varuṇasyāgnēḥ| āṣprā dyāvāprthivī antarīkṣam|
sūrya ātmā jagatastasthūṣaścēti||25||

[7]

kvēdamabhraṁ niviśatē| kvāyagṁ saṁvatsarō mīthaḥ|
kvāhaḥ kvēyaṁ dēva rātrī| kva māsā ṛtavaḥ śritāḥ|
arddhamāsā muhūrtāḥ| nimēṣāstūtibhiḥ saha|
kvēmā āpō niviśantē| yadītō yānti samprāti|
kālā apsu niviśantē| āpaḥ sūryē samāhitāḥ||26||
abhrāṇyapaḥ prāpadyantē| vidyutsūryē samāhitā|
anavarṇē imē bhūmī| iyaṁ cāṣsau ca rōdāsī|
kiggsvidatrāntārā bhūtam| yēnēmē vidhṛtē ubhē|
viṣṇunā vidhṛtē bhūmī| iti vātsasya vēdānā|
irāvatī dhēnumatī hi bhūtam| sūyavasiniḥ manuṣē daśasyē||27||
vyāṣṭabhnādrōdāsī viṣṇāvētē| dādharthā prthivīmabhitō mayūkhaiḥ|
kiṁ tadviṣṇōrbālamāhuḥ| kā dīptiḥ kiṁ parāyaṇam|
ēkō yaddhārāyaddēvaḥ| rējatī rōdāsī ubhē|
vātādvīṣṇōrbālamāhuḥ| akṣarāddīptirucyātē|
tripadāddhārāyaddēvaḥ| yadvīṣṇōrēkamuttāmam||28||

agnayō vāyavaścaiva | ētadāsyā parāyaṇam |
 prcchāmi tvā pāraṃ mṛtyum | avamaṃ madhyamañcātum |
 lōkaṃ ca puṇyāpāpānām | ētatprcchāmi samprāti |
 amumāhuḥ pāraṃ mṛtyum | pavamānaṃ tu madhyāmam |
 agnirēvāvāmō mṛtyuḥ | candramāścaturucyātē ||²⁹||
 anābhōgāḥ pāraṃ mṛtyum | pāpāḥ saṃyanti sarvādā |
 ābhōgāstvēvā saṃyanti | yatra puṇyakṛtō jānāḥ |
 tatō madhyamāmāyanti | cātumāgniṃ ca samprāti |
 prcchāmi tvā pāpakṛtaḥ | yatra yātayatē yamaḥ |
 tvam nastadbrahmān prabrūhi | yadi vētthāṣṣatō grhān ||³⁰||
 kaśyapāduditāḥ sūryāḥ | pāpānnirghnanti sarvādā |
 rōdasyōntārdēśēṣu | tatra nyasyantē vāsavaiḥ |
 tēṣṣarīrāḥ prāpadyantē | yathāṣpuṇyasya karmāṇaḥ |
 apāṇyapādakēśāsaḥ | tatra tēṣyōnījā jānāḥ |
 mṛtvā punarmṛtyumāpadyantē | adyamānāḥ svakarmābhiḥ ||³¹||
 āsātikāḥ krimāya iva | tataḥ pūyantē vāsavaiḥ | apaitaṃ mṛtyum jāyati |
 ya ēvaṃ vēdā | sa khalvaivaṃ vidbrāhmaṇaḥ | dīrghaśrūttamō bhavāti |
 kaśyapasyātithiḥ | siddhagāmaṇaḥ | siddhāgāmaṇaḥ | tasyaiṣā bhavāti |
 āyasmīntsapta vāsavāḥ | rōhanti pūrvyā ruhāḥ ||³²||
 ṛṣirha dīrghaśrūttamaḥ | indrasya gharmō atithirīti |
 kaśyapaḥ paśyākō bhavati | yatsarvaṃ paripaśyatīti saukṣmyāt |
 athāgnēraṣṭapūruṣasya | tasyaiṣā bhavāti |
 agnē nayā supathā rāyē asmān | viśvāni dēva vāyunāni vidvān |
 yuyōdhyāsmajjūhurāṇamēnāḥ | bhūyiṣṭhāṃ tē nama uktiṃ vidhēmēti ||³³||

[8]

agniśca jātāvēdāśca | sahōjā ājirāprabhuḥ | vaiśvānarō nāryāpāśca |
 paṅktirādhāśca | saptāmaḥ | visarpēvāṣṣṭāmōṣgnīnām |
 ētēṣṣṭau vasavaḥ, kṣītā itī | yathartvēvāgnērarcirvarṇāviśēṣāḥ |
 nīlārciśca pītākārciścēti | atha vāyōrēkādaśapuruṣasyaikādaśāstrīkaśya |
 prabhrājamānā vyāvadātāḥ ||³⁴||
 yāśca vāsūkivaīdyutāḥ | rajatāḥ parūṣāḥ śyāmāḥ | kapilā ātilōhitāḥ |
 ūrdhvā avapātantāśca | vaidyuta ityēkādaśa | nainaṃ vaidyutō hinasti |
 ya ēvaṃ vēda | sa hōvāca vyāsaḥ pārāśaryaḥ |

vidyudvadhamēvāhaṃ mṛtyumaicchamīti na tvakāmagṃ hanti॥³⁵॥

ya ēvaṃ vēdaḥ atha gāndharvagaṇāḥ svānabhṛātḥ

aṅghārīrbambhārīḥ hastāḥ suhastāḥ kṛśānurviśvāvāsuḥ

mūrdhanvāntsūryavarācāḥ kṛturityēkādaśa gāndharvagaṇāḥ

dēvāśca māhādēvāḥ rāsmayaśca dēvā garāgiraḥ॥³⁶॥

nainaṃ garō hinasti ya ēvaṃ vēdaḥ

gaurī mīmāya salilāni takṣātī ēkāpadī dvīpadī sā catuṣpadī

aṣṭāpadī navāpadī babhūvuṣī sahasrākṣarā paramē vyōmannīti

vācō viśēṣaṇamḥ atha nigadavyākhyātāḥ

tānanukramiṣyāmaḥ varāhavāḥ svatāpasāḥ॥³⁷॥

vidyunmāhasō dhūpāyaḥ svāpayō grhamēdhāścētyētē

yē cēmēśśimividviṣāḥ parjanyaḥ sapta pṛthivīmabhivārṣanti

vṛṣṭībhirīti ētayaiva vibhaktiviparītāḥ saptabhīrvā tairudīritāḥ

amūllōkānabhivārṣanti tēṣāmēṣā bhavāti samānamētaḍudākam॥³⁸॥

uccaityāvācāhābhiḥ bhūmiḥ parjanyaḥ jinvanti divaṃ jinvantyagnāya iti

yadākṣaram bhūtakṛtamḥ viśvē dēvā upāsātē maharṣimasya gōptāramḥ

jamadāgnimakurvata jamadāgnirāpyāyatē

chandōbbhiścaturuttaraiḥ rājñāḥ sōmāsyā trptāsāḥ॥³⁹॥

brahmānā vīryāvatā śivā nāḥ pradiśō diśāḥ

tacchaṃ yōrāvṛṇīmahē gātum yajñāyā gātum yajñapātayē

daivīḥ svastirāstu nāḥ svastirmānūṣēbhyaḥ ūrdhvaṃ jigātu bhēṣajamḥ

sam nō astu dvīpadē sam catuṣpadē

sōmapā (3) asōmapā (3) iti nigadavyākhyātāḥ॥⁴⁰॥

[9]

sahasravṛdiyaṃ bhūmiḥ param vyōma sahasravṛtḥ aśvinā bhujiyūnāsatyā

viśvasyā jagataspatī jāyā bhūmiḥ patirvyōma mithunāntā aturyāthuh

putrō bṛhaspatī rudraḥ saramā iti strīpumam

śukraṃ vāmanyadyajataṃ vāmanyatḥ viśūrūpē ahānī dyauriva sthaḥ॥⁴¹॥

viśvā hi māyā avāthaḥ svadhāvantau

bhadrā vām pūṣaṇāviha rātīrāstu vāsātyau citrau jagatō nidhānau

dyāvābhūmī carathāḥ sagṃ sakhāyau tāvaśvinā rāsabhāśvā havaṃ mē

śubhaspatī āgataḥ sūryayā saha tyugrōha bhujiyumāśvinōdamēghē

rayim na kaścīnmamṛvām (2) avāhāḥ tamūhathurnaubhirātmanvatībhiḥ

antarikṣapruḍbhīrapōdakābhiḥ॥⁴²॥

tisrah, kṣapastrirahātivrājadbhiḥ। nāsātyā bhuḥyumūhathuḥ patāṅgaiḥ।
samudrasya dhanvānnārdrasya pārē। tribhīrathaiḥ śatapādbhiḥ śaḍāśvaiḥ।
savītāraṃ vitānvantam। anūbadhnāti sāmbaraḥ। āpapūrṣambāraścaiḥ।
savītārēpasōśbhavati। tyagṃ sutṛptam vīditvaiḥ। bahusōma giram vāsī॥⁴³॥
anvēti tugrō vākriyāntam। āyasūyāntsōmātrpsuḥ। sa
saṅgrāmastamōdyōstyōtaḥ।

vācō gāḥ pīpātī tat। sa tadgōbhiḥ stavāstyētyanyē। rakṣasānanvītāścā yē।
anvēti parivṛtyāśtaḥ। ēvamētau sthō aśvinā।
tē ētē dyuḥ prthivyoḥ। ahārahargarbham dadhāthē॥⁴⁴॥
tayōrētau vatsāvāhōrātrē। prthivyā ahāḥ। divō rātriḥ।
tā avisṛṣṭau। dampātī ēva bhāvataḥ। tayōrētau vatsau।
agnīścādityāścā। rātrērvatsaḥ। śvēta ādityaḥ। ahnōśgniḥ॥⁴⁵॥
tāmro āruṇaḥ। tā avisṛṣṭau। dampātī ēva bhāvataḥ।
tayōrētau vatsau। vṛtraścā vaidyutaścā। agnērvṛtraḥ। vaidyutā ādityasya।
tā avisṛṣṭau। dampātī ēva bhāvataḥ। tayōrētau vatsau॥⁴⁶॥
uṣmā cā nīhāraścā। vṛtrasyōṣmā। vaidyutasya nīhāraḥ।
tau tāvēva pratipadyētē। sēyagṃ rātri garbhiṇī putrēṇa samvāsati।
tasyā vā ētadulbaṇam। yadrātrau rāsmayaḥ।
yathā gōrgarbhiṇyā ulbaṇam। ēvamētasyā ulbaṇam।
prajayiṣṇuḥ prajayā ca paśubhiśca bhavati।
ya ēvaṃ vēda। ētamudyantamapiyāntam cēti।
ādityaḥ puṇyāsyā vatsaḥ। atha pavitrāṅgīrasaḥ॥⁴⁷॥

[10]

pavitrāvantāḥ parivājamāsātē। pītaiśāṃ prātnō abhirākṣati vṛatam।
mahāḥ sāmudraṃ varuṇastirōdādhē। dhīrā icchēkurdharuṇēṣvārabham।
pavitraṃ tē vitātaṃ brahmāṇaspatē। prabhurgātrāṇi paryēṣivīśvatāḥ।
atāptatanūrna tadāmō āśnutē। śrītāsa idvahāntastatsamāśata।
brahmā dēvānām। asātaḥ sadyē tatākṣuḥ॥⁴⁸॥
ṛṣāyaḥ sapṭātriśca yat। sarvēstrayō āgastyāśca।
nakṣātraḥ śāṅkṛtōśvasan। atha savituḥ śyāvāśvāsyāśvartikāmasya।
amī ya ṛkṣā nihītāsa uccā। naktaṃ dadṛśrē kuhācīddivēyuḥ।
adābdhāni varuṇasya vṛatāni। vicākaśaccandramā nakṣātramēti।

tatsáviturvarēṇyam| bhargō dēvasyā dhīmahi||⁴⁹||
 dhiyō yō nāḥ pracōdayāt| tatsáviturvṛṇīmahē|
 vayam dēvasyā bhōjānam| śrēṣṭhagm sarvadhātāmam|
 turam bhagāsyā dhīmahi| apāgūhata savitā tṛbhīn|
 sarvāndivō andhāsaḥ| naktam tānyābhavandrśē|
 asthyasthnā sambhāviṣyāmaḥ| nāma nāmaiva nāma mē||⁵⁰||
 napugmśakam pumāggstryāsmi| sthāvārōṣmyatha jaṅgamaḥ|
 yajēśyaksī yaṣṭāhē ca| mayā bhūtānyāyakṣata|
 paśavō mama bhūtāni| anūbandhyōṣmyāham vibhuḥ|
 striyāḥ satīḥ| tā ūmē pugmśa āhuḥ|
 paśyādakṣaṇvānnavicētaḍandhaḥ| kaviryaḥ putraḥ sa imā cikēta||⁵¹||
 yastā vijānātsávituh pītāsāt| andhō maṇimāvindat|
 tamānaṅgulirāvāyat| agrīvaḥ pratyāmuñcat|
 tamajihvā asaścāta| ūrdhvamūlamāvākchākham|
 vṛkṣam yō veda samprātī| na sa jātu janāḥ śraddadhyaṭ|
 mṛtyurmā mārāyādītiḥ| hasitagm rudītam gītam||⁵²||
 vīṇāpaṇavalāsītam| mṛtam jīvaṁ ca yatkiñcit|
 aṅgāni snēva viddhi tat| atṛṣyaggstrṣyādhyāyat|
 asmājjātā mē mithū carann| putrō nirṛtyā vaidēhaḥ|
 acētā yaśca cētānaḥ| sa tam maṇimāvindat|
 sōṣnaṅgulirāvāyat| sōṣgrīvaḥ pratyāmuñcat||⁵³||
 sōṣjihvō asaścāta| naitamṛṣim veditvā nagāram praviśēt|
 yādi praviśēt| mithau carītvā praviśēt|
 tatsambhavāsyā vraṭam| ātamāgnē ratham tiṣṭha|
 ēkāśvamēkayojānam| ēkacakrāmēkaḍhuram|
 vātadhrājigatiṁ vibhō| na riṣyati na vyathatē||⁵⁴||
 nāsyākṣō yātu sajjāti| yacchvētān rōhitāggścāgnēḥ|
 rathē yūktvāsdhitiṣṭhāti| ēkayā ca daśabhiścā svabhūtē|
 dvābhyāmiṣṭayē vigmśatyā ca| tisṛbhiśca vahasē trigmśatā ca|
 niyudbhirvāyaviha tā vimuñca||⁵⁵||

[11]

ātānuṣva pratānuṣva| uddhamṣṣdhāma sandhāma|
 ādityē candrāvarṇānām| garbhamādhēḥi yaḥ pumān|

itaḥ siktāgṃ sūryāgatam| candramāsē rasaṃ kṛdhi|
 vārādaṃ janāyāgrēṣṇim| ya ēkō rudra ucyātē|
 asaṅkhyātāḥ sāhasrāṇi| smaryatē na ca dṛśyātē||56||
 ēvamētaṃ nibōdhata| āmandrairindra haribhiḥ|
 yāhi mayūrārōmabhiḥ| mā tvā kēcinniyēmurinna pāśinaḥ|
 dadhanvēva tā ihi| mā mandrairindra haribhiḥ|
 yāmi mayūrārōmabhiḥ| mā mā kēcinniyēmurinna pāśinaḥ|
 nidhanvēva tāṃ (2) imi| aṇubhiśca mādadbhiśca||57||
 nighṛṣvairasaṃāyūtaiḥ| kālairharitvāmāpānnaiḥ|
 indrasyāhi sahasrayuk| agnirvibhrāṣṭivasanaḥ|
 vāyuh śvētāsikadrukaḥ| samvatsarō viśūvarṇaiḥ|
 nityāstēṣṇucārāstava| subrahmaṇyōgṃ subrahmaṇyōgṃ subrahmaṇyōm|
 indrasyagaccha hariva āgaccha mēdhātithēḥ| mēṣa vṛṣaṇaśvāsya mēnē||58||
 gaurāvaskandinnahalyāyai jāra| kauśikabrāhmaṇa gautamābruvāṇa|
 aruṇāśvā ihāgātāḥ| vasāvaḥ pṛthivīkṣitāḥ|
 aṣṭaudigvāsāsōṣṇayāḥ| agniśca jātavēdāścētyētē|
 tāmraśvāstāmraṇathāḥ| tāmravarṇāstathāṣsitāḥ|
 daṇḍahastāḥ khādagdataḥ| itō rudrāḥ parāṅgatāḥ||59||
 uktagg sthānaṃ pramāṇaṃ ca pura ita| brhaspatiśca savitā ca|
 viśvarūpairihṣṣgātām| rathēnōdakavartmānā|
 apsuṣā iti taddvāyōḥ| uktō vēṣō vāsāgṃsi ca|
 kālāvayavānāmitāḥ pratījyā| vāsātyā ityaśvinōḥ|
 kōṣṇtarikṣē śabdaṃ kārōtīti| vāsiṣṭhō rauhiṇō mīmāgṃsām cakrē|
 tasyaiṣā bhavāti| vāśrēvā vidyuditi|
 brahmaṇa udarāṇamasī| brahmaṇa udīraṇāmasī|
 brahmaṇa āstarāṇamasī| brahmaṇa upāstarāṇamasī||60||

[12]

[apākrāmata garbhīnyāḥ]
 aṣṭayōnīmaṣṭapūtrām| aṣṭapātnīmīmāṃ mahīm|
 ahaṃ vēda na mē mṛtyuḥ| na cāmṛtyuraghāṣṣhārat|
 aṣṭayōnyaṣṭapūtram| aṣṭapādīdamāntarikṣam|
 ahaṃ vēda na mē mṛtyuḥ| na cāmṛtyuraghāṣṣhārat|
 aṣṭayōnīmaṣṭapūtrām| aṣṭapātnīmāmūṃ divam||61||

ahaṃ vēda na mē mṛtyuḥ| na cāmṛtyuraghāśśhārat|
 sūtrāmāṇaṃ mahīmū ṣu| aditirdyaauraditirantarikṣaṃ|
 aditirmātā sa pitā sa putraḥ| viśvē dēvā aditiḥ pañcajanāḥ|
 aditirjātamaditirjanitvam| aṣṭau putrāsō aditēḥ|
 yē jātāstānvāḥ pari| dēvāṃ (2) upāpraitsaptabhiḥ||₆₂||
 parā mārtaṇḍamāsyāt| saptabhiḥ putrairaditiḥ|
 upapraitpūrvyaṃ yugaṃ| prajāyai mṛtyavē tāt|
 parā mārtaṇḍamābhāraditi| tānanukrāmiśyāmāḥ|
 mītraśca varuṇaśca| dhātā cāryamā ca|
 agmśāśca bhagaśca| indraśca vivasvāggścētyētē|
 hiraṇyagarbhō haḡmsaḥ śuciṣat|
 brahmājajñānaṃ taditpadamiti| garbhaḥ prajāpatyaḥ|
 atha puruṣaḥ sapta puruṣaḥ||₆₃||

[yathāsthānaṃ gārbhiṇyaḥ]

[13]

yōśsau tapannudēti| sa sarvēśaṃ bhūtānāṃ prāṇānādāyōdēti|
 mā mē prajāyā mā pāsūnām| mā mamā prāṇānādāyōdagāḥ|
 asau yōśstamēti| sa sarvēśaṃ bhūtānāṃ prāṇānādāyāśstamēti|
 mā mē prajāyā mā pāsūnām| mā mamā prāṇānādāyāśstāngāḥ|
 asau ya āpūryāti| sa sarvēśaṃ bhūtānāṃ prāṇairāpūryāti||₆₄||
 mā mē prajāyā mā pāsūnām| mā mamā prāṇairāpūriṣṭhāḥ|
 asau yōśpakṣīyāti| sa sarvēśaṃ bhūtānāṃ prāṇairapakṣīyati|
 mā mē prajāyā mā pāsūnām| mā mamā prāṇairapakṣēṣṭhāḥ|
 amūni nakṣātrāṇi| sarvēśaṃ bhūtānāṃ prāṇairapāprasarpanti| cōtsārpanti
 ca|
 mā mē prajāyā mā pāsūnām| mā mamā prāṇairapāprasarpata
 mōtsṛpata||₆₅||
 imē māsāścārdhamāsāśca| sarvēśaṃ bhūtānāṃ prāṇairapāprasarpanti
 cōtsārpanti ca|
 mā mē prajāyā mā pāsūnām| mā mamā prāṇairapāprasarpata mōtsṛpata|
 ima ṛtavāḥ| sarvēśaṃ bhūtānāṃ prāṇairapāprasarpanti| cōtsārpanti ca|
 mā mē prajāyā mā pāsūnām| mā mamā prāṇairapāprasarpata mōtsṛpata|

ayagṃ saṃvatsaraḥ| sarvēśāṃ bhūtānāṃ prāṇairapāprasarpati cōtsārpati
ca||⁶⁶||

mā mē prajāyā mā pāsūnām| mā mamā prāṇairapāprasrpa mōtsrpa|
īdamahāḥ| sarvēśāṃ bhūtānāṃ prāṇairapāprasarpati cōtsārpati ca|
mā mē prajāyā mā pāsūnām| mā mamā prāṇairapāprasrpa mōtsrpa|
iyagṃ rātriḥ| sarvēśāṃ bhūtānāṃ prāṇairapāprasarpati cōtsārpati ca|
mā mē prajāyā mā pāsūnām| mā mamā prāṇairapāprasrpa mōtsrpa|
ōm bhūrbhuvāḥ svāḥ| ētadvō mithunaṃ mā nō mithūnagṃ rīdhvam||⁶⁷||

[14]

athāḥṣṣḍityasyāṣṭapūruṣasya|
vasūnāmādityānāgg sthānē svatējāsā bhāni|
rudrāṇāmādityānāgg sthānē svatējāsā bhāni|
ādityānāmādityānāgg sthānē svatējāsā bhāni|
satāgṃ satyānām| ādityānāgg sthānē svatējāsā bhāni|
abhīdhūnvatāmabhighnatām| vātavātām marutām|
ādityānāgg sthānē svatējāsā bhāni|
ṛbhūnāmādityānāgg sthānē svatējāsā bhāni|
viśvēśāṃ dēvānām| ādityānāgg sthānē svatējāsā bhāni|
saṃvatsarasya savituḥ| ādityasya sthānē svatējāsā bhāni|
ōm bhūrbhuvāḥ svāḥ| rāsmayō vō mithunaṃ mā nō mithūnagṃ
rīdhvam||⁶⁸||

[15]

ārōgasya sthānē svatējāsā bhāni| bhrājasya sthānē svatējāsā bhāni|
paṭarasya sthānē svatējāsā bhāni| pataṅgasya sthānē svatējāsā bhāni|
svarṇarasya sthānē svatējāsā bhāni| jyōtiṣīmatasya sthānē svatējāsā
bhāni|
vibhāsasya sthānē svatējāsā bhāni| kaśyapasya sthānē svatējāsā bhāni|
ōm bhūrbhuvāḥ svāḥ| āpō vō mithunaṃ mā nō mithūnagṃ rīdhvam||⁶⁹||

[16]

atha vāyōrēkādaśapuruṣasyaikādaśāstrīkasya|
prabhrājamānānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni|
vyavadātānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni|
vāsukivaidyutānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni|
rajatānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni|
paruṣānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni|
śyāmānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni|

kapilānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 atilōhitānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 ūrdhvānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni||₇₀||
 avapatantānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 vaidyutānāgṃ rudrāṇāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 prabhrājamānīnāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 vyavadātīnāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 vāsukivaidyutīnāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 rajatānāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 paruṣāṇāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 śyāmānāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 kapilānāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 atilōhitīnāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 ūrdhvānāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 avapatantīnāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 vaidyutīnāgṃ rudrāṇīnāgg sthānē svatējāsā bhāni|
 ōm bhūrbhuvāḥ svāḥ| rūpāṇi vō mithunaṃ mā nō mithūnagṃ rīḍhvam||₇₁||

[17]

athāgnēraṣṭapūruṣasya|
 agnēḥ pūrvadiśyasya sthānē svatējāsā bhāni|
 jātavēdasa upadiśyasya sthānē svatējāsā bhāni|
 sahōjasō dakṣiṇadiśyasya sthānē svatējāsā bhāni|
 ajirāprabhava upadiśyasya sthānē svatējāsā bhāni|
 vaiśvānarasyāparadiśyasya sthānē svatējāsā bhāni|
 naryāpasa upadiśyasya sthānē svatējāsā bhāni|
 paṅktirādhava udagdiśyasya sthānē svatējāsā bhāni|
 visarpaṇa upadiśyasya sthānē svatējāsā bhāni|
 ōm bhūrbhuvāḥ svāḥ| diśō vō mithunaṃ mā nō mithūnagṃ rīḍhvam||₇₂||

[18]

dakṣiṇapūrvasyāṃ diśi visārpī narakāḥ| tasmānnaḥ pāripāhi|
 dakṣiṇāparasyāṃ diśyavisārpī narakāḥ| tasmānnaḥ pāripāhi|
 uttarapūrvasyāṃ diśi viśādī narakāḥ| tasmānnaḥ pāripāhi|
 uttarāparasyāṃ diśyaviśādī narakāḥ| tasmānnaḥ pāripāhi|
 ā yasmintsapta vāsavā indriyāṇi śatakratāvityētē||₇₃||

[19]

indrāghōṣā vō vasūbhiḥ purastādupādadhātām|

manōjavasō vaḥ piṭrbhīrdakṣiṇata upādadhātām|
 pracētā vō rudraiḥ paścādupādadhātām|
 viśvakārmā va ādityairūtтарata upādadhātām|
 tvaṣṭā vō rūpairupariṣṭādupādadhātām|
 samjñānam vaḥ paścāditī ādityaḥ sarvōṣgniḥ pṛthivyām|
 vāyurantarīkṣē| sūryō divī| candramā dīkṣu|
 nakṣātrāṇi svalōkē| ēvā hyēva| ēvā hyāgnē|
 ēvā hi vāyō| ēvā hīndra| ēvā hi pūṣan| ēvā hi dēvāḥ||⁷⁴||

[20]

āpāmāpāmapaḥ sarvāḥ| aśmādaśmāditōsmutāḥ|
 agnirvāyuśca sūryāśca| saha sāñcaskararddhiyā|
 vāyvaśvā raśmīpatāyaḥ| marīcyātmānō adrūhaḥ|
 dēvīrbhūvanasūvarīḥ| putravatvāyā mē suta|
 mahānāmnīrmahāmānāḥ| mahasō mahasaḥ svāḥ||⁷⁵||
 dēvīḥ pārjanyasūvarīḥ| putravatvāyā mē suta|
 apāśnyuṣṇimāpā rakṣāḥ| apāśnyuṣṇimāpāraghaḥ|
 apāghrāmapācāvartim| apādēvīritō hita|
 vajraḥ dēvīrajītāggśca| bhuvānam dēvasūvarīḥ|
 ādityānaditīm dēvīm| yōninōrdhvamudīṣata||⁷⁶||
 bhādraḥ karṇēbhiḥ śṛṇuyāmā dēvāḥ| bhādraḥ pāśyēmākṣabhīryajātrāḥ|
 sthīrairaṅgaistuṣṭuvāgm| sāstanūbhiḥ| vyaśēma dēvahitam yadāyuh|
 svasti na indrō vṛddhaśrāvāḥ| svasti naḥ pūṣā viśvavēdāḥ|
 svasti naśtārksyō ariṣṭanēmiḥ| svasti nō bṛhaspatīrdadhātu|
 kētavō aruṇāsaśca| ṛṣayō vātāraśanāḥ|
 pratiṣṭhāgm| śatadhā hi| samāhitāsō sahasradhāyāsam|
 śivā naḥ śantāmā bhavantu| divyā āpa oṣādhayaḥ|
 sumṛdīkā sarāsvatī| mā tē vyōma sandṛśī||⁷⁷||

[21]

yōṣpām puṣpaḥ| vēdā| puṣpāvān prajāvān paśumān bhāvati|
 candramā vā apām puṣpaḥ| puṣpāvān prajāvān paśumān bhāvati|
 ya ēvaḥ vēdā| yōṣpāmāyatānam| vēdā|
 āyatānavān bhavati| agnirvā apāmāyatānam|
 āyatānavān bhavati| yōṣgnērāyatānam| vēdā||⁷⁸||
 āyatānavān bhavati| āpō vā agnērāyatānam|

āyatānavān bhavati| ya ēvaṃ vēdā|
 yōṣpāmāyatānaṃ vēdā| āyatānavān bhavati|
 vāyurvā apāmāyatānaṃ| āyatānavān bhavati|
 yō vāyōrāyatānaṃ vēdā| āyatānavān bhavati||⁷⁹||
 āpō vai vāyōrāyatānaṃ| āyatānavān bhavati|
 ya ēvaṃ vēdā| yōṣpāmāyatānaṃ vēdā|
 āyatānavān bhavati| asau vai tapānnapāmāyatānaṃ|
 āyatānavān bhavati| yōṣmuṣya tapāta āyatānaṃ vēdā|
 āyatānavān bhavati| āpō vā amuṣya tapāta āyatānaṃ||⁸⁰||
 āyatānavān bhavati| ya ēvaṃ vēdā|
 yōṣpāmāyatānaṃ vēdā| āyatānavān bhavati|
 cāndramā vā apāmāyatānaṃ| āyatānavān bhavati|
 yaścāndramāsa āyatānaṃ vēdā| āyatānavān bhavati|
 āpō vai cāndramāsa āyatānaṃ| āyatānavān bhavati||⁸¹||
 ya ēvaṃ vēdā| yōṣpāmāyatānaṃ vēdā|
 āyatānavān bhavati| nakṣātrāṇi vā apāmāyatānaṃ|
 āyatānavān bhavati| yō nakṣātrāṇāmāyatānaṃ vēdā|
 āyatānavān bhavati| āpō vai nakṣātrāṇāmāyatānaṃ|
 āyatānavān bhavati| ya ēvaṃ vēdā||⁸²||
 yōṣpāmāyatānaṃ vēdā| āyatānavān bhavati|
 parjanyō vā apāmāyatānaṃ| āyatānavān bhavati|
 yaḥ parjanyāsyasṣyatānaṃ vēdā| āyatānavān bhavati|
 āpō vai parjanyāsyasṣyatānaṃ| āyatānavān bhavati|
 ya ēvaṃ vēdā| yōṣpāmāyatānaṃ vēdā||⁸³||
 āyatānavān bhavati| saṃvatsarō vā apāmāyatānaṃ|
 āyatānavān bhavati| yaḥ saṃvatsarasyasṣyatānaṃ vēdā|
 āyatānavān bhavati| āpō vai saṃvatsarasyasṣyatānaṃ|
 āyatānavān bhavati| ya ēvaṃ vēdā|
 yōṣpsu nāvaṃ pratiṣṭhitāṃ vēdā| pratyēva tiṣṭhati||⁸⁴||
 imē vai lōkā apsu pratiṣṭhitāḥ| tadēṣāsbhyanūktā|
 apāgṃ rasamudāyagṃsann| sūryē śukragṃ samābhṛtam|
 apāgṃ rasāsyā yō rasāḥ| taṃ vō gṛhṇāmyuttamamiti|
 imē vai lōkā apāgṃ rasāḥ| tēṣmuṣminnādityē samābhṛtāḥ|
 jānudaḡghnīmūttaravēdīm khātvā| apāṃ pūrayitvā gūlphadaḡghnam||⁸⁵||

puṣkaraparnaiḥ puṣkaradaṇḍaiḥ puṣkaraiścā saggstīryaḥ tasminvihāyasē
agnim praṇīyōpasamādhāyaḥ brahmaṇvādinō vadantiḥ
kasmātpraṇītēśyamagniścīyatēḥ sāpraṇītēśyamapsu hyayaṃ cīyatēḥ
asau bhuvānēpyanāhitāgnirētāḥ tamabhita ētā abīṣṭākā upādadhātiḥ
agniḥotrē dārsapūrṇamāsayōḥ paśubandhē cāturmāsyēṣuḥ॥⁸⁶॥

athō āhuḥ sarvēṣu yajñakṛatuṣvitiḥ

ētaddhā sma vā āhuḥ śaṇḍilāḥ kamagnim cinutēḥ
satriyamagnim cinvānaḥ samvatsaram pratyakṣēṇaḥ
kamagnim cinutēḥ sāvītramagnim cinvānaḥ
amumādityaṃ pratyakṣēṇaḥ kamagnim cinutēḥ॥⁸⁷॥

nācīkētamagnim cinvānaḥ

prāṇānpratyakṣēṇaḥ kamagnim cinutēḥ cāturhōtriyamagnim cinvānaḥ
brahmā pratyakṣēṇaḥ kamagnim cinutēḥ vaiśvasṛjamagnim cinvānaḥ
śarīram pratyakṣēṇaḥ kamagnim cinutēḥ upānuvākyāmāsumagnim
cinvānaḥ॥⁸⁸॥

imāllōkānpratyakṣēṇaḥ kamagnim cinutēḥ

imamāruṇakētukamagnim cinvāna itī ya ēvāsau

itaścāsmutāścāsvyatīpātī tamitiḥ

yōsgnērmithūyā vēdā mīthunavānbhāvatiḥ

āpō vā agnērmithūyāḥ mīthunavānbhāvatiḥ ya ēvaṃ vēdā॥⁸⁹॥

[22]

āpō vā idamāsantsalīlamēvaḥ sa prajāpātīrēkāḥ puṣkaraparnē samābhavatiḥ

tasyāntarmanāsi kāmāḥ samāvartataḥ idagm sṛjēyamitiḥ

tasmādyatpuruṣō manāsāśbhigacchātiḥ tadvācā vādatiḥ

tatkarmāṇā karōtiḥ tadēṣāśbhyanūktāḥ

kāmastadagrē samāvartatādhiḥ manāsō rētāḥ prathamam yadāśitḥ॥⁹⁰॥

satō bandhumasātiḥ nirāvindannḥ hr̥di pratīṣyā kavayō manīṣētiḥ

upainantadupānamatiḥ yatkāmō bhavātiḥ ya ēvaṃ vēdāḥ

sa tapōstapyataḥ sa tapāstaptvāḥ śarīramadhūnutaḥ tasya

yanmāgmsamāśitḥ

tatōsruṇāḥ kētavō vātāraśanā ṛṣāyā udātiṣṭhannḥ॥⁹¹॥

yē nakhāḥ tē vaikhānasāḥ yē vālāḥ tē vālakhilyāḥ

yō rasāḥ sōṣpāmḥ antarataḥ kūrmaṃ bhūtagm sarpāntamḥ

tamābravīt| mama₂ vai₂tvān₂māg₂msā| samābhūt||₉₂||
 nētyābravīt| pūrvāmēvāhamihāsamiti|
 tatpuruṣasya puruṣatvam| sa sahasrāśīrṣā puruṣa|
 sahasrākṣaḥ sahasrāpāt| bhūtvōdātiṣṭhat|
 tamābravīt| tvam₂ vai₂ pūrvag₂m₂ samābhūh₂|
 tvam₂idam₂ pūrvā₂ḥ kuruṣvēti| sa ita ādāyāpāh₂||₉₃||
 añjalina₂ purastād₂upādādhāt| ēvāhyēvēti|
 tatā āditya udātiṣṭhat| sā prācī dik|
 athāśruṇaḥ kēturdākṣiṇata upādādhāt|
 ēvāhyagna₂ iti| tatō vā agnirudātiṣṭhat|
 sā dākṣiṇā dik| athāśruṇaḥ kētuḥ paścād₂upādādhāt|
 ēvā hi vāyō iti||₉₄||
 tatō vāyurudātiṣṭhat| sā prācī dik|
 athāśruṇaḥ kēturūt₂tarata upādādhāt| ēvāhīndrēti|
 tatō vā indra₂ udātiṣṭhat| sōdīcī dik|
 athāśruṇaḥ kēturmadhyā upādādhāt| ēvā hi pūṣanniti|
 tatō vai pūṣōdātiṣṭhat| sēyam₂ dik||₉₅||
 athāśruṇaḥ kēturupariṣṭād₂upādādhāt| ēvā hi dēvā₂ iti|
 tatō dēvamanuṣyāḥ pītarāḥ| gandharvāpsarasāścōdātiṣṭhann|
 sōrdhvā dik| yā vipruṣō viparāpatann|
 tābhyōśśūrā rakṣāg₂msi piśācāścōdātiṣṭhann| tasmāttē parābhavann|
 vipruḍbhyō hi tē samābhavann| tadēṣāśbhyanūktā||₉₆||
 āpō ha yadbṛhatīrgarbhamāyann| dakṣam₂ dadhānā janayāntīḥ
 svayambhum|
 tatā imēdhyasṛjyanta₂ sargāḥ| adbhyō vā idag₂m₂ samābhūt|
 tasmādidag₂m₂ sarva₂m₂ brahmā svayambhvit|
 tasmādidag₂m₂ sarva₂g₂m₂ śīthilamivāśdhruvāmivābhavat|
 prajāpātīrvāva tat| ātmanāśśtmāna₂m₂ vidhāyā|
 tadēvānuprāviśat| tadēṣāśbhyanūktā||₉₇||
 vidhāyā lōkān vidhāyā bhūtāni| vidhāyā sarvāḥ pradiśō diśāśca|
 prajāpātīḥ prathamajā₂ rtasyā| ātmanāśśtmānāmabhi samvivēśēti|
 sarvāmēvēdamāptvā| sarvāmavaruddhyā|

catuṣṭayya āpō gr̥hṇāti| catvāri vā apāgm rūpāni|
 mēghō vidyut| stanayitnurvr̥ṣṭiḥ| tānyēvāvarundhē|
 ātapāti varṣyā gr̥hṇāti| tāḥ purastādupādadhāti|
 ētā vai brāhmavarcaśyā āpāḥ| mukhata ēva brāhmavarcaśamavarundhē|
 tasmānmukhatō brāhmavarcaśitārah||⁹⁹||
 kūpyā gr̥hṇāti| tā dakṣiṇata upādadhāti|
 ētā vai tējasvinīrāpāḥ| tēja ēvāsyā dakṣiṇatō dādadhāti|
 tasmāddakṣiṇōṣrdhāstējasvitārah| sthāvarā gr̥hṇāti|
 tāḥ paścādupādadhāti| pratiṣṭhitā vai sthāvarāḥ|
 paścādēva pratitiṣṭhati| vahantīrgr̥hṇāti||¹⁰⁰||
 tā ūttarata upādadhāti| ōjāsā vā ētā vahantīrivōdgātīriḥ| ākūjātīriḥ
 dhāvantiḥ|
 ōjā ēvāsyōttaratō dādadhāti| tasmāduṭtarōṣrdhā ōjasvitārah|
 sambhāryā gr̥hṇāti| tā madhya upādadhāti|
 iyaṃ vai sambhāryāḥ| asyāmēva pratitiṣṭhati|
 pālvalyā gr̥hṇāti| tā upariṣṭādupādadhāti||¹⁰¹||
 asau vai pālvaḥ| amuṣyāmēva pratitiṣṭhati|
 dikṣūpādadhāti| dikṣu vā āpāḥ|
 annaṃ vā āpāḥ| adbhyō vā annaṃ jāyatē|
 yadēvadbhyōṣnnaṃ jāyatē| tadavarundhē|
 taṃ vā ētamāruṇāḥ| kētavō vātāraśanā ṛṣayōṣcinvaṇ|
 tasmādāruṇakētukāḥ||¹⁰²||
 tadēṣāṣbhyanuḥktā| kētavō aruṇāśaśca|
 ṛṣayō vātāraśanāḥ| pratiṣṭhāgm śatadhā hi|
 samāhitāsō sahasradhāyāsamiti| śataśāścaiva sahasrāśaśca pratitiṣṭhati|
 ya ētamagniṃ cinutē| ya ūcainamēvaṃ vēdā||¹⁰³||

jānudaghnīmūttaravēdīm| khātvā| apāṃ purayati|
 apāgm sārvaṭvāyā| puṣkaraparnagm rukmaṃ puruṣamityupādadhāti|
 tapō vai puṣkaraparnam| satyagm rukmaḥ|
 amṛtaṃ puruṣaḥ| ētāvadvā vāṣsti|
 yāvādētati| yāvādēvāsti||¹⁰⁴||

tadavā¹rundhē| kūr¹mamupā¹dadhāti|
apāmē¹va mē¹dhamavā¹rundhē| athō¹ svargasyā¹ lō¹kasya¹ samā¹ṣṭyai|
āpāmā¹pāmā¹paḥ sarvā¹ḥ| a¹smā¹dasmā¹dītō¹smutā¹ḥ|
a¹gnirvā¹yuścā¹ sū¹ryā¹scal sa¹ha sā¹ñcaskararddhiyā¹ iti|
vā¹yvaśvā¹ raśmipatā¹yaḥ| lō¹kaṃ pṛ¹ṇacchidraṃ pṛ¹ṇa||¹⁰⁵||
yā¹stisraḥ pā¹ramajā¹ḥ| indraghō¹ṣā¹ vō¹ vasū¹bhirē¹vāhyē¹vē¹tī|
pañ¹cacitā¹ya upā¹dadhāti| pā¹ñktō¹gniḥ|
yāvā¹nē¹vāgniḥ| taṃ cī¹nutē|
lō¹kaṃ pṛ¹ṇayā¹ dvitī¹yāmupā¹dadhāti| pañ¹cā¹ padā¹ vai virā¹tī|
tasyā¹ vā i¹yaṃ pādā¹ḥ| antarik¹ṣaṃ pādā¹ḥ| dyauḥ pādā¹ḥ|
diśā¹ḥ pādā¹ḥ| parō¹rājā¹ḥ pādā¹ḥ| virā¹jyē¹va pratitī¹ṣṭhati|
ya ē¹tama¹gniṃ cī¹nutē| ya ū¹cainamē¹vaṃ vē¹dā||¹⁰⁶||

[25]

a¹gniṃ pra¹ṇīyō¹pasamā¹dhāyā¹| tamā¹bhita ē¹tā abī¹ṣṭakā¹ upā¹dadhāti|
a¹gni¹hō¹trē dār¹śapūr¹ṇamā¹sayō¹ḥ| pa¹śubandhē cā¹turmā¹syē¹ṣū¹|
athō¹ ā¹huḥ| sarvē¹ṣū¹ yajñak¹ratu¹ṣvitī|
athā¹ ha smā¹hāru¹ṇaḥ svā¹yambhuvā¹ḥ| sā¹vitraḥ sarvō¹gnirityanā¹nuṣaṅgaṃ
manyā¹mahē|
nā¹nā¹ vā ē¹tē¹ṣā¹ṃ vī¹ryā¹ṇi| ka¹ma¹gniṃ cī¹nutē||¹⁰⁷||
sa¹triya¹ma¹gniṃ cī¹nvā¹naḥ| ka¹ma¹gniṃ cī¹nutē|
sā¹vitra¹ma¹gniṃ cī¹nvā¹naḥ| ka¹ma¹gniṃ cī¹nutē|
nā¹cikē¹tama¹gniṃ cī¹nvā¹naḥ| ka¹ma¹gniṃ cī¹nutē|
cā¹tur¹hō¹triya¹ma¹gniṃ cī¹nvā¹naḥ| ka¹ma¹gniṃ cī¹nutē|
vai¹śva¹srja¹ma¹gniṃ cī¹nvā¹naḥ| ka¹ma¹gniṃ cī¹nutē||¹⁰⁸||
upā¹nuvā¹kyāmā¹śuma¹gniṃ cī¹nvā¹naḥ| ka¹ma¹gniṃ cī¹nutē|
i¹ma¹mā¹ru¹ṇakē¹tuka¹ma¹gniṃ cī¹nvā¹na itī| vṛ¹ṣā¹ vā a¹gniḥ|
vṛ¹ṣā¹ṇau saggsphā¹layēt| hanyētā¹śya ya¹jñā¹ḥ|
tasmā¹nnā¹nuṣajyā¹ḥ| sō¹ttā¹ravē¹diṣū¹ krātu¹ṣū¹ cī¹nvī¹ta|
ut¹tā¹ravē¹dyā¹gg hyā¹gniścī¹yatē¹| pra¹jākā¹maścī¹nvī¹ta||¹⁰⁹||
pra¹jā¹patyō¹ vā ē¹ṣō¹gniḥ| pra¹jā¹patyā¹ḥ pra¹jā¹ḥ|
pra¹jāvā¹n bhavati| ya ē¹vaṃ vē¹dā|
pa¹śukā¹maścī¹nvī¹ta| sa¹mjñā¹naṃ vā ē¹tat pā¹śū¹nām|
ya¹dā¹pā¹ḥ| pa¹śū¹nāmē¹va sa¹mjñā¹nē¹gniṃ cī¹nutē|

paśumān bhāvati| ya ēvaṃ veda||₁₁₀||
 vṛṣṭikāmaścinvīta| āpō vai vṛṣṭiḥ|
 parjanyaō varṣūkō bhavati| ya ēvaṃ veda|
 āmayāvi cinvīta| āpō vai bhēṣajam|
 bhēṣajamēvāsmāi karōti| sarvamāyurēti|
 abhīcaraggścinvīta| vajrō vā āpāḥ||₁₁₁||
 vajrāmēva bhrātṛvyēbhyaḥ prahāratī| str̥ṇuta ēnam|
 tējāskāmō yaśāskāmaḥ| brahmaṡvarcasakāmaḥ svargakāmaścinvīta|
 ētāvadva vāṣṭi| yāvādētati|
 yāvādēvāsti| tadavarundhē|
 tasyaitadvratam| varṣāti na dhāvēt||₁₁₂||
 amṛtaṃ vā āpāḥ| amṛtasyānāntarītyai|
 nāpsu mūtrāpurīṣam kūryāt| na niṣṭhīvēt|
 na vīvasānaḥ snāyāt| guhyō vā ēṣōṣgniḥ|
 ētasyāgnēranātidāhāya| na puṣkaraparnāni hirāṇyaṃ vāṣḍhiṭiṣṭhēt|
 ētasyāgnēranābhyārōhāya| na kūrmaśyāśnīyāt|
 nōḍakasyāghātūkānyēnāmōḍakāni bhavanti| aghātūkā āpāḥ|
 ya ētamagniṃ cinutē| ya ūcainamēvaṃ veda||₁₁₃||

[26]

imānūkaṃ bhūvanā siṣadhēma| indrāśca viśvē ca dēvāḥ|
 yajñaṃ ca nastanvaṃ ca prajāṃ ca| ādityairindraḥ saha siṣadhātu|
 ādityairindraḥ saḡaṇō marudbhiḥ| asmākaṃ bhūtvavitā tanūnām|
 āplāvasva prapāvasva| āṇḍībhāvaja mā muhuḥ|
 sukhādīndūḥkhanīdhanām| pratimuñcasva svām puram||₁₁₄||
 marīcayaḥ svāyambhuvāḥ| yē śārīrāṇyākalpayann|
 tē tē dēham kālpayantu| mā ca tē khyāsmā tīriṣati|
 uttiṣṭhata mā svāpta| agnimicchadhvaṃ bhārātāḥ|
 rājñāḥ sōmāśya tṛptāśaḥ| sūryēṇa sayujōśasaḥ|
 yuvā suvāsāḥ| aṣṭācākrā navadvārā||₁₁₅||
 dēvānām pūrayōdhyā| tasyāgm hiraṇmāyaḥ kōśaḥ|
 svargō lōkō jyōtiṣāṣṣvṛtaḥ| yō vai tāṃ brahmaṇō veda|
 amṛtēṣṣvṛtām pūrīm| tasmai brahma ca brahmā ca|
 āyuh kīrtiṃ prajāṃ dāduḥ| vibhrājāmānāgm harinīm|

yaśasā samparīvṛtām| puragṃ hiraṇmāyīm brahmā||116||
 vivēśāṣparājītā| parānētyājyāmayī|
 parānētyānāśakī| iha cāmutrā cānvēti|
 vidvāndēvāsuraṇubhayān| yatkumārī mandrayātē|
 yadyōṣidyatpātivrataḥ| ariṣṭaṃ yatkiṃ ca kriyatē|
 agnistadanūvēdhati| aśṛtāsaḥ śṛtāsaśca||117||
 yajvānō yēṣpyāyajvanāḥ| svāryantō nāpēkṣantē|
 indramagnim ca yē viduḥ| sikātā iva samyanti|
 raśmibhiḥ samudīritāḥ| aśmāllōkādamuṣmācca|
 ṛṣibhiradātṛṣṇibhiḥ|
 apēta vīta vi ca sarpatātāḥ| yēstra stha pūrāṇā yē ca nūtānāḥ|
 ahōbhiradbhiraktubhīrvyāktam||118||
 yamō dādātvavaśānāmasmai| nṛ muṇantu nṛpātvaryāḥ|
 akṛṣṭā yē ca kṛṣṭājāḥ| kumārīṣu kaṇīniṣu|
 jāriṇīṣu ca yē hitāḥ| rētaḥ pītā āṇḍapītāḥ|
 aṅgārēṣu ca yē hutāḥ| ubhayān putrapautrakān|
 yuvēśhaṃ yamarājagān| śataminnu śaradāḥ||119||
 adō yadbrahmā vilābami| pitṛṇāṃ ca yamasya ca|
 varuṇasyāśvinōragṇēḥ| marutāṃ ca viḥāyāsām|
 kāmāprayavaṇaṃ mē astu| sa hyēvāsmi sanātānaḥ|
 iti nākō brahmiśravō rāyō dhanam| putrānāpō dēvīrhiḥ||120||

[27]

viśīrṣṇīm grdhraśīrṣṇīm ca| apētō nirrtigṃ hāthaḥ|
 paribādhagg śvētakukṣam| nijaṅghagṃ śabalōdāram|
 sa tān vācyāyā saha| agnē nāśāya sandṛśāḥ|
 īrṣyāsūyē búbhuḥṣām| manyuṃ kr̥tyāṃ ca dīdhirē|
 rathēna kigṃśukāvātā| agnē nāśāya sandṛśāḥ||121||

[28]

parjanyaḥ pragāyata| divasputrāyā mīdhuṣē|
 sa nō yavasāmicchatu| idam vacāḥ parjanyaḥ svarājē|
 hṛdō aśvantārantadyūyōta| mayōbhūrvātō viśvakṛṣṭayaḥ santvaśmē|
 supippalā ōśadhīrdēvagōpāḥ| yō garbhamōśadhīnām|

gavāṃ kṛṇōtyarvātām| parjanyaḥ puruṣiṇām||122||

[29]

punārmāmaitvindriyam| punarāyuh punarbhagaḥ|
punarbrāhmaṇamaitu mā| punardraviṇamaitu mā|
yanmēśdya rētaḥ pṛthivīmaskāḥ| yadōṣādhīrapyasāradyadāpāḥ|
idaṃ tatpunarādādē| dīrghāyutvāya varcāsē|
yanmē rētaḥ prasicyatē| yanma ājāyatē punaḥ|
tēnā māmamṛtaṃ kuru| tēnā suprajasaṃ kuru||123||

[30]

adbhyastirōśdhāśjāyata| tavā vaiśravaṇaḥ sādā|
tirōśdhēhi sapatnānnāḥ| yē apōśśnanti kēcana|
tvāṣṭrīm māyāṃ vaiśravaṇaḥ| rathagṃ sahasravandhūram|
puruścakragṃ sahasrāśvam| āsthāyāyāhi nō balim|
yasmai bhūtāni balimāvāhanti| dhanam gāvō hasti hirāṇyamaśvān||124||
asāma sumatau yajñiāśya| śriyam bibhratōśnnāmukhīm virājam|
sudarśanē cā krauñcē cā| maināgē cā mahāgirau|
śatadvātṭārāgamantā| saḡmāhāryam nagāram tavā|
iti mantrāḥ| kalpōśta ūrdhvam| yadi baligṃ harēt|
hirāṇyanābhayē vitudayē kaubērāyāyam bāliḥ||125||
sarvabhūtādhipatayē nāma iti| atha baligṃ hr̥tvōpātiṣṭhēta|
kṣatram kṣatram vaiśravaṇaḥ| brāhmaṇā vayagg smaḥ|
namāstē astu mā mā higṃsiḥ| asmātpraviśyānnāmaddhīti|
atha tamagnimādhadhīta| yasminnētatkarma prāyuñjīta|
tirōśdhā bhūḥ| tirōśdhā bhuvāḥ||126||
tirōśdhāḥ svāḥ| tirōśdhā bhūrbhuvāḥ svāḥ|
sarvēśam lōkānāmādhipatyē sīdēti| atha tamagnimindhīta|
yasminnētatkarma prāyuñjīta| tirōśdhā bhūḥ svāhā|
tirōśdhā bhuvāḥ svāhā| tirōśdhāḥ svāḥ svāhā|
tirōśdhā bhūrbhuvāḥ svāḥ svāhā|
yasminnasya kālē sarvā āhutīrhutā bhavēyuh||127||
api brāhmaṇāmukhīnāḥ| tasminnahnaḥ kālē prāyuñjīta|
parāḥ sūptajānādvēpi| māsma pramādyantāmādhyāpayēt|
sarvārthāḥ siddhyantē| ya ēvaṃ vēda|
kṣudhyannidāmajānatām| sarvārthā nā siddhyantē|

yastē vighātukō bhrātā| mamāntarhṛdayē śritaḥ||¹²⁸||
 tasmā imamagrapiṇḍam juhōmi| sa mēśrthānmā vivādhīti|
 mayi svāhā| rājādhirājāyā prasahyasāhinē|
 namō vāyaṃ vaiśravaṇāyā kurmahē| sa mē kāmānkāmākāmāyā mahyaṃ|
 kāmēśvarō vaiśravaṇō dādātu| kubērāyā vaiśravaṇāyā|
 mahārājāyā namāḥ| kētavō aruṇāsaśca|
 ṛṣayō vātaraśanāḥ| pratiṣṭhāgṃ śatadhā hi|
 samāhitāsō sahasradhāyāsam| śivā naḥ śantāmā bhavantu|
 divyā āpa oṣādhayaḥ| sumṛḍīkā sarāsvati|
 mā tē vyōma sandṛśi||¹²⁹||

[31]

saṃvatsaramētādvratam carēti| dvaṃ vā māsaḥ|
 niyamāḥ sāmāsēna| tasminniyamāviśēṣāḥ|
 triṣavaṇamudakōpasparśi| caturthakālapānābhaktaḥ syāti|
 aharaharvā bhaikṣāmaśnīyāt| audumbarībhiḥ samidbhiragniṃ paricarēti|
 punarmāmaittvindriyamityētēnśnūvākēna| uddhṛtaparipūtābhiradbhiḥ
 kāryam kurvīta||¹³⁰||
 āsañcayavān| agnayē vāyavē sūryāya|
 brahmaṇē prajāpatayē| candramasē nākṣatrēbhyaḥ|
 ṛtubhyaḥ saṃvātsarāya| varuṇāyāruṇāyēti vrātaḥomāḥ|
 pravargyavādādēśaḥ| aruṇāḥ kāṇḍaṛṣayaḥ|
 aranyēśdhīyīrann| bhadram karṇēbhiriti dvē japitvā||¹³¹||
 mahānāmnībhirudakagṃ sāggsparsya| tamācāryō dadyāt|
 śivā naḥ śantamētyōṣadhīrālābhatē| sumṛḍīkēti bhūmim|
 ēvamāpavargē| dhēnurdakṣiṇā| kagṃsam vāsāśca kṣaumam|
 anyādvā śuklam| yāthāśakti vā| ēvaggsvādhyāyādharmēṇa|
 aranyēśdhīyīta| tapasvī puṇyō bhavati tapasvī puṇyō bhavati||¹³²||

[32]

bhadram karṇēbhiḥ śṛṇuyāmā dēvāḥ| bhadram pāsīyēmākṣabhīryajātrāḥ|
 sthīrairaṅgaistuṣṭuvāgṃ sāstaṇūbhiḥ| vyaśēma dēvahitam yadāyuh|
 svasti na indrō vṛddhaśrāvāḥ| svasti naḥ pūṣā viśvavēdāḥ|
 svasti naśtārksyō ariṣṭanēmih| svasti nō brhaspatirdadhātu||
 ॥ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ||

॥dvitīyaḥ praśnaḥ॥

ōm namō brahmaṇē namō astvagnayē namāḥ pṛthivyai nama
ōṣādhībhyaḥ। namō vācē namō vācaspatayē namō viṣṇāvē bṛhatē kārōmi॥
ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ॥

saha vai dēvānāṃ cāsūrānāṃ ca yajñau pratātāvāstāṃ vayagg svargam
lōkamēśyāmō vayamēśyāmā iti tēssūrāḥ sannahya sahāsaivācāran
brahmacaryēṇa tapāsaiva dēvāstēssūrā amuhyaggstē na prājānaggstē
parāsbhavantē na svargam lōkamāyan prasṛtēna vai yajñēnā dēvāḥ
svargam lōkamāyanna prasṛtēnāsūrān parābhāvayan prasṛtō ha vai
yajñōpavītinō yajñōsprasṛtōsnūpavītinō yatkiṃ cā brāhmaṇō
yajñōpavītyadhītē yajāta ēva tattasmādyajñōpavītyēvādhiyīta
yājayēdyajēta vā yajñasya prasṛtyā ajīnam vāsō vā dakṣiṇata upavīya
dakṣiṇam bāhumuddhāratēsvā dhattē savyamitī yajñōpavītamētadēva
viparītam prācīnāvītagm samvītam mānuṣam॥₁॥

[1]

rakṣāgṃsi ha vā purōsnuvākē tapōgrāmatīṣṭhanta tāt
prajāpātirvarēṇōpāmāntrayata tāni varāmavṛṇītssdityō nō yōddhā iti tāt
prajāpātirabravīdyōdhāyadhvamiti tasmāduttīṣṭhantagm ha vā tāni
rakṣāgṃsyādityam yōdhāyanti yāvādaśtamanvāgāttāni ha vā ētāni
rakṣāgṃsi gāyatriyāsbhīmantritēnāmbhāsā sāmyanti tadū ha vā ētē
brāhmavādināḥ pūrvābhīmukhāḥ sandhyāyām gāyatriyāsbhīmantritā āpā
ūrdhvam vikṣipanti tā ētā āpō vajrībhūtvā tāni rakṣāgṃsi mandēhārūṇē
dvīpē prakṣipanti yatprādakṣiṇam prakramanti tēnā pāpmānam
avādhūnvantyudyantāmastaṃ yantām ādityamābhidyāyan kurvan
brāhmaṇō vidvāntsaśakalam bhādramaśnutēssāvādityō brahmēti brahmaiva
san brahmāpyēti ya ēvaṃ veda॥₂॥

[2]

yaddēvā dēvaḥēlānam dēvāsaścakṛmā vayam। ādityāstasmānmā
muñcatartasyartēna māmīta। dēvā jīvanakāmyā yadvācāsnṛtamūdīma।
tasmānna iha muñcata viśvē dēvāḥ sajōṣasaḥ। rtēnā dyāvāpṛthivī rtēna
tvagm sārāsvati। kṛtānnāḥ pāhyēnāsō yatkiṃ cānṛtamūdīma। indrāgnī
mītrāvarūṇau sōmō dhātā bṛhaspatiḥ। tē nō muñcantvēnāsō
yadanyakṛtamārīma। sajātaśagṃsāduta jāmiśagṃsājyāyasaḥ śagṃsāduta
vā kanīyasaḥ। anādhṛṣṭam dēvakṛtam yadēnastasmāt tvamaśmāñjātavēdō
mumugdhi॥₃॥

yadvācā yanmanāsā bāhubhyāmūrubhyāmaṣṭhīvadbhyāgrṇ

śiśnairyadanṛtaṃ cakṛmā vāyam| agnirmā tasmādēnāsō gārhapatyah
 pramuñcatu cakṛma yāni duṣkṛtā yēnā tritō arṇavānnirbābhūva yēnā
 sūryam tamāsō nirmumōca| yēnēndrō viśvā ajāhādarātīstēnāham jyōtiṣā
 jyōtirānāsāna ākṣi| yatkusīdamapratīttam mayēha yēnā yamasyā nidhinā
 carāmi| ētattadāgnē anṛṇō bhāvāmi jivānnēva prati tattē dadhāmi|
 yanmayi mātā yadā pipēṣa yadantarikṣam yadāśasātikrāmāmi tritē dēvā
 divi jātā yadāpā imam mē varuṇa tattvā yāmi tvam nō agnē sa tvam nō
 agnē tvamāgnē ayāsi||₄

[3]

yadadīvyannṛnamaham bābhūvādītsanvā sañjagara janēbhyah| agnirmā
 tasmādindrāśca samvidānau pramuñcatām| yaddhastābhyām cakara
 kilbiṣānyakṣānām vagnumūpajighnāmāna| ugram paśyā ca rāṣṭrabhrcca
 tānyāpsarasāvanūdattāmṛnāni| ugram paśyē rāṣṭrabhrtkilbiṣāni
 yadākṣavṛttamanūdattamētati nēnnā ṛṇānṛṇava itsāmānō yamasyā lōkē
 adhīrajjurāyā| avā tē hēLa udūttamamimam mē varuṇa tattvā yāmi tvam
 nō agnē sa tvam nō agnē| saṅkūsukō vikūsukō nirṛthō yaśca nisvana|
 tē(1)smadyakṣmamanāgasō dūrāddūramācīcatam| niryākṣmamacīcatē
 kṛtyām nirṛtiṃ ca| tēnā yō(1)smatsamṛcchātai tamāsmāi prasūvāmasi|
 duḥśagṃsānuśagṃsābhyām ghaṇēnānughāṇēnā ca|
 tēnānyō(1)smatsamṛcchātai tamāsmāi prasūvāmasi| sam varcāsā payāsā
 santānūbhīragānmahi manāsā sagṃ śivēnā| tvaṣṭā nō atra vidādhatu
 rāyōśnumārṣtu tanvō(1) yadviliṣtam||₅

[4]

āyūṣṭē viśvatō dadhadayamagnirvarēṇyah| punāstē prāṇa āyāti
 parāyakṣmagṃ suvāmi tē| āyurdā āgnē haviṣō juṣānō ghṛtapratīkō
 ghṛtayōnirēdhi| ghṛtaṃ pītvā madhu cāru gavyam pītēva
 putramābhirākṣatādīmam| imamāgna āyūṣē varcāsē kṛdhi tigmamōjō
 varuṇa sagṃśīśādhi| mātēvāsmā aditē śarmā yaccha viśvē dēvā
 jarādaṣṭīryathāśśati| agna āyūgṃṣi pavasa ā suvōrjamīṣam ca na| āre
 bādhasva ducchunām| agnē pavāsva svapā asmē varcāḥ suvīryam|
 dadhādrayim mayi pōṣam||₆

agnirṛṣiḥ pavāmānaḥ pāñcājanyah purōhitah| tamīmahē mahāgayam|
 agnē jātānpranūdā naḥ sapatnānpratyajātāñjātavēdō nudasva| asmē
 dīdhihi sumanā ahēLañcharmāntē syāma trīvarūtha udbhau| sahāsā
 jātānpranūdā naḥ sapatnānpratyajātāñjātavēdō nudasva| adhi nō brūhi
 sumanasyamānō vāyagg syāma pranūdā naḥ sapatnān| agnē yō nōśbhitō
 janō vṛkō vārō jighāgṃsati| tāggstvam vṛtraham jahī
 vasvaśmabhyamābhāra| agnē yō nōśbhīdāsāti samānō yaśca niṣtyah| tam

vayagṃ samidhaṃ kṛtvā tubhyāmagñēṣpi dadhmaṣi॥7॥

yō naḥ śapādaśapatō yaścā naḥ śapātaḥ śapātī uśāśca tasmai nimirukca
sarvaṃ pāpagaṃ samūhatāmī yō naḥ śapatnō yō raṇō martōśbhīdāsati
dēvāḥī idhmasyēva prakṣāyātō mā tasyōcchēṣi kim caṇaī yō mām dvēṣṭi
jātavēdō yaṃ cāhaṃ dvēṣmī yaśca māmī sarvāggstānāgnē sandāha
yāggścāhaṃ dvēṣmī yē ca māmī yō āsmabhyāmarātīyādyāścā nō dvēṣātē
janāḥī nindādyō āsmāndipsācca sarvāggstānmāṣmaṣā kuruī sagmśitam
mē brahma sagmśitam vīryā(1)mbalaṃī sagmśitam kṣatram mē jiṣṇu
yasyāhamasmi purōhitaḥī udēśāṃ bāhū ātirā mudvarcō athō balaṃī
kṣiṇōmī brahmaṇā smitrānunnāyāmi svā(1)m āhamī punarmanaḥ
punarāyurma āgātpunaścakṣuḥ punaḥ śrōtram mā āgātpunaḥ prāṇaḥ
punarākūtaṃ mā āgātpunaścittam punarādhitaṃ mā āgātī vaiśvānarō
mēśdābdhastanūpā avābādhatām duritāni viśvā॥8॥

[5]

vaiśvānarāya prativēdayāmō yadīnṛnagaṃ sāṅgarō dēvatāsuī sa ētānpāsān
pramucan pravēda sa nō muñcātu duritādavadyātī vaiśvānarah
pavāyānnaḥ pavitrairyatsāṅgaramābhīdhāvāmyāśāmī anājānanmanāsā
yācāmānō yadatrānō avā tatsūvāmi amī yē subhagē divi viṣṛtau nāma
tārākēī prēhāmṛtāsyā yacchatāmētadbāddhakāmōcānamī vijihīrṣva
lōkānkṛdhi bandhānmuñcāsi baddhakamī yōnēriṇaḥ pracyūtō garbhaḥ
sarvān pathō ānuṣvaī sa prajānanpratigrbhṇīta vidvānprajāpātīḥ
prathamajā rtasyāī āsmābhīrdattam jārasāḥ parastādacchinnaṃ
tantūmanuśāncārēma॥9॥

tataṃ tantūmanvēkē anu śāncāranti yēśāṃ dattam pitryamāyānavatī
ābandhvēkē dadātaḥ prayacchāddātum cēcchakṇavāgmsaḥ svarga ēśāmī
ārābhēthāmanu sagmrābhēthāgaṃ samānam panthāmavathō ghṛtēnāī
yadvām pūrtam pariviṣṭam yadagnau tasmai gōtrāyēha jāyāpatī
sagmrābhēthāmī yadantarikṣam pṛthivīmūta dyām yanmātaram pītaram
vā jihigmsimā agnirmā tasmādēnāsō gārhapatyā unnō nēśadduritā yāni
cakṛmaī bhūmirmātāśditirnō janitram bhrātāśntarikṣamābhiśāsta ēnaḥī
dyaurnāḥ pitā pitryāccham bhāvāsi jāmi mītvā mā vivitsi lōkāḥī yatrā
suhārdāḥ sukṛtō madāntē vihāya rōgaṃ tanvā(1)gg svāyāmī
āślōṇāṅgairahrūtāḥ svargē tatrā paśyēma pītaram ca putramī
yadannamadmyanṛtēna dēvā dāsyannadāsyannūta vā kariṣyanī
yaddēvānām cakṣuṣyāgō astī yadēva kim cā pratijagrāhamagnirmā
tasmādanṛnam kṛṇōtuī yadannamadmi bahudhā virūpam vāsō
hirāṇyamūta gāmājāmaviṃī yaddēvānām cakṣuṣyāgō astī yadēva kim cā
pratijagrāhamagnirmā tasmādanṛnam kṛṇōtuī yanmayā manāsā vācā

kṛtāmēnāḥ kadācana| sarvasmāttasmānmēlitō mōgdhi tvagm hi vēthā
yāthātatham||¹⁰||

[6]

vātāraśanā ha vā ṛśayaḥ śramaṇā ūrdhvamānthinō
bābhūvustānṛśayōSrthamāyaggstē nilāyamacaraggstēSnūpraviśuḥ
kūsmāṇḍāni tāggstēśvanvāvindañchraddhayā ca tapāsā ca
tānṛśayōSbruvankathā nilāyaṁ carathēti ta ṛśinabruvanṇamō vōSstu
bhagavantōSsmindhāmnī kēnā vaḥ saparyāmēti tānṛśayōSbruvanpavitram
nō brūta yēnārēpasāḥ syāmēti ta ētāni sūktānyāpaśyaṇ yaddēvā
dēvahēLānam yadadīvyannṛṇamaḥam bābhūvSSyūṣṭē viśvatō
dadhadityētairājyaṁ juhuta vaiśvānarāya prativēdayāma ityupātiṣṭhata
yadārvācīnamēnō bhrūṇahatyāyāstasmānmōkṣyadhva iti ta
ētairājuhavustēSrēpasōSbhavankarmādiṣvētairjūhuyātpūtō
dēvalōkāntsamāśnutē||¹¹||

[7]

kūsmāṇḍairjūhuyādyōSpūta iva manyēta yathā stēnō yathā
bhrūṇahaivamēṣa bhāvati yōSyōnau rētaḥ siñcati yadārvācīnamēnō
bhrūṇahatyāyāstasmānmucyatē yāvadēnō dīkṣāmupaiti dīkṣita ētaiḥ sātati
jūhōti saṁvatsaraṁ dīkṣitō bhāvati saṁvatsarādēvSStmānaṁ punītē
māsaṁ dīkṣitō bhāvati yō māsaḥ sa saṁvatsaraḥ
saṁvatsarādēvSStmānaṁ punītē catūrvigṁśatigṁ rātrīrdīkṣitō bhāvati
catūrvigṁśatirardhamāsāḥ saṁvatsaraḥ saṁvatsarādēvSStmānaṁ punītē
dvādāśa rātrīrdīkṣitō bhāvati dvādāśa māsaḥ saṁvatsaraḥ
saṁvatsarādēvSStmānaṁ punītē ṣaḍrātrīrdīkṣitō bhāvati ṣadvā ṛtavāḥ
saṁvatsaraḥ saṁvatsarādēvSStmānaṁ punītē tisrō rātrīrdīkṣitō bhāvati
tripadā gāyatrī gāyatriyā ēvSStmānaṁ punītē na māgṁsamāśnīyāṇna
striyamupēyānnōparyāsita jugūpsētānṛtātpayō brāhmaṇasyā vrataṁ
yāvāgū rājanyāsyāmikṣā vaiśyasyāthō saumyēpyādhvara ētadvrataṁ
brūyādyadi manyētōpadasyāmītyōdanam dhānāḥ saktūṁ
ghṛtamityanūvratayēdātmanōSnūpadāsāya||¹²||

[8]

ajān ha vai pṛsnīggstapasyamānān brahmā svayambhvaḥbyānārṣatta
ṛśayōSbhavantadrṣiṇāmṛṣitvaṁ tām dēvatāmupātiṣṭhanta yajñakāmāsta
ētāṁ brāhmayajñamāpaśyaṇtamāhārāntēnāyajanta yadṛcōSdhyagiṣata tāḥ
payāāhutayō dēvānāmabhavaṇ yadyajūgṁṣi ghṛtāhūtayō yatsāmāni
sōmāhutayō yadathārvāngirasō madhvāhutayō yadbrāhmaṇānītiḥāsān
pūrāṇāni kalpāngāthā nārāśagṁsīrmēdāhūtayō dēvānāmabhavantābhīḥ
kṣudham pāpmānaṁapāghnānapāhatapāpmānō dēvāḥ svargaṁ
lōkamāyaṇ brahmaṇāḥ sāyūjyamṛśayōSgacchan||¹³||

pañca vā ētē mahāyajñāḥ śatati pratāyantē satati santiṣṭhantē
 dēvayajñāḥ pītṛyajñō bhūtayajñō mānuṣyayajñō brāhmayajña iti yadagnau
 juhōtyapi samidham taddēvayajñāḥ santiṣṭhatē yatpītṛbhyāḥ svadhā
 karōtyapyapastatpītṛyajñāḥ santiṣṭhatē yadbhūtēbhyō baligṃ harāti
 tadbhūtayajñāḥ santiṣṭhatē yadbrāhmaṇēbhyō sṇnam dadāti
 tanmānuṣyayajñāḥ santiṣṭhatē yatsvādhyāyamadhīyītaikāmapyṛcam yajuḥ
 sāmā vā tadbrāhmayajñāḥ santiṣṭhatē yadṛcōśdhītē payāsaḥ kūlyā asya
 pītṛntsvadhā abhivāhanti yadyajūgṃṣi ghṛtasyā kūlyā yatsāmāni sōmā
 ēbhyāḥ pavatē yadathārvāṅgirasō madhōḥ kūlyā yadbrāhmaṇānītiḥāsān
 pūrāṇāni kalpāṅgāthā nārāśagṃsīrmēdāsaḥ kūlyā asya pītṛntsvadhā
 abhivāhanti yadṛcōśdhītē payāāhutibhirēva taddēvāggstārpayati
 yadyajūgṃṣi ghṛtāhutibhiryatsāmāni sōmahutibhiryadathārvāṅgirasō
 madhvāhutibhiryadbrāhmaṇānītiḥāsān pūrāṇāni kalpāṅgāthā
 nārāśagṃsīrmēdāhutibhirēva taddēvāggstārpayati ta ēnam trptā āyusā
 tējāsā varcāsā śriyā yaśāsā brahmavarcaśēnānnādyēna ca tarpayanti ॥14॥

[10]

brahmayajñēnā yakṣyamāṇāḥ prācyāṃ diśi grāmādachādirdarśa udīcyāṃ
 prāgudīcyāṃ vōditā ādītyē dakṣiṇāta upaviyōpaviśya hastāvavanijya
 trirācāmēddviḥ pārimṛjyā sakṛdūpasprśya śiraścakṣuṣī nāsikē śrōtrē
 hṛdayamālabhya yattrirācāmāti tēna ṛcaḥ prīṇāti yaddviḥ pārimṛjāti tēna
 yajūgṃṣi yatsakṛdūpasprśāti tēna sāmāni yatsavyam pāṇim pādau
 prōkṣati yacchiraścakṣuṣī nāsikē śrōtrē hṛdayamālabhātē
 tēnāthārvāṅgirasō brāhmaṇānītiḥāsān pūrāṇāni kalpāṅgāthā nārāśagṃsīḥ
 prīṇāti darbhāṇām mahadūpastīryōpastham kṛtvā prānāsīnaḥ
 svādhyāyamadhīyītapāṃ vā ēṣa oṣādhīnāgṃ rasō yaddarbhāḥ sarāsamēva
 brahmā kurutē dakṣiṇōttarau pāṇi pādau kṛtvā sapavitrāvōmiti
 pratipadyata ētadvai yajūstrayīm vidyāṃ pratyēṣā
 vāgētatpāramamakṣaram tadētadṛcāsbhyūktamṛcō akṣarē paramē vyōman
 yasmīndēvā adhi viśvē niṣēduryastanna vēda kimṛcā kārīṣyati ya
 ittadvidusta imē samāsata iti trīnēva prāyūṅkta bhūrbhuvāḥ
 svārityāhaītadvai vācaḥ satyam yadēva vācaḥ satyam tatprāyūṅktāthā
 sāvitṛm gāyatrīm trīranvāha pacchōśrdharcāsō snavānagṃ sāvitā śriyāḥ
 prasavitā śriyāmēv sspnōtyathō prajñātāyaiva prātipadā chandāgṃṣi
 pratipadyatē ॥15॥

[11]

grāmē manāsā svādhyāyamadhīyīta divā naktam vēti hā smāśśha śauca
 āhnēya utārānyēśbalā uta vācōta tiṣṭhānnuta vrajānnutāśśina uta

śayānōṣdhīyātaiva svādhyāyaṃ tapāsvī puṇyō bhavati ya ēvaṃ
vidvāntsvādhyāyamadhītē namō brahmaṇē namō astvagnayē namāḥ
prthivyai nama ṣādhībhyah namō vācē namō vācaspatayē namō viṣṇāvē
brhatē kārōmi||¹⁶||

[12]

madhyandinē prabalamadhyītāsau khalu vāvaiṣa ādityō
yadbrāhmaṇastasmāttarhi tēṣkṣṇiṣṭhaṃ tapati tadēṣāṣbhyūktā citraṃ
dēvānāmudāgādanīkaṃ cakṣurmitrasya varūṇasyāgnēḥ āsprā
dyāvāprthivī antarīkṣagṃ sūryā ātmā jagātaṣṭhuṣāścēti sa vā ēṣa
yajñāḥ sadyaḥ pratāyatē sadyaḥ santiṣṭhatē tasya prāk sāyamāvabhṛthō
namō brahmaṇa iti paridhāniyāṃ triraṇvāhāpa upasprśyā grhānēti tatō
yatkiṃ ca dadāti sā dakṣiṇā||¹⁷||

[13]

tasya vā ētasyā yajñasya mēghō havirdhānaṃ vidyudagnirvarṣagṃ haviḥ
stānayaṭnurvāṣatkārō yadāvasphūrjāti sōṣnūvaṣatkārō vāyurātmāṣmāvāsyā
sviṣṭakṛdyā ēvaṃ vidvānmēghē varṣati vidyōtāmānē stānayaṭyavaṣphūrjāti
pavāmānē vāyāvāmāvāsyāyāgg svādhyāyamadhītē tapā ēva tattāpyatē
tapō hi svādhyāya ityuttamaṃ nākaṃ rōhatyuttamaḥ sāmānānām
bhavati yāvantaṃ ha vā imāṃ vīttasyā pūrṇaṃ dadātsvargam lōkaṃ
jāyati tāvantaṃ lōkaṃ jāyati bhūyāgṃsam cākṣayyaṃ cāpā punarmṛtyuṃ
jāyati brahmaṇaḥ sāyūjyaṃ gacchati||¹⁸||

[14]

tasya vā ētasyā yajñasya dvāvānadhyāyau yadātmāṣsucīryaddēśaḥ
samṛddhirdaivatāni ya ēvaṃ vidvānmāhārātra uṣasyudītē
vrajaggstīṣṭhannāsinaḥ śayānōṣraṇyē grāmē vā yāvāttarasagg
svādhyāyamadhītē sarvāllōkāñjāyati sarvāllōkānānrṇōṣnusañcāraṭi
tadēṣāṣbhyūktā anṛṇā aśminnānrṇāḥ parāsmiggstrīyē lōkē anṛṇāḥ syāma
yē dēvayānā uta pītṛyānāḥ sarvānpathō anṛṇā ākṣīyēmētyagnim vai jātāṃ
pāpmā jāgrāha taṃ dēvā āhūtībhiḥ pāpmānamapāghnannāhūtīnām
yajñēnā yajñasya dakṣiṇābhirdakṣiṇānām brāhmaṇēnā brāhmaṇasya
chandōbhiṣchandāsāgg svādhyāyēnāpāhatapāpmā svādhyāyō
dēvapāvitraṃ vā ētattaṃ yōṣnūtsrjatyabhāgō vāci bhāvatyabhāgō nākē
tadēṣāṣbhyūktā yastityājā sakhiṣvidagṃ sakhiyāṃ na tasyā vācyapi
bhāgō āsti yadīgṃ śṛṇōtyalakagṃ śṛṇōti na hi pravēdā sukṛtasya
panthāmiti tasmātsvādhyāyōṣdhyētavyō yaṃ yaṃ krātumadhītē tēnā
tēnāsyēṣṭaṃ bhāvatyagnērvāyōrādityasya sāyūjyaṃ gacchati
tadēṣāṣbhyūktā yē arvānūta vā purāṇē vēdaṃ vidvāgṃsāmābhito
vadantyādityamēva tē parivadanti sarvē agnim dvītiyaṃ tṛtiyaṃ ca
hagṃsamiti yāvātīrvai dēvatāstāḥ sarvā vēdavidī brāhmaṇē vāsanti

tasmādbrahmaṇēbhyō vēdavidbhyō divē divē namaskuryānnāślīlam
kīrtayēdētā ēva dēvatāḥ prīṇāti॥¹⁹॥

[15]

ricyāta iva vā ēṣa prēva rīcyatē yō yājayāti prati vā grhṇāti yājayitvā
pratigrhya vāśnāśnantrīḥ svādhyāyam vēdamadhiyāta trirātram vā
sāvitrīm gāyatrīmanvātīrēcayati varō dakṣiṇā varēṇaiva varagḡ
sprṇōtyātmā hi varāḥ॥²⁰॥

[16]

duhē ha vā ēṣa chandāgṃsi yō yājayāti sa yēnā yajñakratunā
yājayētsōśraṇyam parētyā śucau dēśē svādhyāyamēvainamadhiyannāśīta
tasyānaśanam dīkṣā sthānamūpasada āśanagṃ sutyā vāgjuhūrmanā
upabhrddhṛtirdhruvā prāṇō haviḥ sāmādhvaryuḥ sa vā ēṣa yajñāḥ
prāṇadākṣiṇōśnāntadakṣiṇāḥ samṛddhatarāḥ॥²¹॥

[17]

kaṭidhāvākīrṇī praviśati caturdhētyāhurbrahmavādinō marutāḥ
prāṇairindram balēna brhaspatiḥ brahmavarcasēnāgnimēvētārēṇa
sarvēṇa tasyaitām prāyāścittim vidām cākāra sudēvaḥ kāśyapō yō
brāhmacāryāvākīrēdamāvāsyāyāgṃ rātryāmagnim prāṇīyōpasamādhāya
dvirājyāsyōpaghātam juhōti kāmāvākīrṇōśmyavākīrṇōśmi kāmā kāmāya
svāhā kāmābhīdrugdhōśmyabhīdrugdhōśmi kāmā kāmāya
svāhētyamṛtam vā ājyāmamṛtāmēvśstmandhāttē hutvā prayātāñjalih
kavātiryannāgnimābhimantrayēta sam māśśiñcantu marutāḥ samindraḥ
sam brhaspatiḥ sam māśsyamagniḥ siñcatvāyūṣā ca balēna
cśsyūṣmantam karōta mēti prati hāsmāi marutāḥ prāṇāndādhati
pratīndrō balam prati brhaspatīrbrahmavarcasam
pratyagniritaratsarvagṃ sarvātanurbhūtvā sarvamāyūrēti
trirābhimantrayēta triṣātyā hi dēvā yōspūta iva manyēta sa ittham
juhuyādītthamābhimantrayēta punīta ēvśstmānamāyūrēvśstmandhāttē
varō dakṣiṇā varēṇaiva varagḡ sprṇōtyātmā hi varāḥ॥²²॥

[18]

bhūḥ prapādyē bhuvāḥ prapādyē svāḥ prapādyē bhūrbhuvāḥ svāḥ
prapādyē brahma prapādyē brahmakōśam prapādyēśmṛtam
prapādyēśmṛtakōśam prapādyē caturjālam brāhmakōśam yam
mṛtyurnāvapaśyāti tam prapādyē dēvān prapādyē dēvapuram prapādyē
parīvṛtō varīvṛtō brahmāṇā varmāṇāśham tējāsā kaśyāpasya yasmai
namastacchirō dharmō mūrdhānam brahmōttārā hanūryajñōśdhārā
viṣṇurhrdayagṃ samvatsarah prajānānamaśvinau
pūrvapādāvatrirmadhyam mītrāvaruṇāvaparapādāvagniḥ pucchāsyā
prathamam kāṇḍam tata indrastatāḥ prajāpātīrabhāyam caturthagṃ sa

vā ēṣa dīvyāḥ śākvaraḥ śisūmāraṣṭagm̐ ha ya ēvaṃ vēdāpā punarmṛtyum
jāyati jayāti svargam̐ lōkam̐ nādhvani pramīyatē nāpsu pramīyatē nāgnau
pramīyatē nānapatyāḥ pramīyatē laghvānnō bhavati dhruvastvamāsi
dhruvasya kṣītamasi tvam̐ bhūtānāmādhīpatirasi tvam̐ bhūtānāgg
śrēṣṭhōṣsi tvam̐ bhūtānyupā paryāvartantē namāstē namaḥ sarvaṃ tē
namō namaḥ śisukumārāya namaḥ॥²³॥

[19]

namaḥ prācyai diśē yāścā dēvatā ētasyām̐ prativasantyētābhyāścā namō
namō dakṣiṇāyai diśē yāścā dēvatā ētasyām̐ prativasantyētābhyāścā namō
namaḥ pratiṇyai diśē yāścā dēvatā ētasyām̐ prativasantyētābhyāścā namō
nama udīcyai diśē yāścā dēvatā ētasyām̐ prativasantyētābhyāścā namō
nama ūrdhvāyai diśē yāścā dēvatā ētasyām̐ prativasantyētābhyāścā namō
namōṣdhārāyai diśē yāścā dēvatā ētasyām̐ prativasantyētābhyāścā namō
namōṣvāntarāyai diśē yāścā dēvatā ētasyām̐ prativasantyētābhyāścā namō
namō gaṅgāyamunayōrmadhyē yē vasanti tē mē prasannātmānaściraṃ
jīvitam̐ vārdhayanti namō gaṅgāyamunayōrmunibhyāścā namō namō
gaṅgāyamunayōrmunibhyāścā namaḥ॥²⁴॥

[20]

ōm namō brahmaṇē namō astvagnayē namaḥ pṛthivyai nama
ōṣādhībhyāḥ namō vācē namō vācaspatayē namō viṣṇāvē bṛhatē kārōmi॥
॥ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ॥

॥tr̥tīyaḥ praśnaḥ॥

ōm tacchaṃ yōrāvṛṇimahēḥ| gātum yajñāyāḥ| gātum yajñapātayēḥ|
daivīḥ svastirāstu naḥ| svastirmānuṣēbhyah| ūrdhvaṃ jigātu bhēṣajam|
śaṃ nō astu dvīpadēḥ| śaṃ catuṣpadēḥ| ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ||
cittiḥ sruk| cittamājyaṃ| vāgvēdiḥ| ādhītaṃ barhiḥ| kēto agniḥ|
vijñātamagniḥ| vākpātīrhōtāḥ| manā upavaktāḥ| prāṇo haviḥ|
sāmādhvaryuḥ| vācāspatē vidhē nāman| vidhēmā tē nāmāḥ|
vidhēstvamāsmākam nāmāḥ| vācaspatiḥ sōmaṃ pibatu| āśmāsu
nṛmṇandhāt̥svāhāḥ||₁||

adhvaryuḥ pañcā ca||—————[1]

pr̥thivī hōtāḥ| dyaurādhvaryuḥ| rudrōḥgnīḥ| br̥haspatīrupavaktāḥ| vācāspatē
vācō vīryēṇaḥ| sambhṛtatamēnāyākṣyasēḥ| yajāmānāya vāryaṃ|
āsuvaśkarāsmāḥ| vācaspatiḥ sōmaṃ pibatu| jajanādīndrāmīndriyāya
svāhāḥ||₂||

pr̥thivī hōtā daśā||—————[2]

agnīrhōtāḥ| aśvināśdhvaryūḥ| tvaṣṭāḥgnīḥ| mītra upavaktāḥ| sōmaḥ sōmāsyā
purōgāḥ| śukraḥ śukrasyā purōgāḥ| śrātāstā indra sōmāḥ|
vātāpērhavanaśrutaḥ svāhāḥ||₃||

agnīrhōtāśṣṭau||—————[3]

sūryaṃ tē cakṣuḥ| vātaṃ prāṇaḥ| dyām pr̥ṣṭham| antarīkṣamātmāḥ|
aṅgairyajñam| pr̥thivīgṃ śarīraiḥ| vācāspatēścchīdrayā vācāḥ| acchīdrayā
juhvāḥ| divi dēvāvṛdhagṃ hōtrā mērāyasva svāhāḥ||₄||

sūryaṃ tē navā||—————[4]

maḥāhāvīrhōtāḥ| satyahāvīradhvaryuḥ| acyūtapājā agnīḥ| acyūtamanā
upavaktāḥ| anādhṛṣyaścāpratidhṛṣyaścā yajñasyābhigaraḥ| ayāsyā udgātāḥ|
vācāspatē hr̥dvidhē nāman| vidhēmā tē nāmāḥ| vidhēstvamāsmākam
nāmāḥ| vācaspatiḥ sōmāmapātīḥ| mā daivyastantuśchēdī mā mānuṣyāḥ|
namō divēḥ| namāḥ pr̥thivyai svāhāḥ||₅||

apāttrīṇī ca||—————[5]

vāgghōtāḥ| dīkṣā patnīḥ| vātōśdhvaryuḥ| āpōśbhigaraḥ| manō haviḥ| tapāsi
juhōmīḥ| bhūrbhuvāḥ suvāḥ| brahmā svayambhuḥ| brahmaṇē svayambhuvē
svāhāḥ||₆||

vāgghōtā navā||—————[6]

brāhmaṇa ēkāhōtā sa yajñah sa mē dadātu prajāṃ paśūnpuṣṭim yaśāḥ
 yajñaścā mē bhūyāt agnirdvihōtā sa bhartā sa mē dadātu prajāṃ
 paśūnpuṣṭim yaśāḥ bhartā cā mē bhūyāt prthivī trihōtā sa pratīṣṭhā ॥7॥
 sa mē dadātu prajāṃ paśūnpuṣṭim yaśāḥ pratīṣṭhā cā mē bhūyāt
 antarīkṣam catūrhōtā sa viṣṭhāḥ sa mē dadātu prajāṃ paśūnpuṣṭim
 yaśāḥ viṣṭhāścā mē bhūyāt vāyuh pañcāhōtā sa prāṇah sa mē dadātu
 prajāṃ paśūnpuṣṭim yaśāḥ prāṇāścā mē bhūyāt ॥8॥

candramāḥ ṣaḍdhōtā sa ṛtūnkālpayāti sa mē dadātu prajāṃ
 paśūnpuṣṭim yaśāḥ ṛtavāśca mē kalpantām annagṃ sapta hōtā sa
 prāṇasyā prāṇah sa mē dadātu prajāṃ paśūnpuṣṭim yaśāḥ prāṇasyā ca
 mē prāṇō bhūyāt dyaurāṣṭahōtā sōśnādhṛṣyaḥ ॥9॥

sa mē dadātu prajāṃ paśūnpuṣṭim yaśāḥ anādhṛṣyaścā bhūyāsam
 ādityō navāhōtā sa tējasvī sa mē dadātu prajāṃ paśūnpuṣṭim yaśāḥ
 tējasvī cā bhūyāsam prajāpātirdaśāhōtā sa idagṃ sarvaṃ sa mē
 dadātu prajāṃ paśūnpuṣṭim yaśāḥ sarvaṃ ca mē bhūyāt ॥10॥

pratīṣṭhā prāṇāścā mē bhūyādanādhṛṣyaḥ sarvaṃ ca mē bhūyāt ॥7॥

agniryajūrbhiḥ savitā stōmaiḥ indrā ukthāmadaiḥ mītrāvaruṇāvāśīṣā
 aṅgīrasō dhiṣṇiyairagnibhiḥ marutāḥ sadōhavirdhānābhyām āpaḥ
 prōkṣāṇibhiḥ oṣādhayō barhiṣā aditīrvēdyā sōmō dīkṣayā ॥11॥

tvastēdhmēnā viṣṇūryajñēnā vasava ājyēnā ādityā dakṣiṇābhiḥ viśvē
 dēvā ūrjā pūṣā svāgākārēnā brhaspatiḥ purōdhayā prajāpātīrudgīthēnā
 antarīkṣam pavitrēnā vāyuh pātraiḥ ahagg śraddhayā ॥12॥

dīkṣayā pātrairekaṃ ca ॥8॥

sēnēndrasya dhēnā brhaspatēḥ patthya pūṣṇah vāgvāyōḥ dīkṣā
 sōmasya prthivyāgnēḥ vasūnām gāyatrī rudrānām triṣṭuk ādityānām
 jagātī viṣṇōranuṣṭuk ॥13॥

varuṇasya virāt yajñasya paṅktiḥ prajāpātēranūmatiḥ mītrasya
 śraddhā savituh prasūtiḥ sūryasya marīciḥ candramāsō rōhiṇī
 ṛṣiṇāmarundhatī parjanyaśya vidyut catāsrō diśāḥ
 catāsrōśvāntaradiśāḥ ahāśca rātriśca kṛṣiśca vṛṣṭiśca tviṣiścapācitiśca
 āpaścauśadhayaśca ūrkā sūnṛtā ca dēvānām patnāyaḥ ॥14॥

anuṣṭugdiśāḥ ṣaṭcā ॥9॥

dēvasyā tvā savituh prāsavē aśvinōrbāhubhyām pūṣṇō hastābhyām
 pratigrhṇāmī rājā tvā varuṇō nayatu dēvi dakṣiṇēśgnayē hirāṇyam
 tēnāmṛtatvamāśyām vayō dātrē mayō mahyāmastu pratigrahītrē ka
 idam kasmā adāt kāmāḥ kāmāya kāmō dātā ॥15॥

kāmāḥ pratigrahītā| kāmagṃ samudramāviśa| kāmēna tvā pratigrhṇāmi|
kāmaitattē| ēṣā tē kāmā dakṣiṇā| uttānastvāṅgīrasaḥ pratigrhṇātu|
sōmāya vāsāḥ| rudrāya gāṃ| varuṇāyāśvaṃ| prajāpātayē puruṣam||₁₆||
manāvē talpaṃ| tvaṣṭrēṣjāṃ| pūṣṇēṣviṃ| nirṛtyā aśvataragardabhau|
hīmavātō hastinaṃ| gandharvāpsarābhyāḥ sragalaṃ karaṇē| viśvēbhyō
dēvēbhyō dhānyam| vācēṣṇam| brahmāṇa ōḍanam| samudrāyāpāḥ||₁₇||
uttānāyāṅgīrasāyānāḥ| vaiśvānarāya rathaṃ| vaiśvānaraḥ pratnathā
nākamārūhat| divaḥ prṣṭhaṃ bhandāmānaḥ sumanmābhiḥ| sa
pūrvavajjanayājantavē dhanam| samānamājmā pariyaṭi jāgrviḥ| rājā tvā
varuṇō nayatu dēvi dakṣiṇē vaiśvānarāya rathaṃ| tēnāmṛtatvamāśyām|
vayō dātrē| mayō mahyāmastu pratigrahītṛē||₁₈||

amṛtasya pūrṇāntāmū kalām vicākṣatē| pādagm ṣaḍdhōturna kilāvivitsē|
yēnartavaḥ pañcādhōta k~lptāḥ| uta vā ṣaḍdhā manāsōta k~lptāḥ| tagm
ṣaḍdhōtāramṛtubhiḥ kalpāmānam| ṛtasyā padē kavayō nipānti| antaḥ
praviṣṭam kartāramētam| antaścandramāsi manāsā carāntam| sahaiva
santam na vijānanti dēvaḥ| indrāsyātmānagm śatadhā carāntam||24||

indrō rājā jagātō ya īśē| saptaḥōtā saptadhā vik~lptāḥ| parēṇa tantum
pariṣicyamānam| antarādityē manāsā carāntam| dēvānāgm hṛdayam
brahmānvāvindat| brahmaītadbrahmaṇa ujjābhāra| arkagg ścōtāntagm
sarirasya madhyē| ā yasmīntsapta pēravaḥ| mēhanti bahulāgg śriyam|
bahvaśvāmindra gōmātīm||25||

acyūtām bahulāgg śriyam| sa harirvasuvittāmaḥ| pēgurindrāya pinvatē|
bahvaśvāmindra gōmātīm| acyūtām bahulāgg śriyam| mahyamindrō
niyācchatu| śatagm śatā āsya yuktā harīṇām| arvāṇa yātu vasubhi
raśmirindrāḥ| pramagmhāmāṇō bahulāgg śriyam| raśmirindrāḥ savitā mē
niyācchatu||26||

ghṛtam tējō madhūmadindriyam| mayyayamagnirdādhātul hariḥ patāṅgaḥ
pāṭarī suparṇaḥ| divikṣayō nabhāsā ya ēti| sa na indrāḥ kāmavarām
dādātul pañcāram cakram parivartatē prthul| hirāṇyajyōtiḥ sarirasya
madhyē| ajāsram jyōtir nabhāsā sarpādēti| sa na indrāḥ kāmavarām
dādātul sapta yūñjanti rathamēkacakram||27||

ēkō asvō vahati saptanāmā| trinābhi cakramajaramanārvam| yēnēmā
viśvā bhuvānāni tasthuḥ| bhādraṃ paśyānta upāsēduragrē| tapō
dīkṣāmṛṣāyaḥ suvarvidāḥ| tataḥ kṣātram balamōjāśca jātam| tadasmai
dēvā abhi sannāmantul svētagm raśmiḥ bōbhujyamānam| apām nētāram
bhuvānasya gōpām| indram nicikyuh paramē vyōman||28||

rōhiṇīḥ piṅgalā ēkārūpāḥ| kṣarāntiḥ piṅgalā ēkārūpāḥ| śatagm sahasrāṇi
prayutāni nāvyānām| ayam yaḥ svētō raśmiḥ| pari sarvāmidaṃ jagāt|
prajāṃ paśūndhanāni| asmākaṃ dadātul svētō raśmiḥ pari sarvaṃ
babhūva| suvaṇmahyam paśūn viśvarūpān| patāṅgamaktamasūrasya
māyayā||29||

hṛdā paśyanti manāsā manīṣiṇāḥ| samudrē antaḥ kavayō vicākṣatē|
maricīnām padamicchanti vēdhasāḥ| patāṅgō vācam manāsā bibharti|
tām gāndharvōsvadadgarbhē antaḥ| tām dyōtāmānāgg svaryam manīṣām|
ṛtasyā padē kavayō nipānti| yē grāmyāḥ paśavō viśvarūpāḥ| virūpāḥ
santō bahudhaikārūpāḥ| agnistāgm agrē pramumōktu dēvaḥ||30||

prajāpātiḥ prajāyā samvidānaḥ| vītagg stūkēstukē| yuvamaśmāsu
niyācchatam| pra prā yajñapātintira| yē grāmyāḥ paśavō viśvarūpāḥ|

virūpāḥ santō bahudhaikārūpāḥ| tēṣāgṃ saptānāmiha rantīrastu|
rāyaspōṣāya suprajāstvāyā suvīryāya| ya āraṇyāḥ paśavō viśvarūpāḥ|
virūpāḥ santō bahudhaikārūpāḥ| vāyustāgṃ agrē pramūmōktu dēvaḥ|
prajāpātiḥ prajāyā samvidānaḥ| idāyai sr̥ptam ghṛtavāccarācaram| dēvā
anvāvindanguhā hitam| ya āraṇyāḥ paśavō viśvarūpāḥ| virūpāḥ santō
bahudhaikārūpāḥ| tēṣāgṃ saptānāmiha rantīrastu| rāyaspōṣāya
suprajāstvāyā suvīryāya||³¹||

ātmā janānāṃ vikurvantam vipaścim prajānāṃ vasudhānīm virājam carāntam gōmātim mē
niyācchatvēkākakram vyōmanmāyayā dēva ēkārūpā aṣṭau cā||^[11]

sahasrāsīrṣā puruṣaḥ| sahasrākṣaḥ sahasrapāti| sa bhūmim viśvatō vṛtvā
atyātiṣṭhaddaśāṅgulam| puruṣa ēvēdagṃ sarvaṃ| yadbhūtam yacca
bhavyaṃ| utāmṛtatvasyēśānaḥ| yadannēnātirōhāti| ētāvānasya mahimā
atō jyāyāgṃśca puruṣaḥ||³²||

pādōṣsyā viśvā bhūtāni| tripādasyāmṛtam divi| tripādūrdhva
udaitpuruṣaḥ| pādōṣsyēhābhāvātpunāḥ| tatō viśvaṇvyākramati|
sāśanānaśanē abhi| tasmādvirādājāyata| virājō adhi puruṣaḥ| sa jātō
atyāricyata| paścādbhūmimathō puraḥ||³³||

yatpuruṣēṇa haviṣā dēvā yajñamatānvata| vaśantō āsyāsīdājyaṃ| grīṣma
idhmaḥ śaraddhaviḥ| saptāsyāsanparidhayaḥ| triḥ sapta samidhāḥ kṛtāḥ|
dēvā yadyajñam tānvānāḥ| abādhnānpuruṣam paśum| tam yajñam bārhiṣi
praukṣaḥ| puruṣam jātamaḡrataḥ||³⁴||

tēnā dēvā ayājanta| sādhyā ṛṣayaśca yē| tasmādyajñātsārvaḥutāḥ|
sambhṛtam pṛsadājyam| paśūggstāggścākṛē vāyavyāḥ| āraṇyāngrāmyāśca
yē| tasmādyajñātsārvaḥutāḥ| ṛcaḥ sāmāni jajñirē| chandāgṃsi jajñirē
tasmāt| yajustasmādājāyata||³⁵||

tasmādaśvā ajāyanta| yē kē cōbhayādātaḥ| gāvō ha jajñirē tasmāt|
tasmājjātā ajāvayaḥ| yatpuruṣam vyādadhuh| kaṭidhā vyākālpayan|
mukham kimāsyā kau bāhū| kāvūrū pādāvucyētē| brāhmaṇōṣsyā
mukhāmāsīt| bāhū rājanyaḥ kṛtaḥ||³⁶||

ūrū tadāsyā yadvaiśyaḥ| padbhyāgṃ sūdrō ajāyata| candramā manāsō
jātaḥ| cakṣōḥ sūryō ajāyata| mukhādindrāścāgniścā| prāṇādvāyurājāyata|
nābhyā āsīdantarīkṣam| sīrṣṇō dyauḥ samāvartata| padbhyām
bhūmirdiśaḥ śrōtrāt| tathā lōkāgṃ ākalpayan||³⁷||

vēdāhamētam puruṣam mahāntam| ādityavarṇam tamāsastu pārē|
sarvaṇi rūpāṇi vicitya dhīraḥ| nāmāni kṛtvāsbhivadaṇ yadāstē| dhātā
purastādyamūdājahārā| śakraḥ praviḍvānpradiśāscatāsraḥ| tamēvam
vidvānamṛtā iha bhāvati| nānyaḥ panthā ayānāya vidyatē| yajñēnā
yajñamāyajanta dēvaḥ| tāni dharmāni prathamānyāsan| tē ha nākaṃ

chidō mr̥tyō mā vādhiḥ| mā mē balam vivṛhō mā pramōṣiḥ| prajām mā
mē rīriṣa āyurugra| nr̥cakṣāsam tvā haviṣā vidhēma| sadyaścākamānāyā|
pravēpānāyā mr̥tyavē||⁴⁵||

prāsmā āśā aśṛṇvan| kāmēnājanayanpunāḥ| kāmēna mē kāmā āgāt|
hr̥dayāddhr̥dayam mr̥tyōḥ| yadamīṣāmadah priyam| tadaitūpamābhi|
param mr̥tyō anu parēhi panthām| yastē sva itārō dēvayānāt|
cakṣuṣmatē śṛṇvatē tē bravīmi| mā naḥ prajāgm rīriṣō mōta vīrān| pra
pūrvyam manāsā vandāmānaḥ| nādhāmānō vṛṣabham cārṣaṇīnām| yaḥ
prajānāmēkarāṇmānūṣiṇām| mr̥tyum yājē prathamajāmṛtasyā||⁴⁶||

mr̥tyavē vīrāgmścatvāri ca||—————[15]

taṇirviśvadārsatō jyōtiṣkr̥dāsi sūrya| viśvamā bhāsi rōcanam|
upayāmagr̥hitōṣsi sūryāya tvā bhrājāsvata ēṣa tē yōniḥ sūryāya tvā
bhrājāsvatē||⁴⁷||

—————[16]

ā pyāyasva madintama sōma viśvābhirūtibhiḥ| bhavā naḥ
saprathāstamaḥ||⁴⁸||

—————[17]

īyuṣṭē yē pūrvātarāmapāśyan vyucchantīmuṣasam martyāsaḥ| asmābhirū
nu prātīcakṣyāsbhūdō tē yānti yē aparīṣu paśyān||⁴⁹||

—————[18]

jyōtiṣmatīm tvā sādāyāmi jyōtiṣkr̥tam tvā sādāyāmi jyōtirvidam tvā
sādāyāmi bhāsvatīm tvā sādāyāmi jvalāntīm tvā sādāyāmi
malmalābhavāntīm tvā sādāyāmi dīpyāmānām tvā sādāyāmi rōcāmānām
tvā sādāyāmyajāsrām tvā sādāyāmi br̥hajjyōtiṣam tvā sādāyāmi
bōdhayāntīm tvā sādāyāmi jāgrātīm tvā sādāyāmi||⁵⁰||

—————[19]

prayāsāya svāhāṣṣyāsāya svāhā viyāsāya svāhā saṃyāsāya svāhōdyāsāya
svāhāṣvayāsāya svāhā śucē svāhā śōkāya svāhā tapyatvai svāhā tapātē
svāhā brahmaḥatyāyai svāhā sarvāsmāi svāhā||⁵¹||

—————[20]

cittagm sāntānēnā bhavam yaknā rudrantanīmnā paśupatigḥ
sthūlahr̥dayēnāgnigḥ hr̥dayēna rudram lōhitēna śarvam matāsnābhyām
mahādēvamāntaḥ pārśvēnauṣiṣṭhahanagm śingīnikōśyābhyām||⁵²||

—————[21]

taccham yōrāvṛṇīmahē| gātum yajñāyā| gātum yajñapātayē|
daivīḥ svastirāstu naḥ| svastirmānūṣēbhyah| ūrdhvam jigātu bhēṣajam|
śam nō astu dvīpadē| śam catuṣpadē| ōm sāntiḥ sāntiḥ sāntiḥ||

॥caturthaḥ praśnaḥ॥

namo vācē yā cōditā yā cānūditā tasyai vācē namo namo vācē namo
vācaspatāyē nama ṛṣibhyō mantrakṛdbhyō mantrapatibhyō mā māmṛṣāyō
mantrakṛtō mantrapatāyaḥ parādurmāhamṛṣinmantrakṛtō
mantrapatīnparādām vaiśvadēvīm vācāmudyāsagm śivāmadāstām juṣṭām
dēvēbhyaḥ śarmā mē dyauḥ śarmā pṛthivī śarmā viśvāmidaṁ jagat
śarmā candraśca sūryāśca śarmā brahmaprajāpatī bhūtaṁ vadiṣyē
bhuvānaṁ vadiṣyē tējō vadiṣyē yaśō vadiṣyē tapō vadiṣyē brahmā vadiṣyē
satyaṁ vadiṣyē tasmā ahamidamupastaraṇamupastrṇa upastaraṇaṁ mē
prajāyai paśūnām bhūyādupastaraṇamaḥam prajāyai paśūnām bhūyāsam
prāṇāpānau mrtyōrmā pātaṁ prāṇāpānau mā mā hāsiṣṭam madhū
maṇiṣyē madhū janiṣyē madhū vakṣyāmi madhū vadiṣyāmi madhūmatim
dēvēbhyō vācāmudyāsagm śuśrūṣēnyām manuṣyēbhyastam mā dēvā
āvantu śōbhāyai pitarōṣnūmadantu om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ॥

namo vācē yā cōditā yā cānūditā tasyai vācē namo namo vācē namo
vācaspatāyē nama ṛṣibhyō mantrakṛdbhyō mantrapatibhyō mā māmṛṣāyō
mantrakṛtō mantrapatāyaḥ parādurmāhamṛṣinmantrakṛtō
mantrapatīnparādām vaiśvadēvīm vācāmudyāsagm śivāmadāstām juṣṭām
dēvēbhyaḥ śarmā mē dyauḥ śarmā pṛthivī śarmā viśvāmidaṁ jagat
śarmā candraśca sūryāśca śarmā brahmaprajāpatī bhūtaṁ vadiṣyē
bhuvānaṁ vadiṣyē tējō vadiṣyē yaśō vadiṣyē tapō vadiṣyē brahmā
vadiṣyē satyaṁ vadiṣyē tasmā ahamidamupastaraṇamupastrṇa
upastaraṇaṁ mē prajāyai paśūnām bhūyādupastaraṇamaḥam prajāyai
paśūnām bhūyāsam prāṇāpānau mrtyōrmā pātaṁ prāṇāpānau mā mā
hāsiṣṭam madhū maṇiṣyē madhū janiṣyē madhū vakṣyāmi madhū
vadiṣyāmi madhūmatim dēvēbhyō vācāmudyāsagm śuśrūṣēnyām
manuṣyēbhyastam mā dēvā āvantu śōbhāyai pitarōṣnūmadantu॥¹॥

[1]

yuñjatē manā uta yuñjatē dhiyāḥ viprā viprāsyā brhatō vipaścitaḥ vi
hōtrā dadhē vayunāvidēka it mahī dēvasyā savituh pariṣṭutiḥ dēvasyā
tvā savituh prāsavē aśvinōrbāhubhyām pūṣṇō hastābhyāmādādē
abhrīraṣi nārīraṣi adhvarakṛddēvēbhyāḥ uttiṣṭha brahmaṇaspatē॥²॥
dēvayantāstvēmahē upa prayantu marutāḥ sudānāvaḥ indrā
prāsūrbhāvā sacā praitu brahmaṇaspatiḥ pra dēvyētu sūnṛtā acchā
vīraṁ naryaṁ paṅktirādhasam dēvā yajñaṁ nāyantu naḥ dēvī
dyāvāpṛthivī anū mē magmāsāthām rddhyāsāmadya makhasya śirāḥ॥³॥
makhāyā tvā makhasyā tvā śīrṣṇē iyatyagrā āsīḥ rddhyāsāmadya

mākhasya śirāḥ| mākḥāyā tvā| mākhasya tvā śīrṣṇē| dēvīrvamrīraśya
bhūtasyā prathamajā ṛtāvarīḥ| ṛddhyāsāmādyā| mākhasya śirāḥ||4||

mākḥāyā tvā| mākhasya tvā śīrṣṇē| indraśyaujōṣsi| ṛddhyāsāmādyā|
mākhasya śirāḥ| mākḥāyā tvā| mākhasya tvā śīrṣṇē| agnījā āsi prajāpātē
rētāḥ| ṛddhyāsāmādyā| mākhasya śirāḥ||5||

mākḥāyā tvā| mākhasya tvā śīrṣṇē| āyūrdhēhi prāṇam dhēhi| apānam
dhēhi vyānam dhēhi| cakṣūrdhēhi śrōtram dhēhi| manō dhēhi| vācam
dhēhi| ātmānam dhēhi| pratiṣṭhām dhēhi| mām dhēhi| mayi dhēhi| madhū
tvā madhulā kārōtu| mākhasya śirōṣsi||6||

yajñasyā padē sthāḥ| gāyatrēṇā tvā chandāsā karōmi| traīṣṭubhēna tvā
chandāsā karōmi| jāgātēna tvā chandāsā karōmi| mākhasya rāsnāṣsi|
aditistē bilam grhṇātu| pāṅktēna chandāsā| sūryāśya harāsā śrāya|
mākḥōṣsi||7||

patē śirā ṛtāvarīṣṛddhyāsāmādyā mākhasya śirāḥ śirāḥ śirōṣsi navā ca||[2]

vṛṣṇō aśvāśya niṣpadāsi| varuṇastvā dhṛtavratā ādhūpayatu|
mītrāvaruṇayōrdhruvēṇā dharmānā| arcīṣē tvā| śōciṣē tvā| jyōtiṣē tvā|
tapāsē tvā| abhīmam māhina divam| mītrō bābhūva saprathāḥ| uta
śravāsā prthivīm||8||

mītrasyā carṣaṇīdhṛtāḥ| śravō dēvasyā sānasim| dyumnam
citraśravastamam| sidhyaī tvā| dēvastvā savitōdvāpatu| supāṇih
svānguriḥ| subāhuruta śaktyā| apādyamānaḥ prthivyām| āsā diśā ā pṛṇa|
uttiṣṭha brhanbhāva||9||

ūrdhvastiṣṭhaddhruvastvam| sūryāśya tvā cakṣuṣāṣnvīkṣē| rjavē tvā|
sādhavē tvā| suksītyai tvā bhūtyai tvā| idamaḥamamumāmuṣyāyaṇam
viśā paśubhirbrahmavarcaśēna paryūhāmi| gāyatrēṇā tvā
chandāsāṣṣcchṛṇadmi| traīṣṭubhēna tvā chandāsāṣṣcchṛṇadmi| jāgātēna
tvā chandāsāṣṣcchṛṇadmi| chṛṇattu tvā vāk| chṛṇattu tvōrk| chṛṇattu tvā
haviḥ| chṛndhi vācam| chṛndhyūrjam| chṛndhi haviḥ| dēvā puraścara
sagghyāsam tvā||10||

prthivīm bhāva vākṣaṭcā||[3]

brahmān pravargyēṇa pracāriṣyāmaḥ| hōtārgḥarmamaḥbiṣṭūhi|
agnīdrauhinau purōḍāśāvadhiśraya| pratiprasthātārvihāra| prastōtāḥ
sāmāni gāya| yajūryuktagm| sāmābhīrāktākḥantvā| viśvaīrdēvairanumatam
maṛudbhiḥ| dakṣiṇābhiḥ| pratātam pārayiṣṇum| stubhō vahantu
sumanaśyamānam| sa nō rucam dhēhyahṛṇīyamānaḥ| bhūrbhuvāḥ suvāḥ|
ōmindrāvantaḥ| pracārata||11||

ahṛṇīyamānō dvē cā||[4]

brahmaṇpracaṛiṣyāmaḥ | hōtārgḥarmamaḥbhiṣṭūhi | yamāyā tvā makhāyā
tvā | sūryāsyā harāsē tvā | prāṇāyā svāhā vyāṇāyā svāhāspānāyā svāhā |
caksuṣē svāhā śrōtrāyā svāhā | manāsē svāhā vācē sarāsvatyai svāhā |
dakṣāyā svāhā kratāvē svāhā | ōjāsē svāhā balāyā svāhā | dēvastvā savitā
madhvāsnaktu || 12 ||

prthivīm tapāsastrāyasva | arcirāsi śōcirāsi jyōtīrasi tapōṣsi | sagmsīdasva
mahāgṃ āsi | śōcāsva dēvavītāmaḥ | vidhūmamāgnē aruṣaṃ miyēdhyā |
srja prāsastadarśatam | añjanti yaṃ prathayāntō na viprāḥ | vapāvāntam
nāgninā tapāntaḥ | pītūrna putra upāsi | prēsthāḥ | ā gharmō
agnimṛtayānnasādīt || 13 ||

anādhṛṣyā purastāt | agnērādhipatyē | āyūrmē dāḥ | putravātī dakṣiṇataḥ |
indrasyādhipatyē | prajāṃ mē dāḥ | suṣadā paścāt | dēvasyā
saviturādhipatyē | prāṇaṃ mē dāḥ | āsrūtiruttarataḥ || 14 ||

mitrāvaruṇayōrādhipatyē | śrōtraṃ mē dāḥ | vidhṛtirupariṣtāt |
brhaspatērādhipatyē | brahmā mē dāḥ kṣatraṃ mē dāḥ | tējō mē dhā
varcō mē dhāḥ | yasō mē dhāstapō mē dhāḥ | manō mē dhāḥ |
manōraśvāṣsi | bhūriputrā | viśvābhyō mā nāṣṭrābhyāḥ pāhi || 15 ||

sūpasadā mē bhūyā mā mā higṃsiḥ | tapōṣvāgnē antārāgṃ amitrāḥ |
tapāśagṃsamararuṣaḥ parāsyā | tapāvasō cikitānō acittāḥ | vi tē
tiṣṭhantāmajarā ayāsāḥ | citāḥ stha paricitāḥ | svāhā marudbhiḥ
pariśrayasva | mā āsi | pramā āsi | pratimā āsi || 16 ||

sammā āsi | vimā āsi | unmā āsi | antarikṣasyāntarddhirāsi | divaṃ
tapāsastrāyasva | ābhigīrbhiryadatō na unam | āpyāyaya harivō
vardhāmānaḥ | yadā stōṭrbhyō mahi | gōtrā rujāsi | bhūyīṣṭhabhājō adhā tē
syāma | śukraṃ tē anyadyajataṃ tē anyat || 17 ||

viṣūrūpē ahānī | dyaaurivāsi | viśvā hi māyā avāsi | svadhāvaḥ | bhadrā tē
pūṣanniha rātīrāstu | arhānbibharsī | sāyākānī | dhanvā | arhaṃ niṣkaṃ
yajataṃ viśvarūpam | arhaṃ nidandāyasē | viśvamabbhuvam | na vā ōjīyō
rudra | tvadāsti | gāyatramāsi | traīṣṭubhamasi | jāgātamasi | madhu madhu
madhū || 18 ||

anaktvasādīduttarataḥ pāhi pratimā āsi yajatanā anyajjāgātamaṣyēkaṃ ca || [5]

daśa prācīrdaśa bhāsi dakṣiṇā | daśa prācīrdaśa bhāsyudīcīḥ | daśōrdhvā
bhāsi sumanāsyamānaḥ | sa nō rucam | dhēhyahṛṇīyamānaḥ | agniṣtvā
vasubhiḥ | purastādrōcayatu | gāyatrēṇa | chandāsā | sa mā rucitō rōcaya |
indrāstvā | rudrairdakṣiṇātō rōcayatu | traīṣṭubhēṇa | chandāsā | sa mā rucitō
rōcaya | varuṇastvādītyaiḥ | paścādrōcayatu | jāgātēṇa | chandāsā | sa mā
rucitō rōcaya || 19 ||

dyutānastvā mārūtō marudbhiruttaratō rōcayātvānūṣṭubhēṇa chandāsā
 sa mā rucitō rōcaya| br̥haspatistvā viśvaīrdēvairupariṣṭādrōcayatu
 pāṅktēṇa chandāsā sa mā rucitō rōcaya| rōcitastvam dēva gharma
 dēvēṣvasi| rōciṣīyāham mānuṣyēṣu| samrādgharma rucitastvam
 dēvēṣvāyūṣmāggstējasvī brāhmavarcaṣyāsi| rucitōṣham
 mānuṣyēṣvāyūṣmāggstējasvī brāhmavarcaṣī bhūyāsam| rugāsi| rucam
 mayi dhēhi||²⁰||

mayi ruk| daśa purastādrōcasē| daśa dakṣiṇā| daśa pratyānni| daśōdanñi|
 daśōrdhvō bhāsi sumanasyamānaḥ| sa naḥ samrāḍiṣamūrjaṁ dhēhi| vājī
 vājinē pavasva| rōcitō għarmō rucīya||²¹||

rōcaya dhēhi navā ca||

[6]

apāśyam gōpāmanīpadyamānam| ā ca parā ca pathibhiṣcarāntam| sa
 sadhrīcīḥ sa viśūcīrvasānaḥ| ā varīvarti bhuvānēṣvantaḥ| atrā prāvīḥ|
 madhu mādhvībhyām madhu mādhuḥcībhyām| anū vām dēvavitayē|
 samagniragninā gata| sam dēvēnā savitrā| sagm sūryēṇa rōcatē||²²||
 svāhā samagnistapāsā gata| sam dēvēnā savitrā| sagm sūryēṇārōciṣṭa|
 dhartā divō vibhāsi rajāsaḥ| prthivyā dhartā| urōrantarikṣasya dhartā|
 dhartā dēvō dēvānām| amartyastapōjāḥ| hrdē tvā manāsē tvā| divē tvā
 sūryāya tvā||²³||

ūrdhvamimamādhvaram kṛdhi| divi dēvēṣu hōtrā yaccha| viśvāsām
 bhuvām patē| viśvāsyā bhuvanaspatē| viśvāsyā manasaspatē| viśvāsyā
 vacasaspatē| viśvāsyā tapasaspatē| viśvāsyā brahmanaspatē|
 dēvaśrūstvam dēva gharma dēvānpāhi| tapōjām vācamaṣmē niyāccha
 dēvāyuvam||²⁴||

garbhō dēvānām| pitā mātīnām| patiḥ prajānām| matiḥ kavīnām| sam
 dēvō dēvēnā savitrā yātiṣṭa| sagm sūryēṇārūkta| āyurdāstvamāṣmabhyam
 gharma varcōdā āsi| pitā nōṣsi| pitā nō bōdha| āyurddhāstānūdhāḥ
 pāyōdhāḥ| varcōdā varivōdā draviṇōdāḥ||²⁵||

antarikṣapra urōrvariyanā| aśīmahi tvā mā mā higṁsiḥ| tvamāgnē
 grhapātirviśāmāsi| viśvāsām mānuṣiṇām| śataṁ pūrbhiryāviṣṭha
 pāhyagmhasaḥ| samēddhāragm śatagm himāḥ| tandrāviṇagm
 hārdivānam| ihaiva rātayaḥ santu| tvaṣṭimatī tē sapēya| surētā rētō
 dadhānā| vīram vidēya tavā sandṛśi| māṣhagm rāyaspōṣēṇa vi yōṣam||²⁶||

rōcatē sūryāya tvā dēvāyuvam draviṇōdā dadhānā dvē ca||

[7]

dēvasyā tvā savituh prāsavē| aśvinōrbāhubhyām| pūṣṇō
 hastābhyāmādādē| adītyai rāsnāsi| idā ēhi| aditā ēhi| sarāsvatyēhi|
 asāvēhi| asāvēhi| asāvēhi||²⁷||

adityā uṣṇīṣamasī vāyurāsyaiḍaḥ pūṣā tvōpāvasṛjatul aśvibhyāṃ
pradāpayal yastē stanāḥ śaśayō yō māyōbhūḥ yēnā viśvā puṣyāsi
vāryāṇi yō rātnadhā vāsūvidyāḥ sudatrāḥ sarāsvatī tamiha dhātāvēkaḥ
usrā gharmagṃ śigṃṣal usrā gharmam pāhi||28||

gharmāyā śigṃṣal br̥haspatīstvōpāsīdatul dānāvaḥ stha pērāvaḥ
viśvagvṛtō lōhitēna aśvibhyāṃ pinvasval sarāsvatyai pinvasval pūṣṇē
pinvasval br̥haspatāyē pinvasval indrāya pinvasval indrāya pinvasval||29||

gāyatrōṣsi traīṣṭubhōṣsi jāgātamasī sahōrjō bhāgēnōpamēhi indrāśvinā
madhūnaḥ sārāghasyā gharmam pāta vasavō yajātā vaṭi svāhā tvā
sūryāsyā rāsmayē vṛṣṭivanāyē juhōmi madhū havirāsi sūryāsyā
tapāstapa dyāvāprthivībhyāṃ tvā pariḡrhnāmi||30||

antarikṣēna tvōpāyacchāmi dēvānāṃ tvā pitṛnāmanumatō bhartugṃ
śakēyam tējōṣsi tējōṣnu prēhi diviṣpr̥nmā mā higṃsīḥ
antarikṣaspr̥nmā mā higṃsīḥ prthiviṣpr̥nmā mā higṃsīḥ suvārasī
suvārmē yacchal divam yaccha divō mā pāhi||31||

ēhi pāhi pinvasva ḡrhnāmi navā ca||[8]

samudrāyā tvā vātāya svāhā salilāyā tvā vātāya svāhā anādhṛṣyāyā tvā
vātāya svāhā apratidhṛṣyāyā tvā vātāya svāhā avasyavē tvā vātāya
svāhā duvāsvatē tvā vātāya svāhā śimidvatē tvā vātāya svāhā agnayē
tvā vasumatē svāhā sōmāya tvā rudravātē svāhā varuṇāya
tvāṣṣdityavatē svāhā||32||

br̥haspatāyē tvā viśvadēvyāvatē svāhā savitrē tvārbhumatē vibhumatē
prabhumatē vājāvatē svāhā yamāya tvāṣṇigīrasvatē pitṛmatē svāhā viśvā
āśā dakṣiṇasatī viśvāṃ dēvānāyāḍiḥ svāhākṛtasya gharmasyā madhōḥ
pibatamaśvinā svāhāṣgnayē yajñiyāya śam yajūrbhiḥ aśvinā gharmam
pātāgṃ hārdivānam||33||

ahārdivābhīrūtibhiḥ anū vām dyāvāprthivī magṃsātām svāhēndrāya
svāhēndrāvaṭi gharmamāpātamaśvinā hārdivānam ahārdivābhīrūtibhiḥ
anū vām dyāvāprthivī āmagṃsātām tam prāvyam yathā vaṭi namō divē
namāḥ prthivyai||34||

divi dhā imam yajñam yajñamimam divi dhāḥ divam gacchal
antarikṣam gacchal prthivīm gacchal pañcā pradiśō gacchal
dēvāngharmapāngācchal pitṛngharmapāngāccha||35||

ādityavatē svāhā hārdivānam prthivyā aṣṭau ca||[9]

iṣē pīpihi ūrjē pīpihi brahmaṇē pīpihi kṣatrāyā pīpihi adbhyaḥ pīpihi
ōśadhībhyāḥ pīpihi vanaspatībhyāḥ pīpihi dyāvāprthivībhyāṃ pīpihi
subhūtāyā pīpihi brahmavarcaśāyā pīpihi||36||

yajāmānāya pīpihi mahyaṃ jyaiṣṭhyāya pīpihi tviṣyaī tvā dyumnāya tvā
indriyāya tvā bhūtyaī tvā dharmāṣsi sudharmā me nyasmē brahmāṇi
dhāraya kṣatrāṇi dhāraya viśaṃ dhāraya nēttvā vātāḥ skandayāt||³⁷||

amuṣya tvā prāṇē sādayāmi amunā saha nīrartham gaccha
yōṣsmāndvēṣṭi yam ca vāyam dviṣmaḥ pūṣṇē śarāsē svāhā grāvābhyah
svāhā pratirēbhyah svāhā dyāvāprthivībhyāgg svāhā pitr̥bhyō
gharmaṇebhyah svāhā rudrāya rudrahōtrē svāhā||³⁸||

aharjyōtiḥ kēṭunā juṣatām sujyōtirjyōtiṣāgg svāhā rātrirjyōtiḥ kēṭunā
juṣatām sujyōtirjyōtiṣāgg svāhā apīparō māśhnō rātriyai mā pāhi ēṣā
tē agnē samit tayā samidhyasva āyūrmē dāḥ varcāsā māñjīḥ apīparō
mā rātriyā ahnō mā pāhi||³⁹||

ēṣā tē agnē samit tayā samidhyasva āyūrmē dāḥ varcāsā māñjīḥ
agnirjyōtirjyōtiragniḥ svāhā sūryō jyōtirjyōtiḥ sūryah svāhā bhūḥ svāhā
hutaḡm haviḥ madhū haviḥ indratamēṣgnau||⁴⁰||

pītā nōṣsi mā mā higṃsīḥ aśyāmā tē dēvagharma madhumatō vājāvataḥ
pitumataḥ aṅgirasvataḥ svadhāvināḥ aśīmahi tvā mā mā higṃsīḥ svāhā
tvā sūryāya rāsmibhyah svāhā tvā nakṣatrēbhyah||⁴¹||

brahmaparcasāya pīpihi skandayādrudrāya rudrahōtrē svāhāśhnō mā pāhyagnau sapta cā||—————[10]

gharma yā tē divi śuk yā gāyatrē chandāsi yā brāhmaṇē yā
hāvirdhānē tāntā ētēnāvā yajē svāhā gharma yā tēṣtarikṣē śuk yā
traistūbhē chandāsi yā rājanyē yāṣgnidhrē tāntā ētēnāvā yajē
svāhā||⁴²||

gharma yā tē prthivyāḡm śuk yā jāgātē chandāsi yā vaiśyē yā sadāsi
tāntā ētēnāvā yajē svāhā anūnōṣdyānūmatih anvidānumatē tvam
divastvā paraspāyāḥ antarikṣasya tanuvāḥ pāhi prthivyāstvā
dharmāṇā||⁴³||

vayamanūkrāmāma suvitāya navyāsē brahmaṇastvā paraspāyāḥ
kṣatrasya tanuvāḥ pāhi viśastvā dharmāṇā vayamanūkrāmāma suvitāya
navyāsē prāṇasya tvā paraspāyaī cakṣuṣastanuvāḥ pāhi śrōtrasya tvā
dharmāṇā vayamanūkrāmāma suvitāya navyāsē valgurāsi śaṃ
yudhāyāḥ||⁴⁴||

śiśurjanādhāyāḥ śaṃ ca vakṣi pari ca vakṣi catuḥ sraktirnābhīrtasya
sadō viśvāyuh śarmā saprathāḥ apā dvēṣō apahvarāḥ anyadvratasya
saścima gharmaitattēṣnnāmētatpuriṣam tēna vardhāsva cāṣṣ ca
pyāyasva vardhiṣīmahi ca vāyam ā ca pyāsiṣīmahi||⁴⁵||

rantirnāmāsi divyō gāndharvaḥ tasya tē padvaddhāvirdhānam
agniradhyākṣāḥ rudrōṣdhipatiḥ samahamāyūṣā śaṃ prāṇēnā śaṃ

varcāsā| sam payāsā| sam gaupatyēnā| sagm rāyaspōṣēṇa||⁴⁶||

vyāsaul| yōsmāndvēṣṭil| yaṃ cā vāyaṃ dviṣmaḥ| acikradadvṛṣā hariḥ|
maḥānmiṭrō na dārśataḥ| sagm sūryēṇa rōcatē| cidāsi samudrayōniḥ|
indurdakṣaḥ śyēṇa rtāvā| hirānyapakṣaḥ śakunō bhūraṇyuh|
maḥāntsadhasthē dhruva āniṣattaḥ||⁴⁷||

namāstē astu mā mā higṃsīḥ| viśvāvāsugm sōma gandharvam| āpō
dadṛśuṣīḥ| tadrtēnāvyāyan| tadanvavañt| indrō rārahāṇa āsām| pari
sūryāsyā paridhīgṃ rāpaśyat| viśvāvāsuraḥ| tannō grṇātul| divyō
gāndharvō rajāsō vimānāḥ| yadvā ghā satyamuta yanna vidma||⁴⁷||

dhiyō hinvānō dhiyā innō avyāt| sasnīmavindaccarāṇē nādīnām|
apāvṛṇōddurō aśmāvrajanām| prāsāngandharvō amṛtāni vōcat| indrō
dakṣam pariḥjanādaḥ| ētattvaṃ dēva gharma dēvō dēvānupāgāḥ|
idamaḥam mānuṣyō mānuṣyān| sōmāpīthānumēhi| saha prajāyā saha
rāyaspōṣēṇa| sumitrā na āpa oṣādhayaḥ santu||⁴⁹||

durmiṭrāstasmai bhūyāsuḥ| yōsmāndvēṣṭil| yaṃ cā vāyaṃ dviṣmaḥ|
udvāyaṃ tamāsaḥ| udūtyaṃ citram| imamūṣutyamaṣmabhyagm
sanīm| gāyatram navīyāgṃsam| agnē dēvēṣu pravōcaḥ||⁵⁰||

yāṣṇīdhre tāntā ētēnāvā yajē svāhā dharmānā śam yudhāyāḥ pyāsiṣīmahi pōṣēṇa niṣattō vidma
santvaṣṭau||

maḥīnām payōṣsi vihitam dēvatrā| jyōtirbhā āsi vanaspatīnāmōṣādhīnāgm
rasāḥ| vājinaṃ tvā vājinōsvā nayāmaḥ| ūrdhvaṃ manāḥ suvargam||⁵¹||

askāndyauḥ pṛthivīm| askānṛṣabhō yuvāgāḥ| skānēmā viśvā bhuvānā|
skānō yajñāḥ prajānayatul| askānājanī prajāni| ā skānājāyatē vṛṣā|
skānāt prajāniṣīmahi||⁵²||

yā purastādvīdyudāpātāt| tāntā ētēnāvā yajē svāhā| yā dakṣiṇataḥ| yā
pāścāt| yōttārataḥ| yōpariṣtādvīdyudāpātāt| tāntā ētēnāvā yajē svāhā||⁵³||

prāṇāya svāhā vyāṇāya svāhāspānāya svāhā| cakṣuṣē svāhā śrōtrāya
svāhā| manāsē svāhā vācē sarāsvatya| svāhā||⁵⁴||

pūṣṇē svāhā pūṣṇē śarāsē svāhā| pūṣṇē prāpatthyāya svāhā pūṣṇē
narandhiṣāya svāhā| pūṣṇēṣṇghṛṇayē svāhā pūṣṇē narunāya svāhā|
pūṣṇē sākētāya svāhā||⁵⁵||

udāsyā śuśmādbhānurnārta bibhārti| bhāram pṛthivī na bhūma| pra
śukraitu dēvī mānīṣā| asmatsutāṣṭō rathō na vājī| arcānta ēkē mahi

sāmāmanvataḥ tēṇa sūryāmadhārayanḥ tēṇa sūryāmarōcayanḥ gharmaḥ
śīrastadāyamagniḥ purīṣamaśi sam priyaṁ prajāyā paśubhīrbhuvatḥ
prajāpatistvā sādāyatul tayā dēvatāyāṁgīrasvaddhruvā sīdaḥ ॥56॥

[17]

yāstē agna ārdra yōnāyō yāḥ kulāyiniḥ yē tē agna indāvō yā u
nābhāyaḥ yāstē agnē tanuva ūrjō nāmā tābhīstvamubhayībhiḥ
samvidānaḥ prajābhīragnē draviṇēha sīdaḥ prajāpātistvā sādāyatul tayā
dēvatāyāṁgīrasvaddhruvā sīdaḥ ॥57॥

[18]

agnirāśi vaiśvānarōṣsi samvatsarōṣsi parivatsarōṣsi
idāvatsarōṣsīduvatsarōṣsi idvatsarōṣsi vatsarōṣsi tasyā tē vasantaḥ
śīraḥ grīsmō dakṣiṇaḥ pakṣaḥ varṣaḥ pucchaḥ śaraduttāraḥ pakṣaḥ
hēmantō madhyaḥ pūrvapakṣāścītāyaḥ aparapakṣaḥ purīṣam
ahōrātrāṇīṣṭākāḥ tasyā tē māsāścārdhamāsāścā kalpantāmḥ rtavāstē
kalpantāmḥ samvatsarastē kalpatāmḥ ahōrātrāṇi tē kalpantāmḥ eti prēti
vīti samityuditīḥ prajāpātistvā sādāyatul tayā dēvatāyāṁgīrasvaddhruvaḥ
sīdaḥ ॥58॥

citāyō navā caḥ

[19]

bhūrbhuvāḥ suvāḥ ūrdhva ūṣuṇā ūtayē ūrdhvō naḥ pāhyagmhasaḥ
vidhundādrāṇagm samānē bahūnām yuvānagm santaṁ palitō jāgāra
dēvasyā paśya kāvyam mahītvādyā māmārāḥ sahyaḥ samānaḥ yadrte
cidabhiśriṣāḥ purā jartrbhyā ātrdāḥ sandhātā sandhim maghavā
purōvasūḥ ॥59॥

niṣkārtā vihrūtaṁ punāḥ punārūrjā saha rayyā mā nō gharma vyathitō
viviyathō naḥ mā naḥ paramadhāraṁ mā rajoṣnaiḥ mōṣvāsmāgg
stamāsyantarā dhāḥ mā rudriyāsō abhigūrvrdhānāḥ mā naḥ
kratūbhīrhīditēbhīrasmanḥ dviśāsunitē mā parā dāḥ mā nō rudrō
nirṛtirmā nō astā mā dyāvāprthivī hīdiṣātām ॥60॥

upā nō mitrāvaruṇāvihāvātām anvādīdhyāthāmiha naḥ sakhāyā
ādityānām prasītirhētiḥ ugrā śatāpāsthā ghaviṣā pari nō vṛṇaktul imam
mē varuṇa tattvā yāmi tvam nō agnē sa tvam nō agnē tvamāgnē ayāsi
udvayaṁ tamāsaṣpariḥ udūtyam citramḥ vayaḥ suparṇāḥ ॥61॥

purōvasūrhīdiṣātāgm suparṇāḥ

[20]

bhūrbhuvāḥ suvāḥ mayi tyadīndriyam mahatḥ mayi dakṣō mayi kratūḥ
mayi dhāyi suvīryam trīśūggharmō vibhātu mē ākūtyā manāsā saha
virājā jyōtiṣā saha yajñēna payāsā saha brahmāṇā tējāsā saha kṣātrēṇa
yaśāsā saha satyēna tapāsā saha tasya dōhāmaśīmahī tasya

sumnamāśīmahī tasyā bhakṣamāśīmahī tasyā ta indrēṇa pītasya
madhūmataḥ upāhūtaśyōpāhūtō bhakṣayāmi॥⁶²॥

yaśāsā saha śaṭcā॥ [21]

yāstē agnē ghōrāstanuvāḥ kṣucca tṛṣṇā cā asnukcānāhutiśca aśanayā
cā pipāsā cā sēdiścāmātiśca ētāstē agnē ghōrāstanuvāḥ tābhīramuṃ
gaccha yōsmāndvēṣṭī yaṃ cā vāyaṃ dviṣmaḥ॥⁶³॥

[22]

snikca snīhitiśca snihitiśca uṣṇā cā śītā cā ugrā cā bhīmā cā sadāmni
sēdiranirā ētāstē agnē ghōrāstanuvāḥ tābhīramuṃ gaccha
yōsmāndvēṣṭī yaṃ cā vāyaṃ dviṣmaḥ॥⁶⁴॥

[23]

dhuniśca dhvāntaśca dhvānaśca dhvanayaggśca nilimpaśca vilimpaśca
vikṣipah॥⁶⁵॥

[24]

ugraśca dhuniśca dhvāntaśca dhvānaśca dhvanayaggśca sahasahvāggśca
sahāmānaśca sahasvāggśca sahiyāggśca ētya prētyā vikṣipah॥⁶⁶॥

[25]

ahōrātrē tvōdirayatām ardhamaśāstvōdīm jayantu māśāstvā śrapayantu
rtavāstvā pacantu samvatsarastvā hantvasau॥⁶⁷॥

[26]

khaṭ phaṭ jahī chindhī bhindhī handhī kaṭ itī vācāḥ krūrāṇi॥⁶⁸॥

[27]

vigā indra vicarāntspāśayasva svapantāmindra paśumantāmiccha
vajrēṇāmuṃ bōdhaya durvidatraṃ svapatōśya prahāra bhōjānēbhyah
agnē agninā samvādasva mṛtyō mṛtyunā samvādasva namāstē astu
bhagavaḥ śakṛttē agnē namāḥ dvistē namāḥ tristē namāḥ catustē
namāḥ pañcakṛtvastē namāḥ daśakṛtvastē namāḥ śatakṛtvastē namāḥ
āśahasrakṛtvastē namāḥ aparimitakṛtvastē namāḥ namāstē astu mā mā
higṃsīḥ॥⁶⁹॥

tristē namāḥ sapta cā॥ [28]

aśṇmukhō rudhirēṇāvyaktaḥ yamasyā dūtaḥ śvapādvidhāvasi grdhraḥ
suparṇaḥ kuṇapaṃ niṣēvasē yamasyā dūtaḥ prahitō bhavasyā
cōbhayōḥ॥⁷⁰॥

[29]

yadētadvṛkaśō bhūtvā vāgdēvyabhirāyāsi dviṣantaṃ mēsbhirāya taṃ
mṛtyō mṛtyavē naya sa ārtiyārtimārcchātu॥⁷¹॥

[30]

yadiṣitō yadi vā svakāmī bhayēḍākō vadāti vācāmētām tāmindrāgnī

brahmāṇā saṃvidānau śivāmaśmabhyaṃ kṛṇutaṃ gr̥hēṣuḥ ॥ 72 ॥

[31]

dīrghāmukhi durhāṇu mā sma dakṣiṇatō vadaḥ yadi dakṣiṇatō
vadāddviṣantaṃ mēṣvā bādhāsai ॥ 73 ॥

[32]

itthādulūka āpāptat hiraṇyākṣō ayōmukhaḥ rakṣāsāṃ dūta āgataḥ
tamiṭō nāśayāgnē ॥ 74 ॥

[33]

yadētadbhūtānyānvāviśyā daivīm vācaṃ vadasī dviṣatō naḥ parāvada
tānmṛtyō mṛtyavē naya ta ārtiyāḥ Sṛtimārcchantu agnināḥ gniḥ
saṃvādatām ॥ 75 ॥

[34]

praśaryā sakthyaḥ patasi saṃvyamakṣi nīpēpi ca mēhakāśya
caṇāmāmat ॥ 76 ॥

[35]

atrinā tvā krimē hanmi kaṇvēna jamaḍagninā viśvāvāsōrbrahmāṇā
hataḥ krimiṇāgṃ rājā apyēṣāgg sthapatirhataḥ athō mātāsthō pītā
athō sthūrā athō kṣudrāḥ athō kṛṣṇā athō śvētāḥ athō āśatikā hataḥ
śvētābhiḥ saha sarvē hataḥ ॥ 77 ॥

[36]

āharāvadya śṛtasyā haviṣō yathā tatsatyam yadamuṃ yamasya
jambhāyōḥ ādādhāmi tathā hi tat khaṇphaṇmrasi ॥ 78 ॥

[37]

brahmāṇā tvā śapāmi brahmaṇastvā śapathēna śapāmi ghōrēṇā tvā
bhṛgūṇāṃ cakṣuṣā prēkṣē raudrēṇa tvāṅgirasāṃ manāsā dhyāyāmi
aghasyā tvā dhārāyā viddhyāmi adhārō matpādyasvāḥ sau ॥ 79 ॥

[38]

uttūda śimijāvari talpējē talpa uttūda girīgṃ ranu pravēśaya
maricīrupa sannūda yāvāditaḥ purastāduḍayāti sūryaḥ tāvāditoḥ muṃ
nāśaya yōḥ smāndvēṣṭi yaṃ cā vāyaṃ dviṣmaḥ ॥ 80 ॥

[39]

bhūrbhuvāḥ suvō bhūrbhuvāḥ suvō bhūrbhuvāḥ suvāḥ bhuvōḥ sddhāyi
bhuvōḥ sddhāyi bhuvōḥ sddhāyi nṛmṇāyi nṛmṇaṃ nṛmṇāyi nṛmṇaṃ nṛmṇāyi
nṛmṇaṃ nīdhāyyō vāyi nīdhāyyō vāyi nīdhāyyō vāyi ē asmē asmē
suvarṇa jyōtiḥ ॥ 81 ॥

[40]

prthivī saṃiti tāmagṇiḥ samīndhē sāḥ gnigṃ samīndhē tāmahagṃ
samīndhē sā mā samiddhā āyūṣā tējāsā varcāsā śriyā yaśāsā
brahmavarcaśēnā annādyēṇa samintāgg svāhā antarīkṣagṃ saṃiti ॥ 82 ॥

tām vāyuh samindhēl sā vāyugm samindhēl tāmahagm samindhēl sā mā
 samiddhāl āyūṣā tējāsāl varcāsā śriyāl yaśāsā brahmavarcasēnāl
 annādyēna samintāgg svāhāl dyauh samitl tāmādityah samindhēl⁸³||
 sāsṣdityagm samindhēl tāmahagm samindhēl sā mā samiddhāl āyūṣā
 tējāsāl varcāsā śriyāl yaśāsā brahmavarcasēnāl annādyēna samintāgg
 svāhāl prājāpatyā mē samidāsi sapatnākṣayaṇīl bhrātrvyahā mēṣṣi svāhāl
 agnē vratapatē vrataṁ cāriṣyāmi⁸⁴||
 tacchākēyaṁ tanmē rādhyatāmī vāyō vratapata āditya vratapatēl
 vrātānām vratapatē vrataṁ cāriṣyāmi tacchākēyaṁ tanmē rādhyatāmī
 dyauh samitl tāmādityah samindhēl sāsṣdityagm samindhēl tāmahagm
 samindhēl sā mā samiddhāl āyūṣā tējāsāl⁸⁵||
 varcāsā śriyāl yaśāsā brahmavarcasēnāl annādyēna samintāgg svāhāl
 antarīkṣagm samitl tām vāyuh samindhēl sā vāyugm samindhēl
 tāmahagm samindhēl sā mā samiddhāl āyūṣā tējāsāl varcāsā śriyāl⁸⁶||
 yaśāsā brahmavarcasēnāl annādyēna samintāgg svāhāl prthivī samitl
 tāmagniḥ samindhēl sāṣgnigṁ samindhēl tāmahagm samindhēl sā mā
 samiddhāl āyūṣā tējāsāl varcāsā śriyāl yaśāsā brahmavarcasēnāl⁸⁷||
 annādyēna samintāgg svāhāl prājāpatyā mē samidāsi sapatnākṣayaṇīl
 bhrātrvyahā mēṣṣi svāhāl āditya vratapatē vrataṁ cāriṣamī tadāśakam
 tanmēśrādhiḥ vāyō vratapatēṣgnē vratapatēl vrātānām vratapatē
 vrataṁ cāriṣamī tadāśakam tanmēśrādhiḥ⁸⁸||
 samitsamindhē vrataṁ cāriṣyāmyāyūṣā tējāsā varcāsā śriyā yaśāsā brahmavarcasēnāṣṭau cā||—[41]
 śam nō vātāḥ pavatām mātariśvā śam nāstapatu sūryāḥl ahāniśam
 bhāvantu naḥ śagm rātriḥ pratidhīyatāmī samuṣā nō vyūcchatu
 samāditya udētu naḥl śivā naḥ śantāmā bhava sumṛḍīkā sarāsvatīl mā tē
 vyōma sandṛṣīl idāyai vāstvāsi vāstumadvāstumantō bhūyāsma mā
 vāstōśchitsmahyavāstuh sa bhūyādyōṣsmāndvēṣṭi yaṁ cā vāyaṁ dviṣmaḥl
 pratiṣṭhāsi pratiṣṭhāvāntō bhūyāsma mā pratiṣṭhāyāśchitsmahyapraṭiṣṭhaḥ
 sa bhūyādyōṣsmāndvēṣṭi yaṁ cā vāyaṁ dviṣmaḥl ā vāta vāhi bhēṣajam vi
 vāta vāhi yadrapāḥl tvagm hi viśvabhēṣajō dēvānām dūta iyāsēl
 dvāvīmau vātau vāta ā sindhōrā pārāvataḥ⁸⁹||
 dakṣam mē anya āvātu parānyō vātu yadrapāḥl yadadō vātātē
 grhēśmṛtāsyā nīdhirhitāḥl tatō nō dēhi jīvasē tatō nō dhēhi bhēṣajam
 tatō nō mahā āvāha vāta āvātu bhēṣajaml śambhūrmāyōbhūrnō hr̥dē pra
 na āyūgmṣi tāriṣatī indrāsyā grhōṣṣi tam tvā prapādyē saguh sāśvāḥl
 saha yanmē asti tēnāl bhūḥ prapādyē bhuvāḥ prapādyē suvāḥ prapādyē
 bhūrbhuvāḥ suvāḥ prapādyē vāyum prapādyēśnārtām dēvatām

prapādyēśśmānamākhaṇam prapādyē prajāpātērbrahmakōśam brahma
prapādyā ōm prapādyē antarikṣam ma urvāntaram brhadagnayaḥ
parvatāśca yayā vātāḥ svastyā svastimāntayā svastyā svastimānāsāni
prāṇāpānau mr̥tyōrmā pātām prāṇāpānau mā mā hāsiṣṭam mayi mēdhām
mayi prajāṃ mayyagnistējō dadhātu mayi mēdhām mayi prajāṃ
mayīndrā indriyam dādhatu mayi mēdhām mayi prajāṃ mayi sūryō
bhrājō dadhātu ॥₉₀॥

dyubhiraktubhiḥ paripātamaśmānariṣṭēbhiraśvinā saubhāgēbhiḥ tannō
mītrō varuṇō māmahantāmaditiḥ sindhuh pr̥thivī uta dyauh kayā
naścitra ā bhūvadūtī sadāvṛdhaḥ sakhā kayā śaciṣṭhaya vṛtā kastvā
satyō madānām magmhiṣṭhō matsadandhāsaḥ dṛdhācidārujē vasu abhī
ṣu naḥ sakhināmavitā jāritṛnām śatam bhāvāsyūtibhiḥ vayāḥ suparṇā
upāsēdurindraṃ priyamēdhā ṛṣayō nādhāmānāḥ apā dhvāntamūrṇuhi
pūrdhi cakṣūrmumugdhyāsmānnidhayēva baddhān ॥₉₁॥

śam nō dēvirabhiṣṭāya āpō bhavantu pītayē śam yōrabhisrāvantu naḥ
īśānā vāryāṇām kṣayāntīscarṣaṇīnām apō yācāmi bhēṣajam sumitrā na
āpa oṣādhayaḥ santu durmitrāstasmai bhūyāsuryōśmāndvēṣti yaṃ cā
vayam dviṣmaḥ āpō hi ṣṭhā māyōbhuvastā nā ūrjē dādhatana mahē
raṇāya cakṣāsē yō vāḥ śivatāmō rasastasyā bhājayatēha naḥ uśatīriva
mātarāḥ tasmā araṃ gamāma vō yasya kṣayāya jinvātha ॥₉₂॥

āpō janayāthā ca naḥ pr̥thivī śāntā sāṣgninā śāntā sā mē śāntā śucagm
śamayatu antarikṣagm śāntam tadvāyunā śāntam tanmē śāntagm
śucagm śamayatu dyauh śāntā sāśdityēnā śāntā sā mē śāntā śucagm
śamayatu pr̥thivī śāntīrantarikṣagm śāntīrdyauh śāntīrdiśaḥ
śāntīravāntaradiśaḥ śāntīragñiḥ śāntīrvāyuh śāntīrādityaḥ
śāntīścāndramāḥ śāntīrnakṣātrāṇi śāntīrāpaḥ śāntīrōṣādhayaḥ
śāntīrvanāspatāyaḥ śāntīrgauḥ śāntīrajā śāntīraśvaḥ śāntiḥ puruṣaḥ
śāntīrbrahma śāntīrbrāhmaṇaḥ śāntiḥ śāntīrēva śāntiḥ śāntirmē astu
śāntiḥ tayāhagm śāntyā sārvaśāntyā mahyam dvīpadē catuṣpadē cā
śāntim karōmi śāntirmē astu śāntiḥ ēha śrīśca hrīśca dhṛtiśca tapō
mēdhā prātiṣṭhā śraddhā satyam dharmāścāitāni
mōttiṣṭhantamanūttiṣṭhantu mā māgg śrīśca hrīśca dhṛtiśca tapō mēdhā
prātiṣṭhā śraddhā satyam dharmāścāitāni mā mā hāsiṣuḥ udāyūṣā
svāyūṣōdōśādhināgm rasēnōtparjanyāsyā śuśmēṇōdāsthāmamṛtāgm anu
taccakṣūrdēvahiṭam purastācchukramuccarāt paśyēma śaradāḥ śatam
jivēma śaradāḥ śatam nandāma śaradāḥ śatam mōdāma śaradāḥ śatam
bhavāma śaradāḥ śatagm śṛṇavāma śaradāḥ śatam prabrāvāma śaradāḥ
śatamajītāḥ syāma śaradāḥ śatam jyōkca sūryam dṛśē ya

udāgānmaḥatōṣṛṇavādvibhrājāmāṇaḥ sarīrasya madhyātsa mā vṛṣabhō
lōhitākṣaḥ sūryō vipaścīnmanāsā punātul brahmāṇascōtānyasi brahmāṇa
āṇī sthō brahmāṇa āvapānamasi dhāritēyaṃ pṛthivī brahmāṇa mahī
dhāritamēnēna mahadantarīkṣaṃ divaṃ dādharma pṛthivīm sadēvāṃ
yadahaṃ vēda tadahaṃ dhārayāṇī mā madvēdōṣdhivisrāsatī
mēdhāmanīṣē māviśatāgṃ samīci bhūtasya bhavyasyāvārudhyai
sarvāmāyūrayāṇī sarvāmāyūrayāṇī ābhīrgīrbhīryadatō na ūnamāpyāyaya
harivō vardhamāṇaḥ yadā stōtṛbhyō mahī gōtrā rujāsi bhūyiṣṭhabhājō
adhā tē syāmaḥ brahma prāvādiṣma tannō mā hāsītī om śāntiḥ śāntiḥ
śāntiḥ ॥93॥ parāvatō dadhātu baddhāṃ jinvātha dr̥śē sapta cāḥ [42]

namō vācē yā cōditā yā cānūditā tasyai vācē namō namō vācē namō
vācaspatāyē namaḥ ṛṣibhyō mantrakṛdbhyō mantrapatibhyō mā māmr̥ṣāyō
mantrakṛtō mantrapatāyaḥ parādurmāhamṛṣīnmantrakṛtō
mantrapatīnparādāṃ vaiśvadēvīm vācāmudyāsagṃ śivāmadāstāṃ juṣṭāṃ
dēvēbhyāḥ śarmā mē dyauḥ śarmā pṛthivī śarma viśvāmīdam jagātī
śarmā candraśca sūryāśca śarmā brahmaprajāpatī bhūtāṃ vadiṣyē
bhuvānaṃ vadiṣyē tējō vadiṣyē yaśō vadiṣyē tapō vadiṣyē brahmā vadiṣyē
satyaṃ vadiṣyē tasmā ahamīdamupastarāṇamupāstr̥ṇa upastarāṇaṃ mē
prajāyai paśūnāṃ bhūyādupastarāṇamaḥ prajāyai paśūnāṃ bhūyāsaṃ
prāṇāpānau mṛtyōrmā pātāṃ prāṇāpānau mā mā hāsiṣṭāṃ madhū
maniṣyē madhū janīsyē madhū vakṣyāmi madhū vadiṣyāmi madhūmatīm
dēvēbhyō vācāmudyāsagṃ śuśrūṣēṇyāṃ manuṣyēbhyastāṃ mā dēvā
āvantu śōbhāyai pītarōṣnūmadantu om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ॥

॥pañcamah praśnah॥

ōm śaṃ naṣṭannō mā hāsīt॥ ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ॥

dēvā vai satramāṣataḥ ṛddhiparimitaṃ yaśāskāmāḥ॥ tēṣṭbruvan॥ yannāḥ
prathamaṃ yaśā ṛcchāt॥ sarvēśāṃ naṣṭatsahāṣaditi॥ tēṣāṃ kurukṣētram
vēdirāsīt॥ tasyai khāṇḍavō dakṣiṇārddha āsīt॥ tūrghnamuttarārddhaḥ॥
parīnajjāghanaṛddhaḥ॥ maravā utkaraḥ॥₁॥

tēṣāṃ makhaṃ vaiṣṇavaṃ yaśā ārcchat॥ tannyākāmayataḥ tēnāpākramāt॥
taṃ dēvā anvāyan॥ yaśōṣṣvarurutsamānāḥ॥ tasyānvāgātasya॥
savyāddhanurajāyataḥ dakṣiṇādiśavaḥ॥ tasmādiśudhanvaṃ puṇyājanma॥
yajñajanmā hi॥₂॥

tamēkaḡṃ santaṃ॥ bahavō nābhyādhṛṣṇuvan॥ tasmādekāmiśudhanvinam॥
bahavōṣṇiśudhanvā nābhidhṛṣṇuvanti॥ sōṣsmayataḥ ēkaṃ mā santaṃ
bahavō nābhyādharsīṣuriti॥ tasyā siṣmiyāṇasya tējōṣpākramāt॥ taddēvā
ōṣādhīṣu nyāmṛjuḥ॥ tē śyāmākā abhavan॥ smayākā vai nāmaitē॥₃॥

tatsmayākānāgg smayākatvam॥ tasmāddīkṣitēnāpigrhya smētavyam॥
tējāsō dhṛtyai॥ sa dhanuḥ pratiṣkabhyātiṣṭhat॥ tā ūpadīkā abruvanvaram
vṛṇāmahai॥ atha va imagṃ rāndhayāma॥ yatra kvā ca khanāma॥
tadapōṣbhitṛnadāmēti॥ tasmādupadīkā yatra kvā ca khanānti॥
tadapōṣbhitṛndanti॥₄॥

vārēvṛtagg hyāsāṃ॥ tasya jyāmapyādan॥ tasya dhanūrvipravāmāṇagṃ
śira udāvartayat॥ taddyāvāpṛthivī anuprāvartata॥ yat prāvartata॥
tatprāvargyāsyā pravargyatvam॥ yadghrā(4)ityapātata॥ tadgharmasyā
gharmatvam॥ mahatō vīryāmapaptaditi॥ tanmahāvīrasyā mahāvīratvam॥₅॥

yadasyāḥ samabhāran॥ tatsamrājñāḥ samrāṭtvam॥ tagg strītaṃ
dēvatastrēdhā vyāgrhṇata॥ agniḥ prātaḥ savanam॥ indrō mādhyam
dinagṃ savanam॥ viśvēdēvāstrītyasavanam॥ tēnāpāśīrṣṇā yajñēna
yajāmānāḥ॥ nāśiṣōṣvārūndhata॥ na sūvargam lōkamabhyājayan॥ tē dēvā
āśvināvabruvan॥₆॥

bhiṣajau vai sthāḥ॥ idam yajñasya śiraḥ pratidhattamiti॥ tāvabrūtām
varam vṛṇāvahai॥ grahā ēva nāvatrāpī grhyatāmiti॥
tābhyāmētamaśvinamāgrhṇan॥ tāvētadyajñasya śiraḥ pratyādhattām
yatprāvargyāḥ॥ tēna saśīrṣṇā yajñēna yajāmānāḥ॥ avāśiṣōṣrūndhata॥ abhi
sūvargam lōkamājayan॥ yatprāvargyam pravṛṇakti॥ yajñasyaiva tacchiraḥ
pratidadhāti॥ tēna saśīrṣṇā yajñēna yajāmānāḥ॥ avāśiṣō rūndhē॥ abhi

sūvargaṃ lōkaṃ jāyatiḥ tasmādēṣa āśvinaprāvayā ivaḥ yatprāvargyaḥ॥⁷॥

utkarō hyētē tīndanti mahāvīratvamābruvannajayantsapta cā॥^[1]

sāvitrāṃ juhōti prasūtyaiḥ caturgrhītēnā juhōtiḥ catuṣpādaḥ paśavaḥḥ
paśūnēvāvarundhēḥ catāsrō diśaḥḥ dīkṣvēva pratītiṣṭhatiḥ chandāgṃsi
dēvēbhyōṣpākrāmanīḥ na vōṣbhāgānīḥ havyaṃ vākṣyāmaḥ itīḥ tēbhyā
ētaccaturgrhītamādhārayanīḥ purōṇuvākyāyai yājyāyai॥⁸॥

dēvatāyai vaṣatkārāyaiḥ yaccaturgrhītaṃ juhōtiḥ chandāggṣyēva tat prīṇātiḥ
tānyāsyā prītānīḥ dēvēbhyōḥ havyaṃ vāhantiḥ brahmavādinō vadantiḥ
hōtavyaṃ dīkṣitasyā grhā(3)iḥ na hōtavyā(3)mitīḥ havirvai dīkṣitaḥḥ
yajjuhuyātḥ haviṣkr̥taṃ yajāmānamagnau pradādhyātḥ yanna juhuyātḥ॥⁹॥

yajñaparurantariyātḥ yajūrēva vādētḥ na haviṣkr̥taṃ yajāmānamagnau
pradadhātīḥ na yajñaparurantarētīḥ gāyatrī chandāggṣyatyāmanyataḥḥ
tasyaiḥ vaṣatkārōṣbhyayyaḥ śirōṣcchinatīḥ tasyaiḥ dvēdhā rasaḥ parāpatatīḥ
prthivīmarddhaḥḥ prāviśatīḥ paśūnārdhahḥḥ yaḥ prthivīm prāviśatḥ॥¹⁰॥

sa khādīrōṣbhavatīḥ yaḥ paśūnīḥ sōṣjāmīḥ yatkhādīryabhrirbhavatīḥ
chandāsāmēva rasēna yajñasyaḥ śiraḥḥ sambhāratīḥ yadaudūmbarīḥ ūrgvā
ūdumbarāḥḥ ūrjaiva yajñasyaḥ śiraḥḥ sambhāratīḥ yadvaiṇavīḥ tējō vai
vēṇuhḥ॥¹¹॥

tējāsaiva yajñasyaḥ śiraḥḥ sambhāratīḥ yadvaikāṅkatīḥ bhā ēvāvarundhēḥ
dēvasyā tvā savituhḥ prāsavaḥḥ ityabhrimādāttē prasūtyaiḥ
āśvinōrbāhubhyāmityāhaḥḥ āsvinauḥ hi dēvānāmādhvaryū āstāmīḥ pūṣṇō
hastābhyāmityāhaḥḥ yatyaiḥḥ vajrā ivaḥḥ vā ēṣāḥḥ yadabhrīḥḥ abhrīrasiḥḥ
nārīrasītyāhaḥḥ śāntyaiḥ॥¹²॥

adhvaraḥkr̥ddēvēbhyāḥḥ ityāhaḥḥ yajñō vā adhvaraḥḥḥ yajñakr̥ddēvēbhyāḥḥ iti
vāvaitadāhaḥḥ uttiṣṭha brahmaṇaspataḥḥ ityāhaḥḥ brahmāṇaiva yajñasyaḥḥ
śirōṣcchaitīḥḥ praituḥḥ brahmaṇaspatirityāhaḥḥḥ prētyaiva yajñasyaḥḥ śirōṣcchaitīḥḥ
pra dēvyētuḥḥ sūnrtētyāhaḥḥḥ yajñō vai sūnrtāḥḥḥ acchāḥḥ vīraṃḥḥ naryaṃḥḥ
paṅktirādhasamityāhaḥḥḥ॥¹³॥

pāṅktō hi yajñahḥḥ dēvā yajñamḥḥ nāyantuḥḥ naḥḥ ityāhaḥḥḥ dēvānēva yajñāniyāḥḥ
kurutēḥḥ dēvīḥḥ dyāvāprthivīḥḥ anūḥḥ mē magṃsāthāmityāhaḥḥḥ ābhyāmēvānūmatō
yajñasyaḥḥ śiraḥḥḥ sambhāratīḥḥḥ rddhyāsāmādyāḥḥḥ mākhasyaḥḥḥ śiraḥḥḥ ityāhaḥḥḥ yajñō
vai mākhaḥḥḥ rddhyāsāmādyāḥḥḥ yajñasyaḥḥḥ śiraḥḥḥḥḥ iti vāvaitadāhaḥḥḥ mākhāyāḥḥḥ tvā
mākhasyāḥḥḥ tvāḥḥḥ sīrṣṇaḥḥḥ ityāhaḥḥḥḥ nirdīśyaivaināddharatīḥḥḥ॥¹⁴॥

trirhāratīḥḥḥ trayāḥḥḥ imē lōkāḥḥḥ ēbhyāḥḥḥ ēva lōkēbhyōḥḥḥ yajñasyaḥḥḥ śiraḥḥḥḥ
sambhāratīḥḥḥ tūṣṇīmḥḥḥ caturthagṃḥḥḥ hāratīḥḥḥḥ apārimītādēvaḥḥḥ yajñasyaḥḥḥ śiraḥḥḥḥ
sambhāratīḥḥḥ mṛtkhaṇādagrēḥḥḥ haratīḥḥḥḥḥ tasmānmṛtkhaṇaḥḥḥḥḥ kārūṇyātarahḥḥḥ
iyatyagrāḥḥḥ āsīrityāhaḥḥḥḥḥ aśyāmēvāchāmbatkāraṃḥḥḥ yajñasyaḥḥḥ śiraḥḥḥḥḥ sambhāratīḥḥḥ

ūrjaṃ vā ētagṃ rasaṃ pṛthivyā ūpadīkā uddihanti॥¹⁵॥

yadvalmīkaṃ yadvālmīkavapā sambhārō bhavāti ūrjāmēva rasaṃ
pṛthivyā avārundhē athō śrōtrāmēva śrōtragḡ hyētātprthivyāḥ
yadvalmīkāḥ abādhirō bhavati ya ēvaṃ vēdā indrō vṛtrāya
vajramudāyacchat sa yatrā yatra parākramata॥¹⁶॥

tannāddhriyata sa pūtīkastambē parākramata sōṣddhriyata sōṣbravīti
ūtīm vai mē dhā itī tadūtīkānāmūtīkatvam yadūtīkā bhavānti
yajñāyaivōtiṃ dādhati agnījā āsi prajāpātē rēta ityāha ya ēva rasaḥ
paśūnprāviśat॥¹⁷॥

tamēvāvārundhē pañcaītē sambhārā bhavānti pāṅktō yajñāḥ yāvānēva
yajñāḥ tasya śiraḥ sambhāratī yadgrāmyāṇāṃ paśūnāṃ carmaṇā
sambharēt grāmyānpaśūñchucāsrpāyēt kṛṣṇājīnēṇa sambhāratī
āranyānēva paśūñchucārpāyati tasmātsamāvātapaśūnāṃ
prajāyāmānānām॥¹⁸॥

āranyāḥ paśavaḥ kaṇiyāgṃsaḥ śucā hyrtāḥ lōmataḥ sambhāratī atō
hyāsyā mēdhyaṃ paṇigṛhyā yāntī rakṣāsāmapāhatyai bahavō haranti
apācitimēvāsmindadhātī uddhātē sīkātopōptē paśīritē nidādhati śāntyai
madāntībhīrupā sṛjati॥¹⁹॥

tējā ēvāsmindadhātī madhū tvā madhulā kārōtvityāha
brahmaṇaivāsmintējō dadhātī yadgrāmyāṇāṃ pātrāṇāṃ kapālāḥ
sagṃsṛjēt grāmyāṇī pātrāṇī śucāsrpāyēt armaḥkapālāḥ sagṃsṛjati ētāṇī
vā ānupajīvanīyāṇī tānyēva śucārpāyati śarkārābhīḥ sagṃsṛjati dhṛtyai
athō śāntvāyā aḥalōmaiḥ sagṃsṛjati ēśā vā agnēḥ priyā tanūḥ yadajā
priyayaivainam tanuvā sagṃsṛjati athō tējāsā kṛṣṇājīnasya lōmābhīḥ
sagṃsṛjati yajñō vai kṛṣṇājīnam yajñēnaiva yajñagṃ sagṃsṛjati॥²⁰॥

yājyāyā na jūhuyādaviśadvēṇuḥ śāntyai paṅktirādhasamityāha harati dihanti parākramatāviśat
prajāyāmānānāgṃ sṛjati śāntvāyāṣṭau ca॥

[2]

paśīritē karōti brahmaparcasasya paṇigṛhītyai na kurvannābhi prāṇyātī
yatkurvannābhi prāṇyātī prāṇāñchucārpāyēt apahāya prāṇīti prāṇānāṃ
gōpīthāyā na pravargyaṃ cādityaṃ cāntarēyāt yadāntarēyāt duścarmā
syāt॥²¹॥

tasmānnāntarāyyaṃ ātmanō gōpīthāyā vēṇunā karōti tējō vai vēṇuḥ
tējāḥ pravargyāḥ tējāsaiva tējāḥ samārdhayati mākhasya śirōṣṣityāha
yajñō vai mākhaḥ tasyaitacchirāḥ yatpravargyāḥ॥²²॥

tasmādēvamāha yajñasya padē stha ityāha yajñasya hyētē padē athō
pratiṣṭhītyai gāyatrēṇā tvā chandāsā karōmītyāha chandōbhīrēvainaṃ
karōti tryūddhiṃ karōti trayā imē lōkāḥ ēśāṃ lōkānāmāptyai
chandōbhīḥ karōti॥²³॥

vīryaṃ vai chandāgṃsiḥ vīryēṇaivainaṃ karōtiḥ yajūṣā bilaṃ karōtiḥ
vyāvṛtyaiḥ iyaṃ taṃ karōtiḥ prajāpātinā yajñamukhēṇa sammitamḥ iyaṃ
taṃ karōtiḥ yajñaparūṣā sammitamḥ iyaṃ taṃ karōtiḥ ētāvadvai puruṣē
vīryaṃḥ vīryāsammitamḥ॥24॥

aparimitaṃ karōtiḥ aparimitasyāvāruddhyaiḥ parigrīvaṃ kārōtiḥ dhṛtyaiḥ
sūryāśya harāsā śrāyētyāhaḥ yathāyajurēvaitatḥ aśvaśakēṇa dhūpayatiḥ
prajāpatyō vā aśvāḥ sayōnitvāyāḥ vṛṣṇō aśvāśya niṣpadaśityāhaḥ asau vā
ādityō vṛṣāśśvāḥḥ tasya chandāgṃsi niṣpatḥ॥25॥

chandōbhirēvainaṃ dhūpayatiḥ arciṣē tvā śōciṣē tvētyāhaḥ tējā
ēvāsmindadhātiḥ vāruṇōśbhīddhāḥḥ maitriyōpaitiḥ śāntyaiḥ siddhyaiḥ
tvētyāhaḥ yathāyajurēvaitatḥ dēvastvā savitōdvāpatvityāhaḥ savitrprāsūta
ēvainaṃ brahmāṇa dēvatābhirudvāpatiḥ apādyamānaḥ pṛthivyāmāśā diśa
āprṇētyāhaḥ॥26॥

tasmādagṇiḥ sarvā diśōśnu vibhātiḥ uttiṣṭha brāhanbhāvōrdhvastiṣṭha
dhruvastvamityāhaḥ pratiṣṭhityaiḥ īśvarō vā ēśōśndhō bhavitōḥḥ yaḥ
prāvargyāmanvīkṣātēḥ sūryāśya tvā cakṣuṣāśnvīkṣa ityāhaḥ cakṣuṣō
gōpīthāyāḥḥ rjavē tvā sādhavē tvā suksītyaiḥ tvā bhūtyaiḥ tvētyāhaḥ iyaṃ vā
rjuḥḥ antarīkṣagṃ sādhuḥḥ asau suksītiḥḥ॥27॥

diśō bhūtiḥḥ imānēvāsmāi lōkāṅkālpayatiḥ athō pratiṣṭhityaiḥ
idamaḥamamumāmūṣyāyaṇaṃ viśā paśubhirbrahmavarcaśēṇa
paryūhāmītyāhaḥ viśaivainaṃ paśubhirbrahmavarcaśēṇa paryūhatiḥ viśēti
rājanyāśya brūyātiḥ viśaivainaṃ paryūhatiḥ paśubhiritiḥ vaiśyāśyaḥ
paśubhirēvainaṃ paryūhatiḥ asuryaṃ pātramanācchṛṇṇamḥ॥28॥

ācchṛṇṇattiḥ dēvatrākāḥḥ ajakṣīrēṇāśścchṛṇṇattiḥ paramaṃ vā ētatpayāḥḥ
yadajakṣīramḥḥ paramēṇaivainaṃ payasāśścchṛṇṇattiḥ yajūṣā vyāvṛtityaiḥ
chandōbhirācchṛṇṇattiḥ chandōbhirvā ēśa kriyatēḥḥ chandōbhirēva
chandāggṣyācchṛṇṇattiḥ chṛndhi vācamityāhaḥḥ vācamēvāvārundhēḥḥ
chṛndhyūrjamityāhaḥḥ ūrjamēvāvārundhēḥḥ chṛndhi havirityāhaḥḥ
havirēvākāḥḥ dēvā puraścara saghyāśantvētyāhaḥḥ yathāyajurēvaitatḥ॥29॥

syādyat prāvargyāśchandōbhiḥ karōtiḥ vīryāsammitaṃ chandāgṃsi niṣpatprṇētyāha
suksītiranācchṛṇṇāñchandāggṣyācchṛṇṇattyāṣtau caḥ

[3]

brahmaṇpracāriṣyāmō hōtārgḥarmamaḥbhiṣṭuhītyāhaḥḥ ēśa vā ētarhi
brāhaspatiḥḥ yadbrahmāḥḥ tasmā ēva prātiprōcyāḥḥ pracāratīḥḥ ātmanōśnārtyaiḥḥ
yamāyāḥḥ tvā makḥāyāḥḥ tvētyāhaḥḥ ētā vā ētasyā dēvatāḥḥḥ tābhirēvainaḥḥḥ
samārdhayatiḥḥ madāntībhiḥḥ prōkṣātiḥḥ tējā ēvāsmindadhātiḥḥ॥30॥

abhipūrvamḥḥ prōkṣātiḥḥ abhipūrvamēvāsmintējō dadhātiḥḥ triḥḥ prōkṣātiḥḥ
tryāvṛddhiḥḥ yajñāḥḥḥ athō mēdhyatvāyāḥḥḥ hōtāśnvāḥḥḥ rakṣāsāmapāhatyaiḥḥ

anāvānam| prāṇānāgṃ santātyai| triṣṭubhāḥ satīrgāyatrīrīvānvāha||³¹||

gāyatrō hi prāṇaḥ| prāṇamēva yajāmānē dadhāti| santātamanvāha|
prāṇānāmānādyaśya santātyai| athō rakṣāsāmapāhatyai| yatparimitā
anubrūyāt| parimitā mavārundhīta| apārimitā anvāha|
apārimitasyāvāruddhyai| śirō vā ētadyajñasya||³²||

yatprāvargyaḥ| ūrṇmuñjāḥ| yanmauñjō vēdō bhavāti| ūrjaiva yajñasya
śiraḥ samārddhayati| prāṇāhuṭirjuhōti| prāṇānēva yajāmānē dadhāti|
sapta juhōti| sapta vai śirṣaṇyāḥ prāṇāḥ| prāṇānēvāsmindadhāti|
dēvastvā savitā madhvāśnaktvityāha||³³||

tējasaivaināmanakti| pṛthivīm tapāsastrāyasvēti| hirāṇyamupāsyati| aśyā
anātidāhāya| śirō vā ētadyajñasya| yatprāvargyaḥ| agniḥ sarvā dēvatāḥ|
pralavānādīpyōpāsyati| dēvatāsvēva yajñasya śiraḥ pratidadhāti|
aprātiśirṇāgram bhavati| ētadbārhirhyēṣaḥ||³⁴||

arcirāsi sōciraśityāha| tēja ēvāsmīnbrahmavarcaśam dadhāti| sagṃsīdasva
mahāgṃ aśityāha| mahān hyēṣaḥ| brahmavādinō vadanti| ētē vāva ta
ṛtvijāḥ| yē dārśapūrṇamāsayōḥ| athā kathā hōtā yajāmānāyāśśiṣō
nāsāsta iti| purastādāśīḥ khalu vā anyō yajñāḥ| upariṣṭādāśīranyaḥ||³⁵||

anādhṛṣyā purastāditi yadētāni yajūggṣyāha| śirṣata ēva yajñasya
yajāmāna āśiṣōsvārundhē| āyuh purastādāha| prajāṃ dākṣiṇataḥ| prāṇam
paścāt| śrōtrāmutterataḥ| vidhṛtimupariṣṭāt| prāṇānēvāsmāi samīcō
dadhāti| īśvarō vā ēṣa diśōśnūnmāditōḥ| yaṃ diśōśnū vyāsthāpayānti||³⁶||

manōraśvāsi bhūriputrētīmāmbhimṛsati| iyaṃ vai manōraśvā bhūriputrā
aśyāmēva pratitiṣṭhatyanūnmādāya| sūpasadā mē bhūyā mā mā
higṃsīrityāhāhigṃsāyai| citāḥ stha paricita ityāha|
apācitimēvāsmindadhāti| śirō vā ētadyajñasya| yatprāvargyaḥ| asau khalu
vā ādityaḥ prāvargyaḥ| tasya marutō rāśmayāḥ||³⁷||

svāhā marudbhiḥ pariśrayasvetyāha| amumēvādityagṃ rāśmibhiḥ
paryūhati| tasmādasāvādityōśmuṣṃllōkē rāśmibhiḥ paryūdhāḥ|
tasmādrājā viśā paryūdhāḥ| tasmādgrāmaṇīḥ sājātaiḥ paryūdhāḥ| agnēḥ
srṣṭasya yataḥ| vikāṅkatam bhā ārcchat| yadvaikāṅkatāḥ paridhayō
bhavānti| bhā ēvāvārundhē| dvādāśa bhavanti||³⁸||

dvādāśa māsāḥ samvatsaraḥ| samvatsaramēvāvārundhē| asti trayōdaśō
māsa ityāhuḥ| yattrayōdaśaḥ paridhirbhavāti| tēnaiva trayōdaśam
māsamavārundhē| antarīkṣasyāntarddhirasityāha vyāvṛtṭyai| divam
tapāsastrāyasvetyupariṣṭāddhirāṇyamadhi nidadhāti| amuṣyā anātidāhāya|
athō ābhyāmēvaināmubhayataḥ pariḡrhnāti| arhān bibharsī sāyākāni
dhanvetyāha||³⁹||

stautyēvaināmētat| gāyātramāsi traistūbhamasi jāgātamasīti
dhavitrāṇyādattē| chandōbhirēvainānyādattē| madhu madhvitī dhūnōti
prāṇō vai madhū| prāṇamēva yajāmānē dadhāti| triḥ pariṇanti| triṇṛddhi
prāṇaḥ| triḥ pariṇanti| tryāvṛddhi yajñāḥ||40||

athō rakṣāsāmapāhatyai| triḥ punaḥ pariṇanti| śatṭhsampādyantē| śadvā
ṛtavāḥ| ṛtuśvēva pratīṣṭhanti| yō vai gharmasyā priyām
tanuvāmākrāmāti| duścarmā vai sa bhāvati| ēṣa ha vā āsya priyām
tanuvāmākrāmāti| yat triḥ parītyā caturtham paryēti| ētāgṃ ha vā
āsyoḡgradēvō rājānīrācākrāma||41||

tatō vai sa duścarmāsbhavati| tasmātrīḥ parītya na caturtham pariṇāti
ātmanō gōpīthāyā| prāṇā vai dhavitrāṇi| avyātiśaṅgam dhūnvanti|
prāṇānāmavyātiśaṅgāyā k~lptyai| vīṇīśadyā dhūnvanti| dikṣvēva
pratīṣṭhanti| ūrdhvaṃ dhūnvanti| suvargasyā lōkasya samāṣṭyai| sarvatō
dhūnvanti| tasmādayagṃ sarvatāḥ pavatē||42||

dadhātīvānvāha yajñasyāhaiṣa upariṣṭādāśīraṇyō vyāsthāpayānti rāsmayō bhavanti dhanvētyāha
yajñāścākrāmā samāṣṭyai dvē cā||

[4]

agniṣtvā vasūbhiḥ purastādrōcayatu gāyatrēṇa chandasētyāha|
agnirēvainam vasūbhiḥ purastādrōcayati gāyatrēṇa chandāsā samārucitō
rōcayētyāha| āśīśāmēvaitāmāsāstē| indrastvā rudrairdākṣīṇatō rōcayatu
traistūbhēṇa chandasētyāha| indra ēvainagṃ rudrairdākṣīṇatō rōcayati
traistūbhēṇa chandāsā samārucitō rōcayētyāha| āśīśāmēvaitāmāsāstē|
varuṇastvāssdityaiḥ paścādrōcayatu jāgātēṇa chandasētyāha| varuṇa
ēvaināmādityaiḥ paścādrōcayati jāgātēṇa chandāsā||43||

samārucitō rōcayētyāha| āśīśāmēvaitāmāsāstē| dyutānastvā mārutō
marudbhiruttaratō rōcayatvānūṣṭubhēṇa chandasētyāha| dyutāna ēvainam
mārutō marudbhiruttaratō rōcayatyānūṣṭubhēṇa chandāsā samārucitō
rōcayētyāha| āśīśāmēvaitāmāsāstē| brhaspatīstvā
viśvairdēvairupariṣṭādrōcayatu pāṅktēṇa chandasētyāha|
brhaspatirēvainam viśvairdēvairupariṣṭādrōcayati pāṅktēṇa chandāsā
samārucitō rōcayētyāha| āśīśāmēvaitāmāsāstē||44||

rōcitastvam dēva gharma dēvēśvasītyāha| rōcitō hyēṣa dēvēṣu|
rōciṣīyāham mānuṣyēṣvītyāha| rōcāta ēvaiṣa mānuṣyēṣu| samrādgharma
rucitastvam dēvēśvāyūsmāggstējasvī brāhmavarcaśyāsītyāha| rucitō hyēṣa
dēvēśvāyūsmāggstējasvī brāhmavarcaśi| rucitōśham
mānuṣyēṣvāyūsmāggstējasvī brāhmavarcaśi bhūyāsamītyāha| rucita
ēvaiṣa mānuṣyēṣvāyūsmāggstējasvī brāhmavarcaśi bhāvati| rugāsi rucam
mayi dhēhi mayi rugityāha| āśīśāmēvaitāmāsāstē| tam

yadētairyajūrbhīrarōcayitvā| rucitō gharma itī prabrūyāt|
arōcukōśdhvaryuḥ syāt| arōcukō yajāmānaḥ| atha yadenamētairyajūrbhī
rōcayitvā| rucitō gharma itī prāhā| rōcukōśdhvaryurbhavāti| rōcukō
yajāmānaḥ||⁴⁵||

paścādrōcayati jāgātēna chandāsā pāṅktēna chandāsā samārucitō rōcayētyāhāśiṣāmēvaitāmāsāstē
śāstēṣṣtau cā||

[5]

śirō vā ētadyajñasyā| yat pravargyāḥ| grīvā ūpasadāḥ| purastādūpasadām
pravargyaṁ pravṛṇakti| grīvāsvēva yajñasya śiraḥ pratidadhāti| triḥ
pravṛṇakti| trayā imē lōkāḥ| ēbhya ēva lōkēbhyō yajñasya śirōśvārundhē|
ṣaṭhsampādyantē| ṣaḍvā rtavāḥ||⁴⁶||

rtubhyā ēva yajñasya śirōśvārundhē| dvādāśakṛtvāḥ pravṛṇakti| dvādāśa
māsāḥ samvatsaraḥ| samvatsarādēva yajñasya śirōśvārundhē|
catūrvigṃśatiḥ sampādyantē| catūrvigṃśatirarddhamāsāḥ|
arddhamāsēbhya ēva yajñasya śirōśvārundhē| athō khalū| sakṛdēva
pravṛjyāḥ| ēkaḡm hi śiraḥ||⁴⁷||

agniṣṭōmē pravṛṇakti| ētāvān vai yajñāḥ| yāvānagniṣṭōmaḥ| yāvānēva
yajñāḥ| tasya śiraḥ pratidadhāti| nōkthyē pravṛñjyāt| prajā vai paśava
ukthāni| yadukthyē pravṛñjyāt| prajāṁ paśūnāsyā nirdāhēt| viśvajiti
sarvaprṣṭhē pravṛṇakti||⁴⁸||

prṣṭhāni vā acyūtaṁ cyāvayanti| prṣṭhairēvāsmā acyūtaṁ
cyāvayitvāśvārundhē| apāsyāṁ gōpāmityāha| prānō vai gōpāḥ|
prānamēva prajāsu viyātayati| apāsyāṁ gōpāmityāha| asau vā ādityō
gōpāḥ| sa hīmāḥ prajā gōpāyati| tamēva prajānām gōptāraṁ kurutē|
anīpadyamānamityāha||⁴⁹||

na hyēṣa nīpadyātē| ā ca parā ca pathibhiṣcarāntamityāha| ā ca hyēṣa
parā ca pathibhiṣcarāti| sa sadhrīcīḥ sa viśūcīrvasāna ityāha| sadhrīcīśca
hyēṣa viśūcīśca vasānaḥ prajā abhi vipāsyāti| āvarīvarti
bhuvānēśvantarityāha| ā hyēṣa varīvarti| bhuvānēśvantaḥ| atra
prāvīrmadhu mādhvībhyām madhu mādhuḥcībhyāmityāha|
vāsāntikāvēvāsmā rtū kālpayati| samagniragninā gatētyāha||⁵⁰||

graiṣmāvēvāsmā rtū kālpayati| samagniragninā gatētyāha|
agnirhyēvaiṣōṣgninā saṅgacchātē| svāhā samagnistapāsā gatētyāha|
pūrvāmēvōditam| uttārēṇābhigrṇāti| dhartā divō vibhāsi rajāsaḥ prthivyā
ityāha| śārādāvēvāsmā rtū kālpayati||⁵¹||

divi dēvēṣu hōtrā yacchētyāha| hōtrābhīrēvēmāllōkāntsandādadhāti|
viśvāsām bhuvām pata ityāha| haimāntikāvēvāsmā rtū kālpayati|
dēvaśrūstvaṁ dēva gharma dēvānpāhītyāha| śaiśirāvēvāsmā rtū

kālpayati| tapōjāṃ vācāsmē niyāccha dēvāyuvamityāha| yā vai mēdhyā
vāk| sā tapōjāḥ| tāmēvāvarundhē||⁵²||

garbhō dēvānāmityāha| garbhō hyēṣa dēvānām| pītā mātīnāmityāha|
prajā vai matayāḥ| tāsāmēṣa ēva pītā| yat prāvargyāḥ| tasmādēvamāha|
patih prajānāmityāha| patirhyēṣa prajānām| matiḥ kavīnāmityāha||⁵³||

matirhyēṣa kavīnām| sam dēvō dēvēnā savitrā yātiṣṭa sagm
sūryēnārūktētyāha| amuṃ caivādityaṃ prāvargyaṃ ca sagmśāsti|
āyurdāstvamāsmabhyaṃ gharma varcōdā asityāha| āśiṣāmēvaitāmāśāstē|
pītā nōssi pītā nō bōdhētyāha| bōdhayātyēvainaṃ| na vai tēsvakāśā
bhāvanti| patniyai daśamah| navā vai puruṣē prāṇāḥ||⁵⁴||

nābhirdaśamī| prāṇānēva yajāmānē dadhāti| athō daśākṣarā virāṭ| annaṃ
virāṭ| virājaivānnādyamavarundhē| yajñasya śirōścchidyata| taddēvā
hōtrābhiḥ pratyādadhuh| ṛtvijōsvēkṣantē| ētā vai hōtrāḥ| hōtrābhirēva
yajñasya śiraḥ pratīdadhāti||⁵⁵||

rucitamavēkṣantē| rucitādvai prajāpātiḥ prajā āsrjata| prajānāgm sṛṣṭyai|
rucitamavēkṣantē| rucitādvai parjanyaō varṣati| varṣukaḥ parjanyaō
bhavati| sam prajā ēdhantē| rucitamavēkṣantē| rucitaṃ vai
brāhmavarcaṣam| brahmavarcaṣinō bhavanti||⁵⁶||

adhīyantōsvēkṣantē| sarvamāyūryanti| na patnyavēkṣēta|
yatpatnyavēkṣēta| prajāyēta| prajāṃ tvāsyai nirdāhēt| yannāvēkṣēta| na
prajāyēta| nāsyai prajāṃ nirdāhēt| tirāskṛtya yajūrvācayati| prajāyatē|
nāsyai prajāṃ nirdāhati| tvaṣṭimatī tē sapēyētyāha| sapāddhi prajāḥ
prajāyantē||⁵⁷||

ṛtavō hi śiraḥ sarvaprṣṭhē pravṇaktyanīpadyamānamityāha gātētyāha sārādāvēvāsmā ṛtū kālpayati
rundhē kavīnāmityāha prāṇāḥ pratīdadhāti bhavanti vācayati caṭvāri ca||^[6]

dēvasyā tvā savituḥ prāsava iti raśanāmādāttē prasūtyai|
āsvinōrbāhubhyāmityāha| āsvinau hi dēvānāmadvaryū āstām| pūṣṇō
hastābhyāmityāha yatyai| ādādēśdityai rāsnāśsityāha yajūṣkr̥tyai| ida
ēhyadīta ēhi sarāsvatyēhītyāha| ētāni vā āsyai dēvanāmāni|
dēvanāmairēvaināmāhvāyati| asāvēhyasāvēhyasāvēhītyāha| ētāni vā āsyai
manuṣyanāmāni||⁵⁸||

manuṣyanāmairēvaināmāhvāyati| ṣaṭhsampādyantē| ṣadvā ṛtavāḥ|
ṛtubhirēvaināmāhvāyati| adityā uṣṇiṣāmasityāha| yathāyajurēvaitat|
vāyurāsyaiḍa ityāha| vāyudēvatyō vai vatsaḥ| pūṣā tvōpāvāsṛjatvityāha|
pauṣṇā vai dēvatāyā paśavāḥ||⁵⁹||

svayaiivainam dēvatāyōpāvāsṛjati| āsvibhyām pradāpayētyāha| āsvinau vai
dēvānām bhiṣajaū| tābhyāmēvāsmāi bhēṣajam kārōti| yastē stanāḥ śāsaya

ityāhaḥ stautyēvainaṁḥ usraḥ gharmagṁ śigṁṣōsraḥ gharmam pāhi
gharmāyā śigṁṣētyāhaḥ yathā brūyādāmuṣmai dēhītiḥ tādrgēva tatḥ
brhaspatistvōpā sīdatvityāhaḥ॥60॥

brahma vai dēvānāṁ brhaspatiḥḥ brahmāṇaivaināṁmupāsīdatiḥ dānāvaḥ
stha pērāva ityāhaḥ mēdhyānēvaināṁkarōtiḥ viṣvāgvrtō lōhitēnētyāha
vyāvṛtṭyail aśvibhyāṁ pinvasva sarāsvatyai pinvasva pūṣṇē pinvasva
brhaspatayē pinvasvētyāhaḥ ētābhyō hyēṣā dēvatābhyāḥ pinvātēḥ indrāya
pinvasvēndrāya pinvasvētyāhaḥ indrāmēva bhāgadhēyēṇa samārdhayatiḥ
dvirindrāyētyāhaḥ॥61॥

tasmāन्द्रō dēvatānāṁ bhūyiṣṭhabhāktāmaḥḥ gāyatrōṣsi traīṣṭubhōṣsi
jāgātamaṣīti śaphōpayamānādāttēḥ chandōbhirēvainānādāttēḥ saḥōrjō
bhāgēnōpamēhītyāhaḥ ūrja ēvainaṁ bhāgamākaḥḥ aśvinau vā ētadyajñasya
śīraḥ pratīdadhātāvabrūtāṁḥ āvābhyāmēva pūrvābhyāṁ vaṣāṭkriyātā itī
indrāśvinā madhūnaḥ sārāghasyētyāhaḥ aśvibhyāmēva pūrvābhyāṁ
vaṣāṭkarōtiḥ athō aśvināvēva bhāgadhēyēṇa samārdhayatiḥ॥62॥

gharmam pāta vasavō yajātā vadītyāhaḥ vasūnēva bhāgadhēyēṇa
samārdhayatiḥ yadvāṣāṭkuryātī yātayāmāṣsyā vaṣāṭkāraḥ syātī yanna
vāṣāṭkuryātī rakṣāgṁsi yajñagṁ hānyuḥḥ vadītyāhaḥ parōkṣāmēva
vaṣāṭkarōtiḥ nāsyā yātayāmā vaṣāṭkāro bhavātiḥ na yajñagṁ rakṣāgṁsi
ghnantiḥ॥63॥

svāhā tvā sūryāsyā raśmayē vr̥ṣṭivanāyē juhōmītyāhaḥ yō vā āsyā puṇyō
raśmiḥḥ sa vr̥ṣṭivaniḥḥ tasmā ēvainaṁ juhōtiḥ madhū haviraṣītyāhaḥ
svādayātyēvainaṁḥ sūryāsyā tapāstapētyāhaḥ yathāyajurēvaitatiḥ
dyāvāpr̥thivībhyāṁ tvā parigr̥hṇāmītyāhaḥ dyāvāpr̥thivībhyāmēvainaṁ
parigr̥hṇātiḥ॥64॥

antarikṣēṇa tvōpāyacchāmītyāhaḥ antarikṣēṇaivainaṁmupāyacchatiḥ na vā
ētaṁ mānuṣyō bhartūmarhatiḥ dēvānāṁ tvā pitṛnāmanumatō bhartugṁ
śakēyamītyāhaḥ dēvairēvainaṁ pitṛbhiranumatā ādāttēḥ vi vā
ēnamēta dārdhayantiḥ yatpaścātpravriyā purō juhvātiḥ tējōṣsi tējōṣnu
prēhītyāhaḥ tējā ēvāsmīndadhātiḥ diviṣpr̥ṇmā mā higṁsīrantarikṣaspr̥ṇmā
mā higṁsiḥ pr̥thiviṣpr̥ṇmā mā higṁsīrityāhāhigṁsāyaiḥ॥65॥

suvārasī suvārmē yaccha divaṁ yaccha divō mā pāhītyāhaḥ
āśīṣāmēvaitāmāśāstēḥ śīrō vā ētadyajñasyāḥ yatpravargyāḥḥ ātmā vāyuḥḥ
udyatyā vātanāmānyāhaḥ ātmannēva yajñasyā śīraḥ pratīdadhātiḥ
anāvānamḥ prāṇānāgṁḥ santātyail pañcāhaḥ॥66॥

pāṅktō yajñahḥ yāvānēva yajñahḥḥ tasyā śīraḥ pratīdadhātiḥ agnayē tvā
vasumatē svāhētyāhaḥ asau vā ādityōṣgnirvasumānḥḥ tasmā ēvainaṁḥ

juhōtil sōmāya tvā rudravātē svāhētyāha| cāndramā vai sōmō rudravān|
tasmā ēvainaṃ juhōtil varuṇāya tvāṣṣḍityavātē svāhētyāha||67||

apsu vai varuṇa āḍityavān| tasmā ēvainaṃ juhōtil br̥haspatāyē tvā
viśvadēvyāvātē svāhētyāha| brahma vai dēvānām br̥haspatiḥ|
brahmāṇaiṣvainaṃ juhōtil savitrē tvārbhumatē vibhumatē prabhumatē
vājāvatē svāhētyāha| samvatsarō vai sāvitarbhūmān vibhūmānprābhūmān
vājāvān| tasmā ēvainaṃ juhōtil yamāya tvāṣṅgīrasvatē pitṛmatē
svāhētyāha| prāṇō vai yamōṣṅgīrasvānpitṛmān||68||

tasmā ēvainaṃ juhōtil ētābhyā ēvainaṃ dēvatābhyō juhōtil daśa
sampādyantē| daśākṣarā virāṭ| annaṃ virāṭ| virājaivānnādyāṃavārundhē|
rauhiṇābhyām vai dēvāḥ sūvargaṃ lōkamāyan| tadrauhiṇayō
rauhiṇatvam| yadrauhiṇau bhavātaḥ| rauhiṇābhyāmēva tadyajāmānaḥ
sūvargaṃ lōkamēti| aharjyōtiḥ kētunā juṣatāgṃ sujyōtirjyōtiṣāgg svāhā
rātrirjyōtiḥ kētunā juṣatāgṃ sujyōtirjyōtiṣāgg svāhētyāha| āḍityamēva
tadamuṣmillōkēṣhnā parastāddādadhāra| rātriyā avastāt|
tasmādaśāvādityōṣmuṣmillōkēṣhōrātrābhyām dhr̥taḥ||69||

maṇuṣyaṇāmāni paśavāḥ sīdatvityāhēndrāyētyāhārdhdayati ghnanti gr̥hṇātyahigṃsāyai
pañcāśhāḍityavātē svāhētyāha pitṛmānēti caṭvārī ca||

[7]

viśvā āśā dakṣiṇasādityāha| viśvānēva dēvānprīṇāti| athō duriṣṭyā
ēvainaṃ pāti| viśvām dēvānāyāḍihētyāha| viśvānēva dēvānbhāgadhēyēna
samārddhayati| svāhākṛtasya gharmasya madhōḥ pibatamaśvinētyāha|
aśvināvēva bhāgadhēyēna samārddhayati| svāhāṣgnayē yajñiyāya śam
yajurbhīrityāha| abhyēvainaṃ ghārayati| athō havirēvākāḥ||70||

aśvinā gharmam pātāgṃ hārdivānamahārdivābhīrūtibhīrityāha|
aśvināvēva bhāgadhēyēna samārddhayati| anū vām dyāvāprthivī
magṃsātāmityāhānūmatyail svāhēndrāya svāhēndrāvaḍityāha| indrāya hi
purō hūyatē| āśrāvyāha gharmasyā yajēti| vaśātḥkṛtē juhōtil
rakṣāsāmapāhatyail anūyajati svaḡākṛtyail
gharmamāpātamaśvinētyāha||71||

pūrvāmēvōḍitam| uttārēṇābhigṛṇāti| anū vām dyāvāprthivī
āmagṃsātāmityāhānūmatyail tam prāvyam yathāvaṇṇamō divē namāḥ
prthivyā ityāha| yathāyajurēvaitat| dividhā imaṃ yajñam yajñamimam
dividhā ityāha| sūvargamēvainaṃ lōkam gāmayati| divam
gacchāntarikṣam gaccha prthivīm gacchētyāha| ēṣvēvainaṃ lōkēṣu
pratiṣṭhāpayati| pañcā prādisō gacchētyāha||72||

dikṣvēvainaṃ pratiṣṭhāpayati| dēvānghārmāpāngaccha
pitṛnghārmāpāngacchētyāha| ubhayēṣvēvainaṃ pratiṣṭhāpayati|

yatpīnvātē| varṣūkaḥ paṇjanyō bhavati| tasmātpīnvāmāṇaḥ puṇyāḥ|
yatprāṇpīnvātē| taddēvānām| yaddākṣiṇā| tatpitr̥ṇām||73||

yatpratyaḥ| tanmānuṣyaṇām| yadudaṇṇā| tadrudrāṇām| prāñcamudāñcam
pīnvayati| dēvatrākāḥ| athō khalū sarvā anu diśaḥ pīnvayati| sarvā diśaḥ
samēdhantē| antaḥparidhi pīnvayati||74||

tējasōṣskāndāya| iṣe pīpihyūrjē pīpihītyāḥ| iṣāmēvōrjaṃ yajāmānē
dadhāti| yajāmānāya pīpihītyāḥ| yajāmānāyaivaitāmāśiṣamāśāstē|
mahyaṃ jyaiṣṭhyāya pīpihītyāḥ| ātmanā ēvaitāmāśiṣamāśāstē| tviṣya| tvā
dyumnāya tvēndriyāya tvā bhūtyai tvētyāḥ| yathāyajurēvaitat| dharmāsi
sudharmā mē nyasmē brahmāṇi dhārayētyāḥ||75||

brahmānnēvainaṃ pratiṣṭhāpayati| nēttvā vātāḥ skandayāditi
yadyābhicarēt| amuṣya tvā prāṇē śādayāmyamunā saha nīrartham
gacchēti brūyādyam dviṣyāt| yamēva dvēṣti| tēnainagm saha nīrartham
gāmayati| pūṣṇē śarāsē svāhētyāḥ| yā ēva dēvatā hutabhāgāḥ| tābhyā
ēvainaṃ juhōti| grāvābhyāḥ svāhētyāḥ| yā ēvāntarikṣē vācāḥ||76||

tābhyā ēvainaṃ juhōti| pratirēbhyāḥ svāhētyāḥ| prāṇā vai dēvāḥ
pratirāḥ| tēbhyā ēvainaṃ juhōti| dyāvāpṛthivībhyāgg svāhētyāḥ|
dyāvāpṛthivībhyāmēvainaṃ juhōti| pitr̥bhyō gharmapēbhyāḥ svāhētyāḥ|
yē vai yajvānaḥ| tē pitarō gharmapāḥ| tēbhyā ēvainaṃ juhōti||77||

rudrāya rudrahōtrē svāhētyāḥ| rudramēva bhāgadhēyēna
samārdhayati| sarvataḥ samānakti| sarvatā ēva rudram nīravādayatē|
udāñcam nīrasyati| ēṣā vai rudrasya dik| svāyāmēva diśi rudram
nīravādayatē| apa upāspr̥ṣati mēdhyatvāya| nānvīkṣēta| yadanvīkṣēta||78||

cakṣūrasya pramāyūkagg syāt| tasmānnānvīkṣyāḥ| apīparō māṣhnō
rātriyai mā pāhyēṣā tē agnē samittayā samidhyasvāyūrmē dā varcāsā
māṣṣñjīrityāḥ| āyūrēvāsmīnvarcō dadhāti| apīparō mā rātriyā ahnō mā
pāhyēṣā tē agnē samittayā samidhyasvāṣṣyūrmē dā varcāsā
māṣṣñjīrityāḥ| āyūrēvāsmīnvarcō dadhāti| agnirjyōtirjyōtiragniḥ svāhā
sūryō jyōtirjyōtiḥ sūryaḥ svāhētyāḥ| yathāyajurēvaitat| brahmavādinō
vadanti| hōtavayāmagnihōtrā(3)nna hōtavayā(3)miti||79||

yadyajūṣā juhuyāt| ayāthāpūrvamāhūtī juhuyāt| yanna juhuyāt| agniḥ
parābhavēt| bhūḥ svāhētyēva hōtavayām| yathāpūrvamāhūtī juhōti| nāgniḥ
parābhavati| hutagm havirmadhū havirityāḥ| svādayātyēvainaṃ|
indrātamēṣgnāvityāḥ||80||

prāṇō vā indrātamōṣgniḥ| prāṇa ēvainaṃindrātamēṣgnau juhōti| pitā
nōṣsi mā mā higṃsīrityāḥhigṃsāyai| aśyāmā tē dēva gharma
madhūmatō vājāvataḥ pitumata ityāḥ| āśiṣāmēvaitāmāśāstē|

svadhāvinōśśīmahī tvā mā mā higṃsīrityāhāhigṃsāyail tējāsā vā ētē
vyṛdhyantēl yē prāvargyēṇa carāntil prāśñāntil tējā ēvātmandādhatē॥⁸¹॥

saṃvatsaram na māḡṃsamāśñīyāt na rāmāmupēyāt na mṛṇmayēna
pibēt naśyā rāma ucchiṣṭam pibēt tēja ēva tatsaggśyātīl dēvāsuraḥ
saṃyāttā āsanl tē dēvā vijāyamūpayantāḥl vibhrājī sauryē
brahmaṣannyādadhatal yatkiṃ cā divākīrtyaml tadētēnaiva
vratēnāgōpāyat tasmādētadvratam cāryaml tējāsō gōpīthāyāl
tasmādētānī yajūḡṃṣī vibhrājāḥ sauryasyētyāhuḥl svāhā tvā sūryāsyā
raśmibhya itī prātāḥ sagṃśādayatil svāhā tvā nakṣātrēbhya itī sāyaml
ētā vā ētasyā dēvatāḥl tābhīrēvainagṃ samārdhayatil॥⁸²॥

akaraśvinētyāha prādiśō gacchētyāha pitṛnāmāntaḥparidhi pīnvayati dhārayētyāha vācō
gharmaḥpāstēbhyā ēvainam juhōtyānvīkṣēta hōṭavyā(3)mityagnāvityāha dadhatēṣgōpāyatsapta cā॥—[8]

gharma yā tē divi śugitī tīśra āhūtīrjuhōtil chandōbhīrēvāsyāibhyō
lōkēbhyāḥ śucāmavā yajatēl iyatyagrē juhōtil athēyatyathēyātīl trayā imē
lōkāḥl anū nōśdyānūmatīrityāhānūmatyail divastvā parāspāyā ityāḥl
diva ēvēmallōkāndādadhāral brahmānastvā parāspāyā ityāḥl॥⁸³॥

ēśvēva lōkēṣū prajā dādadhāral prāṇasyā tvā parāspāyā ityāḥl prajāśvēva
prāṇāndādadhāral śīrō vā ētadyajñasyāl yatprāvargyāḥl asau khalu vā
ādityaḥ prāvargyāḥl tam yaddākṣīṇā prātyaṇcamudāñcamudvāsayētīl
jīhmaṃ yajñasya śīrō harētīl prāñcamudvāsayatil purastādēva yajñasya
śīraḥ pratīdadhātīl॥⁸⁴॥

prāñcamudvāsayatil tasmādaśāvādityaḥ purastādudētīl
śaphōpayamāndhavitṛāṇī dhṛṣṭī ityānvavāharantil sātmanamēvainagṃ
satānum karōtil sātmaśmuṣmīllōkē bhāvatil ya ēvaṃ vēdāl audūmbarāṇī
bhavantil ūrgvā ūdūmbarāḥl ūrjāmēvāvārundhēl vartmānā vā ānvityā॥⁸⁵॥

yajñagṃ rakṣāḡṃṣī jighāḡṃsantil sāmnaḥ prastōtāśnvavaitīl sāmā vai
rākṣōhāl rakṣāsāmapāhatyail trirṇidhanamupaītil trayā imē lōkāḥl ēbhyā
ēva lōkēbhyō rakṣāḡḡṣyapāhantil puruṣaḥ puruṣō nīdhanamupaītil
puruṣaḥ puruṣō hi rākṣasvīl rakṣāsāmapāhatyail॥⁸⁶॥

yatpṛthivīyāmūdvasayētīl pṛthivīgṃ śucāśrpāyētīl yadapsul āpaḥ
śucārpāyētīl yadoṣādhiṣul oṣādhiḥ śucāśrpāyētīl yadvanāspatiṣul
vanāspatiñchucārpāyētīl hirāṇyam nīdhāyōdvāsayatil āmrtaṃ vai
hirāṇyam॥⁸⁷॥

āmṛtā ēvainam pratiṣṭhāpayatil valgurāśī sam yudhāyā itī triḥ
pāriṣīñcanparyētīl trivṛdvā agniḥl yāvānēvāgniḥl tasya śucagṃ samayatil
triḥ punaḥ paryētīl ṣaṭṭhsampādyantēl ṣadvā rtavāḥl rtubhīrēvāsyā
śucagṃ samayatil catuḥ sraktīrnābhīrṛtasyētyāḥl॥⁸⁸॥

iyam̐ vā rtam̐ tasyā ēṣa ēva nābhiḥ yat prāvargyāḥ tasmādēvamāha
 sadō viśvāyurityāha sadō hīyam̐ apa dvēṣō apa hvara ityāha
 bhrātr̥vyāpanuttyai gharmaītattēṣṇāmētatpuriṣamiti dadhnā
 mādhumīsrēṇā pūrayati ūrgvā annādyam̐ dadhi ūrjaivaināmannādyēna
 samārddhayati॥⁸⁹॥

anāśanāyukō bhavati ya ēvaṃ vēdā rantirnāmāsi divyō gāndharva
 ityāha rūpamēvāsyaitanmāhimānagm̐ rantiṃ bandhutām̐ vyācāṣṭē
 samahamāyūṣā sam prāṇēnētyāha āśiṣāmēvaitāmāśāstē vyāsau
 yōṣsmāndvēṣṭi yam̐ cā vāyam̐ dviṣma ityāha abhicāra ēvāsyaiṣaḥ
 acikradadvṛṣā harirityāha vṛṣā hyēṣaḥ॥⁹⁰॥

vṛṣā hariḥ mahānmiṭrō na dārsāta ityāha stautyēvaināmētati cidāsi
 samudrayōnirityāha svāmēvainaṃ yōniṃ gamayati namāstē astu mā mā
 higṃsīrityāhāhigṃsāyai viśvāvāsugm̐ sōma gāndharvamityāha yadēvāsyā
 kriyamāṇasyāntaryanti tadēvāsyaitēnā pyāyayati viśvāvāsuraḥ tannō
 grṇātvityāha॥⁹¹॥

pūrvāmēvōditam̐ uttarēṇābhi grṇāti dhiyō hinvānō dhiya innō
 avyādityāha rtūnēvāsmāi kalpayati prāṣṣām̐ gandharvō amṛtāni
 vōcādityāha prāṇā vā amṛtāḥ prāṇānēvāsmāi kalpayati ētattvam̐ dēva
 gharma dēvō dēvānupāgā ityāha dēvō hyēṣa sam dēvānupaiti idamaḥam̐
 mānuṣyō mānuṣyānityāha॥⁹²॥

mānuṣyō hi ēṣa sanmānuṣyānupaiti īśvarō vai prāvargyāmudvāsayaḥ
 prajāṃ paśūntsōmapīthamānūdvasaḥ sōmā pīthānumēhi saha prajāyā
 saha rāyaspōṣēnētyāha prajāṃēva paśūntsōmapīthamātmandhātē
 sumitrā na āpa oṣādhayaḥ santvityāha āśiṣāmēvaitāmāśāstē
 durmiṭrāstasmai bhūyāsuryōṣsmāndvēṣṭi yam̐ cā vāyam̐ dviṣma ityāha
 abhicāra ēvāsyaiṣaḥ pra vā ēṣōṣsmāllōkāccyāvatē yaḥ
 prāvargyāmudvāsayaṭi udutyam̐ citramiti saurībhyāmṛgbhyām̐ punarētya
 gārhapatyē juhōti ayam̐ vai lōkō gārhapatyāḥ asminnēva lōkē
 pratitiṣṭhati asau khalu vā ādityaḥ sūvargō lōkaḥ yatsauri bhavātaḥ
 tēnaiva sūvargāllōkānnaiti॥⁹³॥

brahmānastvā parāspāyā ityāha dadhātyanvityā rakṣasvī rakṣāsāmapāhatyai vai hirānyamāhārddhayati
 hyēṣa grṇātvityāha mānuṣyānityāhāsyaiṣōṣṣṭau cā॥

[9]

prajāpātiṃ vai dēvāḥ śukraṃ payōṣduhrati tadēbhyō na vyābhavati
 tadagnirvyākarōti tāni śukriyāṇi sāmānyabhavanī tēṣāṃ yō
 rasōṣtyakṣaratī tāni śukrayajūggṣyābhavanī śukriyāṇām̐ vā ētāni
 śukriyāṇi sāmāpayasam̐ vā ētayōranyati dēvānāmanyatpayāḥ yadgōḥ
 payāḥ॥⁹⁴॥

tatsāmnāḥ payāḥ| yadaḷāyāi payāḥ| taddēvānāṃ payāḥ|
tasmādyatraitairyajurbhiṣcarānti| tatpayāsā carānti| prajāpātimēva
tatpayāsānnādyēna samārddhayanti| ēṣa ha tvai sākṣātprāvargyaṃ
bhakṣayati| yasyaivam viduṣāḥ pravargyāḥ pravṛjyātē|
uttaravēdyāmudvāsayēttējāskāmasya| tējō vā uttaravēdih||⁹⁵

tējāḥ pravargyāḥ| tējāsaiva tējāḥ samārddhayati|
uttaravēdyāmudvāsayēdannākāmasya| śirō vā ētadyajñasya|
yatprāvargyāḥ| mukhāmuttaravēdih| śīrṣṇaiva mukhagṃ
sandādhātyannādyāya| annāda ēva bhāvati| yatra khalu vā ētamudvāsitaṃ
vayāgṃsi paryāsātē| pari vai tāgṃ samāṃ prajā vayāggṣyāsātē||⁹⁶
tasmāduttaravēdyāmēvōdvāsayēt| prajānāṃ gōpīthāya| purō vā
paścādvōdvāsayēt| purastādvā ētajjyōtirudēt| tatpaścānnimrōcati|
svāmēvainam yōnimanūdvasayati| apāṃ madhya udvasayēt| apāṃ vā
ētanmadhyājyōtirajāyata| jyōtiḥ pravargyāḥ| svayaivainam yōnau
pratiṣṭhāpayati||⁹⁷

yam dviṣyāt| yatra sa syāt| tasyāṃ diṣyudvasayēt| ēṣa vā
agnirvaiśvānaraḥ| yatprāvargyāḥ| agninaivainam vaiśvānareṇābhi
pravartayati| audumbaryāgṃ śākhāyāmudvasayēt| ūrgvā udumbaraḥ|
annaṃ prāṇaḥ| śuggharmaḥ||⁹⁸

idamaḥamaṃuṣyāmuṣyāyaṇasyā śucā prāṇamapi dahāmītyāha| śucaivāsyā
prāṇamapi dahati| tājagārtimārcchāt| yatra darbha upadīkāsantatāḥ
syuḥ| tadudvasayēdvṛṣṭikāmasya| ētā vā apāmanūjjhāvāryō nāmā|
yaddarbhaḥ| asau khalu vā āditya itō vṛṣṭimudīrayati| asāvēvāsmā ādityō
vṛṣṭiṃ niyācchati| tā āpō niyātā dhanvānā yanti||⁹⁹

gōḥ payā uttaravēdirāsātē sthāpayati gharmō yānti||—————[10]

prajāpātiḥ sambhriyamāṇaḥ| samrātthsambhṛtaḥ| gharmaḥ pravṛktaḥ|
maḥāvīra udvasitaḥ| asau khalu vāvaiṣa ādityaḥ| yatprāvargyāḥ| sa ētāni
nāmānyakuruta| ya ēvaṃ vēdā| vidurēnaṃ nāmnaḥ| brahmavādinō
vadanti||¹⁰⁰

yō vai vasiyāgṃsam yathānāmamupacarāt| puṇyārtiṃ vai sa tasmai
kāmayātē| puṇyārtimasmai kāmayantē| ya ēvaṃ vēdā| tasmādēvaṃ
vidvān| gharna iti divāṣcākṣīta| samrāditi naktam| ētē vā ētasyā priyē
tanuvaḥ| ētē āsya priyē nāmānī| priyayaivainam tanuvā||¹⁰¹

priyēṇa nāmnaḥ samārddhayati| kīrtirāsyā pūrvāgacchati janatāmāyataḥ|
gāyatrī dēvēbhyōṣpākramat| tāṃ dēvāḥ pravargyēṇaivānu vyābhavan|
pravargyēṇāpnuvan| yaccaturvigṃsatīkṛtvāḥ pravargyaṃ pravṛnakti|
gāyatrīmēva tadanu vibhāvati| gāyatrīmāpnōti| pūrvāṣsyā janam yataḥ
kīrtirgacchati| vaiśvadēvaḥ sagṃsānnaḥ||¹⁰²

vasávaḥ pravṛktaḥ| sōmōśbhikīryamāṇaḥ| āśvinaḥ payāsyānīyamānē|
māṛutaḥ kvathaḥ| pauṣṇa udāntaḥ| sārāsvatō viṣyandāmāṇaḥ| maītraḥ
śarō grhītaḥ| tēja udyātaḥ| vāyurhriyamāṇaḥ| prajāpātirhūyamānō
vāgghutaḥ||103||

asau khalu vāvaiṣa ādityaḥ| yatprāvargyaḥ| sa ētāni nāmānyakuruta| ya
ēvaṃ veda| vidurēnaṃ nāmnā| brahmaṇvādinō vadanti|
yanmr̥nmayamāhūtiṃ nāśñutēsthā| kasmādēśōśśñuta itī| vāgēṣa itī
brūyāt| vācyēva vācaṃ dadhāti||104||

tasmādaśñutē| prajāpātīrvā ēṣa dvādaśadhā vihitāḥ| yatprāvargyaḥ|
yatprāgāvākāśēbhyāḥ| tēnā prajā āsrjata| avākāśairdēvāsuraṇāsrjata|
yadūrdhvamāvākāśēbhyāḥ| tēnānnāmasrjata| annaṃ prajāpātīḥ|
prajāpātīrvāvaiṣaḥ||105||

vadanti tanuvā sagṃsānnō hūyamānō vāgghutō dadhātyēṣaḥ||[11]

savitā bhūtvā prāthamēśhānpravṛjyatē| tēnā kāmāgṃ ēti|
yaddvītiyēśhānpravṛjyatē| agnirbhūtvā dēvānēti| yattrītiyēśhānpravṛjyatē|
vāyurbhūtvā prānānēti| yaccāturtthēśhānpravṛjyatē| ādityō bhūtvā
raśmīnēti| yatpāñcamēśhānpravṛjyatē| candramā bhūtvā
nakṣātrāṇyēti||106||

yatṣaṣṭhēśhānpravṛjyatē| ṛturbhūtvā saṃvatsaramēti|
yatsaptamēśhānpravṛjyatē| dhātā bhūtvā śakvārīmēti|
yadaṣṭamēśhānpravṛjyatē| brhaspatīrbhūtvā gāyatrīmēti|
yannāvamēśhānpravṛjyatē| mītrō bhūtvā trivṛtā imāllōkānēti|
yaddāśamēśhānpravṛjyatē| varuṇō bhūtvā virājāmēti||107||

yadēkādaśēśhānpravṛjyatē| indrō bhūtvā triṣṭubhāmēti|
yaddvādaśēśhānpravṛjyatē| sōmō bhūtvā sutyāmēti| yatpurastādupasadāṃ
pravṛjyatē| tasmādītaḥ parāṇamūllōkāggstapānnēti|
yadupariṣṭādupasadāṃ pravṛjyatē|
tasmādamutōśrvānimāllōkāggstapānnēti| ya ēvaṃ veda| aiva tāpati||108||

nakṣātrāṇyēti virājāmēti tapati||[12]

ōm śaṃ naṣtannō mā hāsīt|| ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ||

॥ṣaṣṭhaḥ praśnaḥ॥

ōm santvā¹ siñcāmi¹ yajuṣā¹ prajā¹māyurdhanaṃ¹ ca॥ ōm śāntiḥ¹ śāntiḥ¹
śāntiḥ॥

parēyuvāgmsaṃ¹ pravatō¹ mahīraṇū¹ bahubhyaḥ¹ panthāmanapaspaśānam¹
vai¹vasva¹tagm¹ saṅgamānaṃ¹ janānāṃ¹ ya¹magm¹ rājānagm¹ ha¹viṣā¹ du¹vasyata¹
idaṃ¹ tvā¹ vastraṃ¹ prathamanvāgannapaitadūha¹ yadi¹hābībhaha¹ purā¹
iṣṭāpūrtamanu¹ sampāśya¹ dakṣiṇāṃ¹ yathā¹ tē¹ dattaṃ¹ bahudhā¹ vibāndhuṣu¹
imau¹ yūnajmi¹ tē¹ vahnī¹ asūnīthāya¹ vōdhavē¹ yābhyāṃ¹ ya¹masya¹ sādānagm¹
sukṛtāṃ¹ cāpi¹ gacchatāt¹ pūṣā¹ tvētaścyāvayatu¹
pravidvānanāṣṭapaśurbhuvānasya¹ gōpāḥ¹ sa¹ tvaitēbhyaḥ¹
parīdadātpitr̥bhyō¹ sgnirdēvēbhyaḥ¹ suvidatrēbhyaḥ¹ pūṣēmā¹ āśā¹ anūvēda¹
sarvāḥ¹ sō¹ āsmāgm¹ abhāyatamēna¹ nēṣat¹ svastidā¹ aghṛṇiḥ¹
sarvāvīrō¹ sprāyucchanpura¹ ētu¹ pravidvān॥¹॥

āyūrviśvāyuh¹ paripāsati¹ tvā¹ pūṣā¹ tvā¹ pātu¹ prapāthē¹ purastāt¹ yatrāsātē¹
sukṛtō¹ yatra¹ tē¹ yayustatra¹ tvā¹ dēvaḥ¹ sāvitā¹ dādhatu¹ bhuvānasya¹ pata¹
idagm¹ ha¹viḥ¹ agnayē¹ rayimatē¹ svāhā¹ puruṣasya¹ sayāvāryapēdaghāni¹
mṛjmahē¹ yathā¹ nō¹ atra¹ nāpāraḥ¹ purā¹ jaraśā¹ āyāti¹ puruṣasya¹ sayāvari¹ vi¹
tē¹ prāṇamāsi¹ srasam¹ śarīrēṇa¹ mahīmihi¹ svādhayēhi¹ pitṛnupā¹
prajayā¹ smāni¹ hāvāha¹ maivaṃ¹ māgg¹ stā¹ priyē¹ śama¹ dēvī¹ satī¹ pitṛlōkaṃ¹
yadaīṣi¹ viśvavārā¹ nabhāsā¹ samvyāyantyubhau¹ nō¹ lōkau¹
payāsā¹ bhyāvāvṛtsva॥²॥

iyaṃ¹ nārī¹ patilōkaṃ¹ vṛṇānā¹ nipādyata¹ upā¹ tvā¹ martya¹ prētaṃ¹ viśvaṃ¹
purāṇamanū¹ pālayantī¹ tasyaī¹ prajāṃ¹ draviṇaṃ¹ cēha¹ dhēhi¹ udīrṣva¹
nāryabhi¹ jīvalōkamitāsūmētamupāsēṣa¹ ēhi¹ haṣṭagrābhasyā¹
didhiṣōstvamētatpatyūrjanītvamabhi¹ sambābhūva¹ suvarṇagm¹
hastādādadānā¹ mṛtasyā¹ śrīyai¹ brahmāṇē¹ tējāsē¹ balāya¹ atraiva¹ tvamiha¹
vayagm¹ suśēvā¹ viśvāḥ¹ sprdhō¹ abhimātīrjayēma¹ dhanurhastādādadānā¹
mṛtasyā¹ śrīyai¹ kṣatrāyaujāsē¹ balāya¹ atraiva¹ tvamiha¹ vayagm¹ suśēvā¹
viśvāḥ¹ sprdhō¹ abhimātīrjayēma¹ maṇigm¹ hastādādadānā¹ mṛtasyā¹ śrīyai¹
viśē¹ puṣṭyai¹ balāya¹ atraiva¹ tvamiha¹ vayagm¹ suśēvā¹ viśvāḥ¹ sprdhō¹
abhimātīrjayēma॥³॥

imamāgnē¹ camāsaṃ¹ mā¹ vijīhvaraḥ¹ priyō¹ dēvānāmūta¹ sōmyānām¹ ēṣa¹
yaścāmasō¹ dēvapānāstasmīndēvā¹ amṛtā¹ mādayantām¹ agnērvama¹ pari¹
gōbhīrvayayasva¹ saṃ¹ prōrṇuṣva¹ mēdāsā¹ pīvāsā¹ ca¹ nēttvā¹ dhr̥ṣṇurharāsā¹
jarhṛṣāṇō¹ dadhādvidhākṣyanparyaṅkhayātai¹ maināmagne¹ vidāhō¹

māṣbhiśōcō māṣṣya tvacaṃ cikṣipō mā śarīram| yadā śṛtaṃ karavō
jātavēdōsthēmēnaṃ prahīnutātpitr̥bhyāḥ| śṛtaṃ yadā karasi
jātavēdōsthēmēnaṃ paridattātpitr̥bhyāḥ| yadā gacchātyasunītimētāmathā
dēvānāṃ vaśanīrbhāvātī| sūryaṃ tē cakṣurgacchatu vātāmātmā dyāṃ ca
gacchā prthivīm ca dharmānā| apō vā gaccha yadi tatrā tē
hitamōśadhīṣu pratitiṣṭhā śarīraiḥ| ajō bhāgastapāsā taṃ tāpasva taṃ tē
śōcistāpatu taṃ tē arcīḥ| yāstē śivāstanuvō jātavēdastābhīrvahēmagṃ
sukṛtāṃ yatrā lōkāḥ| ayaṃ vai tvamaṣmādadhi tvamētadayāṃ vai
tadāsyā yōnīrasī| vaiśvānarāḥ putraḥ pitrē lōkakṛjjātavēdō vahēmagṃ
sukṛtāṃ yatrā lōkāḥ||4||

vidvāṇabhyāvāvṛtsvābhīmātīrjayēma śarīraiścatvāri ca|| [1]

ya ētasyā pathō gōptārastēbhyāḥ svāhā ya ētasyā pathō
rākṣītārastēbhyāḥ svāhā ya ētasyā pathōbhiḥrākṣītārastēbhyāḥ
svāhāṣṣkhyātrē svāhāṣpākhyātrē svāhāṣbhīlālāpatē svāhāṣpalālāpatē
svāhāṣgnayē karmakṛtē svāhā yamatra nādhīmastasmai svāhā| yastā
idhmaṃ jabharātsiṣvidānō mūrdhānaṃ vātā tapātē tvāyā| divō
viśvāsmātsīmaghāyata ūruṣyāḥ| āsmāttvamadhi jātoṣsi tvadayāṃ jāyatāṃ
punāḥ| agnayē vaiśvānarāyā suvargāyā lōkāyā svāhā||5||

ya ētasya tvatpañcā|| [2]

pra kētuṇā br̥hatā bhātyagnirāvīrviśvāni vṛṣabhō rōravīti|
divāścidantādupa māmudānādapāmupasthē mahiṣō vāvardha| idam ta
ēkaṃ para ūta ēkaṃ tr̥tiyēna jyōtiṣā samviśasva| samvēśānastānuvai
cārūrēdhi priyō dēvānāṃ paramē sadhasthē| nāké suparṇamupa
yatpatāntagṃ hr̥dā vēnāntō abhyacākṣata tvā| hirāṇyapakṣaṃ varuṇasya
dūtaṃ yamasya yōnau śakunaṃ bhūraṇyuma| atidrava sāramēyau śvānau
caturākṣau śabalaū sādhuṇā pathā| athā pitṛntsūvidatrāgṃ apīhi yamēna
yē sādhamādaṃ madānti| yau tē śvānau yamarakṣītārau caturākṣau
pāthīrakṣī nṛcakṣāsā| tābhyāgṃ rājanpari dēhyēnagg svasti cāsmā
anamīvaṃ cā dhēhi||6||

uruṇasāvāsutr̥pāvulumbalau yamasya dūtau cāratō vaśāgṃ anū|
tāvaṣmabhyaṃ dr̥ṣayē sūryāyā punārdattā vasūmadyeḥa bhādrām| sōma
ēkēbhyāḥ pavatē ghṛtamēka upāsatē| yēbhyō madhū pradhāvātī
tāggścidēvāpi gacchatāt| yē yudhyāntē pradhanēṣu sūrāsō yē tānutyajāḥ|
yē vā sahasrādakṣiṇāstāggścidēvāpi gacchatāt| tapāsā yē
ānādhṛṣyāstapāsā yē suvargatāḥ| tapō yē cākṛirē mahattāggścidēvāpi
gacchatāt| āsmānvatī rēvatīḥ sagṃ rābhadvamuttiṣṭhata pratārātā
sakhāyāḥ| atrā jahāma yē asannaśēvāḥ śivān vayamabhi vājānuttārēma||7||
yadvai dēvasyā savītuḥ pavitrāgṃ sahasrādhāraṃ vitātamaṇtarīkṣē|

yēnāpūnādindramanārtamārtayai tēnāhaṃ māgṃ sarvatānuṃ punāmi| yā
rāṣṭrātpannādapa yanti śākhā abhimṛtā nrpatimicchamānāḥ| dhātustāḥ
sarvāḥ pavānēna pūtāḥ prajāyāsmānrayyā varcāsā sagṃsṛjātha| udvayaṃ
tamāsaṣpari paśyāntō jyōtiruttāram| dēvaṃ dēvatrā sūryamaḡanma
jyōtiruttamam| dhātā pūnātu savitā pūnātu| agnēstējāsā sūryāsyā
varcāsā||8||

dhēhyuttārēmāṣṭau ca|| [3]

yantē agnimamānthāma vṛṣabhāyēva paktāvē| imantagṃ śamayāmasi
kṣīrēnā cōdakēnā ca| yantvamāgnē samadāhastvamu nirvāpayā punāḥ|
kyāmbūratrā jāyatām pākadūrvā vyālkaśā| śītīkē śītīkāvatī hlādūkē
hlādūkāvati| maṇḍūkyā susaṅgamayēmagg svāgnigṃ śamayā| śaṃ tē
dhanvanyā āpaḥ śamū tē santvanūkyāḥ| śaṃ tē samudriyā āpaḥ śamū tē
santu varṣyāḥ| śaṃ tē sravāntīstanuvē śamū tē santu kūpyāḥ| śantē
nīhārō vārṣatu śamu pṛṣvāsvāśīyatām||9||

avā sṛja punāragne pītṛbhyō yasta āhūtaścarāti svadhābhiḥ| āyurvasāna
upā yātu sēṣagṃ saṅgacchatām tanuvā jātavēdaḥ| saṅgacchasva pītṛbhiḥ
sagg svadhābhiḥ samīṣṭāpūrtēnā paramē vyōman| yatra bhūmyai vṛnasē
tatrā gaccha tatrā tvā dēvaḥ sāvītā dādhatu| yattē kṛṣṇaḥ śākuna
ātutōdā pipīlaḥ sarpa uta vā śvāpādaḥ| agniṣṭadvīśvādanṛnam kṛnōtu
sōmāśca yō brāhmaṇamāvivēśā| uttiṣṭhātāstanuvagṃ sambhārasva mēha
gātramavāhā mā śarīram| yatra bhūmyai vṛnasē tatrā gaccha tatrā tvā
dēvaḥ sāvītā dādhatu| idam ta ēkaṃ para uta ēkaṃ tṛtīyēna jyōtiṣā
saṃvīśasva| saṃvēśānastanuvai cārūrēdhi priyō dēvānām paramē
sadhasthē| uttiṣṭha prēhi pradṛavaukāḥ kṛṇuṣva paramē vyōman| yamēna
tvam yamyā saṃvidānōttamam nākamadhi rōhēmam| aśmānvatī
rēvatīryadvai dēvasyā savituh pavitraṃ yā rāṣṭrātpannādudvayaṃ
tamāsaṣpari dhātā pūnātu| aśmāttvamadhi jātōssyayaṃ tvadadhijāyatām|
agnayē vaiśvānarāyā suvargāyā lōkāya svāhā||10||

avāśīyatāgṃ sadhasthē pañca ca|| [4]

āyātu dēvaḥ sumanābhirūtibhīryamō hāvēha prayātābhiraktā| āśīdatāgṃ
suprayatēha bārhiṣyūrjāya jātyai mamā śatruhatyāi| yamē iva yatāmānē
yadaitam pravāmbharanmānūṣā dēvayantāḥ| āśīdatagg svamū lōkam
vidānē svāsthē bhāvatamindāvē naḥ| yamāyā sōmagṃ sunuta yamāyā
juhutā haviḥ| yamagṃ hā yajñō gacchatyagnidūtō arāṅkṛtaḥ| yamāyā
ghṛtavāddhāvīrjuhōta pra ca tiṣṭhata| sa nō dēvēṣvāyāmaddīrghamāyuh
pra jīvasē| yamāyā madhūmattamagṃ rājñē havyam juhōtana| idam
nama ṛṣibhyaḥ pūrvajēbhyaḥ pūrvēbhyaḥ pathikṛdbhyaḥ||11||

yōṣṣya kauṣṭhya jagātaḥ pārthivasyaika idvaśī yamaṁ bhaṅgyaśravō
gāya yō rājānaparōdhyāḥ yamaṅgāyā bhaṅgyaśravō yō rājānaparōdhyāḥ
yēnāpō nadyō dhanvāni yēna dyauḥ prthivī dr̥dhāḥ hiraṇyākakṣyān
sudhurān hiraṇyākṣānāyaḥ śaphānḥ aśvānānaśyātō dānam yamō rājābhi
tiṣṭhātī yamō dād̥hāra prthivīm yamō viśvāmidaṁ jagātī yamāya
sarvāmitrāsthē yat prāṇadvāyurākṣitamḥ yathā pañca yathā śadyathā
pañcā daśarśayaḥ yamaṁ yō vidyātsa brūyādyathaika ṛṣirvijānatē||¹²||
trikādrukēbhiḥ patātī śadurvīrēkamidbr̥hatī gāyatrī triṣṭupchandāgmsi
sarvā tā yama āhitāḥ ahāraharnayāmānō gāmaśvaṁ puruṣaṁ jagātī
vaivāsvatō na tr̥pyati pañcābhirmanāvairyamāḥ vaivāsvatē vivicyantē
yamē rājāni tē janāḥ yē cēha satyēnēcchantē ya u cānṛtavādīnaḥ tē
rājānniḥa vivicyantēsthā yānti tvāmupāḥ dēvāggśca yē nāmaśyanti
brāhmaṇāggścāpacityātī yasminvr̥kṣē śupalāśē dēvaiḥ sampibātē yamaḥ
atrā nō viśpatīḥ pitā purāṇā anūvēnatī||¹³||

pathikṛdbhyō vijānatēśnū vēnatī||^[5]

vaiśvānarē haviridaṁ jūhōmi sāhasramutsagm̐ śatadhāramētamḥ
tasminnēṣa pītaraṁ pitāmahaṁ prapitāmahaṁ bibharatpinvāmānēḥ
drapsaścāskanda prthivīmanu dyāmimaṁ ca yōnimanu yaśca pūrvāḥ
tr̥tiyaṁ yōnimanu sañcarāntaṁ drapsaṁ jūhōmyanu sapta hōtrāḥ imagaṁ
sāmudragm̐ śatadhāramutsaṁvyacyamānaṁ bhuvānasya madhyēḥ ghṛtaṁ
duhānāmaditiṁ janāyāgnē mā higṁsīḥ paramē vyōmanḥ apēta vīta vi ca
sarpatātō yēstra stha purāṇā yē ca nūtānāḥ
ahōbhiradbhiraktubhīrvyāktaṁ yamō dādātvavaśānāmasmaiḥ savitaitāni
śarīrāni prthivyai māturupastha ādādhēḥ tēbhīryujyantāmaghniyāḥ||¹⁴||
śunaṁ vāhāḥ śunaṁ nārāḥ śunaṁ kṛṣatu lāṅgālamḥ śunaṁ vārātrā
bādhyantāgm̐ śunamastrāmudīṅgaya śunāsīrā śunamaśmāsū dhattamḥ
śunāsīrāvīmāṁ vācam̐ yaddivi cākṛathuḥ payāḥ tēnēmāmupā siñcatamḥ
sītē vandāmahē tvāśrvācī subhagē bhavaḥ yathā naḥ subhagā śasi yathā
naḥ suphalā śasiḥ savitaitāni śarīrāni prthivyai māturupastha ādādhēḥ
tēbhīraditē śaṁ bhavaḥ vimūcyadhvamaghniyā dēvayānā atāriṣma
tamāsaspāramasyaḥ jyōtirāpāmaḥ suvāraganma||¹⁵||

pra vātā vāntī patayānti vidyuta udōśādhīrjihate pinvātē suvāḥ irā
viśvasmaiḥ bhuvānāya jāyatē yatparjanyaḥ prthivīm̐ rētasāśvātīḥ yathā
yamāyā hārmyamavāpanpañcā mānavāḥ ēvaṁ vāpāmi hārmyaṁ
yathāsāma jīvalōkē bhūrāyaḥ citāḥ stha paricitā ūrdhvacitāḥ śrayadhvam̐
pitarō dēvatāḥ prajāpātirvaḥ sādāyatu tayā dēvatāyāḥ āpyāyasva santē||¹⁶||

aghniyā āganma sapta cā||^[6]

uttē tabhnōmi prthivīm̐ tvatparīmaṁ lōkaṁ nīdadhanmō ahagm̐ riṣamḥ

ētagg sthūnāṃ pītarō dhārayantu tēstrā yamaḥ sādānāttē minōtu
upāsarpa mātaram bhūmimētāmūruvyacāsam prthivīm suśēvām
ūrṇāmrādā yuvatirdakṣiṇāvatyēṣā tvā pātu nirṛtyā upasthē uchmañcasva
prthivi mā vibādhihāḥ sūpāyanāsmāi bhava sūpavañcanā mātā putram
yathāsīcābhyēnam bhūmi vṛṇu uchmañcāmānā prthivī hi tiṣṭhāsi
sahasram mita upa hi śrayāntām tē grhāsō madhuścutō viśvāhāsmāi
śaraṇāḥ santvatra ēṇīrdhānā hariṇīrarjūnīḥ santu dhēnavāḥ tilāvatsā
ūrjāmasmai duhānā viśvāhā santvanapāsphurantīḥ॥¹⁷॥

ēṣā tē yamasādānē svadhā nidhiyatē grhē aksitīrnāmā tē asau idam
pitr̥bhyaḥ prabhārēma barhirdēvēbhyō jīvānta uttaram bharēma
tattvāmārōhāsō mēghyō bhavam yamēna tvam yamyā samvidānaḥ mā
tvā vṛkṣau sambādhiṣṭām mā mātā prthivi tvam pitr̥n hi yatra
gacchāsyēdhāsam yamarājyē mā tvā vṛkṣau sambādhēthām mā mātā
prthivī mahī vaivasvatagm hi gacchāsi yamarājyē virājasī naLam
plavamārōhaitam naLēnā pathōsnvīhi sa tvam naLaplāvō bhūtvā santāra
pratarōttāra॥¹⁸॥

savitaitāni śarīrāṇi prthivyai māturupastha ādadhē tēbhyāḥ prthivi sam
bhāva śaddhōtā sūryam tē cakṣurgacchatu vātāmātmā dyām ca gacchā
prthivīm ca dharmānā apō vā gacchā yadi tatra tē hitamōṣādhīṣu
pratitiṣṭhā śarīraiḥ param mṛtyō anuparēhi panthām yastē sva itārō
dēvayānāt caksuṣmatē śṛṇvatē tē bravīmi mā naḥ prajāgm rīriṣō mōta
vīrān sam vātaḥ śagm hi tē ghr̥ṇīḥ samu tē santvōṣādhīḥ kalpāntām mē
disāḥ śagmāḥ prthivyāstvā lōkē sādāyāmyamuṣya śarmāsi pītarō dēvatā
prajāpātistvā sādāyatu tayā dēvatāyā antarīkṣasya tvā divastvā disām
tvā nākāsyā tvā pr̥sthē bradhnasyā tvā viṣṭapē sādāyāmyamuṣya śarmāsi
pītarō dēvatā prajāpātistvā sādāyatu tayā dēvatāyā॥¹⁹॥

apūpavāṅghṛtavāggścārurēha sīdatūttabhnuvan prthivīm dyāmutōparī
yōnikṛtāḥ pathikṛtāḥ saparyata yē dēvānāṃ ghṛtabhāgā iha stha ēṣā tē
yamasādānē svadhā nidhiyatē grhēssau daśākṣarā tāgm rākṣasva tām
gōpāyasva tām tē parīdadāmi tasyām tvā mā dābhanpītarō dēvatā
prajāpātistvā sādāyatu tayā dēvatāyā apūpavāṅghṛtavān
kṣīravāṇdadhiṇmadhūmāggścārurēha sīdatūttabhnuvan prthivīm
dyāmutōparī yōnikṛtāḥ pathikṛtāḥ saparyata yē dēvānāgm śṛtabhāgāḥ
kṣīrabhāgā dadhibhāgā madhūbhāgā iha stha ēṣā tē yamasādānē svadhā
nidhiyatē grhēssau śatākṣarā sahasrākṣarāyutākṣarāscyūtākṣarā tāgm
rākṣasva tām gōpāyasva tām tē parīdadāmi tasyām tvā mā dābhanpītarō

dēvatāḥ prajāpātistvā sādāyatu tayā dēvatāyāḥ ॥20॥

anāpasphurantīrutāra dēvatāyā dvē cāḥ

[7]

ētāstē svadhā amṛtāḥ karōmi yāstē dhānāḥ parikīrāmyatrāḥ tāstē yamaḥ
pitṛbhiḥ samvidānōstrā dhēnūḥ kāmāduḡhāḥ karōtuḥ
tvāmarjunaśādhīnām payō brahmāṇa idviduḥ tāsam tvā madhyādādādē
carubhyō apīdhātavēḥ dūrvānāḡḡ stambamāhāraitām priyatāmām mamāḥ
imām diśam manuṣyāṇām bhūyiṣṭhānu vi rōhatuḥ kāsānāḡḡ
stambamāhāra rakṣāsāmapāhatyaiḥ ya ētasyai diśaḥ
parābhāvannaghāyavō yathā tēnābhāvānpunāḥḥ darbhanāḡḡ
stambamāhāra pitṛṇāmōśādhīm priyām anvasyai mūlam jīvādanu
kāṇḍamathō phalam ॥21॥

lōkam prṇa tā āsyā sūdādōhasaḥḥ sam vātāḥ sam hi tē ghrṇiḥ samu tē
santvōśādhīḥḥ kalpantām tē diśaḥ sarvāḥḥ idamēva
mētōspārāmārtimārāmā kāñcanaḥḥ tathā tadaśvibhyām kṛtam mītrēṇa
varuṇēna caḥḥ varāṇō vārayādidam dēvō vanaspatiḥḥ ārtaiḥ nirṛtaiḥ
dvēśāccaḥḥ vanaspatiḥḥ vidhṛtirasiḥḥ vidhārayāsmadaghā dvēśāḡḡsi śami
śamayāsmadaghā dvēśāḡḡsi yava yavayāsmadaghā dvēśāḡḡsiḥḥ prthivīm
gacchāntarikṣam gaccha divam gaccha diśō gaccha suvārgaccha
suvārgaccha diśō gaccha divam gacchāntarikṣam gaccha prthivīm
gacchāspō vā gaccha yadi tatrā tē hitamōśādhīṣu pratitiṣṭhā śarīraiḥḥ
āsmānvatī rēvatīryadvai dēvasyā savituh pavitram yā
rāṣṭrātpannādudvayam tamāśaspari dhātā punātu ॥22॥

phalam punātuḥ

[8]

ā rōhatāsyūrjarasam grṇānā ānupūrvam yatāmānā yatiṣṭaḥḥ iha tvaṣṭā
sujanimā suratnō dīrghamāyuh karatu jīvasē vaḥḥḥ yathāśhānyanupūrvam
bhavāntiḥḥ yathārtavā rtubhīryantiḥḥ k~lptāḥḥḥ yathā na pūrvamaparō
jahātyēvā dhātārāyūḡḡsiḥḥ kalpayaiśāmḥḥ na hi tē agnē tanuvaḥḥḥ krūram
cakāraḥḥ martyāḥḥḥ kapirbābhastiḥḥ tējānam punārjarāyu gaurivaḥḥḥ apā naḥḥ
śōśūcadaghamagnēḥḥ śūśūdhyaḥḥḥ rayimḥḥḥ apā naḥḥḥ śōśūcadagham mṛtyavē
svāhāḥḥḥ anādvāhāmanvārābhāmahē svastayēḥḥḥ sa na indraḥḥḥ iva dēvēbhyō
vahniḥḥḥ sampārāṇō bhava ॥23॥

imē jīvā vi mṛtairāvāvartinnabhūdbhadrā dēvahūtim nō adyaḥḥ
prāñjōgāmānrtayēḥḥḥ hasāyaḥḥḥ drāghīyaḥḥḥ āyuh pratarām dadhānāḥḥḥ mṛtyōḥ
padam yōpayāntōḥḥḥ yadaimaḥḥḥ drāghīyaḥḥḥ āyuh pratarām dadhānāḥḥḥ
āpyāyāmānāḥḥḥ prajāyā dhanēna śuddhāḥḥḥ pūtā bhāvatha yajñiyāsaḥḥḥ imām
jīvēbhyāḥḥḥ paridhim dadhāmiḥḥḥ mā nōsnūgādapārō ardhāmētamḥḥḥ śatam
jīvantu śaradāḥḥḥ purūcīstirō mṛtyum dadmahēḥḥḥ parvātēnaḥḥḥ imā
nārīravidhāvāḥḥḥ supatnīrāñjānēna sarpiṣā sammīśantāmḥḥḥ anāśravō

bhava jambhayāmasi trīṇi ca||—————[9]

āghamāgham catvāri call _____ [10]

vādhiṣṭa dvē cā||_____||[11]

74

ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ॥

॥saptamaḥ praśnaḥ --- śīkṣāvallī॥

śaṃ nō mītraḥ śaṃ varuṇaḥ śaṃ nō bhavatvaryamā śaṃ na indrō
br̥haspatiḥ śaṃ nō viṣṇururukramaḥ namō brahmaṇē namāstē vāyō
tvamēva pratyakṣaṃ brahmāsi tvamēva pratyakṣaṃ brahmā vadiṣyāmi
ṛtaṃ vadiṣyāmi satyaṃ vadiṣyāmi tanmāmavatu tadvaktārāmavatu
avatu mām avatu vaktāraṃ ṁ śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ॥₁॥

satyaṃ vadiṣyāmi pañcā ca॥ [1]

śīkṣāṃ vyākhyāsyāmaḥ varṇaḥ svarāḥ mātṛā balam sāmā santānaḥ
ityuktaḥ śīkṣādhyāyaḥ॥₂॥

śīkṣāṃ pañcā॥ [2]

saha nau yaśaḥ saha nau brāhmavar̥casam athātaḥ sagṃhitāyā
upaniṣadam vyākhyāsyāmaḥ pañcasvadhikāraṇēṣu
adhilōkamadhijyautiṣamadhividyamadhijyātmam tā
mahāsagṃhitā ityācakṣatē athādhilōkam pṛthivī pūrvarūpam
dyauruttārarūpam ākāśaḥ sandhiḥ॥₃॥

vāyūḥ sandhānam ityādhilōkam athādhijyautiṣam agniḥ pūrvarūpam
āditya uttārarūpam āpaḥ sandhiḥ vaidyutāḥ sandhānam
ityādhijyautiṣam athādhividyam ācāryaḥ pūrvarūpam॥₄॥

antēvāsyuttārarūpam vidyā sandhiḥ pravacanagṃ sandhānam
ityādhividyam athādhijyātmam mātā pūrvarūpam pitōttārarūpam prajā
sandhiḥ prajānanagṃ sandhānam ityadhijyātmam॥₅॥

athādhijyātmam adharāhanuḥ pūrvarūpam uttarāhanuruttārarūpam
vāksandhiḥ jihvā sandhānam ityadhijyātmam itīmā mahāsagṃhitā ya
ēvamētā mahāsagṃhitā vyākhyātā vēda sandhīyatē prajāyā paśubhiḥ
brahmavar̥casēnānnādyēna suvargyēṇā lōkēna॥₆॥

sandhirācāryaḥ pūrvarūpamityadhijyātmam lōkēna॥ [3]

yaśchandāsāmṛṣabhō viśvarūpaḥ chandōbhyōsdhyamṛtātsambabhūvā sa
mēndrō mēdhayā spr̥ṇōtu amṛtāsyā dēva dhārāṇō bhūyāsam śarīram
mē vicārṣaṇam jihvā mē madhūmattamā karṇābhyām bhūri viśrūvam
brahmaṇaḥ kōśōṣsi mēdhayāpihitā śrutam mē gōpāya āvahānti
vitanvānā॥₇॥

kurvāṇā cīrāmātmanāḥ vāsāgṃsi mama gāvāscal annapānē ca sarvadā
tatō mē śriyamāvāha lōmaśāṃ paśubhiḥ saha svāhā ā mā yantu
brahmacāriṇaḥ svāhā vi māṣsyantu brahmacāriṇaḥ svāhā pra
māṣsyantu brahmacāriṇaḥ svāhā damāyantu brahmacāriṇaḥ svāhā

śamāyantu brahmacāriṇaḥ svāhā||8||

yaśō janēśsāni svāhā| śrēyān vasyāsōśsāni svāhā| taṃ tvā bhaga
praviśāni svāhā| sa mā bhaga praviśa svāhā| tasmīntsaḥasrāsākhē|
nibhāgāhaṃ tvayi mrjē svāhā| yathāśspāḥ pravātā yanti| yathā māsā
aharjaram| ēvaṃ mām brāhmacāriṇaḥ| dhātārāyantu sarvataḥ svāhā|
prativēśōśsi pra mā bhāhi pra mā padyasva||9||

[4]

bhūrbhuvāḥ suvariti vā ētāstīsrō vyāhṛtayaḥ| tāsāmuhasmai tām
cātūrtīm| mähācamasyaḥ pravēdayatē| mahā iti| tadbrahmā| sa ātmā
aṅgānyānyā dēvatāḥ| bhūriti vā ayaṃ lōkaḥ| bhuvā ityantarikṣam|
suvarityasau lōkaḥ||10||

mahā ityādityaḥ| ādityēna vāva sarvē lōkā mahīyantē| bhūriti vā agniḥ|
bhuvā iti vāyuḥ| suvarityādityaḥ| mahā iti cāndramāḥ| cāndramāsā vāva
sarvāni jyōtīgmṣi mahīyantē| bhūriti vā ṛcaḥ| bhuvā iti sāmāni| suvariti
yajūgmṣi||11||

mahā iti brahmā| brahmāṇā vāva sarvē vēdā mahīyantē| bhūriti vai
prāṇaḥ| bhuvā ityāpānaḥ| suvariti vyānaḥ| mahā ityannaṃ| annēna vāva
sarvē prāṇā mahīyantē| tā vā ētāścātasraścaturdhā| catāsraścatasrō
vyāhṛtayaḥ| tā yō vēdā| sa vēda brahmā| sarvēśsmai dēvā
balimāvāhanti||12||

asau lōkō yajūgmṣi vēda dvē ca||

[5]

sa ya ēśōśntarhṛdaya ākāśaḥ| tasminnayam puruṣō manōmayāḥ| amṛtō
hiraṇmayāḥ| antārēṇa tālūkē| ya ēśa stanā ivāvalambātē| sēndrayōniḥ|
yatrāsau kēśāntō vīvartatē| vyapōhyā śīrṣakapālē| bhūrityagnau
pratitiṣṭhati| bhuvā iti vāyau||13||

suvarityādityē| mahā iti brahmāni| āpnōti svārājyam| āpnōti
manāśaspatiṃ| vākpātiścakṣuṣpatiḥ| śrōtrāpatirvijñānāpatiḥ| ētattatō
bhavati| ākāśasārīram brahmā| satyātmāprāṇārāmam manā ānandam|
śāntīsamṛddhamamṛtam| iti prācīnayōgyōpāsva||14||

vāyāvamṛtamēkaṃ ca||

[6]

prthivyāntarikṣam dyaurdiśōśvāntaradiśāḥ| agnirvāyurādityaścāndramā
nakṣātrāṇi| āpa ōśādhayō vanaspatāya ākāśa ātmā| ityādhibhūtam|
athādhyātmam| prāṇō vyānōśpāna udānaḥ sāmānaḥ| cakṣuḥ śrōtram
manō vāktvak| carmā māgmṣagg snāvāsthī majjā| ētadādhi
vidhāyaṣṣiravōcat| pāṅktaṃ vā idagṃ sarvaṃ| pāṅktēnaiiva pāṅktagg
sprṇōtīti||15||

sarvamēkaṃ ca||

[7]

ōmiti brahmā| ōmitīdagm sarvaṁ| ōmityētaḍānukṛti ha sma vā
 apyōśrāvayētyāśrāvayanti| ōmiti sāmāni gāyanti| ōgmśōmiti śāstrāṇi
 śagmśanti| ōmityādhvaryuḥ prātigaram pratiḡṛṇāti| ōmiti brahmā
 prasaūti| ōmityāgniḥōtramanūjānāti| ōmiti brāhmaṇaḥ prāvākṣyannāha
 brahmōpāpnavānīti| brahmaivōpāpnōti||16||

ōndaśā||—————[8]

ṛtaṁ ca svādhyāyapravācanē ca| satyaṁ ca svādhyāyapravācanē ca|
 tapaśca svādhyāyapravācanē ca| damaśca svādhyāyapravācanē ca|
 śamaśca svādhyāyapravācanē ca| agnayaśca svādhyāyapravācanē ca|
 agniḥōtraṁ ca svādhyāyapravācanē ca| atithayaśca svādhyāyapravācanē
 ca| mānuṣaṁ ca svādhyāyapravācanē ca| prajā ca svādhyāyapravācanē
 ca| prajanaśca svādhyāyapravācanē ca| prajātiśca svādhyāyapravācanē
 ca| satyamiti satyavacā rāthītarah| tapa iti tapōnityaḥ paūruśiṣṭiḥ|
 svādhyāyapravācanē ēvēti nākō maudgalyaḥ| taddhi tapāstaddhi tapaḥ||17||

prajā ca svādhyāyapravācanē ca śaṭcā||—————[9]

aḥaṁ vṛkṣasya rērivā| kīrtiḥ pṛṣṭhaṁ girēriḥ| ūrdhvaḥpāvitro vājiniḥ
 svāmṛtāmasmi| draviṇagm savārcasam| sumēdhā āmṛtōkṣitaḥ| iti
 triśaṅkōrvēdānuvācanam||18||

aḥagm śaṭ||—————[10]

vēdamanūcyācāryōṣntēvāsinamanuśāsti| satyaṁ vada| dharmaṁ cara|
 svādhyāyānmā pramadaḥ| ācāryāya priyaṁ dhanamāhrtya prajātantuṁ
 mā vyāvachchētsiḥ| satyānna pramāditavyam| dharmānna pramāditavyam|
 kuśalānna pramāditavyam| bhūtyai na pramāditavyam|
 svādhyāyapravācanābhyāṁ na pramāditavyam||19||

dēvapitṛkāryābhyāṁ na pramāditavyam| mātṛdēvō bhava| pitṛdēvō bhava|
 ācāryādēvō bhava| atithidēvō bhava| yānyanavadyāni karmāṇi| tāni
 sēvitavyāni| nō itarāṇi| yānyasmākagm sucāritāni| tāni tvayōpāsyāni||20||
 nō itarāṇi| yē kē cāsmacchrēyāgmśō brāhmaṇaḥ| tēṣāṁ tvayāṣsanēna
 praśvāsitaḥ| śraddhāyā dēyam| āśraddhāyāsdēyam| śrīyā dēyam|
 hriyā dēyam| bhiyā dēyam| samvidā dēyam| atha yadi tē karmavicikitsā
 vā vṛttavicikitsā vā syāt||21||

yē tatra brāhmaṇaḥ sammarśinaḥ| yuktā āyuktāḥ| alūkṣā dharmākāmāḥ
 syuḥ| yathā tē tatrā vartēran| tathā tatrā vartēthāḥ| athābhyākhyātēṣu|
 yē tatra brāhmaṇaḥ sammarśinaḥ| yuktā āyuktāḥ| alūkṣā dharmākāmāḥ
 syuḥ| yathā tē tēṣu vartēran| tathā tēṣu vartēthāḥ| ēṣā ādēśaḥ| ēṣa
 ūpadēśaḥ| ēṣā vēdōpaniṣat| ētaḍānuśāsanam| ēvamupāsitavyam| ēvamu
 caitādupāsyam||22||

svādhyāyapravācanābhyānna pramāditavyam tāni tvayōpāsyāni syāttēṣu vartērantsapta cā||—————[11]

śaṃ nō mītraḥ śaṃ varuṇaḥ śaṃ nō bhavatvaryamā śaṃ na indrō
brhaspatiḥ śaṃ nō viṣṇururukramaḥ namō brahmaṇē namāstē vāyō
tvamēva pratyakṣaṃ brahmāsi tvamēva pratyakṣaṃ brahmāvādiṣam
ṛtamāvādiṣam satyamāvādiṣam tanmāmāvīt tadvaktārāmāvīt āvīnmām
āvidvaktāram ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ॥²³ ॥

satyamāvādiṣam pañca ca ॥ _____ [12]

॥aṣṭamaḥ praśnaḥ --- brahmānandavallī॥

ōm saḥa nāvavatuḥ saḥa nau bhunaktuḥ saḥa vīryaṃ karavāvahaiḥ tējaṣvi
nāvadhītamastu mā vidviṣāvahaiḥ ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ॥

brahmaṇaḥ vidāpnōti paramḥ tadēśābhyūktā satyaṃ jñānamānantam brahmaḥ
yō vedaḥ nihitam guhāyāṃ paramē vyōmanī sōśnutē sarvāṅkāmaṇtsaḥ
brahmaṇā vipaścitēti tasmādvā ētasmādātmanā ākāśaḥ sambhūtaḥ
ākāśadvāyuhī vāyōragñiḥ agnērāpāḥ adbhyaḥ pṛthivī pṛthivyā
ōśādhayaḥ ōśādhībhyōśnamī annātpuruṣaḥ sa vā ēśa
puruṣōśannārasamayāḥ tasyēdāmēva śiraḥ ayam dakṣiṇaḥ pakṣaḥ
ayamuttāraḥ pakṣaḥ ayamātmā idam pucchaṃ pratiṣṭhā tadapyēśa
ślōkō bhavati॥₁॥

annādvai prajāḥ prajāyāntē yāḥ kāścā pṛthivīgg śritāḥ athō annēnaiva
jīvanti athainadapī yantyaṇtataḥ annagm hi bhūtānām jyēṣṭham
tasmātsarvaṣaḍdhamūcyatē sarvaṃ vai tēśannāmāpnuvanti yēśnam
brahmōpāsātē annagm hi bhūtānām jyēṣṭham
tasmātsarvaṣaḍdhamūcyatē annādbhūtāni jāyāntē jātānyannēna
vardhantē adyatēṣṭi cā bhūtāni tasmādannam taducyāta iti tasmādvā
ētasmādannārasamayāḥ anyōśntara ātmā prāṇamayāḥ tēnaiṣa pūrṇaḥ
sa vā ēśa puruṣavidha ēva tasya puruṣavidhatām anvayaṃ
puruṣavidhaḥ tasya prāṇa ēva śiraḥ vyānō dakṣiṇaḥ pakṣaḥ apāna
uttāraḥ pakṣaḥ ākāśa ātmā pṛthivī pucchaṃ pratiṣṭhā tadapyēśa ślōkō
bhavati॥₂॥

prāṇam dēvā anu prāṇanti manūṣyāḥ paśavaśca yē prāṇō hi
bhūtānāmāyuhī tasmātsarvāyūṣamūcyatē sarvāmēva ta āyūryanti yē
prāṇam brahmōpāsātē prāṇō hi bhūtānāmāyuhī tasmātsarvāyūṣamucyāta
iti tasyaiṣa ēva śārīra ātmā yāḥ pūrvaśya tasmādvā ētasmāt
prāṇamayāḥ anyōśntara ātmā manōmayāḥ tēnaiṣa pūrṇaḥ sa vā ēśa
puruṣavidha ēva tasya puruṣavidhatām anvayaṃ puruṣavidhaḥ tasya
yajurēva śiraḥ ṛgdakṣiṇaḥ pakṣaḥ sāmōttāraḥ pakṣaḥ ādēśa ātmā
atharvāṅgirasāḥ pucchaṃ pratiṣṭhā tadapyēśa ślōkō bhavati॥₃॥

yatō vācō nivartantē aprāpya manāsā saḥa ānandaṃ brahmaṇō vidvān
na bibhēti kadācanēti tasyaiṣa ēva śārīra ātmā yāḥ pūrvaśya tasmādvā
ētasmānmanōmayāḥ anyōśntara ātmā vijñānamayāḥ tēnaiṣa pūrṇaḥ sa
vā ēśa puruṣavidha ēva tasya puruṣavidhatām anvayaṃ puruṣavidhaḥ
tasya śrāddhaiva śiraḥ ṛtam dakṣiṇaḥ pakṣaḥ satyamuttāraḥ pakṣaḥ
yōga ātmā mahā pucchaṃ pratiṣṭhā tadapyēśa ślōkō bhavati॥₄॥

vijñānaṃ yajñaṃ tānutē| karmāṇi tanutēṣpī ca| vijñānaṃ dēvāḥ sarvē|
brahma jyēṣṭhamupāsātē| vijñānaṃ brahma cēdvēda| tasmāccēna
pramādyāti| śārīrē pāpmānō hitvā| sarvāṅkāmaṅtsamaśnūta iti| tasyaiṣa
ēva śārīra ātmā| yāḥ pūrvaṣya| tasmādvā ētasmādvijñānamayāti|
anyōṣntara ātmāṣṣnandamayāḥ| tēnaiṣa pūrṇaḥ| sa vā ēṣa puruṣavidha
ēva| tasya puruṣavidhatām| anvayaṃ puruṣavidhaḥ| tasya priyamēva
śiraḥ| mōdō dakṣiṇaḥ pakṣaḥ| pramōda uttāraḥ pakṣaḥ| ānānda ātmā
brahma pucchaṃ pratiṣṭhā| tadapyēṣa ślōkō bhavati||⁵||

asānnēva sā bhavati| asādbrahmēti vēda cēt| asti brahmēti cēdvēda|
santamēnaṃ tatō viduriti| tasyaiṣa ēva śārīra ātmā| yāḥ pūrvaṣya|
athātōṣnupraśñāḥ| utā vidvānaṃ lōkaṃ prētyā| kaścāna gācchātī(3)||
āhō vidvānaṃ mūllōkaṃ prētyā| kaścītsamaśnūtā(3) u| sōṣkāmayata| bahu
syāṃ prajāyēyēti| sa tapōṣtapyata| sa tapāstaptvā| idagṃ sarvāmasṛjata|
yadidaṃ kiṃ cā| tatsṛṣṭvā| tadēvānu prāviśati| tadānupraviśyā| sacca
tyaccābhavati| niruktaṃ cāniruktaṃ ca| nīlayānaṃ cānīlayanaṃ ca|
vijñānaṃ cāvijñānaṃ ca| satyaṃ cāṇṛtaṃ ca| sātyamaḥbhavati| yadidaṃ
kiṃ ca| tatsatyamītyācākṣatē| tadapyēṣa ślōkō bhavati||⁶||

asādvā idamagrā āsīti| tatō vai sadājāyata| tadātmānagg svayāmakuruta|
tasmāttatsukṛtamucyāta iti| yadvaī tatsukṛtaṃ| rāsō vai saḥ| rasagg
hyēvāyaṃ labdhvāṣṣnandī bhavati| kō hyēvānyātkāḥ prāṇyāti| yadēṣa
ākāśa ānāndō na syāti| ēṣa hyēvānāndayāti| yadā hyēvaiṣa
ētasminnadṛśyēṣnātmyēṣniruktēṣnīlayanēṣbhayaṃ pratiṣṭhāṃ vīdatē|
atha sōṣbhayaṃ gātō bhavati| yadā hyēvaiṣa ētasminnudaramantāraṃ
kurutē| atha tasya bhāyaṃ bhavati| tattvēva bhayaṃ viduṣōṣmānvāṇasya|
tadapyēṣa ślōkō bhavati||⁷||

bhīṣāṣsmādvātāḥ pavatē| bhīṣōdēti sūryāḥ| bhīṣāṣsmādagniścēndraśca|
mr̥tyurdhāvati pañcāma iti| saiṣāṣṣnandasya mīmāṅgṃsā bhavati| yuvā
syātsādhu yuvāṣdhyāyakaḥ| āśiṣṭhō dr̥dhiṣṭhō baliṣṭhaḥ| tasyēyaṃ pṛthivī
sarvā vittasyā pūrṇā syāti| sa ēkō mānuṣā ānāndaḥ| tē yē śataṃ mānuṣā
ānāndāḥ| sa ēkō mānuṣyagandharvāṇāmānāndaḥ| śrōtriyasya
cākāmāhatasya| tē yē śataṃ mānuṣyagandharvāṇāmānāndāḥ| sa ēkō
dēvagandharvāṇāmānāndaḥ| śrōtriyasya cākāmāhatasya| tē yē śataṃ
dēvagandharvāṇāmānāndaḥ| sa ēkaḥ pitṛṇāṃ ciralōkalōkānāmānāndaḥ|
śrōtriyasya cākāmāhatasya| tē yē śataṃ pitṛṇāṃ
ciralōkalōkānāmānāndaḥ| sa ēka ājanājānāṃ dēvānāmānāndaḥ|
śrōtriyasya cākāmāhatasya| tē yē śataṃ ājanājānāṃ dēvānāmānāndaḥ| sa
ēkaḥ karmadēvānāṃ dēvānāmānāndaḥ| yē karmanā dēvānāpiyanti|
śrōtriyasya cākāmāhatasya| tē yē śataṃ karmadēvānāṃ
dēvānāmānāndaḥ| sa ēkō dēvānāmānāndaḥ| śrōtriyasya cākāmāhatasya|

tē yē śataṃ dēvānāmānandāḥ| sa ēka indrāsyānandāḥ| śrōtriyasya
 cākāmāhatasya| tē yē śatamindrāsyānandāḥ| sa ēkō bṛhaspatērānandāḥ|
 śrōtriyasya cākāmāhatasya| tē yē śataṃ bṛhaspatērānandāḥ| sa ēkaḥ
 prajāpatērānandāḥ| śrōtriyasya cākāmāhatasya| tē yē śataṃ
 prajāpatērānandāḥ| sa ēkō brahmaṇā ānandāḥ| śrōtriyasya
 cākāmāhatasya| sa yaścāyaṃ puruṣē| yaścāsāvādītyē| sa ēkāḥ| sa yā
 ēvaṃvit| asmāllōkātpṛētya| ētamannamayamātmānamupāsaṅkrāmatī|
 ētaṃ prāṇamayamātmānamupāsaṅkrāmatī| ētaṃ
 manōmayamātmānamupāsaṅkrāmatī| ētaṃ
 vijñānamamayamātmānamupāsaṅkrāmatī|
 ētamānandamayamātmānamupāsaṅkrāmatī| tadapyēṣa ślōkō bhavati||₈||
 yatō vācō nivārtantē| aprāpya manāsā saha| ānandaṃ brahmaṇō vidvān|
 na bibhēti kutāścanētī| ētagṃ ha vāvā na tapati| kimahagṃ sādhu
 nākaravam| kimahaṃ pāpamakarāvamīti| sa ya ēvaṃ vidvānētē
 ātmānagg sprṇutē| ubhē hyēvaiṣa ētē ātmānagg sprṇutē| ya ēvaṃ vēdā|
 ityūpaṇiṣāt||₉||
 saha nāvavatu| saha nau bhunaktu| saha vīryaṃ karavāvahai| tējaṣvi
 nāvadhītamastu mā vidviṣāvahai| ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ||

॥navamaḥ praśnaḥ --- bhṛguvallī॥

ōm saḥa nāvavatuḥ saḥa naū bhunaktuḥ saḥa vīryaṁ karavāvahaiḥ tējaṣvi
nāvadhītamastu mā vidviṣāvahaiḥ ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ॥

bhṛgurvai vāruṇiḥḥ varuṇaṁ pitāramupāsasāraḥ adhīhi bhagavō brahmētiḥ
tasmā ētatprōvācaḥ annaṁ prāṇaṁ cakṣuḥ śrōtraṁ manō vācamitiḥ tagm
hōvācaḥ yatō vā imāni bhūtāni jāyāntēḥ yēṇa jātāni jīvāntiḥ
yatprayāntyaḥbhi samviśāntiḥḥ tadvijijñāsasvaḥḥ tadbrahmētiḥḥ sa
tapōḥḥstapyataḥḥ sa tapāstaptvāḥḥ॥₁॥

annaṁ brahmētiḥḥ vyājānātḥḥ annāddhyēvaḥḥ khalvimāniḥḥ bhūtāniḥḥ jāyāntēḥḥ
annēṇaḥḥ jātāniḥḥ jīvāntiḥḥ annaṁ prayāntyaḥbhi samviśāntītiḥḥḥ tadvijñāyāḥḥ
punārēvaḥḥ varuṇaṁ pitāramupāsasāraḥḥ adhīhi bhagavō brahmētiḥḥ tagm
hōvācaḥḥ tapāsāḥḥ brahmaḥḥ vijijñāsasvaḥḥ tapōḥḥ brahmētiḥḥḥ sa tapōḥḥstapyataḥḥ sa
tapāstaptvāḥḥ॥₂॥

prāṇō brahmētiḥḥ vyājānātḥḥ prāṇāddhyēvaḥḥ khalvimāniḥḥ bhūtāniḥḥ jāyāntēḥḥ
prāṇēṇaḥḥ jātāniḥḥ jīvāntiḥḥ prāṇaṁ prayāntyaḥbhi samviśāntītiḥḥḥ tadvijñāyāḥḥ
punārēvaḥḥ varuṇaṁ pitāramupāsasāraḥḥ adhīhi bhagavō brahmētiḥḥ tagm
hōvācaḥḥ tapāsāḥḥ brahmaḥḥ vijijñāsasvaḥḥ tapōḥḥ brahmētiḥḥḥ sa tapōḥḥstapyataḥḥ sa
tapāstaptvāḥḥ॥₃॥

manō brahmētiḥḥ vyājānātḥḥ manāsōḥḥ hyēvaḥḥ khalvimāniḥḥ bhūtāniḥḥ jāyāntēḥḥ
manāsāḥḥ jātāniḥḥ jīvāntiḥḥ manāḥḥ prayāntyaḥbhi samviśāntītiḥḥḥ tadvijñāyāḥḥ
punārēvaḥḥ varuṇaṁ pitāramupāsasāraḥḥ adhīhi bhagavō brahmētiḥḥ tagm
hōvācaḥḥ tapāsāḥḥ brahmaḥḥ vijijñāsasvaḥḥ tapōḥḥ brahmētiḥḥḥ sa tapōḥḥstapyataḥḥ sa
tapāstaptvāḥḥ॥₄॥

vijñānaṁ brahmētiḥḥ vyājānātḥḥ vijñānāddhyēvaḥḥ khalvimāniḥḥ bhūtāniḥḥ jāyāntēḥḥ
vijñānēṇaḥḥ jātāniḥḥ jīvāntiḥḥ vijñānaṁ prayāntyaḥbhi samviśāntītiḥḥḥ tadvijñāyāḥḥ
punārēvaḥḥ varuṇaṁ pitāramupāsasāraḥḥ adhīhi bhagavō brahmētiḥḥ tagm
hōvācaḥḥ tapāsāḥḥ brahmaḥḥ vijijñāsasvaḥḥ tapōḥḥ brahmētiḥḥḥ sa tapōḥḥstapyataḥḥ sa
tapāstaptvāḥḥ॥₅॥

ānandō brahmētiḥḥ vyājānātḥḥ ānandāddhyēvaḥḥ khalvimāniḥḥ bhūtāniḥḥ jāyāntēḥḥ
ānandēṇaḥḥ jātāniḥḥ jīvāntiḥḥ ānandaṁ prayāntyaḥbhi samviśāntītiḥḥḥ saiṣā
bhārgavī vāruṇī vidyāḥḥ paramē vyōmaṇḥḥ pratiṣṭhitāḥḥ ya ēvaṁ vedaḥḥ
pratiṣṭhatiḥḥḥ annāvānannādō bhāvatiḥḥḥ mahānbhāvatiḥḥḥ prajāyāḥḥ
paśubhirbrahmavarcaśēṇāḥḥ mahānkīrtiāḥḥ॥₆॥

annaṁ na nindyātḥḥḥ tadvratamḥḥḥ prāṇō vā annaṁḥḥḥ śarīramannādamḥḥḥ prāṇē

śarīraṃ pratiṣṭhitam| śarīrē prāṇaḥ pratiṣṭhitah| tadēṭadannaṃannē
pratiṣṭhitam| sa ya ēṭadannaṃannē pratiṣṭhitam veda pratiṣṭhatī|
annāvānannādō bhāvati| mahānbhāvati prajāyā
paśubhirbrahmavarcaśēnā| mahānkīrtiyā||7||

annaṃ na parīcakṣīta| tadvratam| āpō vā annaṃ| jyōtirannādam| apsu
jyōtiḥ pratiṣṭhitam| jyōtiṣyāpaḥ pratiṣṭhitāḥ| tadēṭadannaṃannē
pratiṣṭhitam| sa ya ēṭadannaṃannē pratiṣṭhitam veda pratiṣṭhatī|
annāvānannādō bhāvati| mahānbhāvati prajāyā
paśubhirbrahmavarcaśēnā| mahānkīrtiyā||8||

annaṃ bahu kūrvīta| tadvratam| pṛthivī vā annaṃ| ākāśōṣnnādaḥ|
pṛthivyāmākāśaḥ pratiṣṭhitah| ākāśē pṛthivī pratiṣṭhitā|
tadēṭadannaṃannē pratiṣṭhitam| sa ya ēṭadannaṃannē pratiṣṭhitam veda
pratiṣṭhatī| annāvānannādō bhāvati| mahānbhāvati prajāyā
paśubhirbrahmavarcaśēnā| mahānkīrtiyā||9||

na kañcana vasatau pratyācakṣīta| tadvratam| tasmādyayā kayā ca
vidhayā bahvannaṃ prāpnuyāt| arādhyasmā annamītyācakṣatē| ēṭadvai
mukhatōṣnnagṃ rāddham| mukhatōṣsmā ānnagṃ rādhyatē| ēṭadvai
madhyatōṣnnagṃ rāddham| madhyatōṣsmā ānnagṃ rādhyatē| ēṭadvā
antatōṣnnagṃ rāddham| antatōṣsmā ānnagṃ rādhyatē| ya ēvaṃ veda|
kṣēma iti vācī| yōgākṣēma iti prāṇāpānayoḥ| karmēti hastayoḥ| gatiṛiti
pādayoḥ| vimuktirīti pāyau| iti mānuṣīḥ samājñāḥ| atha daivīḥ| tṛptirīti
vr̥ṣṭau| balamīti vidyutī| yaśa iti paśuṣu| jyōtirīti nākṣatrēṣu|
prajātiramṛtamānanda ityupasthē| sarvamītyākāśē| tatpratiṣṭhētyupāsīta|
pratiṣṭhāvānbhāvati| tanmaha ityupāsīta| mahānbhāvati| tanmana
ityupāsīta| mānāvānbhāvati| tannama ityupāsīta| namyantēṣmai kāmāḥ|
tadbrahmētyupāsīta| brahmāvānbhāvati| tadbrahmaṇaḥ parimara
ityupāsīta| paryēṇaṃ mriyantē dviṣantāḥ sapatnāḥ| pari yēṣpriyā
bhrātṛvyāḥ| sa yaścāyaṃ puruṣē| yaścāsāvādityē| sa ēkāḥ| sa ya
ēvaṃvit| asmāllōkātpṛētya| ētamannamayamātmānamupāsaṅkrāmya|
ētaṃ prāṇamayamātmānamupāsaṅkrāmya| ētaṃ
manōmayamātmānamupāsaṅkrāmya| ētaṃ
vijñānamamayamātmānamupāsaṅkrāmya|
ētamānandamayamātmānamupāsaṅkrāmya| imāllōkānkāmānnī
kāmarūpyānusañcaran| ētatsāma gāyannāstē| hā(3) vū hā(3) vū hā(3) vū|
āhamannamāhamannamāhamannam|
āhamannādō(2)ṣhamannādō(2)ṣhamannādaḥ| āhagg ślōkākṛdahagg
ślōkākṛdahagg ślōkākṛt| ahamasmi prathamajā ṛtā(3) sya| pūrvam
dēvēbhyō amṛtasya nā(3) bhāi| yō mā dadāti sa idēva mā(3) vāḥ|
āhamannamannāmadantamā(3) dmi| āhaṃ viśvaṃ

bhuvānamabhyābhāvām| suvarṇa jyōtiḥ| ya ēvaṃ vēdā| ityūpaniṣat||₁₀||
saha nāvavatū| saha nau bhunaktu| saha vīryaṃ karavāvaha| tējaṣvi
nāvadhītamastu mā vidviṣāvaha|| ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ||

॥daśamaḥ praśnaḥ --- mahānārāyaṇōpaniṣat॥

ōm saḥa nāvavatuḥ saḥa nau bhunaktuḥ saḥa vīryaṃ karavāvahaiḥ tējaṣvi
nāvadhītamastu mā vidviṣāvahaiḥ ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ॥

॥ambhasya pārē॥

ambhāsyā pārē bhuvānasya madhyē nākāsyā pr̥sthē mahātō mahīyānī
śukrēṇa jyōtīgṃṣi samanupraviṣṭaḥ prajāpātīscarati garbhē antaḥ॥
yasmīnnīdagṃ saṃ ca vicaiti sarvaṃ yasmīndēvā adhi viśvē niṣēduḥ।
tadēva bhūtaṃ tadū bhavyāmā idaṃ tadakṣarē paramē vyōmanḥ॥
yēnāṣṣvṛtaṃ khaṃ ca divaṃ mahīm ca yēnāṣṣḍityastapāti tējāsā bhrājāsā
ca। yamantaḥ sāmudrē kavayō vayanti yadakṣarē paramē prajāḥ॥ yataḥ
prasūtā jagataḥ prasūti tōyēna jīvān vyasāsarja bhūmyām। yadōṣādhībhiḥ
puruṣānpaśūggśca vivēśa bhūtāni carācarāṇi॥ atāḥ param
nānyadañīyasagṃ hi parātparam yanmahātō mahāntaṃ।
yadēkamavyaktamanāntarūpaṃ viśvaṃ purāṇaṃ tamāsaḥ parastāt॥₁॥
tadēvartam tadū satyamāhustadēva brahmā paramaṃ kāvīnām।
iṣṭāpūrtam bāhūdā jātaṃ jāyāmānaṃ viśvaṃ bibharti bhuvānasya
nābhiḥ॥ tadēvāgnistadvāyustatsūryastadū candramāḥ। tadēva
śukramamṛtaṃ tadbrahma tadāpaḥ sa prajāpātiḥ॥ sarvē nimēṣā jajñirē
vidyutaḥ puruṣādadhī। kalā mūhūrtāḥ kāṣṭhāścāhōrātrāścā sarvaśaḥ॥
arddhamāsā māsā ṛtavāḥ samvatsaraścā kalpantām। sa āpaḥ pradughē
ubhē imē antarīkṣamathō suvāḥ॥ naināmūrdhvaṃ na tīryaṅcaṃ na
madhyē pariṇagrabhat। na tasyēśē kaścāna tasyā nāma mahadyaśaḥ॥₂॥
na sandrśē tiṣṭhati rūpamasya na cakṣuṣā paśyati kaścānainaṃ। hr̥dā
mānīṣā manāsāṣbhik~lptō ya ēnaṃ viduramṛtāstē bhāvanti॥ adbhyaḥ
sambhūtō hiraṇyagaṇbha ityaṣṭau॥ ēśa hi dēvaḥ pradisōṣnu sarvāḥ pūrvō
hi jātaḥ sa u garbhē antaḥ। sa vijāyāmānaḥ sa janīṣyamānaḥ
pratyanmukhāstiṣṭhati viśvatōmukhaḥ॥ viśvatāścakṣurūta viśvatōmukhō
viśvatōhasta uta viśvatāspāt। saṃ bāhubhyām namāti saṃ
patātrairdyāvāpr̥thivī janayāndēva ēkāḥ॥ vēnastatpaśyanviśvā bhuvānāni
vidvān yatra viśvaṃ bhavatyēkānīLam। yasmīnnīdagṃ saṃ ca vicaikagṃ
sa ōtaḥ prōtāśca vibhuḥ prajāsu। pra tadvocē amṛtaṃ nu
vidvāṅgāndharvō nāma nihitaṃ guhāsu॥₃॥

trīṇi padā nihitā guhāsu yastadvēda savituh pitāṣṣat sa nō
bandhūrjanitā sa vidhātā dhāmāni vēda bhuvānāni viśvā yatrā dēvā
amṛtāmānaśānāstrīyē dhāmānyabhyairāyanta pari dyāvāprthivī yānti
sadyah pari lōkān pari diśah pari suvāhi rtasya tantum vitatam vicṛtya
tadāpaśyattadābhavat prajāsu parītya lōkānparītya bhūtāni parītya
sarvāḥ pradiśō diśāśca prajāpātiḥ prathamajā
rtasyaṣṣtmanaṣṣtmānamabhisambābhūva sadāśaspatimadbhūtam
priyamindrasya kāmyam sanim mēdhāmāyāsiṣam uddīpyasva
jātavēdōṣpaghnannirṛtiṁ mamāḥ॥४॥

paśūggśca mahyamāvāha jīvanam ca diśō diśa mā nō higṁsījjātavēdō
gāmaśvam puruṣam jagāt abibhradagna āgāhi śriyā mā paripātaya

॥gāyatrīmantrāḥ॥

puruṣasya vidma sahasrākṣasya mahādēvasya dhīmahi tannō rudraḥ
pracōdayāt tatpuruṣāya vidmahē mahādēvāya dhīmahi tannō rudraḥ
pracōdayāt tatpuruṣāya vidmahē vakratuṇḍāya dhīmahi tannō dantiḥ
pracōdayāt tatpuruṣāya vidmahē cakratuṇḍāya dhīmahi॥५॥

tannō nandiḥ pracōdayāt tatpuruṣāya vidmahē mahāsēnāya dhīmahi
tannāḥ ṣaṇmukhaḥ pracōdayāt tatpuruṣāya vidmahē suvarṇapakṣāya
dhīmahi tannō garuḍaḥ pracōdayāt vēdātmanāya vidmahē
hiraṇyagarbhāya dhīmahi tannō brahmā pracōdayāt nārāyaṇāya
vidmahē vāsudēvāya dhīmahi tannō viṣṇuḥ pracōdayāt vajraṇakhāya
vidmahē tīkṣṇadaggṣṭrāya dhīmahi॥६॥

tannō nārasigṁhaḥ pracōdayāt bhāskarāya vidmahē mahadyutikarāya
dhīmahi tannō ādityaḥ pracōdayāt vaiśvānarāya vidmahē lālīlāya
dhīmahi tannō agniḥ pracōdayāt kātyāyaṇāya vidmahē kanyakumārī
dhīmahi tannō durgiḥ pracōdayāt

॥dūrvāsūktam॥

saḥsraparāmā dēvī śatamūlā śatāṅkūrā sarvagṁ haratū mē pāpam
dūrvā duḥsvapnaṇāśānī kāṇḍātkāṇḍāt prarōhāntī parūṣaḥ parūṣaḥ
parīḥ॥७॥

ēvānō dūrvē pratānu sahasrēṇa śatēnā ca yā śatēnā pratānōṣī sahasrēṇa
virōhāsi tasyāstē dēviṣṭakē vidhēmā haviṣā vayam aśvākrāntē

rāthakrāntē viṣṇukrāntē vasundhārā| śirasā dhārayiṣyāmi rakṣasva māṃ
padē padē|

॥mṛttikāsūktam॥

bhūmirdhēnurdharaṇī lōkadhāriṇī| uddhṛtāṣi vārāhēṇa kṛṣṇēṇa
śātabāhunā| mṛttikē hanā mē pāpam yanmayā duṣkṛtam kṛtam| mṛttikē
brahmadattāṣi kāśyapēnābhimantritā| mṛttikē dēhī mē puṣṭim tvayi
sārvam pratiṣṭhitam॥८॥

mṛttikē pratiṣṭhitē sarvam tanmē nirṇuda mṛttikē| tayā hatēnā pāpēṇa
gacchāmi pāramāṃ gatim|

॥śatrujayamantrāḥ॥

yatā indra bhayāmahē tatō nō abhāyam kṛdhi| maghāvanchagdhi tava
tannā ūtayē vidviṣō vimṛdhō jahi| svastidā viśaspatirvṛtrahā vimṛdhō
vaśi| vṛṣēndrah pura ētu naḥ svastidā abhayaṅkaraḥ| svasti na indrō
vṛddhaśrāvāḥ svasti naḥ pūṣā viśvavēdāḥ| svasti naṣṭārksyō ariṣṭanēmiḥ
svasti nō brhaspatirdadhātu| āpāntamanyustrpalāprabharmā dhuniḥ
śimivāñcharumāgṃ rjīṣi| sōmō viśvānyatasāvanāni nārvāgindram
pratimānānidēbhuh॥९॥

brahmājajñānam prāthamam purastādvaiśimataḥ surucō vēna āvaḥ|
sabudhniyā upamā āsya viṣṭhāḥ sataśca yōnimasātaśca vivāḥ| syōnā
pṛthivi bhavāśnrkṣarā nivēśāni| yacchāṇaḥ śarmā saprathāḥ|
gandhadvārām dūrādharsām nityapūṣṭam karīṣiṇim| īśvarīgṃ
sarvabhūtānām tāmihōpāhvayē śriyam| śrīrmē bhajatul alakṣmīrmē
naśyatul viṣṇūmukhā vai
dēvāśchandōbhirimāllōkānānapajayyamabhyājayan| mahāgṃ indrō
vajrabāhuh ṣōḍaśī śarmā yacchatu॥१०॥

svasti nō maghavā karōtu hantū pāpmānam yōsmān dvēṣṭi| sōmānagg
svaraṇam kṛṇuhi brāhmaṇaspatē| kaḁṣivāntam ya auśijam| śarīram
yajñaśamaḥ kuśidam tasmīntsīdatu yōsmān dvēṣṭi| carānam pavitram
vitātam purānam yēnā pūtastarāti duṣkṛtāni| tēnā pavitrēṇa śuddhēnā
pūtā atī pāpmānamarātim tarēma| sajōṣā indra sāgaṇō marudbhiḥ
sōmam piba vṛtrahañchūra vidvān| jahi śatrūgṃ rapa mṛdhō
nudaśvāthābhāyam kṛṇuhi viśvatō naḥ| sumitrā na āpa ōṣādhayaḥ santu

durmitrāstasmai bhūyāśuryōsmān dvēṣti yaṃ ca vāyaṃ dviṣmaḥ| āpō hi
ṣṭhā māyō bhuvastā nā ūrjē dādhatana||11||

maḥēraṇāya cakṣasē| yō vāḥ śivatāmō rasastasyā bhājayatē ha naḥ|
uṣatīriva mātaraḥ| tasmā arāṅga māmavō yasya kṣayāya jinvātha| āpō
janayāthā ca naḥ|

|| aghamarṣaṇasūktam ||

hirānyaśṛṅgaṃ varuṇaṃ prapādyē tīrthaṃ mē dēhi yācitah| yaṇmayā
bhuktamaśadhūnām pāpēbhyāśca pratigrāhaḥ| yaṇmē manāsā vācā
karmaṇā vā duṣkṛtaṃ kṛtaṃ| tanna indrō varuṇō brhaspatiḥ savitā ca
punantu punaḥ punaḥ| namōsgnayēspsumatē nama indrāya namō
varuṇāya namō vāruṇyai namōsdbhyaḥ||12||

yadapāṃ krūraṃ yadāmēdhyam yadāsāntaṃ tadapagacchatāt|
atyāśanādātīpānādyacca ugrāt pratigrāhāt| tannō varuṇō rājā pāninā
hyavamarśatu| sōśhamāpāpō virajō nirmuktō muktakīlbiṣaḥ| nākāya
prṣṭhamārūhya gacchēdbrahmāsalōkatām| yaścāpsu varuṇaḥ sa
punātvāghamarṣaṇaḥ| imaṃ mē gaṅgē yamunē sarasvatī śutūdrī
stōmagṃ sacatā paruṣṇiyā| aṣikniyā mārudvṛdhē vitastayāśsrjīkiyē
śruṇuhyā suśomāyā| rtaṃ ca satyaṃ cābhiddhāttapasōsdhyājāyata| tatō
rātrirajāyata tataḥ samudrō arṇavaḥ||13||

samudrādārṇavādadhi samvatsarō ajāyata| ahōrātrāṇi vidadhadviśvāya
miṣatō vaśī| sūryācandramasaū dhātā yāthāpūrvamākālpayāt| divaṃ ca
prthivīm cāntarikṣamathō suvāḥ| yatprthivyāgṃ rajaḥ svamāntarikṣē
virōdāsī| imāggstadāpō vāruṇaḥ punātvāghamarṣaṇaḥ| punantu vasāvaḥ
punātu varuṇaḥ punātvāghamarṣaṇaḥ| ēśa bhūtasyā madhyē bhuvānasya
gōptā| ēśa puṇyakṛtām lōkānēśa mrtyōrhiraṇmayam|
dyāvāprthivyōrhiraṇmayagṃ saggsṛitagṃ suvāḥ||14||

sa naḥ suvaḥ sagmśīśādhi| ārdraṃ jvalāti jyōtirahamāsmi| jyōtirjvalāti
brahmāhamāsmi| yōśhamāsmi| brahmāhamāsmi| ahamāsmi
brahāhamāsmi| ahamēvāham māṃ juhōmi svāhā| akāryakāryāvakīrṇī
stēnō bhrūṇahā gūrutalpagah| varuṇōspāmāghamarṣaṇastasmātpāpāt
pramūcyatē| rajō bhūmistvamāgṃ rōdayasva pravādanti dhīrāḥ|
ākrañtsamudraḥ prāthamē vidhārmam janayanprajā bhuvānasya rājā|
vrṣā pavitrē adhi sānō avyē brhatsōmō vāvṛdhē suvāna indūḥ||15||

॥durgāsūktam॥

jātavēdasē sunavāma sōmāmarātīyatō nijāhāti vēdāḥ| sa nāḥ parṣadati
durgāṇi viśvā nāvēva sindhum duritāstyagniḥ| tāmagnivārṇām tapāsā
jvalantīm vairōcanīm karmaphalēṣu juṣṭām| durgām dēvīm
śaraṇamaḥam prapādyē sutarāsi tarasē namāḥ| agnē tvaṃ pārayā navyō
asmāntsvastibhirati durgāṇi viśvā| pūścā pṛthvī bāhulā nā urvī bhavā
tōkāya tanāyāya śam yōḥ| viśvāni nō durgahā jātavēdāḥ sindhum na
nāvā duritāti parṣi| agnē atrivanmanāsā grṇānōsmākaṃ bōdhyavitā
tanūnām| pṛtanājitaḡm sahāmānamagnimugraḡm hūvēma
paramātsadhasṭhāt| sa nāḥ parṣadati durgāṇi viśvā kṣāmaddēvō atī
duritāstyagniḥ| pṛtnōṣi kamīdyō adhvarēṣu sanācca hōtā navyāśca satsi|
svāñcāgnē tanuvaṃ piprayāsvāsmabhyaṃ ca saubhāgaṃ māyājasva|
gōbhirjuṣṭamayujō niṣiktaṃ tavēndra viṣṇōraṇusañcārēma| nākāsyā
pṛṣṭhamabhi samvasānō vaiṣṇāvīm lōka iha mādayantām॥¹⁶॥

[2]

॥vyāhṛtihōmantrāḥ॥

bhūrannāmagnayē pṛthivyai svāhā bhuvōsnnam vāyavēntarikṣāya svāhā
suvarannāmādityāyā divē svāhā bhūrbhuvāḥ suvarannam candramāsē
digbhyāḥ svāhā namō dēvēbhyāḥ svadhā pītṛbhyō bhūrbhuvāḥ
suvarannāmōm॥¹⁷॥

[3]

bhūragnayē pṛthivyai svāhā bhuvō vāyavēntarikṣāya svāhā suvarādityāyā
divē svāhā bhūrbhuvāḥ suvāścandramāsē digbhyāḥ svāhā namō
dēvēbhyāḥ svadhā pītṛbhyō bhūrbhuvāḥ suvaragna ōm॥¹⁸॥

[4]

bhūragnayē ca pṛthivyai ca mahatē ca svāhā bhuvō vāyavē cāntarikṣāya
ca mahatē ca svāhā suvarādityāyā ca divē ca mahatē ca svāhā
bhūrbhuvāḥ suvāścandramāsē ca nakṣātrēbhyāśca digbhyāśca mahatē ca
svāhā namō dēvēbhyāḥ svadhā pītṛbhyō bhūrbhuvāḥ suvarmaharōm॥¹⁹॥

[5]

॥jñānaprāptyarthahōmamantrāḥ॥

pāhi nō agna ēnāsē svāhā| pāhi nō viśvavēdāsē svāhā| yajñam pāhi
vibhāvāsō svāhā| sarvam pāhi śatakrātō svāhā||²⁰||

[6]

pāhi nō agna ēkāyā| pāhyūta dvitīyāyā| pāhyūrjaṃ tṛtīyāyā| pāhi
gīrbhiścā taṣṛbhīrvasō svāhā||²¹||

[7]

||vēdavismaraṇāya japamantrāḥ||

yaśchandāsāmṛṣabhō viśvarūpaśchandōbhyaśchandāggṣyāvivēśa| satāgm
śikyaḥ purōvācōpaniṣadindrō jyēṣṭha indriyāya ṛṣibhyō namō dēvēbhyāḥ
svadhā pitṛbhyō bhūrbhuvāḥ suvaśchanda om||²²||

[8]

namō brahmaṇē dhāraṇam mē astvanīrākaraṇam dhārayitā bhūyāsam
karṇayōḥ śrutam mā cyōdhvam mamāmuṣya om||²³||

[9]

||tapah praśamsā||

ṛtam tapāḥ satyam tapāḥ śrutam tapāḥ śāntam tapō damastapāḥ
śamastapō dānam tapō yajñam tapō bhūrbhuvāḥ
suvarbrahmaī tadupāśyaī tattapāḥ||²⁴||

[10]

||vihitācaraṇapraśamsā niṣiddhācaraṇanindā ca||

yathā vṛkṣasyā sampuṣpitasya dūrādgandhō vātyēvam puṇyāsyā karmaṇō
dūrādgandhō vāti yathāśsidhārām kartēsvāhitāmavakrāmē yadyuvē yuvē
ha vā vihvaīṣyāmi kartam pātiṣyāmītyēvamanṛtādātmānam jugupsēt||²⁵||

[11]

||daharavidyā||

aṇōraṇīyānmahātō mahīyānātmā guhāyām nihitōśsya jantōḥ| tamākratum
paśyati vītaśōkō dhātuḥ prasādānmahīmānāmīsam| sapta prāṇāḥ
prabhavānti tasmātsaptārciṣāḥ samidhāḥ sapta jīhvāḥ| sapta imē lōkā

yēṣu carānti prāṇā guhāśāyāṃ nihitāḥ sapta śapta| atāḥ samudrā
 girayāśca sarvēṣmātsyandāntē sindhāvaḥ sarvārūpāḥ| atāśca viśvā
 ōśādhayō rasācca yēnaiṣa bhūtastiṣṭhatyantarātmā| brahmā dēvānāṃ
 padāvīḥ kāvīnāmṛṣīrviprāṇāṃ mahiṣō mṛgāṇāṃ| śyēnō gr̥dhrāṇāgg
 svadhītirvanānāgm̐ sōmah pavitramatyēti rēbhaḥ| ajāmēkām
 lōhitaśuklakṛṣṇāṃ bahvīm prajāṃ janayāntīgm̐ sarūpām| ajō hyēkō
 juṣamāṇōṣnuśētē jahātyēnām bhuktabhōgāmajōṣnyah||²⁶||

haḡmsaḥ śuciṣadvasūrantarikṣasaddhōtā vēdiṣadatithirdurōṇasat|
 nr̥ṣadvārasadr̥tasadvyōmasadabjā gōjā ṛtajā ādriajā ṛtaṃ br̥hat| ghṛtaṃ
 mīmikṣirē ghṛtamāsyā yōnirghṛtē śrītō ghṛtamūvasyā dhāmā|
 anuṣvādhamāvāha mādayāsva svāhākṛtaṃ vṛṣabha vakṣi havyam|
 samudrādūrmirmadhūmāgm̐ udāradupāgm̐sunā samāmṛtatvamānaḥ|
 ghṛtasyā nāmā guhyam yadasti jīhvā dēvānāmāmṛtāsyā nābhiḥ| vāyam
 nāmā prabrāvāmā ghṛtēnāsmīn yajñē dhārayāmā namōbhiḥ| upā brahmā
 śṛṇavacchasyamānam catuḥ śṛṅgōṣvamīdgaura ētat| catvāri śṛṅgā trayō
 asyā pādā dvē śīrṣē sapta hastāsō asya| tridhā baddhō vṛṣabhō rōravīti
 mahō dēvō martyāgm̐ āvivēśa||²⁷||

tridhā hitam paṇibhīrguhyamānam gavi dēvāsō ghṛtamanvāvindan| indra
 ēkagm̐ sūryā ēkam jajāna vēnādēkagḡ svādhayā niṣṭātakṣuḥ| yō dēvānāṃ
 prathamam purastādviśvādhiyō rudrō maharṣiḥ| hiraṇyagarbham pāśyata
 jāyāmānagm̐ sa nō dēvaḥ śubhayā smṛtyā samyūnaktu| yasmātparam
 nāpāramasti kiñcidyasmānnāñīyō na jyāyōṣsti kaściti| vṛkṣa iva stabdhō
 divi tiṣṭhatyēkastēnēdam pūrṇam puruṣēṇa sarvaṃ| na karmāṇa na
 prajāyā dhanēṇa tyāgēṇaikē amṛtatvamānaśuḥ| parēṇa nākam nihitam
 guhāyām vibhrājātē yadyatāyō viśanti| vēdāntavijñānasuniścitārthāḥ
 sannyāsayōgādyatāyaḥ śuddhasattvāḥ| tē brāhmalōkē tu parāntakālē
 parāmṛtātparimucyanti sarvē| dahraṃ vipāpam paramēśmabhūtam
 yatpūṇḍarīkam puramādhyasaggstham| tatrāpi dahraṃ gaganam
 viśōkastasmin yadantastadupāsitavyam| yō vēdādaḥ svārah prōktō
 vēdāntē ca pratīṣṭhitāḥ| tasyā prakṛtilīnasya yaḥ parāḥ sa
 mahēśvārah||²⁸||

[12]

||nārāyaṇasūktam||

saḥasraśīrṣam dēvaṃ viśvākṣam viśvaśāmbhuvam| viśvaṃ nārāyaṇam
 dēvamākṣaram paramam padam|

viśvataḥ parāmānṇityaṃ viśvaṃ nārāyaṇaṃ hārimḥ viśvāmēvēdaṃ
puruṣastadviśvamupajāivatiḥ

patiṃ viśvāsyasṣtmēśvāraṃ śāśvātagṃ śivamācyutamḥ nārāyaṇaṃ
mahājñēyaṃ viśvātmānaṃ parāyaṇaṃ nārāyaṇapārō jyōtirātmā
nārāyaṇaḥ pārāḥ nārāyaṇa paraṃ brahma tattvaṃ nārāyaṇaḥ pārāḥ
nārāyaṇapārō dhyātā dhyānaṃ nārāyaṇaḥ pārāḥ yaccā kiñcijjāgatsarvaṃ
drśyatē śrūyatēspi vā antārbahiścā tatsarvaṃ vyāpya nārāyaṇaḥ
sthitaḥ ॥ 29 ॥

anāntamavyāyaṃ kavigṃ sāmudrēśntaṃ viśvaśāmbhuvamḥ padmakōśa
prātīkāśaṃ hrdayaṃ cāpyadhōmukhamḥ adhō niṣṭyā vitastyāntē
nābhyāmupari tiṣṭhāti jvālamālākūlaṃ bhātī viśvasyṣyātanaṃ mahatī
santātagṃ śilābhīstulambātyākōśasannibhamḥ tasyāntē suśiraṃ
sūkṣmaṃ tasmīntsarvaṃ pratiṣṭhitamḥ tasya madhyē
mahānāgnirviśvārcirviśvatōmukhaḥ
sōṣgrābhugvibhājantiṣṭhānnāhāramajaraḥ kaviḥ tiryagūrdhvamādhaḥ śāyī
raśmayāstasya santātā santāpayāti svam dēhamāpādatalamastākaḥ
tasya madhyē vahnīśikhā anīyōrdhvā vyavasthitaḥ
nīlatōyadāmadhyasthādvidyullēkhēva bhāsvārā nīvāraśūkāvattanvī pītā
bhāsvatyaṇupāmā tasyāḥ śikhāyā madhyē paramātmā vyavasthitaḥ sa
brahma sa śivaḥ sa hariḥ sēndraḥ sōśkṣāraḥ paramaḥ svarāt ॥ 30 ॥ nārāyaṇaḥ
sthitō vyavasthitaścatvāri ca ॥

[13]

॥ ādityamaṇḍalē parabrahmōpāsanam ॥

ādityō vā ēṣa ētanmaṇḍalaṃ tapāti tatra tā ṛcastadr̥cā maṇḍalaṃ sa
ṛcāṃ lōkōstha ya ēṣa ētasminmaṇḍalēṣcirdīpyatē tāni sāmāni sa
sāmnām maṇḍalaṃ sa sāmnām lōkōstha ya ēṣa ētasminmaṇḍalēṣciṣi
puruṣastāni yajūgm̐ṣi sa yajūṣā maṇḍalaṃ sa yajūṣām lōkaḥ saishā
trayyēvā vidyā tāpati ya ēṣōśntarādityē hiraṇmayāḥ puruṣaḥ ॥ 31 ॥

[14]

॥ ādityapuruṣasya sarvātmakatvapradarśanam ॥

ādityō vai tēja ōjō balaṃ yaśāścakṣuḥ śrōtrāmātmā manō
maṇyurmanūrmṛtyuḥ satyō mītrō vāyurākāśaḥ prāṇō lōkapālaḥ kaḥ kim
kaṃ tatsatyamannāmaṃrto jīvō viśvaḥ katamaḥ svāyambhu
brahma itaḍamṛta ēṣa puruṣa ēṣa bhūtānāmadhipatirbrahmaṇaḥ

sāyūjyagṃ salōkatāmāpnōtyētāsāmēva dēvatānāgṃ sāyūjyagṃ sārṣṭitāgṃ
samānalōkatāmāpnōti ya ēvaṃ vēdētyupaniṣat||₃₂||

[15]

॥śivōpāsanamantrāḥ॥

nidhānapatayē namaḥ| nidhānapatāntikāya namaḥ| ūrdhvāya namaḥ|
ūrdhvaliṅgāya namaḥ| hiranyāya namaḥ| hiranyaliṅgāya namaḥ|
suvarṇāya namaḥ| suvarṇaliṅgāya namaḥ| divyāya namaḥ| divyaliṅgāya
namaḥ| bhavāya namaḥ| bhavaliṅgāya namaḥ| śarvāya namaḥ|
śarvaliṅgāya namaḥ| śivāya namaḥ| śivaliṅgāya namaḥ| jvalāya namaḥ|
jvalaliṅgāya namaḥ| ātmāya namaḥ| ātmaliṅgāya namaḥ| paramāya
namaḥ| paramaliṅgāya namaḥ| ētatsōmasyā sūryasya sarvaliṅgagḡ
sthāpayati pāṇimantraṃ pavitram||₃₃||

[16]

॥paścimavaktra-pratipādaka-mantraḥ॥

sadyōjātaṃ prāpadyāmi sadyōjātāya vai namō namaḥ| bhavē bhavē nāti
bhavē bhavasva mām| bhavōdbhāvāya namaḥ||₃₄||

[17]

॥uttaravaktra-pratipādaka-mantraḥ॥

vāmadēvāya namō jyēsthāya namaḥ| śrēsthāya namō ruḍrāya namaḥ
kālāya namaḥ| kalāvikaraṇāya namō balāvikaraṇāya namō balāya namō
balāpramathanāya namaḥ| sarvābhūtadamanāya namō maṇōnmānāya
namaḥ||₃₅||

[18]

॥dakṣiṇavaktra-pratipādaka-mantraḥ॥

aghōrēbhyōstha ghōrēbhyō ghōraghōrātarēbhyah| sarvēbhyah
sarvaśarvēbhyō namastē astu ruḍrarūpēbhyah||₃₆||

[19]

॥prāgvaktra-pratipādaka-mantraḥ॥

tatpuruṣāya vidmahē mahādēvāyā dhīmahi! tannō rudraḥ pracōdayāt॥³⁷॥

॥ūrdhvavaktra-pratipādaka-mantraḥ॥

īśānaḥ sarvavidyānāmīśvaraḥ sarvabhūtānām
brahmādhīpatirbrahmaṇōs dhīpatirbrahmā śivō mē astu sadāśivōm॥³⁸॥

॥namaskāramantrāḥ॥

namō hiraṇyabāhavē hiraṇyavarṇāya hiraṇyarūpāya
hiraṇyapatayēśmbikāpataya umāpatayē paśupatayē namō namaḥ॥³⁹॥

ṛtagṃ satyaṃ pāraṃ brahma puruṣaṃ kṛṣṇapiṅgālam! ūrdhvarētaṃ
vīrūpākṣaṃ viśvarūpāya vai namō namaḥ॥⁴⁰॥

sarvō vai rṛdrastasmai rṛdrāya namō astu! puruṣō vai rṛdraḥ sanmaḥō
namō namaḥ! viśvaṃ bhūtaṃ bhuvānaṃ citraṃ bāhudhā jātaṃ
jāyāmānaṃ ca yat! sarvō hyēṣa rṛdrastasmai rṛdrāya namō astu॥⁴¹॥

kadrṛdrāya pracētasē mīdhuṣṭāmāya tavyāsē! vō cēma śantāmagṃ hr̥dē!
sarvō hyēṣa rṛdrastasmai rṛdrāya namō astu॥⁴²॥

॥agnihōtrahavanyāḥ upayuktasya vṛkṣaviśēṣasyābhidhānam॥

yasya vaikāṅkatyagnihōtrahavānī bhavati pratyēvāsyāhūtayastiṣṭhantyathō
pratiṣṭhityai॥⁴³॥

kṛṇuṣva pāja iti pañcā॥⁴⁴॥

॥bhūdēvatākamantraḥ॥

aditirdēvā gāndharvā mānuṣyāḥ pītarōṣsūrāstēṣāgṃ sarvabhūtānāṃ mātā
mēdinī mahatā mahī sāvitṛī gāyatrī jagātyurvī pṛthvī bāhulā viśvā bhūtā
kātamā kā yā sā satyētyamṛtēti vasiṣṭhaḥ॥⁴⁵॥

[28]

॥sarvadēvatā āpaḥ॥

āpō vā idagṃ sarvaṃ viśvā bhūtānyāpāḥ prāṇā vā āpāḥ paśava
āpōṣnnamāpōsmṛtamāpāḥ samrādāpō virādāpāḥ
svarādāpaśchandāggṣyāpō jyōtīggṣyāpō yajūggṣyāpāḥ satyamāpāḥ sarvā
dēvatā āpō bhūrbhuvāḥ suvarāpā ōm॥⁴⁶॥

[29]

॥sandhyāvandanamantrāḥ॥

āpāḥ punantu pṛthivīm pṛthivī pūtā pūnātu mām| punantu
brahmāṇaspatirbrahmāpūtā pūnātu mām| yaducchiṣṭamabhōjyaṃ yadvā
duṣcaritaṃ mamā| sarvaṃ punantu māmāpōṣsatāṃ cā pratigrahaḡḡ
svāhā॥⁴⁷॥

[30]

agniśca mā manyuśca manyupatayaśca manyūkr̥tēbhyah| pāpēbhyō
rakṣantām| yadahnā pāpamakāriṣam| manasā vācā hastābhyām|
padbhyāmudarēṇa śiśñā| ahastadāvalūmpatu| yatkiṃ cā duritaṃ mayi|
idamaham māmamṛtayōnau| satyē jyōtiṣi juhōmi svāhā॥⁴⁸॥

[31]

sūryaśca mā manyuśca manyupatayaśca manyūkr̥tēbhyah| pāpēbhyō
rakṣantām| yadrātriya pāpamakāriṣam| manasā vācā hastābhyām|
padbhyāmudarēṇa śiśñā| rātristadāvalūmpatu| yatkiṃ cā duritaṃ mayi|
idamaham māmamṛtayōnau| sūryē jyōtiṣi juhōmi svāhā॥⁴⁹॥

[32]

॥praṇavasya ṛṣyādivivaraṇam॥

ōmityēkākṣāraṃ brahma| agnirdēvatā brahmā ityārṣaṃ| gāyatraṃ
chandaṃ paramātmāṃ sarūpam| sāyujyaṃ vīniyōgam||⁵⁰||

[33]

॥gāyatriyāvāhanamantrāḥ॥

āyātu varādā dēvī akṣaraṃ brahmaṣammitam| gāyatrīm chandāsāṃ
mātēdaṃ brāhma juṣasvā mē| yadahnātkurūtē pāpaṃ
tadahnātpratimucyātē| yadrātriyātkurūtē pāpaṃ tadrātriyātpratimucyātē|
sarvā varṇē mähādēvī sandhyāvidyē sarasvāti||⁵¹||

[34]

ōjōṣṣi sahoṣṣi balāmasi bhrājōṣṣi dēvānāṃ dhāma nāmāsi viśvāmasi
viśvāyuh sarvāmasi sarvāyurabhibhūrōṃ gāyatrīmāvāhayāmi
sāvitṛīmāvāhayāmi sarasvatīmāvāhayāmi chandaṛṣīnāvāhayāmi
śriyamāvāhayāmi gāyatriyā gāyatrīcchandō viśvāmitra ṛṣiḥ savitā
dēvatāḥgnirmukhaṃ brahmā śirō viṣṇurhrdayagṃ rudraḥ śikhā pṛthivī
yōniḥ prāṇāpānavyānōdānasamānā saprāṇā śvētavarṇā
sāṅkhyāyanasagōtrā gāyatrī caturvigṃśatyakṣarā tripadā ṣaṭkuṣṣiḥ
pañcaśīrṣōpanayanē vīniyōga ōṃ bhūḥ| ōṃ bhuvāḥ| ōṃ suvāḥ| ōṃ
mahāḥ| ōṃ janāḥ| ōṃ tapaḥ| ōṃ satyam| ōṃ tatsāviturvarēṇyam
bhargō dēvasyā dhīmahi| dhiyō yō nāḥ pracōdayāt| ōmāpō
jyōtīrasōsmṛtaṃ brahma bhūrbhuvāḥ suvarōm||⁵²||

[35]

॥gāyatrī upasthānamantrāḥ॥

uttamē śikhārē jātē bhūmyāṃ pārvataṃmūrdhāni|
brāhmaṇēbhyōsbhyānujñātā gaccha dēvī yathāsūkham| stutō mayā
varadā vēdamātā pracōdayanti pavanē dvijātā| āyuh pṛthivyāṃ draviṇaṃ
brāhmavarcaṣaṃ mahyaṃ datvā prajātuṃ brāhmaḷōkam||⁵³||

[36]

॥ādityadēvatāmantraḥ॥

ghṛṇiḥ sūryā ādityō na prabhā vātyakṣāraṃ| madhū kṣaranti tadrāsaṃ|
satyaṃ vai tadrasaṃmāpō jyōtīrasōsmṛtaṃ brahma bhūrbhuvāḥ

|| trisuparṇamantrāḥ ||

brahmāmētu māmi madhūmētu māmi brahmāmēva madhūmētu māmi
yāstē sōma prajāvatsōbhi sō ahami duḥsvāpnāhandūruṣṣaha yāstē sōma
prāṇāggstāṃ jūhōmi trisuparṇamayācitam brāhmaṇāyā dadyāt
brāhmaṇātyāṃ vā ētē ghnānti yē brāhmaṇāstrisuparṇam paṭhānti tē
sōmam prāpnūvanti āsahasrātpaṅktiṃ punānti ōm || 55 ||

[38]

brahmā mēdhayā madhū mēdhayā brahmāmēva madhū mēdhayā adyā
nō dēva savitaḥ prajāvatsāvīḥ saubhāgamī parā duṣvapniyagm suva
viśvāni dēva savitardurītāni parā suva yadbhadram tanmā ā sūva
madhū vātā rtāyātē madhū kṣaranti sindhāvaḥ mādhvīrṇaḥ
santvōśadhīḥ madhū naktāmūtōśasi madhūmatpārthivagm rajāḥ madhū
dyaaurāstu naḥ pitā madhūmānnō vanaspatirmadhūmāgm astu sūryāḥ
mādhvīrgāvō bhavantu naḥ ya imam trisuparṇamayācitam brāhmaṇāyā
dadyāt bhrūṇāṇātyāṃ vā ētē ghnānti yē brāhmaṇāstrisuparṇam
paṭhānti tē sōmam prāpnūvanti āsahasrātpaṅktiṃ punānti ōm || 56 ||

[39]

brahmā mēdhavā madhū mēdhavā brahmāmēva madhū mēdhavā
brahmā dēvānām padavīḥ kāvīnāmṛṣīrviprāṇām mahiṣō mṛgāṇām śyēnō
grdhrāṇāgg svadhīrvanānāgm sōmah pavitramatyēti rēbhaḥ haḡmsah
śuciśadvasūrantarikṣasaddhōtā vēdiśadatīthirduṛōṇasat
nr̥ṣadvārasadr̥tasadvyōmasadabjā gōjā rtajā ādriajā r̥tam br̥hat r̥cē tvā
r̥cē tvā samitsrāvanti saritō na dhēnāḥ antarhṛdā manāsā pūyamānāḥ
ghṛtasya dhārā abhicākaśīmi hiraṇyayō vētasō madhyā āsām
tasmiṃsuparṇō mādhuḥkr̥tkūlāyī bhajānnāstē madhūdēvatābhyah
tasyāsatē harāyah sap̥tatīrē svadhām duhānā amṛtasya dhārām ya idam
trisuparṇamayācitam brāhmaṇāyā dadyāt vīraṇātyāṃ vā ētē ghnānti yē
brāhmaṇāstrisuparṇam paṭhānti tē sōmam prāpnūvanti
āsahasrātpaṅktiṃ punānti ōm || 57 ||

[40]

|| mēdhāsūktam ||

mēdhā dēvī juṣamāṇā na āgādviśvācī bhadrā sūmanasyamānāl tvayā
juṣtā juṣamāṇā duruktānṛhadvādēma vidathē suvīrāḥ॥ tvayā juṣtā
ṛṣirbhāvati dēvī tvayā brahmāṣṣgataśrīrūta tvayā॥ tvayā juṣtāścitraṃ
vīdatē vasu sā nō juṣasva draviṇō na mēdhē॥⁵⁸॥

[41]

mēdhām ma indrō dadātu mēdhām dēvī sarāsvatī mēdhām mē
āśvināvubhāvādhāttām puṣkārasrajā apsarāsū ca yā mēdhā gāndharvēṣū
ca yanmanāḥ॥ daivīm mēdhā sarāsvatī sā mām mēdhā surabhirjuṣatāgg
svāhā॥⁵⁹॥

[42]

ā mām mēdhā surabhirviśvarūpā hirāṇyavarṇā jagatī jagamyā ūrjāsvatī
payāsā pinvāmānā sā mām mēdhā supratikā juṣantām॥⁶⁰॥

[43]

mayī mēdhām mayī prajāṃ mayyagnistējō dadhātu mayī mēdhām mayī
prajāṃ mayīndrā indriyaṃ dadhātu mayī mēdhām mayī prajāṃ mayī
sūryō bhrājō dadhātu॥⁶¹॥

[44]

॥mr̥tyunivāraṇamantrāḥ॥

apaītu mr̥tyuraṃr̥taṃ na āgānvaivasvatō nō abhāyaṃ kṛṇōtu parṇaṃ
vanaspatērivābhinaḥ sīyatāgṃ rayiḥ sa ca tānnaḥ śacīpatiḥ॥⁶²॥

paraṃ mr̥tyō anu parēhi panthām yastē sva itārō dēvayānāt॥ cakṣuṣmatē
śṛṇvatē tē bravīmi mā naḥ prajāgṃ rīriṣō mōta vīrān॥⁶³॥

[45]

vātaṃ prāṇaṃ manāsāṣnvā rābhāmahē prajāpātiṃ yō bhuvānasya gōpāḥ॥
sa nō mr̥tyōstrāyatām pātvagṃhāsō jyōgjīvā jarāmāśīmahī॥⁶⁴॥

[46]

amutra bhūyādadha yadyamasya bṛhāspatē abhiśāstēramūñcaḥ॥
pratyaūhatāmaśvinā mr̥tyumāsmāddēvānāmagne bhiṣajā śacībhiḥ॥⁶⁵॥

[47]

harigṃ harāntāmanūyanti dēvā viśvasyēśānaṃ vṛṣabhaṃ mātīnām॥
brahma sarūpāmanūmēdamāgādayānaṃ mā vivādhīrvikrāmasva॥⁶⁶॥

[48]

śalkairagnimindhāna ubhau lōkau sānēmaḥam॥ ubhayōrlōkayōr-ṛdhvāsti
mr̥tyuṃ tārāmyaḥam॥⁶⁷॥

[49]

mā chidō mr̥tyō mā vādhīrmā mē balaṃ vivṛhō mā pramōṣīḥ॥ prajāṃ mā

[50]

[51]

[52]

[53]

[54]

[55]

[56]

100

pitrkṛtasyaināsōṣvayajanāmasi svāhā| ātmakṛtasyaināsōṣvayajanāmasi svāhā|

anyakṛtasyaināsōṣvayajanāmasi svāhā| āsmatkṛtasyaināsōṣvayajanāmasi svāhā|

yaddivā ca naktam caināścakṛma tasyāvayajanāmasi svāhā|

yatsvapantāśca jāgratāścaināścakṛma tasyāvayajanāmasi svāhā|

yatsuṣuptāśca jāgratāścaināścakṛma tasyāvayajanāmasi svāhā|

yadvīdvāgṃsaścāvidvāgṃsaścaināścakṛma tasyāvayajanāmasi svāhā|
ēnasa ēnāsōṣvayajanāmasi svāhā||76||

[57]

||vasuprārthanāmantraḥ||

yadvō dēvāścakṛma jihvayā gurumanāsō vā prayutī dēva hēḍanam| arāvā
yō nō abhi dūcchunāyatē tasmintadēnō vasavō nidhētana svāhā||77||

[58]

||kāmōṣkārṣīt-manyurakārṣīt mantraḥ||

kāmōṣkārṣīnnamō namaḥ| kāmōṣkārṣītkāmaḥ karōti nāham karōmi
kāmaḥ kartā nāham kartā kāmāḥ kārāyitā nāham kārāyitā ēṣa tē kāma
kāmāya svāhā||78||

[59]

manyurakārṣīnnamō namaḥ| manyurakārṣīnmanyuḥ karōti nāham karōmi
manyuḥ kartā nāham kartā manyuḥ kārāyitā nāham kārāyitā ēṣa tē
manyō manyāvē svāhā||79||

[60]

||virājahōmamantrāḥ||

tilāñjuhōmi sarasāgṃ sapiṣṭān gandhāra mama cittē ramantu svāhā|
gāvō hiraṇyaṃ dhanamannapānagṃ sarvēśāgg śrīyai svāhā| śrīyaṃ ca
lakṣmīm ca puṣṭim ca kīrtim cānṛṇyatām| brahmaṇyaṃ bāhuputratām|
śraddhāmēdhē prajāḥ sandadātu svāhā||80||

[61]

tilāḥ kṛṣṇāstilāḥ śvētāstilāḥ saumyā vāsānugāḥ| tilāḥ punantu mē pāpaṃ
yatkiñcidduritaṃ māyi svāhā| cōraṣyānnaṃ nāvaśrāddhaṃ brahmaḥ

gūrutālpagaḥ| gōstēyagṃ sūrāpānam bhrūṇahatyā tilā śāntigṃ śamayāntu
svāhā| śrīśca lakṣmīśca puṣṭīśca kīrtiṃ cānṛṇyatām| brahmaṇyaṃ
bāhuputratām| śraddhāmēdhē prajñā tu jātavēdaḥ sandadātu svāhā||⁸¹||

[62]

prāṇāpānavyānōdānasamānā mē śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā
bhūyāsagg svāhā|

vānmanaścakṣuḥśrōtrajihvāghrāṇarētōbuddhyākūtiḥsaṅkalpā mē
śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā bhūyāsagg svāhā|

tvakcarmamāgṃsarudhiramēdōmajjāsnāyavōSsthīni mē śuddhyantām
jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā bhūyāsagg svāhā|

śīraḥpāṇipādapārśvapṛṣṭhōrūdarajaṅghaśīśnōpasthapāyavō mē
śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā bhūyāsagg svāhā|

uttiṣṭha puruṣa harita piṅgala lōhitākṣi dēhi dēhi dadāpayitā mē
śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā bhūyāsagg svāhā||⁸²||

[63]

prthivyāpastējōvāyurākāśā mē śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā
bhūyāsagg svāhā|

śabdasparśarūparasagandhā mē śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā
bhūyāsagg svāhā|

manōvākkāyakarmāṇi mē śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā
bhūyāsagg svāhā|

avyaktabhāvairāhaṅkārairjyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā bhūyāsagg svāhā|

ātmā mē śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā bhūyāsagg svāhā|

antarātmā mē śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā bhūyāsagg svāhā|

paramātmā mē śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā bhūyāsagg svāhā|

kṣudhē svāhā| kṣutpipāsāya svāhā| vivīṭyai svāhā| ṛgvidhānāya svāhā|

kaṣōtkāya svāhā| kṣutpipāsāmālaṃ jyēsthāmālakṣmīrñāśayāmyaham|

abhūtīmasāmṛddhiṃ ca sarvānnirṇuda mē pāpmānagg svāhā|

annamaya-prāṇamaya-manōmaya-vijñānamaya-mānandamaya-mātmā mē
śuddhyantām jyōtirāhaṃ vīrajā vipāpmā bhūyāsagg svāhā||⁸³||

[64]

॥vaiśvadēvamantrāḥ॥

agnayē svāhā | viśvēbhyō dēvēbhyaḥ svāhā | dhruvāyā bhūmāyā svāhā |
dhruvākṣitāyē svāhā | acyutākṣitāyē svāhā | agnayē sviṣṭakṛtē svāhā ||
dharmāyā svāhā | adharmāyā svāhā | adbhyaḥ svāhā |
ōṣadhivanaspatibhyaḥ svāhā ||⁸⁴||

raṁṣōdēvajanēbhyaḥ svāhā | gr̥hyābhyaḥ svāhā | avasānēbhyaḥ svāhā |
avasānāpatibhyaḥ svāhā | sarvabhūtēbhyaḥ svāhā | kāmāyā svāhā |
antarīkṣāyā svāhā | yadējāti jagāti yacca cēṣṭāti nāmnō bhāgōsyam
nāmnē svāhā | pṛthivyai svāhā | antarīkṣāyā svāhā ||⁸⁵||

divē svāhā | sūryāyā svāhā | cāndramāsē svāhā | nakṣātrēbhyaḥ svāhā |
indrāyā svāhā | br̥haspatāyē svāhā | prajāpātayē svāhā | brahmānē svāhā |
svadhā pītṛbhyaḥ svāhā | namō rudrāyā paśupātayē svāhā ||⁸⁶||

dēvēbhyaḥ svāhā | pītṛbhyaḥ svadhāstū | bhūtēbhyō namāḥ |
maṇuṣyēbhyō hantā | prajāpātayē svāhā | paramēṣṭhinē svāhā | yathā
kūpaḥ śatadhāraḥ sahasrādhārō akṣitaḥ | ēvā mē astu dhānyagṃ
sahasrādhāramakṣitam | dhanādhānyai svāhā | yē bhūtāḥ pracarānti
divānaktam balimicchantō vitudāsyā prēṣyāḥ | tēbhyō balim puṣṭikāmō
harāmi mayi puṣṭim puṣṭipatirdadhātu svāhā ||⁸⁷||

[65]

ōṃ tadbrahma | ōṃ tadvāyuh | ōṃ tadātmā | ōṃ tatsatyam |

ōṃ tatsarvam | ōṃ tatpurōrnamah ||

antaścaraṭi bhūtēṣu guhāyām viśvamūrṭiṣu |

tvam yajñastvam vaṣaṭkāraṣṭvamindrastvagṃ rudrastvam viṣṇustvam
brahma tvam prajāpatiḥ |

tvam tādāpa āpō jyōtī rasōsmṛtam brahma bhūrbhuvassuvarōm ||⁸⁸||

[66]

||prāṇāhutimantrāḥ||

śraddhāyām prāṇē nivīṣṭōsmṛtam juhōmi | śraddhāyāmapānē
nivīṣṭōsmṛtam juhōmi | śraddhāyām vyānē nivīṣṭōsmṛtam juhōmi |
śraddhāyāmudānē nivīṣṭōsmṛtam juhōmi | śraddhāyāgṃ samānē
nivīṣṭōsmṛtam juhōmi | brahmāṇi ma ātmāsmṛtatvāyā ||

amṛtōpastarānamasi || śraddhāyām prāṇē nivīṣṭōsmṛtam juhōmi | śivō mā
viśāprādāhāya | prāṇāyā svāhā || śraddhāyāmapānē nivīṣṭōsmṛtam juhōmi |
śivō mā viśāprādāhāya | apānāyā svāhā || śraddhāyām vyānē nivīṣṭōsmṛtam
juhōmi | śivō mā viśāprādāhāya | vyānāyā svāhā || śraddhāyāmudānē

nivṛṣṭōsmṛtaṃ juhōmi śivō mā viśāprādāhāya udānāya svāhāḥ
śraddhāyāgṃ samānē nivṛṣṭōsmṛtaṃ juhōmi śivō mā viśāprādāhāya
samānāya svāhāḥ brahmaṇi ma ātmāsmṛtatvāya amṛtāpidhānamāsiḥ ॥ 89 ॥

॥bhuktānnābhimantraṇamantrāḥ॥

śraddhāyāṃ prāṇē nivṛṣyāmrtaṃ hutam prāṇamannēnāpyāyasva
śraddhāyāmapāṇē nivṛṣyāmrtaṃ hutam apānamannēnāpyāyasva
śraddhāyāṃ vyāṇē nivṛṣyāmrtaṃ hutam vyānamannēnāpyāyasva
śraddhāyāmudāṇē nivṛṣyāmrtaṃ hutam udānamannēnāpyāyasva
śraddhāyāgṃ samānē nivṛṣyāmrtaṃ hutam samānamannēnāpyāyasva ॥ 90 ॥

॥bhōjanāntē ātmānusandhānamantrāḥ॥

aṅguṣṭhamātraḥ puruṣōṅguṣṭhaṃ ca samāśritaḥ īśaḥ sarvasya jagataḥ
prabhuḥ prīṇāti viśvabhukḥ ॥ 91 ॥

॥avayavasvasthatā-prārthanāmantraḥ॥

vānmā āsan naśoḥ prāṇaḥ akṣyōścakṣuḥ karṇāyōḥ śrōtraṃ
bāhuvōrbalaṃ ūruvōrōjāḥ ariṣṭā viśvānyaṅgāni tanūḥ tanuvā me saha
namāstē astu mā mā higṃsīḥ ॥ 92 ॥

॥indrasaptarṣi-saṃvādamantraḥ॥

vayaḥ suparṇā upa sēdurindraṃ priyamēdhā ṛṣāyō nādhāmānāḥ
dhvāntamūrṇuḥ pūrdhi cakṣūrmumugdhyāsmānnidhayēṣva baddhān

॥hṛdayālbhanamantraḥ॥

prāṇānāṃ granthirasi rudrō mā viśāntakaḥ | tēnānnēnāpyāyasaḥ ||⁹³ ||

[72]

॥dēvatāprāṇanirūpaṇamantraḥ॥

namō rudrāya viṣṇavē mṛtyūrmē pāhi ||⁹⁴ ||

[73]

॥agnistutimantraḥ॥

tvamāgnē dyubhīstvamaśuśukṣaṇīstvamaḍbhyastvamaśmāṇaspari | tvam
vanēbhyastvamōṣādhībhyastvaṃ nṛṇāṃ nṛpatē jāyasē śuciḥ ||⁹⁵ ||

[74]

॥abhīṣṭayācanāmantrāḥ॥

śivanē mē santiṣṭhasva syōnēnā mē santiṣṭhasva subhūtēnā mē
santiṣṭhasva brahmavarcasēnā mē santiṣṭhasva yajñasyardhimanu
santiṣṭhasvōpā tē yajña nama upā tē nama upā tē namāḥ ||⁹⁶ ||

[75]

॥paratattva-nirūpaṇam॥

satyaṃ param̐ paraḡṃ satyagṃ satyēnā na sūvargāllōkāccyāvantē
kaḍācana satāḡṃ hi satyaṃ tasmātsatyē rāmantē ◦

tapaḥ itī tapō nānaśānātparaṃ yaddhi paraṃ tapastaddurddhārṣaṃ
taddurādharṣaṃ tasmāttapāsi ramantē ◦

damaḥ itī niyātaṃ brahmacāriṇastasmāddamē ramantē ◦

śamaḥ ityarāṇyē munayaṣtasmācchamē ramantē ◦

dānamitī sarvāṇi bhūtāni praśagṃsanti dānānnāti duṣkaraṃ tasmāddānē
rāmantē ◦

dharma itī dharmēṇa sarvāmidaṃ pariḡrhitāṃ dharmānnāti duṣkaraṃ
tasmāddharmē rāmantē ◦

prajāna itī bhūyāgṃsastasmādbhūyiṣṭhāḥ prajāyantē tasmādbhūyiṣṭhāḥ
prajānānē ramantēḥgnaya ◦

ityāha tasmādagṇaya ādhātavyā agnihōtramityāha tasmādagnihōtrē
rāmantē 。

yajña iti yajñō hi dēvāstasmādyajñē rāmantē 。

māṇasamiti vidvāgṃsastasmādvīdvāgṃsā ēva māṇasē rāmantē 。

nyāsa iti brahmā brahmā hi paraḥ parō hi brahmā tāni vā ētānyavārāṇi
parāgṃsi nyāsa ēvātyārēcayādyā ēvaṃ vēdētyupaniṣat॥97॥

[76]

॥jñānasādhana-nirūpaṇam॥

prājāpatyō hārūṇiḥ suparṇēyāḥ prajāpātim pītaramupāsasāra kim
bhāgavantaḥ pāramam vadānti tasmai prōvāca 。

satyēnā vāyurāvāti satyēnāssdityō rōcatē divi satyam vācaḥ pratiṣṭhā
satyē sarvam pratiṣṭhitam tasmātsatyam pāramam vadānti 。

tapāsā dēvā dēvatāmagrā āyantapasarṣāyaḥ suvaranvāvindam tapāsā
sapatnān prañūdāmārātīstapāsi sarvam pratiṣṭhitam tasmāttapāḥ
pāramam vadānti 。

damēna dāntāḥ kilbiṣāmadhūnvanti damēna brahmacārīṇaḥ
suvāragacchandamō bhūtānām durādharṣam damē sarvam pratiṣṭhitam
tasmāddamāḥ pāramam vadānti 。

śamēna śāntāḥ śivamācarānti śamēna nākam munayōsnvavindañchamō
bhūtānām durādharṣañchamē sarvam pratiṣṭhitam tasmācchamāḥ
pāramam vadānti 。

dānam yajñānām varūtham dakṣiṇā lōkē dātāragṃ
sarvabhūtānyūpajīvanti dānēnārātīrapānudanta dānēnā dviṣantō mītrā
bhāvanti dānē sarvam pratiṣṭhitam tasmāddānam pāramam vadānti 。

dharmō viśvāsyā jagātaḥ pratiṣṭhā lōkē dharmiṣṭham prajā upasarpanti
dharmēnā pāpamāpanudāti dharmē sarvam pratiṣṭhitam tasmāddharmam
pāramam vadānti 。

prajānaṇam vai pratiṣṭhā lōkē sādhu prajāyāstantum tānvānaḥ
pitrñāmānṛṇō bhavāti tadēva tasyānṛṇam tasmāt prajānaṇam pāramam
vadāntyagnayō vai trayī vidyā 。

dēvayānaḥ panthā gārhapatya r̥kpr̥thivī rāthantaramānvāhāryapacānam
yajūrantarikṣam vāmadēvyamāhavanīyaḥ sāmā suvargō lōkō
br̥hattasmādagṇīnpāramam vadāntyagnihōtragṃ sāyam prātargr̥hānām
niṣkr̥tiḥ sviṣṭagṃ suhutam yajñakratūnām prāyāṇagṃ suvargasyā lōkasya

jyōtīstasmādagñihōtram pāramam vadānti 。

yajña itī yajñēna hi dēvā divam gatā yajñēnāsūrānapānudanta yajñēna
dviṣantō mītrā bhāvanti yajñē sarvam pratiṣṭhitam tasmādyajñam
pāramam vadānti 。

mānaṣam vai prajāpatyam pavitraṁ mānaṣēna manasā sādhu pāsyati
mānaṣa ṛṣayaḥ prajā āsrjanta mānaṣē sarvam pratiṣṭhitam
tasmānmānaṣam pāramam vadānti 。

nyāsa ityāhūrmanīṣiṇō brahmānam brahmā viśvāḥ katamaḥ svāyambhuḥ
prajāpātiḥ samvatsara itī samvatsarōṣṣāvādityō ya ēṣa ādityē puruṣaḥ sa
pāramēṣṭhī brahmātmā 。

yābhirādityastapāti rāsmibhistābhiḥ parjanyaō varṣati
parjanyaēnauṣadhivanaspatayaḥ prajāyanta ōṣadhivanaspatibhirannaṁ
bhavatyannēna prāṇaḥ prāṇairbalaṁ balēna tapastapāsā śraddhā
śraddhayā mēdhā mēdhayā manīṣā manīṣayā manō manasā sāntiḥ sāntyā
cittam cittēna smṛtigḡ smṛtyā smāragḡ smārēna vijñānaṁ
vijñānēnātmānam vēdayati tasmādanam dadāntsarvāṇyētāni dadātyannāt
prāṇa bhāvanti 。

bhūtānām prāṇairmanō manasaśca vijñānaṁ vijñānādānandō
brāhmayōniḥ sa vā ēṣa puruṣaḥ pañcadhā pañcātmā yēna sarvāmidaṁ
prōtam pṛthivī cāntarikṣam ca dyauśca diśāścāvāntaradiśāśca sa vai
sarvāmidaṁ jagatsa ca bhūtagṁ sa bhavyam jījñāsak~lpta ṛtajā rayiṣṭhā 。

śraddhā satyō mahāsvāntapasō variṣṭhādājñātvā tamēvaṁ manasā hṛdā ca
bhūyō na mṛtyumupāyāhi vidvāntasmānnyāsamēṣām
tapāsāmatiriktamāhūrvasuraṇvō vibhūrāsi prāṇē tvamasī sandhātā 。

brahmān tvamasī viśvadhṛttējōdāstvamāsyagnirāsi varcōdāstvamāsi
sūryāsyā dyumnōdāstvamāsi cāndramāsa upayāmagṛhītōṣsi brahmaṇē tvā
。

mahasa ōmityātmānam yuñjītaīadvai mähōpaniṣādam dēvānām guhyam
ya ēvaṁ vēdā brahmaṇō mahimānāmāpnōti tasmādbrahmaṇō
mahimānāmityupaniṣāt ॥ 98 ॥

[77]

॥jñānayajñaḥ॥

tasyaivaṁ viduṣō yajñasyāṣṣtmā yajāmānaḥ śraddhā patnī
śarīramīdhmamurō vēdīrlōmāni barhīrvēdaḥ śikhā hṛdayam yūpaḥ kāmā
ājyam manyuḥ paśustapōṣgnirdamaḥ śamayitā dakṣiṇā vāgghōtā prāṇa

údgātā cakṣuradhvaryurmanō brahmā 。

śrōtrāmagñīdyāvāddhriyātē sā dīkṣā yadaśñātī taddhaviṛyatpibāti tadāśya
sōmapānam yadramātē tadūpasadō yatsañcarātyupaviśātyuttiṣṭhātē ca sa
prāvargyō yanmukham tadāhavanīyō yā vyāhṛtirāhutiryadāśya 。

vijñānam tajjuhōti yatsāyam prātarātti tatsamidham yatprātarmadhyam
dinagm sāyam ca tāni savānāni yē āhōrātrē tē dārsapūrṇamāsau
yēṣṛddhamāsāśca māsāśca tē cāturmāsyāni ya rtavastē pāsubandhā yē
saṁvatsarāśca parivatsarāśca tēṣharganāḥ sārvaśvedāsam vā 。

ētatsatram yanmarāṇam tadāvabhṛthā ētadvai jarāmaryamagnihōtragm
satram ya ēvaṁ vidvānūdagayānē pramīyātē dēvānāmēva mahimānam
gatvāṣṣḍityasya sāyūjyam gacchatyatha 。

yō dākṣiṇē pramīyātē pitṛṇāmēva mahimānam gatvā candramāsaḥ
sāyūjyam gacchatyētau vai sūryācandramasōrmahimānaṁ brāhmaṇō
vidvānabhijāyati tasmādbrahmaṇō mahimānamāpnōti tasmādbrahmaṇō
mahimānamityupaniṣāt॥⁹⁹॥

[78]

ōm saha nāvavatuḥ saha nau bhunaktuḥ saha vīryam karavāvahaiḥ tējaśvi
nāvadhītamastu mā vidviṣāvahaiḥ ॥ ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ॥

॥ōm śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ॥ hariḥ ōm॥

॥kr̥ṣṇayajurvēdīyataittirīya-kāṭhakam॥

॥prathamah praśnah॥

saṁjñānaṁ vijñānaṁ prajñānaṁ jñanādābhijānat|
saṅkalpāmānaṁ prakalpāmānamupakalpāmānamupāk~lptam k~lptam|
śrēyō vasiya āyatsambhūtaṁ bhūtam|
citraḥ kētuḥ prabhānābhāntsambhān|
jyōtiṣmāggstējāsvānātapaggstapānnabhitapañ|
rōcanō rōcāmānaḥ sōbhānaḥ sōbhāmānaḥ kalyāṇaḥ|
darśā dr̥ṣṭā dārśatā viśvarūpā sudarśanā|
āpyāyāmānā pyāyāmānā pyāyā sūnrtērā|
āpūryāmānā pūryāmānā pūrayāntī pūrṇā paūrṇamāsī|
dātā prādātāṣṣnandō mōdāḥ pramōdaḥ॥₅॥
āvēśayānnivēśayāntsamvēśānaḥ sagṁśāntaḥ śāntaḥ|
ābhavānprabhavāntsambhavāntsambhūtō bhūtaḥ|
prastūtaṁ viṣṭūtagṁ saggstūtaṁ kalyāṇaṁ viśvarūpam|
śukramamṛtaṁ tējāsvi tējaḥ samiddham|
aruṇaṁ bhānuṁmanmarīcimadabhitapattapāsvat|
savitā prāsavitā dīptō dīpayandīpyāmānaḥ|
jvalāñjvalitā tapānvitapāntsantapañ|
rōcanō rōcāmānaḥ śumbhūḥ śumbhāmānō vāmaḥ|
sūtā sūnvaṭī prasūtā sūyamānāṣbhiṣūyamānā|
pītī prapā sampā tr̥ptīstarpayāntī॥₂॥
kāntā kāmyā kāmajātāṣsyuṣmatī kāmādughā|
abhiśāstāṣnūmantāṣṣnandō mōdāḥ pramōdaḥ|
āsādayānniṣādayāntsagṁsādānaḥ sagṁsānnaḥ sannaḥ|
ābhūrvibhūḥ prabhūḥ śambhūrbhuvāḥ|
pavitram pavayiṣyanpūtō mēdhyāḥ|
yaśō yaśāsvānāyuramṛtāḥ|
jīvō jīviṣyantsvargō lōkaḥ|
sahāsvāntsahīyānōjāsvāntsahāmānaḥ|
jayānnabhiḥjayāntsudraṇō draviṇōdāḥ|
ārdrapāvitṛō harikēsō mōdāḥ pramōdaḥ॥₃॥

aruṇōṣruṇarājāḥ puṇḍarīkō viśvajidābhijitḥ
 ārdraḥ pinvāmānōṣnnāvānrasāvānirāvānḥ
 sarvaṣadhaḥ sām̐bharō mahāsvānḥ
 ējatkā jōvatkāḥ
 kṣullakāḥ śipiviṣṭakāḥ
 sarisrarāḥ suśērāvahḥ
 ajirāsō gamiṣṇavahḥ
 idānīm̐ tadānīm̐etarhi kṣipramājiramḥ
 āsurnimēṣaḥ phaṇō dravānnatidravaḥ
 tvaraggstvarāmāṇa āśurāśīyāñjavaḥ
 agniṣṭōma ukthyōṣtirātrō dvirātrastrirātraścātūrātraḥ
 agnirrtuḥ sūryā rtuścandramā rtuḥ
 prajāpātiḥ saṁvatsarō mahānkaḥ॥₄॥

[1]

bhūragṇim̐ ca pṛthivīm̐ ca mām̐ ca
 trīggścā lōkāntsaṁvatsaram̐ ca
 prajāpātistvā sādayatū
 tayā dēvatāyāṣṅgiraṣvaddhruvā sīdaḥ
 bhuvō vāyum̐ cāntarikṣam̐ ca mām̐ ca
 trīggścā lōkāntsaṁvatsaram̐ ca
 prajāpātistvā sādayatū
 tayā dēvatāyāṣṅgiraṣvaddhruvā sīdaḥ
 svārādityam̐ ca divam̐ ca mām̐ ca
 trīggścā lōkāntsaṁvatsaram̐ ca
 prajāpātistvā sādayatū
 tayā dēvatāyāṣṅgiraṣvaddhruvā sīdaḥ
 bhūrbhuvāḥ svāścandramāsam̐ ca diśāścā mām̐ ca
 trīggścā lōkāntsaṁvatsaram̐ ca
 prajāpātistvā sādayatū
 tayā dēvatāyāṣṅgiraṣvaddhruvā sīdaḥ॥₅॥

[2]

tvamēva tvām̐ vēttha yōṣsi sōṣsi
 tvamēva tvāmācaiṣiḥ
 citaścāsi sañcitaścāsyagnēḥ

ētāvāggścāsi bhūyāggścāsyagnē|
yattē agnē nyūnaṃ yadu tēstiriktam|
ādityāstadangīrasaścinvantu|
viśvē tē dēvāscitīmāpūrayantu|
citaścāsi sañcitaścāsyagnē|
ētāvāggścāsi bhūyāggścāsyagnē|
mā tē agnē ca yēna māsti ca yēnāssyurāvṛkṣi|
sarvēṣāṃ jyōtiṣāṃ jyōtiriyadadāvudēti|
tapāsō jātamanībhrṣṭamōjāḥ|
tattē jyōtiriṣṭakē|
tēnā mē tapa|
tēnā mē jvala|
tēnā mē dīdihī|
yāvāddēvāḥ|
yāvādasāti sūryāḥ|
yāvādutāpi brahmā||6||

[3]

saṃvatsarōssi parivatsarōssi|
idāvatsarōssīduvatsarōssi|
idvatsarōssi vatsarōssi|
tasyā tē vasantaḥ śirāḥ|
grīṣmō dakṣiṇaḥ pakṣaḥ|
varṣāḥ pucchaṃ|
śaraduttāraḥ pakṣaḥ|
hēmantō madhyaṃ|
pūrvapakṣāścitāyaḥ|
aparapakṣāḥ puriṣam||7||
ahōrātrāṇiṣṭākāḥ|
ṛṣabhōssi svargō lōkaḥ|
yasyāṃ diśi mahīyāsē|
tatō nō mahā āvāha|
vāyurbhūtvā sarvā diśā āvāhi|
sarvā diśōṣṇuvivāhi|
sarvā diśōṣṇusaṃvāhi|

cittyā citimāpṛṇa|
acittyā citimāpṛṇa|
cidāsi samudrayōṇiḥ||₈||
indurdakṣaḥ śyēna rtāvā|
hirāṇyapakṣaḥ śakunō bhūraṇyuḥ|
mahāntsadhasthē dhruva āniṣāttah|
namāstē astu mā mā higṃsīḥ|
ēti prēti vīti samityuditi|
divaṃ mē yaccha|
antarikṣaṃ mē yaccha|
pṛthivīm mē yaccha|
pṛthivīm mē yaccha|
antarikṣaṃ mē yaccha|
divaṃ mē yaccha|
ahnā prasāraya|
rātryā samāca|
rātryā prasāraya|
ahnā samāca|
kāmaṃ prasāraya|
kāmaḡm samāca||₉||

[4]

bhūrbhuvāḥ svāḥ|
ōjō balaṃ|
brahmā kṣatram|
yaśō maḥat|
satyaṃ tapō nāmā|
rūpamaṃṛtaṃ|
cakṣuḥ śrōtraṃ|
mana āyuh|
viśvaṃ yaśō maḥaḥ|
samaṃ tapō harō bhāḥ|
jātavedā yadi vā pāvākōṣi|
vaiśvānarō yadi vā vaidyutōṣi|
saṃ prajābhyō yajāmānāya lōkam|

rājñī virājñī
saṃrājñī svarājñī
arciḥ śociḥ
tapō harō bhāḥ
agnirindrō bṛhaspatiḥ
viśvē dēvā bhuvānasya gōpāḥ
tē mā sarvē yaśāsā saṃsṛjantu॥₁₁॥

asāvē svāhā vasāvē svāhā
vibhūvē svāhā vivāsvatē svāhā
abhibhuvē svāhāṣdhīpatayē svāhā
divāṃ patayē svāhāṣgmhaspatyāya svāhā
cākṣuṣmatyāya svāhā jyōtiṣmatyāya svāhā
rājñē svāhā virājñē svāhā
saṃrājñē svāhā svarājñē svāhā
śūṣāya svāhā sūryāya svāhā
cāndramāsē svāhā jyōtiṣē svāhā
saṃsarpāya svāhā kalyāṇāya svāhā
arjūnāya svāhā॥₁₂॥

vipāścītē pavāmānāya gāyata
maḥī na dhārāṣtyandhō arṣati
ahirha jīrṇāmatīsarpatī tvacaṃ
atyō na krīḍānnasaradvṛṣā hariḥ
upayāmagṛhītōṣsi mṛtyavē tvā juṣṭaṃ gṛhṇāmi
ēṣa tē yōnirmṛtyavē tvā
apāmṛtyumapākṣudhaṃ
apētaḥ śapathaṃ jahi
adhā nō agnā āvāha
rāyaspōṣagṃ sahaśriṇaṃ॥₁₃॥
yē tē sahasrāmayutaṃ pāsāḥ
mṛtyō martyāya hantāvē

t̄ān yajñasyā māyayāḥ
 sarvānavāyajāmahēḥ
 bhakṣōḥsyamṛtabhakṣaḥḥ
 tasyā tē mṛtyupītasyāmṛtāvataḥḥ
 svaḡākṛtasya madhūmataḥḥ
 upāhūtasyōpāhūtō bhakṣayāmiḥ
 mandrāḥbhibhūtiḥ kēturyajñānām vākḥ
 asāvēhiḥḥ¹⁴
 andhō jāgṛviḥ prāṇaḥḥ
 asāvēhiḥḥ
 badhira ākrandayitarapānaḥḥ
 asāvēhiḥḥ
 aḡastōstvā cakṣuḥḥḥ
 asāvēhiḥḥ
 apādāsō manāḥḥḥ
 asāvēhiḥḥ
 kavē viprācittē śrōtraḥḥ
 asāvēhiḥḥ¹⁵
 suḡastah sūvāsāḥḥ
 sūṣō nāmāsyamṛtō martyēṣuḥḥ
 taṃ tvāḥshaṃ tathā vēdāḥḥ
 asāvēhiḥḥ
 aḡnirmē vāci śritaḥḥḥ
 vāgghṛdayēḥḥ
 hṛdayaṃ mayiḥḥ
 aḡhamamṛtēḥḥ
 amṛtaṃ brahmāṇiḥḥ
 vāyurmē prāṇē śritaḥḥḥ¹⁶
 prāṇō hṛdayēḥḥ
 hṛdayaṃ mayiḥḥ
 aḡhamamṛtēḥḥ
 amṛtaṃ brahmāṇiḥḥ
 sūryō mē cakṣuṣi śritaḥḥḥ

cakṣurhṛdayē|
 hṛdayaṃ mayi|
 ahamamṛtē|
 amṛtaṃ brahmaṇi|
 cāndramā mē manāsi śritāḥ||¹⁷||
 manō hṛdayē|
 hṛdayaṃ mayi|
 ahamamṛtē|
 amṛtaṃ brahmaṇi|
 diśō mē śrōtrē śritāḥ|
 śrōtraṃ hṛdayē|
 hṛdayaṃ mayi|
 ahamamṛtē|
 amṛtaṃ brahmaṇi|
 āpō mē rētāsi śritāḥ||¹⁸||
 rētō hṛdayē|
 hṛdayaṃ mayi|
 ahamamṛtē|
 amṛtaṃ brahmaṇi|
 pṛthivī mē śarīrē śritā|
 śarīraṃ hṛdayē|
 hṛdayaṃ mayi|
 ahamamṛtē|
 amṛtaṃ brahmaṇi|
 ōṣadhivaṇaspatayō mē lōmāsu śritāḥ||¹⁹||
 lōmāni hṛdayē|
 hṛdayaṃ mayi|
 ahamamṛtē|
 amṛtaṃ brahmaṇi|
 indrō mē balē śritāḥ|
 balāṃ hṛdayē|
 hṛdayaṃ mayi|

ahamamṛtē^ṁ
 amṛtaṁ brahmāṇi^ṁ
 paṛjanyaō mē mūrdhni śṛitaḥ^ṁ 20 ॥
 mūrdhā hṛdayē^ṁ
 hṛdayaṁ mayi^ṁ
 ahamamṛtē^ṁ
 amṛtaṁ brahmāṇi^ṁ
 īśānō mē maṇyau śṛitaḥ^ṁ
 maṇyurhṛdayē^ṁ
 hṛdayaṁ mayi^ṁ
 ahamamṛtē^ṁ
 amṛtaṁ brahmāṇi^ṁ
 ātmā mā ātmani^ṁ śṛitaḥ^ṁ 21 ॥
 ātmā hṛdayē^ṁ
 hṛdayaṁ mayi^ṁ
 ahamamṛtē^ṁ
 amṛtaṁ brahmāṇi^ṁ
 punārma ātmā punarāyurāgāt^ṁ
 punaḥ prāṇaḥ punarākūtamāgāt^ṁ
 vaiśvānarō raśmibhīrvāvṛdhānaḥ^ṁ
 antastiṣṭhatvamṛtāsyā gōpāḥ^ṁ 22 ॥

[8]

prajāpātirdēvānāsṛjata^ṁ
 tē pāpmanā sanditā ajāyanta^ṁ
 tānvyādyat^ṁ
 yadvyādyat^ṁ
 tasmādvidyut^ṁ
 tamāvṛscat^ṁ
 yadavṛscat^ṁ
 tasmādvṛṣṭiḥ^ṁ
 tasmādyatraitē dēvatē abhiprāpnūtaḥ^ṁ
 vi cā haivāsyā tatrā pāpmānaṁ dyataḥ^ṁ 23 ॥
 vṛscatāśca^ṁ

saiṣā mīmāṅgṃsāṣgnihōtra ēva sāmpannā
 athō āhuḥ
 sarvēṣu yajñakṛatuṣviti
 hōṣyānnapa upāsṛṣēt
 vidyūdasī vidyā mē pāpmānamiti
 athā hutvōpāsṛṣēt
 vṛṣṭīrasī vṛścā mē pāpmānamiti
 yākṣyamāṇō vēṣtvā vā
 vi cā haiṽasyaitē dēvatē pāpmānam dyatāḥ ॥²⁴ ॥
 vṛścataśca
 atyagmḥō hāṣṣrūṇiḥ
 brahmaçāriṇē praśnānprōcyā prajīghāya
 parēhi
 plakṣaṃ dayyāmpātiṃ pṛccha
 vētthā sāvitṛā(3)nna vētthā(3) iti
 tamāgatyā papraccha
 ācāryō mā prāhaiṣīt
 vētthā sāvitṛā(3)nna vētthā(3) iti
 sa hōvāca vēdēti ॥²⁵ ॥
 sa kasmīnpratīṣṭhita iti
 parōrājasīti
 kastadyatparōrājā iti
 ēṣa vāva sa parōrājā iti hōvāca
 ya ēṣa tapāti
 ēṣōṣrvāgrājā iti
 sa kasmīntvēṣa iti
 satya iti
 kiṃ tatsatyamiti
 tapa iti ॥²⁶ ॥
 kasmīnnu tapa iti
 balā iti
 kiṃ tadbalaṃmīti
 prāṇa iti

mā smā prāṇamatipṛcchā iti māścāryōṣbravīditi hōvāca brahmacārī
 sa hōvāca plākṣō dayyāmpātīḥ
 yadvai brāhmacārinprāṇamatyāprakṣyaḥ
 mūrdhā tē vyapātiṣyat
 ahamūta ācāryācchrēyānbhaviṣyāmi
 yō mā sāvitṛē samavādiṣṭētī ॥₂₇ ॥
 tasmātsāvitṛē na samvādēta
 sa yō ha vai sāvitṛam viḍuṣā sāvitṛē samvadātē
 sahāsmiñchriyaṃ dadhāti
 anū ha vā āsmā asau tapañchriyaṃ manyatē
 anvāsmāi śrīstapō manyatē
 anvāsmāi tapō balaṃ manyatē
 anvāsmāi balaṃ prāṇam mānyatē
 sa yadāhā
 samjñānaṃ vijñānaṃ darśā drṣṭētī
 ēṣa ēva tat ॥₂₈ ॥
 atha yadāhā
 prastūtaṃ viṣṭūtagṃ sūtā sūnvatīti
 ēṣa ēva tat
 ēṣa hyēva tānyahāni
 ēṣa rātrāyaḥ
 atha yadāhā
 citraḥ kēturdātā prādātā sāvitā prāsavitāṣbhiśāstāsnūmantētī
 ēṣa ēva tat
 ēṣa hyēva tēśhnō muhūrtāḥ
 ēṣa rātrēḥ ॥₂₉ ॥
 atha yadāhā
 pavitraṃ pavayiṣyantsahāsvāntsahīyānarūṇōsruṇarājā iti
 ēṣa ēva tat
 ēṣa hyēva tēśrdhamāsāḥ
 ēṣa māsāḥ
 atha yadāhā
 agniṣṭōma ukthyōsgnirrtuḥ prajāpātīḥ samvatsara iti
 ēṣa ēva tat

ēṣa hyēva tē yājñakṛatavāḥ।
 ēṣa ṛtavāḥ॥₃₀॥
 ēṣa saṁvatsaraḥ।
 atha yadāḥa।
 idānīm tadānīmiti।
 ēṣa ēva tat।
 ēṣa hyēva tē mūhūrtānām mūhūrtāḥ।
 janakō ha vaidēhaḥ।
 ahōrātraiḥ samājāgāma।
 tagm hōcuḥ।
 yō vā asmān vēdā।
 vijahātpāpmānāmēti॥₃₁॥
 sarvamāyūrēti।
 abhi svargam lōkam jāyati।
 nāsyāmuṣmillōkēṣnnaṁ kṣīyata iti।
 vijahāddha vai pāpmānāmēti।
 sarvamāyūrēti।
 abhi svargam lōkam jāyati।
 nāsyāmuṣmillōkēṣnnaṁ kṣīyatē।
 ya ēvam vēdā।
 ahinā hāṣṣvāthyāḥ।
 sāvītram vidāṁ cakāra॥₃₂॥
 sa ha haḡmsō hiraṇmayō bhūtvā।
 svargam lōkamiyāya।
 ādityasya sāyūjyam।
 haḡmsō ha vai hiraṇmayō bhūtvā।
 svargam lōkamēti।
 ādityasya sāyūjyam।
 ya ēvam vēdā।
 dēvabhāgō ha śrautarṣaḥ।
 sāvītram vidāṁ cakāra।
 tagm ha vāgadṛśyamānāḥbhyūvāca॥₃₃॥
 sarvaṁ bata gautamō vēdā।
 yaḥ sāvītram vēdēti।

sa hōvāca|
 kaiṣā vāgaṣīti|
 ayaṁaḥagṁ sāṁvitraḥ|
 dēvānāmuttamō lōkaḥ|
 guhyaṁ mahō bibhraḍiti|
 ētāvāti ha gautamaḥ|
 yajñōpavītaṁ kṛtvāṣdhō nipāpāta|
 namō nama itī||³⁴||
 sa hōvāca|
 mā bhaiṣīrgautama|
 jītō vai tē lōka itī|
 tasmādyē kē ca sāṁvitraṁ viḍuḥ|
 sarvē tē jītalōkāḥ|
 sa yō ha vai sāṁvitrasyāṣṭākṣaram paḍagg śrīyāṣbhiṣiktaṁ vēdā|
 śrīyā haiṁvābhiṣicyatē|
 ghr̥ṇirīti dvē akṣarē||
 sūrya itī trīṇi|
 āditya itī trīṇi||³⁵||
 ētadvai sāṁvitrasyāṣṭākṣaram paḍagg śrīyāṣbhiṣiktaṁ|
 ya ēvaṁ vēdā|
 śrīyā haiṁvābhiṣicyatē|
 tadētaḍṛcāṣbhyūktam|
 ṛcō akṣarē paramē vyōman|
 yasminḍēvā adhi viśvē niṣēduḥ|
 yastaṁ na vēda kimṛcā kārīṣyati|
 ya ittadvīdusta imē samāsaṭa itī|
 na ha vā ētasyaṛcā na yajūṣā na sāmnaṣrthōṣsti|
 yaḥ sāṁvitraṁ vēdā||³⁶||
 tadētatpārī yaddēvacakram|
 ārdraṁ pinvāmānagg svargē lōka ēti|
 vijahadviśvā bhūtāni sampaśyāt|
 ārdrō ha vai pinvāmānaḥ|
 svargē lōka ēti|

vijahānviśvā bhūtāni sampāśyaṇ|
ya ēvaṃ veda|
śūṣō ha vai vārṣṇēyaḥ|
ādityēnā samājāgāma|
tagm hōvāca|
ēhi sāvitram viddhi|
ayaṃ vai svargyōṣgniḥ pārayiṣṇuramṛtātsambhūta iti|
ēṣa vāva sa sāvitrah|
ya ēṣa tapāti|
ēhi mām viddhi|
iti haiṇvainaṃ tadūvāca||³⁷||

[9]

iyam vāva saraghā|
tasyā agnirēva sārāgham madhū|
yā ētāḥ pūrvapakṣāparapakṣayō rātrāyaḥ|
tā mādhuḁkṛtāḥ|
yānyahāni|
tē mādhuvr̥ṣāḥ|
sa yō ha vā ētā mādhuḁkṛtāśca madhuvr̥ṣāggśca veda|
kurvanti hāsyaitā agnau madhū|
nāsyēṣṭāpūrtam dhāyanti|
athā yō na veda||³⁸||
na hāsyaitā agnau madhū kurvanti|
dhayāntyasyēṣṭāpūrtam|
yō ha vā āhōrātrāṇāṃ nāmadhēyāni veda|
nāhōrātrēṣvārtimārcchāti|
saṃjñānaṃ vijñānaṃ darśā dr̥ṣṭēti|
ētāvānuvākau pūrvapakṣasyāhōrātrāṇāṃ nāmadhēyāni|
prastūtam viṣṭūtagm sūtā sūnvaṭīti|
ētāvānuvākāvāparapakṣasyāhōrātrāṇāṃ nāmadhēyāni|
nāhōrātrēṣvārtimārcchāti|
ya ēvaṃ veda||³⁹||
yō ha vai mūhūrtānāṃ nāmadhēyāni veda|

na mūhūrtēṣvārtimārcchāti |
 cītraḥ kēturdātā prādātā sāvītā prāsavitā ṣbhiśāstā snūmantēti |
 ētēṣnuvākā mūhūrtānām nāmaḍdhēyāni |
 na mūhūrtēṣvārtimārcchāti |
 ya ēvaṃ vēdā |
 yō ha vā ārdhamāsānām ca māsānām ca nāmaḍdhēyāni vēdā |
 nārdhamāsēṣu na māsēṣvārtimārcchāti |
 pavitraṃ pavayiṣyantsahāsvāntsahīyānarūṇōṣruṇarājā iti |
 ētēṣnuvākā ārdhamāsānām ca māsānām ca nāmaḍdhēyāni || 40 ||
 nārdhamāsēṣu na māsēṣvārtimārcchāti |
 ya ēvaṃ vēdā |
 yō ha vai yājñakratūnām cārtūnām ca saṃvatsarasyā ca nāmaḍdhēyāni
 vēdā |
 na yājñakratuṣu nartuṣu na saṃvatsara ārtimārcchāti |
 agniṣṭōma ukthyōṣgnirrtuḥ prajāpātiḥ saṃvatsara iti |
 ētēṣnuvākā yājñakratūnām cārtūnām ca saṃvatsarasyā ca
 nāmaḍdhēyāni || 41 ||
 na yājñakratuṣu nartuṣu na saṃvatsara ārtimārcchāti |
 ya ēvaṃ vēdā |
 yō ha vai mūhūrtānām mūhūrtān vēdā |
 na mūhūrtānām mūhūrtēṣvārtimārcchāti |
 idānīm tadānīmiti |
 ētē vai mūhūrtānām mūhūrtāḥ |
 na mūhūrtānām mūhūrtēṣvārtimārcchāti |
 ya ēvaṃ vēdā |
 athō yathā kṣētrajñō bhūtvāṣnūpraviśyānnamatti |
 ēvamēvaitānkṣētrajñō bhūtvāṣnūpraviśyānnamatti |
 sa ētēṣāmēva sālōkatāgm sāyūjyamaśnutē |
 apā punarmṛtyuṃ jāyati |
 ya ēvaṃ vēdā || 42 ||

[10]

kaścīddha vā aśmāllōkātprētyā |
 ātmānaṃ vēdā |
 ayamahamaśmīti |
 kaścītsvaṃ lōkaṃ na pratiprajānāti |

agnimūgdhō haiva dhūmatāntaḥ |
 svaṃ lōkaṃ na pratiprajānāti |
 atha yō haivaitamagnim sāvitraṃ veda |
 sa ēvāsmāllōkātpretya |
 ātmānaṃ veda |
 ayamahamaśmīti ||₄₃ ||
 sa svaṃ lōkaṃ pratiprajānāti |
 ēsa ū vēvainaṃ tatsāvitraḥ |
 svargaṃ lōkaṃbhivāhati |
 ahōrātrairvā idagṃ sayugbhiḥ kriyatē |
 itirātrāyādīkṣiṣata |
 itirātrāyā vrātamupāguriti |
 tānihānēvaṃ viduṣāḥ |
 aṃuṣmāllōkē śēvadhīm dhāyanti |
 dhītagṃ haiva sa śēvadhimaṇu paraīti |
 atha yō haivaitamagnim sāvitraṃ veda ||₄₄ ||
 tasyā haivāhōrātrāṇi |
 aṃuṣmāllōkē śēvadhīm na dhāyanti |
 adhītagṃ haiva sa śēvadhimaṇu paraīti |
 bhāradvājō ha tribhīrāyūrbhirbrahmaçaryāmuvāsa |
 tagṃ ha jīrṇigg sthaviṛagṃ śayānam |
 indrā upavrajyōvāca |
 bharādvāja |
 yattē caturthamāyūrdadyām |
 kimēnēna kuryā iti |
 brahmaçaryāmēvainaṃ carēyamiti hōvāca ||₄₅ ||
 tagṃ ha trīṅgīrīrūpānavijñātāniva darśayāṃ cakāra |
 tēṣāgṃ haikaikasmānmuṣṭināśśadādē |
 sa hōvāca |
 bharādvājētyāmantryā |
 vēdā vā ētē |
 anantā vai vēdāḥ |
 ētadvā ētaistribhīrāyūrbhiranvāvōcathāḥ |

athā ta itāraḍanaṅnūktamēva
 ēhīmaṃ viddhi
 ayaṃ vai sārvaṇḍyēti॥₄₆॥
 tasmai haṭamaḡniḡṃ sāṇṭramūvāca
 taḡṃ sa ṇḍḍtvā
 amṛtō bhūtvā
 svaḡgaṃ lōkamiyāya
 āḍḍityasya sāyūjyaṃ
 amṛtō haiva bhūtvā
 svaḡgaṃ lōkamēti
 āḍḍityasya sāyūjyaṃ
 ya ēvaṃ vēḍa
 ēṣō ēva trayī ṇḍḍyā॥₄₇॥
 yāvāntaḡṃ ha vai trayyā ṇḍḍyayā lōkaṃ jāyati
 tāvāntaṃ lōkaṃ jāyati
 ya ēvaṃ vēḍa
 aḡnērvā ētāni nāmaḍdhēyāni
 aḡnērēva sāyūjyaḡṃ salōkatāmāpnōti
 ya ēvaṃ vēḍa
 vāyōrvā ētāni nāmaḍdhēyāni
 vāyōrēva sāyūjyaḡṃ salōkatāmāpnōti
 ya ēvaṃ vēḍa
 indrāsya vā ētāni nāmaḍdhēyāni॥₄₈॥
 indrāsyaiva sāyūjyaḡṃ salōkatāmāpnōti
 ya ēvaṃ vēḍa
 bṛhaṣpatērvā ētāni nāmaḍdhēyāni
 bṛhaṣpatērēva sāyūjyaḡṃ salōkatāmāpnōti
 ya ēvaṃ vēḍa
 praḡapātērvā ētāni nāmaḍdhēyāni
 praḡapātērēva sāyūjyaḡṃ salōkatāmāpnōti
 ya ēvaṃ vēḍa
 brahmaṅō vā ētāni nāmaḍdhēyāni
 brahmaṅa ēva sāyūjyaḡṃ salōkatāmāpnōti

ya ēvaṃ vēdā|
sa vā ēṣōṣgnirāpakṣapucchō vāyurēva|
tasyāgnirmukhaṃ|
asāvādityaḥ śirāḥ|
sa yadētē dēvatē antārēṇa|
tatsarvagṃ sīvyati|
tasmātsāvitrah||₄₉||

[11]

||iti kṛṣṇayajurvēdīyataittirīyakāṭhakē prathamah praśnah samāptah||₁||

॥dvitīyaḥ praśnaḥ॥

lōkōṣsi svargōṣsi
anantōṣsyapārōṣsi
akṣitōṣsyakṣayyōṣsi
tapāsaḥ pratiṣṭhā
tvayīdamantaḥ
viśvaṃ yaḁkṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ
viśvāsyā bhartā viśvāsyā janayitā
taṃ tvōpādadhē kāmāduḡhamakṣitam
prajāpātistvā sādayatu
tayā dēvatayāṣṅgiraṣvaddhruvā sīda॥₁॥
tapōṣsi lōkē śritam
tējāsaḥ pratiṣṭhā
tvayīdamantaḥ
viśvaṃ yaḁkṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ
viśvāsyā bhartṛ viśvāsyā janayitr
tattvōpādadhē kāmāduḡhamakṣitam
prajāpātistvā sādayatu
tayā dēvatayāṣṅgiraṣvaddhruvā sīda॥₂॥
tējōṣsi tapāsi śritam
samudrasyā pratiṣṭhā
tvayīdamantaḥ
viśvaṃ yaḁkṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ
viśvāsyā bhartṛ viśvāsyā janayitr
tattvōpādadhē kāmāduḡhamakṣitam
prajāpātistvā sādayatu
tayā dēvatayāṣṅgiraṣvaddhruvā sīda॥₃॥
samudrōṣsi tējāsi śritaḥ
apāṃ prātiṣṭhā
tvayīdamantaḥ
viśvaṃ yaḁkṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ
viśvāsyā bhartā viśvāsyā janayitā

taṃ tvōpādadhē kāmāduḡhaṃakṣitam|
 praḡapātistvā sādayatu|
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīda||₄||
 āpāḥ stha samudrē śritāḥ|
 prthivyaḥ prātiṣṭhā yuṣmāsū|
 idamantaḥ|
 viśvaṃ yaḡṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ|
 viśvāsyā bhartryō viśvāsyā janayitryāḥ|
 tā va upādadhē kāmāduḡhā akṣitāḥ|
 praḡapātistvā sādayatu|
 tayā dēvatayāṅgiraṣvaddhruvā sīda||₅||
 prthivyāsyapsu śritā|
 agnēḥ prātiṣṭhā|
 tvayīdamantaḥ|
 viśvaṃ yaḡṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ|
 viśvāsyā bhartrī viśvāsyā janayitrī|
 tāṃ tvōpādadhē kāmāduḡhāmakṣitām|
 praḡapātistvā sādayatu|
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīda||₆||
 agnirāsi prthivyāgg śritāḥ|
 antarikṣasya pratiṣṭhā|
 tvayīdamantaḥ|
 viśvaṃ yaḡṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ|
 viśvāsyā bhartā viśvāsyā janayitā|
 taṃ tvōpādadhē kāmāduḡhaṃakṣitam|
 praḡapātistvā sādayatu|
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīda||₇||
 antarikṣamasyagnau śritam|
 vāyōḥ prātiṣṭhā|
 tvayīdamantaḥ|
 viśvaṃ yaḡṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ|
 viśvāsyā bhartr viśvāsyā janayitr|
 tattvōpādadhē kāmāduḡhaṃakṣitam|
 praḡapātistvā sādayatu|

tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīdaḥ॥₈॥
 vāyurāsyantarīkṣē śrītaḥ।
 divaḥ prātiṣṭhā।
 tvayīdamantaḥ।
 viśvaṃ yakṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaḥ।
 viśvāsyā bhartā viśvāsyā janayitā।
 taṃ tvōpādadhē kāmāduḡhaṃakṣitam।
 prajāpātistvā sādāyatu।
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīdaḥ॥₉॥
 dyaurāsi vāyau śrītā।
 ādityasyā prātiṣṭhā।
 tvayīdamantaḥ।
 viśvaṃ yakṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaḥ।
 viśvāsyā bhātrī viśvāsyā janayitrī।
 tāṃ tvōpādadhē kāmāduḡhaṃakṣitām।
 prajāpātistvā sādāyatu।
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīdaḥ॥₁₀॥
 ādityōṣsi divi śrītaḥ।
 cāndramāsaḥ prātiṣṭhā।
 tvayīdamantaḥ।
 viśvaṃ yakṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaḥ।
 viśvāsyā bhartā viśvāsyā janayitā।
 taṃ tvōpādadhē kāmāduḡhaṃakṣitam।
 prajāpātistvā sādāyatu।
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīdaḥ॥₁₁॥
 cāndramā asyādityē śrītaḥ।
 nakṣātrāṇāṃ prātiṣṭhā।
 tvayīdamantaḥ।
 viśvaṃ yakṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaḥ।
 viśvāsyā bhartā viśvāsyā janayitā।
 taṃ tvōpādadhē kāmāduḡhaṃakṣitam।
 prajāpātistvā sādāyatu।
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīdaḥ॥₁₂॥
 nakṣātrāṇi stha cāndramāsi śrītāni।

saṁvatsarasyā pratiṣṭhā yuṣmāsū|
 idamantaḥ|
 viśvaṁ yakṣaṁ viśvaṁ bhūtaṁ viśvagaṁ subhūtaṁ|
 viśvāsyā bhartṛṇi viśvāsyā janayitrṇi|
 tāni va upādadhē kāmādughānyakṣitāni|
 prajāpātistvā sādāyatu|
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīda||¹³||
 saṁvatsarōṣsi nakṣatrēṣu śritāḥ|
 rtūnāṁ pratiṣṭhā|
 tvayīdamantaḥ|
 viśvaṁ yakṣaṁ viśvaṁ bhūtaṁ viśvagaṁ subhūtaṁ|
 viśvāsyā bhartā viśvāsyā janayitā|
 taṁ tvōpādadhē kāmādughāmakṣitam|
 prajāpātistvā sādāyatu|
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīda||¹⁴||
 rtavāḥ stha saṁvatsarē śritāḥ|
 māsānāṁ pratiṣṭhā yuṣmāsū|
 idamantaḥ|
 viśvaṁ yakṣaṁ viśvaṁ bhūtaṁ viśvagaṁ subhūtaṁ|
 viśvāsyā bhartārō viśvāsyā janayitārāḥ|
 tān va upādadhē kāmādughānakṣitān|
 prajāpātistvā sādāyatu|
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīda||¹⁵||
 māsāḥ sthartaṣu śritāḥ|
 ardhāmāsānāṁ pratiṣṭhā yuṣmāsū|
 idamantaḥ|
 viśvaṁ yakṣaṁ viśvaṁ bhūtaṁ viśvagaṁ subhūtaṁ|
 viśvāsyā bhartārō viśvāsyā janayitārāḥ|
 tān va upādadhē kāmādughānakṣitān|
 prajāpātistvā sādāyatu|
 tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīda||¹⁶||
 ardhāmāsāḥ sthā māsu śritāḥ|
 ahōrātrayōḥ pratiṣṭhā yuṣmāsū|
 idamantaḥ|

viśvaṃ yaḁṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ |
 viśvāsyā bhartaṛō viśvāsyā janayitāraḥ |
 tān va upādadhē kāmādughānakṣitān |
 prajāpātistvā sādayatu |
 tayā dēvatāyāṅgirāsvaddhruvā sīda || 17 ||
 ahōrātrē sthōṣrdhamāsēṣū śritē |
 bhūtasyā pratiṣṭhē bhavyāsyā pratiṣṭhē |
 yuvayōṛidamantaḥ |
 viśvaṃ yaḁṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ |
 viśvāsyā bhartṛyaṁ viśvāsyā janayitṛyaṁ |
 tē vāmupādadhē kāmādughē akṣitē |
 prajāpātistvā sādayatu |
 tayā dēvatāyāṅgirāsvaddhruvā sīda || 18 ||
 paurṇamāsyasṭākāṣmāvāsyā |
 annādāḥ sthānnādughō yuṣmāsū |
 idamantaḥ |
 viśvaṃ yaḁṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ |
 viśvāsyā bhartṛyō viśvāsyā janayitṛyāḥ |
 tā va upādadhē kāmādughā akṣitāḥ |
 prajāpātistvā sādayatu |
 tayā dēvatāyāṅgirāsvaddhruvā sīda || 19 ||
 rāḍāsi brhaṭī śrīrāṣindrāpatnī dharmāpatnī |
 viśvaṃ bhūtamanuprabhūtā |
 tvayīdamantaḥ |
 viśvaṃ yaḁṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ |
 viśvāsyā bhartṛī viśvāsyā janayitṛī |
 tāṃ tvōpādadhē kāmādughāmakṣitām |
 prajāpātistvā sādayatu |
 tayā dēvatāyāṅgirāsvaddhruvā sīda || 20 ||
 ōjōṣṣi sahoṣṣi |
 balāmasi bhrājōṣṣi |
 dēvānāṃ dhāmāmṛtaṃ |
 amartyastapōjāḥ |
 tvayīdamantaḥ |

viśvaṃ yaḁṣaṃ viśvaṃ bhūtaṃ viśvagaṃ subhūtaṃ
viśvāsyā bharta viśvāsyā janayitā
taṃ tvōpādadhē kāmāduḡhaṃakṣitam
praḡapātistvā sādayatu
tayā dēvatāyāṅgiraṣvaddhruvā sīdaḥ 21

[1]

tvamaḡnē rudrō asūrō maḡhō divaḥ
tvagaṃ śardhō mārūtaṃ prkṣa īśiṣē
tvam vātairaruṇairyaśi śaḡgayāḥ
tvam pūṣā vidhataḥ pāsi nu tmanā
dēvā dēvēṣu śrayadhvam
prathamā dvitīyēṣu śrayadhvam
dvitīyāstritīyēṣu śrayadhvam
tritīyāścaturthēṣu śrayadhvam
catrurthāḥ pañcamēṣu śrayadhvam
pañcamāḥ ṣaṣṭhēṣu śrayadhvam 22
ṣaṣṭhāḥ sapṭamēṣu śrayadhvam
sapṭamā aṣṭamēṣu śrayadhvam
aṣṭamā navamēṣu śrayadhvam
navamā daśamēṣu śrayadhvam
daśamā ēkādaśēṣu śrayadhvam
ēkādaśā dvādaśēṣu śrayadhvam
dvādaśāstrayōdaśēṣu śrayadhvam
trayōdaśāścaturdaśēṣu śrayadhvam
catrurdaśāḥ pañcadaśēṣu śrayadhvam
pañcadaśāḥ ṣōḍaśēṣu śrayadhvam 23
ṣōḍaśāḥ sapṭadaśēṣu śrayadhvam
sapṭadaśā aṣṭādaśēṣu śrayadhvam
aṣṭādaśā ēkānnavigṃsēṣu śrayadhvam
ēkānnavigṃsā vigṃsēṣu śrayadhvam
vigṃsā ēkavigṃsēṣu śrayadhvam
ēkavigṃsā dvāvavigṃsēṣu śrayadhvam
dvāvavigṃsāstrayōvigṃsēṣu śrayadhvam
trayōvigṃsāścaturvigṃsēṣu śrayadhvam

caturvigṃśāḥ pañcavigṃśēṣū śrayadhvam|
 pañcavigṃśāḥ ṣaḍvigṃśēṣū śrayadhvam||²⁴||
 ṣaḍvigṃśāḥ sap̣tavigṃśēṣū śrayadhvam|
 sap̣tavigṃśā aṣṭavigṃśēṣū śrayadhvam|
 aṣṭavigṃśā ēkānnatrīgṃśēṣū śrayadhvam|
 ēkānnatrīgṃśāstrīgṃśēṣū śrayadhvam|
 trīgṃśā ēkatrīgṃśēṣū śrayadhvam|
 ēkatrīgṃśā dvātrīgṃśēṣū śrayadhvam|
 dvātrīgṃśāstrāyastrīgṃśēṣū śrayadhvam|
 dēvāstrirēkādaśāstristrāyastrīgṃśāḥ|
 uttārē bhavata|
 uttāravartmāṇa uttārasattvānaḥ|
 yatkāma idam juhōmī|
 tanmē samṛdhyatām|
 vayagg syāma patāyō rayīṇām|
 bhūrbhuvāḥ svāḥ svāhā||²⁵||

[2]

agnāviṣṇū sajōṣāsā|
 imā vārdhantu vām girāḥ|
 dyumnairvājēbhīrāgātam|
 rājñī virājñī|
 samrājñī svarājñī|
 arcīḥ śōciḥ|
 tapō harō bhāḥ|
 agniḥ sōmō br̥haspatiḥ|
 viśvē dēvā bhuvānasya gōpāḥ|
 tē sarvē saṅgatyā|
 idam mē prāvātā vacāḥ|
 vayagg syāma patāyō rayīṇām|
 bhūrbhuvāḥ svāḥ svāhā||²⁶||

[3]

annāpatēṣnnāsyā nō dēhi|
 anamīvasyā śuṣmiṇāḥ|
 pra prādātāraṁ tāriṣaḥ|

ūrjaṃ nō dhēhi dvīpadē catuṣpadē|
 agnē pṛthivīpatē|
 sōmā vīrudhāṃ patē|
 tvaṣṭāḥ samidhāṃ patē|
 viṣṇāvāśānāṃ patē|
 mitrā satyānāṃ patē|
 varuṇa dharmāṇāṃ patē||²⁷||
 maruṭō gaṇānāṃ patayaḥ|
 rudrā paśūnāṃ patē|
 indraūjasāṃ patē|
 brhāspatē brahmaṇaspatē|
 ā ruṇā rōcēśhagg svayam|
 ruṇā rūrucē rōcāmānaḥ|
 atītyādaḥ svārābhārēha|
 tasmīn yōnaū prajānau prajāyēya|
 vāyagg syāma patayō rayīnām|
 bhūrbhuvāḥ svāḥ svāhā||²⁸||

[4]

sapta tē agnē samidhāḥ sapta jīhvāḥ|
 saptaṛṣāyaḥ sapta dhāmā priyāṇī|
 sapta hōtrā anuvīdvān|
 sapta yōnīrāpṛṇasvā ghṛtēnā|
 prācī dik|
 agnirdēvatā||
 agniṃ sa diśāṃ dēvaṃ dēvatānāmṛcchatu|
 yō maitasyai diśōśbhīdāsāti|
 dakṣiṇā dik|
 indrō dēvatā||²⁹||
 indraṃ sa diśāṃ dēvaṃ dēvatānāmṛcchatu|
 yō maitasyai diśōśbhīdāsāti|
 prācī dik|
 sōmō dēvatā||
 sōmaṃ sa diśāṃ dēvaṃ dēvatānāmṛcchatu|
 yō maitasyai diśōśbhīdāsāti|

udīcī dikl
 mītrāvarūṇau dēvatāḥ
 mītrāvarūṇau sa diśāṃ dēvau dēvatānāmṛcchatu
 yō maītasyai diśōḥsbhidāsātiḥ³⁰ḥ
 ūrdhvā dikl
 br̥haspatīrdēvatāḥ
 br̥haspatiḡm sa diśāṃ dēvaṃ dēvatānāmṛcchatu
 yō maītasyai diśōḥsbhidāsātiḥ
 iyaṃ dikl
 aditīrdēvatāḥ
 aditīḡm sa diśāṃ dēvīm dēvatānāmṛcchatu
 yō maītasyai diśōḥsbhidāsātiḥ
 puruṣō dikl
 puruṣō mē kāmāntsamārdhayatuḥ³¹ḥ
 andhō jāgṛviḥ prāṇa
 asāvēhiḥ
 badhira ākrandayitarapāna
 asāvēhiḥ
 uṣasāmuṣasamaśīya
 ahamasō jyōtīraśīya
 ahamasōspōḥśīya
 vayagg syāma patāyō rayīṇām
 bhūrbhuvāḥ svāḥ svāhāḥ³²ḥ

[5]

yattēścītaṃ yadū cītaṃ tē agnē
 yattā ūnaṃ yadū tēstīriktam
 ādityāstādaṅgīrasaścinvantu
 viśvē tē dēvāścītimāpūrayantu
 cītaścāsi sañcitaścāsyagnē
 ētāvāggścāsi bhūyāggścāsyagnē
 lōkaṃ pṛṇa cchīdraṃ pṛṇa
 athō sīda śivā tvam
 indrāgnī tvā br̥haspatiḥ

aṣmin yōnāvasīṣadan॥³³॥
 tayā dēvatāyāṅgirāsvaddhruvā sīda|
 tā āsyā sūdādōhasa|
 sōmagḡ śrīṇanti prśnāya|
 janmaṁ dēvānāṁ viśa|
 triṣvā rōcanē diva|
 tayā dēvatāyāṅgirāsvaddhruvā sīda|
 agnē dēvāgṁ ihāṣṣvāha|
 jajñānō vṛktabārhiṣē|
 asi hōtā na īdyā|
 agānma mahā manāsā yaviṣṭham॥³⁴॥
 yō dīdāyā samiddha svē dūrōṇē|
 citrabhānū rōdāsī antarurvī|
 svāhutaṁ viśvataḥ pratyāñcam|
 mēdhākāraṁ vidathāsyā prasādhānam|
 agniṁ hōtāraṁ paribhūtāmaṁ matim|
 tvāmarbhāsyā haviṣaḥ samānamit|
 tvāṁ mahō vṛnatē narō nānyaṁ tvat|
 maṇuṣvattvā nidhīmahi|
 maṇuṣvatsamidhīmahi|
 agnē maṇuṣvadāṅgiraḥ॥³⁵॥
 dēvāndēvāyatē yāja|
 agnirhi vājinaṁ viśē|
 dadāti viśvacārṣaṇiḥ|
 agnī rāyē svābhuvam|
 sa prītō yāti vāryam|
 iṣagḡ stōṭrbhya ābhāra|
 prṣṭō divi prṣṭō agniḥ pṛthivyām|
 prṣṭō viśvā oṣādhīrāvivēsa|
 vaiśvānaraḥ sahasā prṣṭō agniḥ|
 sa nō divā sa riṣaḥ pātu naktam॥³⁶॥

[6]

ayaṁ vāva yaḥ pavatē|
 sōṅgnirnācikēta|

sa yatprāṇ pavātē|
 tadāsyā śirāḥ|
 atha yaddākṣiṇā|
 sa dakṣiṇaḥ pakṣaḥ|
 atha yatpratyaḥ|
 tatpucchaṁ|
 yadudaṇ ḡ|
 sa uttāraḥ pakṣaḥ||₃₇||
 atha yatsaṁvātī|
 tadāsyā samañcānaṁ ca praśārānaṁ ca|
 athō sampadēvāsyā sā|
 saḡḥ ha vā āsmai sa kāmāḥ padyatē|
 yatkāmō yajātē|
 yōḥgnim nācīkētāṁ cinutē|
 ya ū cainamēvaṁ vēdā|
 yō ha vā agnērnācīkētasyāḥḥsyatānaṁ pratiṣṭhāṁ vēdā|
 āyatānavānbhavati|
 gacchāti pratiṣṭhāṁ||₃₈||
 hirāṇyaṁ vā agnērnācīkētasyāḥḥsyatānaṁ pratiṣṭhā|
 ya ēvaṁ vēdā|
 āyatānavānbhavati|
 gacchāti pratiṣṭhāṁ|
 yō ha vā agnērnācīkētasyā śarīraṁ vēdā|
 saśārīra ēva svargam lōkamēti|
 hirāṇyaṁ vā agnērnācīkētasyā śarīraṁ|
 ya ēvaṁ vēdā|
 saśārīra ēva svargam lōkamēti|
 athō yathā rukma uttāptō bhāyyāt||₃₉||
 ēvamēva sa tējāsā yaśāsā|
 aṣmiggścā lōkēḥḥmuṣmiggśca bhāti|
 uravō ha vai nāmaitē lōkāḥ|
 yēsvārēṇāḥḥdītyam|
 athā haitē variyāgṁsō lōkāḥ|
 yē parēṇāḥḥdītyam|

antāvantagm̐ ha vā ēṣa kṣayyaṃ lōkaṃ jāyati |
 yōṣvārēṇāṣṣdityam |
 athā haiṣōṣnantamāpāramākṣayyaṃ lōkaṃ jāyati |
 yaḥ parēṇāṣṣdityam || 40 ||
 anantagm̐ ha vā āpāramākṣayyaṃ lōkaṃ jāyati |
 yōṣgnim̐ nācīkētaṃ cinutē |
 ya ū cainamēvaṃ vēdā |
 athō yathā rathē tiṣṭhanpakṣāsī paryāvartāmānē pratyapēkṣatē |
 ēvamāhōrātrē pratyapēkṣatē |
 nāsyāhōrātrē lōkamāpnutaḥ |
 yōṣgnim̐ nācīkētaṃ cinutē |
 ya ū cainamēvaṃ vēdā || 41 ||

[7]

uśan ha vai vājaśravaṣaḥ sārva vēdaṣaṃ dādau |
 tasyā ha nacīkētā nāmā putra āsa |
 tagm̐ hā kumāragm̐ santaṃ |
 dakṣiṇāsu nīyamānāsu śraddhāṣṣvivēśa |
 sa hōvāca |
 tataḥ kasmai mām dāsyasīti |
 dvitīyaṃ tṛtīyaṃ |
 tagm̐ ha parīta uvāca |
 mṛtyavē tvā dadāmiṭi |
 tagm̐ ha smōtthītaṃ vāgabhivādati || 42 ||
 gautāma kumāramiti |
 sa hōvāca |
 parēhi mṛtyōrgṛhān |
 mṛtyavē vai tvāṣdāmiṭi |
 taṃ vai pravasantaṃ gantāsīti hōvāca |
 tasyā sma tīsrō rātrīranāśvāngṛhē vāsātāt |
 sa yadi tvā pṛcchēt |
 kumāra katī rātrīravātsīriti |
 tīsra iti pratibrūtāt |
 kim̐ prāthamāgm̐ rātrimāśnā iti || 43 ||

prajāṃ ta itī|
 kiṃ dvitīyāmitī|
 paśūggsta itī|
 kiṃ tṛtīyāmitī|
 sādhuḥkrtyāṃ ta itī|
 taṃ vai pravasāntaṃ jagāma|
 tasyā ha tīsrō rātrīranāśvāngrha ūvāsa|
 tamāgatyā papraccha|
 kumāra katī rātrīravātsīritī|
 tīsra itī pratyūvāca||44||
 kiṃ prāthamāgṃ rātrimāśnā itī|
 prajāṃ ta itī|
 kiṃ dvitīyāmitī|
 paśūggsta itī|
 kiṃ tṛtīyāmitī|
 sādhuḥkrtyāṃ ta itī|
 namāstē astu bhagava itī hōvāca|
 varam vṛṇīṣvētī|
 pītarāmēva jīvānnayānītī|
 dvitīyaṃ vṛṇīṣvētī||45||
 iṣṭāpūrtayōrmēśkṣitīṃ brūhītī hōvāca|
 tasmai haṭtamagniṃ nācīkētamūvāca|
 tatō vai tasyēṣṭāpūrtē nā kṣīyētē|
 nāsyēṣṭāpūrtē kṣīyētē|
 yōṣgniṃ nācīkētaṃ cīnutē|
 ya ū cainamēvaṃ vēda|
 tṛtīyaṃ vṛṇīṣvētī|
 punarmṛtyōrmēśpācitīṃ brūhītī hōvāca|
 tasmai haṭtamagniṃ nācīkētamūvāca|
 tatō vai sōspā punarmṛtyumājayat||46||
 apā punarmṛtyuṃ jāyati|
 yōṣgniṃ nācīkētaṃ cīnutē|
 ya ū cainamēvaṃ vēda|

prajāpātirvai prajākāmastapōṣṭapyataḥ
 sa hiraṇyāṃudāsyatḥ
 tadāgnau prāsyātḥ
 tadāsmā nācchādayatḥ
 taddvītiyaṃ prāsyātḥ
 tadāsmā naivācchādayatḥ
 tatṭṛtiyaṃ prāsyātḥ⁴⁷ḥ
 tadāsmā naivācchādayatḥ
 tadātmannēva hṛdayyēṣṇau vaiśvānarē prāsyātḥ
 tadāsmā acchadayatḥ
 tasmāddhiranyaṃ kaniṣṭhaṃ dhanānāmḥ
 bhuñjatpriyatāmamḥ
 hṛdayajagṃ hiḥ
 sa vai tamēva nāvīndatḥ
 yasmai tām dakṣiṇāmanēṣyatḥ
 tāgg svāyaiva hastāya dakṣiṇāyānayatḥ
 tām pratyāgrhṇātḥ⁴⁸ḥ
 dakṣāya tvā dakṣiṇāṃ pratigrhṇāmītiḥ
 sōḍakṣata dakṣiṇāṃ pratigrhyāḥ
 dakṣātē ha vai dakṣiṇāṃ pratigrhyāḥ
 ya ēvaṃ vedaḥ
 ētaddhā sma vai tadvidvāgṃsō vājaśravaṣā gōtāmāḥ
 apyānūdēśyāṃ dakṣiṇāṃ pratigrhṇantiḥ
 ubhayēna vāyaṃ dakṣiṣyāmaha ēva dakṣiṇāṃ pratigrhyētiḥ
 tēḍakṣanta dakṣiṇāṃ pratigrhyāḥ
 dakṣātē ha vai dakṣiṇāṃ pratigrhyāḥ
 ya ēvaṃ vedaḥ
 pra hānyaṃ vlinātiḥ⁴⁹ḥ

[8]

tagṃ haitamēkē paśubandha ēvōttāravēdyāṃ cīvatēḥ
 uttaravēdisāmmita ēṣōṣgniriti vadāntaḥ
 tanna tathā kuryātḥ
 ētamagniṃ kāmēna vyārdhayētḥ
 sa ēnaṃ kāmēna vyṛddhaḥḥ

kāmēṇa vyārdhayēti
 saumyē vāvaināmadhvarē cīnvīta
 yatrā vā bhūyiṣṭhā āhūtayō hūyēraṇ
 ētamagniṃ kāmēṇa samārdhayati
 sa ēnam kāmēṇa samṛddhaḥ ॥₅₀॥
 kāmēṇa samārdhayati
 athā hainaṃ purarṣāyaḥ
 uttaravēdyāmēva sattriyāmacinvata
 tatō vai tēsvīndanta prajāṃ
 abhi svargam lōkamājayan
 vīndatā ēva prajāṃ
 abhi svargam lōkam jāyati
 yōṣgniṃ nācīkētaṃ cīnutē
 ya ū cainamēvaṃ vēdā
 athā hainaṃ vāyurṛddhīkāmaḥ ॥₅₁॥
 yathānyuptamēvōpādadhē
 tatō vai sa ētāmṛddhīmārdhnōti
 yāmīdam vāyurṛddhaḥ
 ētāmṛddhīmṛdhnōti
 yāmīdam vāyurṛddhaḥ
 yōṣgniṃ nācīkētaṃ cīnutē
 ya ū cainamēvaṃ vēdā
 athā hainaṃ gōbālō vārṣṇāḥ paśukāmaḥ
 pāṅktāmēva cikyē
 pañcā purastāt ॥₅₂॥
 pañcā dakṣiṇataḥ
 pañcā paścāt
 pañcōttarataḥ
 ēkāṃ madhyē
 tatō vai sa sahasraṃ paśūnprāpnōti
 pra sahasraṃ paśūnāpnōti
 yōṣgniṃ nācīkētaṃ cīnutē
 ya ū cainamēvaṃ vēdā

athā hainam prajāpātirjyaiṣṭhyākāmō yaśāskāmaḥ prajānānakāmaḥ।
 trivṛtāmēva cīkyē॥⁵³॥
 sapta purastāt।
 tīsrō dākṣiṇataḥ।
 sapta paścāt।
 tīśra ūttarataḥ।
 ēkāṃ madhyē।
 tatō vai sa pra yaśō jyaiṣṭhyāmāpnōt।
 ētām prajātim prajāyata।
 yāmidaṃ prajāḥ prajāyāntē।
 trivṛdvai jyaiṣṭhyam।
 mātā pitā putraḥ॥⁵⁴॥
 trivṛtprajānānam।
 upasthō yōnirmadhyamā।
 pra yaśō jyaiṣṭhyāmāpnōti।
 ētām prajātim prajāyatē।
 yāmidaṃ prajāḥ prajāyāntē।
 yōṣgnim nācīkētaṃ cinutē।
 ya ū cainamēvaṃ veda।
 athā hainamindrō jyaiṣṭhyākāmaḥ।
 ūrdhvā ēvōpādadhē।
 tatō vai sa jyaiṣṭhyāmagacchat॥⁵⁵॥
 jyaiṣṭhyam gacchati।
 yōṣgnim nācīkētaṃ cinutē।
 ya ū cainamēvaṃ veda।
 athā hainamaśāvādityaḥ svargakāmaḥ।
 prācīrēvōpādadhē।
 tatō vai sōṣbhi svargaṃ lōkamājayat।
 abhi svargaṃ lōkaṃ jāyati।
 yōṣgnim nācīkētaṃ cinutē।
 ya ū cainamēvaṃ veda।
 sa yadīcchēt॥⁵⁶॥
 tējaśvī yaśaśvī brāhmavarcaśī syāmiti।
 prāṇāhōturdhiṣṇyādutsārpēt।

yēyaṃ prāgādyāśāsvatī
sā mā prōrṇōtu
tējāsā yaśāsā brahmavarcaśēnēti
tējasyēva yāśasvī brāhmavarcaśī bhāvati
atha yadīccchēti
bhūyiṣṭhaṃ mē śraddādhīran
bhūyiṣṭhā dakṣiṇā nayēyuriti
dakṣiṇāsu nīyamānāsu prācyēhi prācyēhīti prācī juṣāṇā vētvāśśjyāsyā
svāhēti sruvēṇōpāhatyāśśhavanīyē juhuyāt||57||
bhūyiṣṭhamēvāsmāi śraddādhātē
bhūyiṣṭhā dakṣiṇā nayanti
purīṣamupadhāyā
cītik~lptibhīrabhīmṛśyā
agnim praṇīyōpasamādhāyā
catāsra ētā āhūtīrjuhōti
tvamāgnē rudra iti śatarudrīyāsyā rūpam
agnāviṣṇū iti vasōrdhārāyāḥ
annāpata ityānnahōmaḥ
sapta tē agnē samidhāḥ sapta jihvā iti viśvapṛīḥ||58||

[9]

yāṃ prāthamāmiṣṭākāmupadadhāti
īmaṃ tayā lōkamabhijāyati
athō yā aśmīllōkē dēvatāḥ
tāsāgṃ sāyūjyagṃ salōkatāmāpnōti
yāṃ dvitīyāmupadadhāti
antarīkṣalōkam tayāśśbhijāyati
athō yā āntarīkṣalōkē dēvatāḥ
tāsāgṃ sāyūjyagṃ salōkatāmāpnōti
yāṃ tṛtīyāmupadadhāti
amum tayā lōkamabhijāyati||59||
athō yā amuśmīllōkē dēvatāḥ
tāsāgṃ sāyūjyagṃ salōkatāmāpnōti
athō yā amūritārā aṣṭādāśa

ya ēvāmī uravāśca variyāgṃsaśca lōkāḥ|
 tānēva tābhīrabhijāyati||
 kāmācārō ha vā āsyōruṣū ca variyaḥsu ca lōkēṣū bhavati|
 yōṣgnim nācīkētaṃ cinutē|
 ya ū cainamēvaṃ vēdā|
 samvatsarō vā agnirnācīkētaḥ|
 tasyā vasāntaḥ śirāḥ||₆₀||
 grīṣmō dakṣiṇaḥ pakṣaḥ|
 varṣā uttāraḥ|
 śaratpucchaṃ|
 māsāḥ karmakārāḥ|
 ahōrātrē śatarudrīyaṃ|
 parjanyaō vasōrdhārā|
 yathā vai parjanyaḥ suvṛṣṭaṃ vr̥ṣṭvā|
 prajābhyāḥ sarvāṅkāmāntsampūrayāti|
 ēvamēva sa tasyā sarvāṅkāmāntsampūrayati|
 yōṣgnim nācīkētaṃ cinutē||₆₁||
 ya ū cainamēvaṃ vēdā|
 samvatsarō vā agnirnācīkētaḥ|
 tasyā vasāntaḥ śirāḥ|
 grīṣmō dakṣiṇaḥ pakṣaḥ|
 varṣāḥ pucchaṃ|
 śaraduttāraḥ pakṣaḥ|
 hēmantō madhyaṃ|
 pūrvapakṣāścītāyāḥ|
 aparapakṣāḥ purīṣaṃ|
 ahōrātrāṇīṣṭākāḥ|
 ēṣa vāva sōṣgnirāgnimayaḥ punarṇavaḥ|
 agnimayō ha vai pūnarṇavō bhūtvā|
 svargaṃ lōkamēti|
 ādityasya sāyujyam|
 yōṣgnim nācīkētaṃ cinutē|
 ya ū cainamēvaṃ vēdā||₆₂||

॥iti kṛṣṇayajurvēdīyataittitarīya kāṭhakē dvitīyaḥ praśnaḥ samāptaḥ॥₂॥

॥tr̥tīyaḥ praśnaḥ॥

tubhyaṃ tā āṅgīrastamāśśyāma tam kāmāmaghnē
āśānām tvā viśvā āśāḥ
anū nōśdyānūmatīranvidānumatē tvam
kāmo bhūtasya kāmastadagrē
brahmā jajñānam pitā virājām
yajñō rāyōśyaṃ yajñaḥ
āpō bhadrā āditpāśyāmi
tubhyaṃ bharanti yō dēhyaḥ
pūrvam dēvā apārēṇa prāṇāpānau
havyavāhagg sviṣṭam॥₁॥

[1]

dēvēbhyō vai svargō lōkastirōśbhavat
tē prajāpātimabruvan
prajāpatē svargō vai nō lōkastirōśbhūt
tamanvicchēti
tam yājñakratubhīranvaicchat
tam yājñakratubhīrnānvāvindat
tamiṣṭibhīranvaicchat
tamiṣṭibhīranvāvindat
tadiṣṭināmiṣṭitvam
ēṣṭāyō ha vai nāmā
tā iṣṭāya ityācākṣatē parōkṣēṇa
parōkṣāpriyā iva hi dēvāḥ॥₂॥
tamāśāśbravīti
prajāpata āśayā vai śrāmyasi
ahamū vā āśāśsmi
mām nu yājasva
athā tē satyāśśā bhaviṣyati
anū svargam lōkam vētsyasīti
sa ētamagnayē kāmāya purōdāśamaṣṭākāpālam nirāvapat
āśāyai carum

anumaty¹ai carum¹
 tatō vai tasyā¹ satyā¹śśā¹śbhavati¹
 anu svargam¹ lōkam¹āvindati¹
 satyā¹ ha vā a¹sy¹śśā¹ bhavati¹
 anu svargam¹ lōkam¹ vīndati¹
 ya ētēnā¹ ha¹viṣā¹ yajātē¹
 ya ū cainadēvam¹ vēdā¹
 sōstrā¹ juhōti¹
 agnayē¹ kāmāyā¹ svāhā¹śśāyāi¹ svāhā¹
 anumatyāi¹ svāhā¹ prajāpātayē¹ svāhā¹
 svargāyā¹ lōkāyā¹ svāhā¹agnayē¹ sviṣṭakṛtē¹ svāhēti¹॥₃॥
 tam kāmō¹śbravīti¹
 prajāpatē¹ kāmēnā¹ vai śrāmyasi¹
 ahamu¹ vai kāmō¹śsmi¹
 mām nu yājasva¹
 athā¹ tē satyā¹ kāmō¹ bhaviṣyati¹
 anu svargam¹ lōkam¹ vētsyasīti¹
 sa ētamagnayē¹ kāmāyā¹ purōḍāśāmaṣṭākāpālam¹ nirāvapati¹
 kāmāyā¹ carum¹
 anumaty¹ai carum¹
 tatō vai tasyā¹ satyā¹ kāmō¹śbhavati¹
 anu svargam¹ lōkam¹āvindati¹
 satyō¹ ha vā ā¹syā¹ kāmō¹ bhavati¹
 anu svargam¹ lōkam¹ vīndati¹
 ya ētēnā¹ ha¹viṣā¹ yajātē¹
 ya ū cainadēvam¹ vēdā¹
 sōstrā¹ juhōti¹
 agnayē¹ kāmāyā¹ svāhā¹ kāmāyā¹ svāhā¹
 anumatyāi¹ svāhā¹ prajāpātayē¹ svāhā¹
 svargāyā¹ lōkāyā¹ svāhā¹agnayē¹ sviṣṭakṛtē¹ svāhēti¹॥₄॥
 tam brahmā¹śbravīti¹
 prajāpatē¹ brahmānā¹ vai śrāmyasi¹
 ahamu¹ vai brahmā¹śsmi¹

mām nu yajāsval
 athā tē brahmaṇvān yajñō bhaviṣyati|
 anū svargam lōkam vētsyasīti|
 sa ētamagnayē kāmāya purōḍāśamaṣṭākāpālam nirāvapat|
 brahmaṇē caṛum|
 anumatyai caṛum|
 tatō vai tasyā brahmaṇvān yajñōṣbhavati|
 anū svargam lōkamāvindati|
 brahmaṇvān ha vā āsya yajñō bhāvati|
 anū svargam lōkam vīndati|
 ya ētēnā haviṣā yajātē|
 ya ū cainadēvam vēdā|
 sōstrā juhōti|
 agnayē kāmāya svāhā brahmaṇē svāhā|
 anumatyai svāhā prajāpātayē svāhā|
 svargāyā lōkāya svāhāṣgnayē sviṣṭakṛtē svāhēti||₅||
 tam yajñōṣbravīti|
 prajāpatē yajñēnā vai śrāmyasi|
 ahamu vai yajñōṣsmi|
 mām nu yajāsval
 athā tē satyō yajñō bhaviṣyati|
 anū svargam lōkam vētsyasīti|
 sa ētamagnayē kāmāya purōḍāśamaṣṭākāpālam nirāvapat|
 yajñāyā caṛum|
 anumatyai caṛum|
 tatō vai tasyā satyō yajñōṣbhavati|
 anū svargam lōkamāvindati|
 satyō ha vā āsya yajñō bhāvati|
 anū svargam lōkam vīndati|
 ya ētēnā haviṣā yajātē|
 ya ū cainadēvam vēdā|
 sōstrā juhōti|
 agnayē kāmāya svāhā yajñāya svāhā|
 anumatyai svāhā prajāpātayē svāhā|

svargāyā lōkāya svāhāṣgnayē sviṣṭakṛtē svāhēti॥६॥

tamāpōṣbruvan|

prajāpatēṣpsu vai sarvē kāmāḥ śritāḥ|

vayamu vā āpāḥ smaḥ|

asmānu yājasva|

atha tvayi sarvē kāmāḥ śrayiṣyantē|

anū svargam lōkam vētsyasīti|

sa ētamagnayē kāmāya purōḍāśamaṣṭākāpālam nirāvapat|

adbhyaścaram|

anumatyai carum|

tatō vai tasmintsarvē kāmā aśrayanta|

anū svargam lōkamāvindat|

sarvē ha vā āsmīnkāmāḥ śrayantē|

anū svargam lōkam vīndati|

ya ētēnā haviṣā yajātē|

ya ū cainadēvaṃ vēdā|

sōstrā juhōti|

agnayē kāmāya svāhāṣdbhyaḥ svāhā|

anumatyai svāhā prajāpātayē svāhā|

svargāyā lōkāya svāhāṣgnayē sviṣṭakṛtē svāhēti॥७॥

tamagnirbālīmānābravīti|

prajāpatēṣgnayē vai bālīmatē sarvāṇi bhūtāni bālīgṃ hārantī|

ahamu vā agnirbālīmānāsmi|

māṃ nu yājasva|

athā tē sarvāṇi bhūtāni bālīgṃ hāriṣyanti|

anū svargam lōkam vētsyasīti|

sa ētamagnayē kāmāya purōḍāśamaṣṭākāpālam nirāvapat|

agnayē bālīmatē carum|

anumatyai carum|

tatō vai tasmai sarvāṇi bhūtāni bālīmāharanti|

anū svargam lōkamāvindat|

sarvāṇi ha vā āsmai bhūtāni bālīgṃ hārantī|

anū svargam lōkam vīndati|

ya ētēnā haviṣā yajātē|
 ya ū cainadēvaṃ vēdā|
 sōstrā juhōti|
 agnayē kāmāya svāhāṣgnayē balimatē svāhā|
 anumatyai svāhā prajāpātayē svāhā|
 svargāyā lōkāya svāhāṣgnayē sviṣṭakṛtē svāhēti||₈||
 tamanūvittirabravīt|
 prajāpatē svargam vai lōkamanūvivitsasi|
 ahamu vā anūvittirasmi|
 mām nu yājasva|
 athā tē satyāṣnūvittirbhaviṣyati|
 anū svargam lōkam vētsyasīti|
 sa ētamagnayē kāmāya purōḍāśamaṣṭākāpālam nirāvapati|
 anūvittyai carum|
 anumatyai carum|
 tatō vai tasyā satyāṣnūvittirabhavati|
 anū svargam lōkamāvindati|
 satyā ha vā aśyānūvittirbhavati|
 anū svargam lōkam vīndati|
 ya ētēnā haviṣā yajātē|
 ya ū cainadēvaṃ vēdā|
 sōstrā juhōti|
 agnayē kāmāya svāhāṣnūvittyai svāhā|
 anumatyai svāhā prajāpātayē svāhā|
 svargāyā lōkāya svāhāṣgnayē sviṣṭakṛtē svāhēti||₉||
 tā vā ētāḥ sapta svargasyā lōkasya dvārāḥ|
 divaḥśyēnayōṣnūvittayō nāmā|
 āśā prathamāgṃ rākṣati|
 kāmō dvitīyām|
 brahmā tṛtīyām|
 yajñaścātūrtḥīm|
 āpāḥ pañcamīm|
 agnirbalīmāntṣaṣṭhīm|
 anūvittiḥ saptamīm|

anú ha vai svargam lōkam vīdati|
kāmacārōssya svargē lōkē bhāvati|
ya ētābhīṣṭībhīryajātē|
ya ū cainā ēvam vēda|
tāsvānviṣṭi|
paṣṭhauhīvarām dādyātkagṃsam cā|
striyai cāssbhāragṃ samṛddhyai||₁₀||

[2]

tapāsā dēvā dēvatāmagrā āyan|
tapasarsāyaḥ svāranvāvindan|
tapāsā sapatnānpranūdāmārātī|
yēnēdam viśvam paribhūtam yadasti|
prathamajam dēvagṃ haṛiṣā vidhēma|
svayambhu brahmā paramam tapō yat|
sa ēva putrah sa pītā sa mātā|
tapō ha yakṣam prathamagṃ sambābhūva|
śrāddhayā dēvō dēvatvamāśnutē|
śrāddhā pratiṣṭhā lōkasyā dēvī||₁₁||
sā nō juṣāṇōpā yajñamāgāt|
kāmaṁvatsāsmṛtam duhānā|
śrāddhā dēvī prathamajā rtasyā|
viśvasya bhātrī jagātaḥ pratiṣṭhā|
tāgg śrāddhāgṃ haṛiṣā yajāmahē|
sā nō lōkamamṛtam dadhātu|
īśānā dēvī bhuvāṇasyādhipatnī|
āgātsatyagṃ havirīdam juṣāṇam|
yasmāddēvā jāññirē bhuvānam ca viśvē|
tasmai vidhēma haṛiṣā ghṛtēnā||₁₂||
yathā dēvaiḥ sādhamādam madēma|
yasyā pratiṣṭhōrvāntarikṣam|
yasmāddēvā jāññirē bhuvānam ca sarvē|
tatsatyamarcaḍupā yajñam na āgāt|
brahmāsshūtīrupamōdāmānam|

manāsō vaśē sarvāmīdam bābhūva
 nānyasya manō vaśamanviyāya
 bhīṣmō hi dēvaḥ sahāsaḥ sahiyān
 sa nō juṣāṇa upā yajñamāgāt
 ākūtīnāmadhipatiṃ cētāsāṃ ca॥¹³॥
 saṅkalpajūtiṃ dēvaṃ vipāścim
 manō rājānamīha vārdhayāntaḥ
 upahavēṣya sumatau syāma
 carāṇaṃ pavitraṃ vitātaṃ purāṇam
 yēnā pūtastarāti duṣkṛtāni
 tēnā pavitrēṇa śuddhēnā pūtāḥ
 atī pāpmānamarātiṃ tarēma
 lōkasya dvārāmarcimatpavitraṃ
 jyōtiṣmadbhrājāmānaṃ mahāsvat
 amṛtasya dhārā bahudhā dōhāmānam
 carāṇaṃ nō lōkē sudhitāṃ dadhātu
 agnirmūrdhā bhuvāḥ
 anū nōḍdyānūmatīranvidānumatē tvam
 havyavāhagg sviṣṭam॥¹⁴॥

[3]

dēvēbhyō vai svargō lōkastirōḥbhavati
 tē prajāpātimabruvan
 prajāpatē svargō vai nō lōkastirōḥbhūt
 tamanvicchēti
 taṃ yājñakratubhīranvaicchat
 taṃ yājñakratubhīrnānvāvindati
 taṃ iṣṭibhīranvaicchat
 taṃ iṣṭibhīranvāvindati
 tadiṣṭīnāmiṣṭitvam
 ēṣṭāyō ha vai nāmā
 tā iṣṭāya ityācākṣatē parōkṣēṇa
 parōkṣāpriyā iva hi dēvāḥ॥¹⁵॥
 taṃ tapōḥbravīt

prajāpatē tapāsā vai śrāmyasi|
 ahamu vai tapō'smi|
 mām nu yajasva|
 athā tē satyaṁ tapō bhaviṣyati|
 anu svargaṁ lokaṁ vētsyasīti|
 sa ētamāgnēyamaṣṭākāpālaṁ nirāvapati|
 tapāsē carum|
 anumatyai carum|
 tatō vai tasyā satyaṁ tapō'sbhavati|
 anu svargaṁ lokaṁāvindati|
 satyagṁ ha vā āsya tapō bhavati|
 anu svargaṁ lokaṁ vīndati|
 ya ētēnā haviṣā yajātē|
 ya ū cainadēvaṁ vēdā|
 sōstrā juhōti|
 agnayē svāhā tapāsē svāhā|
 anumatyai svāhā prajāpātayē svāhā|
 svargāyā lōkāya svāhā'sgnayē sviṣṭakṛtē svāhēti||₁₆||
 tagg śraddhā'sbravīti|
 prajāpatē śraddhayā vai śrāmyasi|
 ahamu vai śraddhā'smi|
 mām nu yajasva|
 athā tē satyā śraddhā bhaviṣyati|
 anu svargaṁ lokaṁ vētsyasīti|
 sa ētamāgnēyamaṣṭākāpālaṁ nirāvapati|
 śraddhāyai carum|
 anumatyai carum|
 tatō vai tasyā satyā śraddhā'sbhavati|
 anu svargaṁ lokaṁāvindati|
 satyā ha vā āsya śraddhā bhavati|
 anu svargaṁ lokaṁ vīndati|
 ya ētēnā haviṣā yajātē|
 ya ū cainadēvaṁ vēdā|
 sōstrā juhōti|

agnayē svāhā śraddhāyai svāhā
 anumatyai svāhā prajāpātayē svāhā
 svargāyā lōkāya svāhāṣgnayē sviṣṭakṛtē svāhēti॥₁₇॥
 taṃ satyamābravīt
 prajāpatē satyēṇa vai śrāmyasi
 ahamu vai satyamāsmi
 mām nu yājasva
 athā tē satyagṃ satyam bhaviṣyati
 anu svargam lōkam vētsyasīti
 sa ētamāgnēyamaṣṭākāpālam nirāvapati
 satyāyā caṇum
 anumatyai caṇum
 tatō vai tasyā satyagṃ satyamābhavati
 anu svargam lōkamāvindati
 satyagṃ ha vā āsya satyam bhavati
 anu svargam lōkam vīndati
 ya ētēnā haviṣā yajātē
 ya ū cainadēvaṃ vēdā
 sōstrā juhōti
 agnayē svāhā satyāya svāhā
 anumatyai svāhā prajāpātayē svāhā
 svargāyā lōkāya svāhāṣgnayē sviṣṭakṛtē svāhēti॥₁₈॥
 taṃ manōṣbravīt
 prajāpatē manāsā vai śrāmyasi
 ahamu vai manōṣsmi
 mām nu yājasva
 athā tē satyam manō bhaviṣyati
 anu svargam lōkam vētsyasīti
 sa ētamāgnēyamaṣṭākāpālam nirāvapati
 manāsē caṇum
 anumatyai caṇum
 tatō vai tasyā satyam manōṣbhavati
 anu svargam lōkamāvindati
 satyagṃ ha vā āsya manō bhavati

anù svargam lōkam vīndati|
 ya ētēnā haviṣā yajātē|
 ya ū cainadēvam vēdā|
 sōstrā juhōti|
 agnayē svāhā manāsē svāhā|
 anumatyai svāhā prajāpātayē svāhā|
 svargāyā lōkāya svāhāsgnayē sviṣṭakṛtē svāhēti||19||
 tam carāṇamabravīt|
 prajāpatē carāṇēnā vai śrāmyasi|
 ahamu vai carāṇamasmi|
 mām nu yājasva|
 athā tē satyam carāṇam bhaviṣyati|
 anù svargam lōkam vētsyasīti|
 sa ētamāgnēyamaṣṭākāpālam nirāvapati|
 carāṇāya carum|
 anumatyai carum|
 tatō vai tasyā satyam carāṇamabhavati|
 anù svargam lōkamāvindati|
 satyagm ha vā āsyā carāṇam bhavati|
 anù svargam lōkam vīndati|
 ya ētēnā haviṣā yajātē|
 ya ū cainadēvam vēdā|
 sōstrā juhōti|
 agnayē svāhā carāṇāya svāhā|
 anumatyai svāhā prajāpātayē svāhā|
 svargāyā lōkāya svāhāsgnayē sviṣṭakṛtē svāhēti||20||
 tā vā ētāḥ pañcā svargasyā lōkasya dvārāḥ|
 apāghā anuvittayō nāmā|
 tapāḥ prathamāgm rākṣati|
 śraddhā dvitīyām|
 satyam tṛtīyām|
 manāscaturthīm|
 carāṇam pañcamīm|
 anù ha vai svargam lōkam vīndati|

kāmacārōṣṣya svargē lōkē bhāvati|
ya ētābhīṣṭībhīryajātē|
ya ū cainā ēvaṃ vēdā|
tāsvānviṣṭi|
paṣṭhauhīvarāṃ dādyātkagṃsaṃ cā|
striyai cāṣṣbhāragṃ samṛddhyai||²¹||

[4]

brahma vai catūrhōtārah|
catūrhōtr̥bhyōṣdhiyajñō nirmītaḥ|
nainagṃ śaptam|
nābhicāritamāgacchati|
ya ēvaṃ vēdā|
yō ha vai catūrhōtr̥nām caturhōtr̥tvam vēdā|
athō pañcāhōtr̥tvam|
sarvā hāsmaj diśāḥ kalpantē|
vācaspatīrhōtā daśāhōtr̥nām|
pṛthivī hōtā catūrhōtr̥nām||²²||
agnīrhōtā pañcāhōtr̥nām|
vāgghōtā ṣaḍḍhōtr̥nām|
mahāhāvīrhōtā saptaḥōtr̥nām|
ētadvai catūrhōtr̥nām caturhōtr̥tvam|
athō pañcāhōtr̥tvam|
sarvā hāsmaj diśāḥ kalpantē|
ya ēvaṃ vēdā|
ēṣā vai sārvaṇīdyā|
ētadbhēṣajam|
ēṣā pañktiḥ svargasyā lōkasyāñjasāṣyāniḥ sruṭiḥ||²³||
ētān yōṣdhyaityachādirdarśē yāvattarasam|
svārēti|
anapabravah sarvaṃ māyūrēti|
vīdatē prajāṃ|
rāyaspōṣaṃ gaupatyam|
brahma varcasī bhāvati|
ētān yōṣdhyaiti|

sprṇōtyātmānaṁ |
 prajāṁ pitr̥n |
 ētān vā āruṇa aupavēśirvidāṁ cakāra || 24 ||
 ētairādhivādamapājayat |
 athō viśvaṁ pāpmānaṁ |
 svāryayau |
 ētānyōsdyaiti |
 ādhivādaṁ jāyati |
 athō viśvaṁ pāpmānaṁ |
 svārēti |
 ētairagniṁ cīnvīta svargakāmaḥ |
 ētairāyūṣkāmaḥ |
 prajāpaśukāmō vā || 25 ||
 purastāddaśāhōtāramudāñcamupādadhāti yāvatpadam |
 hrdayaṁ yajūṣī patnyaū ca |
 dakṣiṇataḥ prāñcam catūrhōtāram |
 paścādudāñcam pañcāhōtāram |
 uttarataḥ prāñcagṁ śaddhōtāram |
 upariṣṭātpṛāñcagṁ saptaḥōtāram |
 hrdayaṁ yajūgṁṣī patnyaśca |
 yathāvakāśaṁ grahān |
 yathāvakāśaṁ prātigrahāllōkaṁ prṇāśca |
 sarvā hāsyaitā dēvatāḥ prītā abhīṣṭā bhavanti || 26 ||
 sadēvamagniṁ cīnutē |
 rathasāmmitaścētavyāḥ |
 vajrō vai rathāḥ |
 vajrēṇaiva pāpmānaṁ bhrātṛvyagg str̥nutē |
 pakṣaḥ sāmmitaścētavyāḥ |
 ētāvān vai rathāḥ |
 yāvātpakṣaḥ |
 rathasāmmitamēva cīnutē |
 imamēva lōkaṁ paśubandhēnābhijāyati |
 athō agniṣṭōmēna || 27 ||
 antarīkṣamukthyēna |

svāratirātrēṇāḥ
sarvāḥlōkānāhīnēnāḥ
athō satrēṇāḥ
varō dakṣiṇāḥ
varēṇaiva varagḡ sprṇōtiḥ
ātmā hi varāḥḥ
ēkāvigṃśatirdakṣiṇā dadātiḥ
ēkāvigṃśō vā itaḥ svargō lōkaḥḥ
pra svargam lōkamāpnōtiḥ॥²⁸ḥ
asāvāditya ēkāvigṃśaḥḥ
amumēvāssdityamāpnōtiḥ
śataṃ dadātiḥ
śatāyuh puruṣaḥ śatēndriyaḥḥ
āyūṣyēvēndriyē pratitiṣṭhatiḥ
sahasraṃ dadātiḥ
sahasrāsammitaḥ svargō lōkaḥḥ
svargasyā lōkasyābhijityaiḥ
anviṣṭakam dakṣiṇā dadātiḥ
sarvāṇi vayāgṃsiḥ॥²⁹ḥ
sarvasyāssptyaiḥḥ
sarvasyāvāruddhyaiḥḥ
yadi na vīndētāḥḥ
manthānētāvātō dādyādōdanān vāḥḥ
asnutē tam kāmaṃḥḥ
yasmai kāmāyāgniścīyatēḥḥ
paṣṭhauhīm tvantarvātīm dadyātiḥ
sā hi sarvāṇi vayāgṃsiḥḥ
sarvasyāssptyaiḥḥ
sarvasyāvāruddhyaiḥ॥³⁰ḥ
hiraṇyam dadātiḥḥ
hiraṇyajyōtirēva svargam lōkamētiḥḥ
vāsō dadātiḥḥ
tēnssyuh pratiratēḥḥ
vēditrtiyē yājētaḥḥ

triṣátyā hi dēvāḥ |
 sa sátyamāgnim cínutē |
 tadētatpásubandhē brāhmaṇam brūyāt |
 nētārēṣu yajñēṣu |
 yō ha vai catúrhōṭṛnanusavaṇam tārpayitavyāṅ vēdaḥ || 31 ||
 tṛpyāti prajayā paśubhiḥ |
 upainagm sōmapīthō nāmatī |
 ētē vai catúrhōtārōṣnusavaṇam tārpayitavyāḥ |
 yē brāhmaṇā bāhuvidāḥ |
 tēbhyō yaddakṣiṇā na nayēt |
 duriṣṭagg syāt |
 āgnimāsyā vṛñjīran |
 tēbhyō yathāśraddham dādyāt |
 sviṣṭamēvaitatkriyatē |
 nāsyāgnim vṛñjatē || 32 ||
 hiraṇyēṣṭakō bhāvati |
 yāvāduttamamaṅgulikāṇḍam yajñaparūṣā sammitam |
 tējō hiraṇyam |
 yadi hiraṇyam na vindēt |
 śarkārā āktā upādadyāt |
 tējō ghṛtam |
 satējasamēvāgnim cínutē |
 āgnim citvā saūtrāmaṇyā yājēta maitrāvaruṇyā vā |
 vīryēṇa vā ēṣa vyṛdhyatē |
 yōṣgnim cínutē || 33 ||
 yāvādēva vīryam |
 tadāsmindadhāti |
 brahmaṇaḥ sāyūjyagm salōkatāmāpnōti |
 ētāsāmēva dēvatānāgm sāyūjyam |
 sārṣṭitāgm samānalōkatāmāpnōti |
 ya ētamāgnim cínutē |
 ya ū cainamēvaṁ vēdaḥ |
 ētadēva sāvitṛē brāhmaṇam |

yaccāmṛtaṃ yacca martyaṃ|
 yacca prāṇīti yacca na|
 sarvāstā iṣṭākāḥ kṛtvā|
 upā kāmāduḡhā dadhē|
 tēnarṣiṇā tēna brahmaṇā|
 tayā dēvatāyāṣṅgiraṣvaddhruvā sīda|
 sarvāḥ striyaḥ sarvāṇpugṃsaḥ|
 sarvaṃ na strīpumaṃ ca yat|
 sarvāstāḥ|
 yāvantaḥ pāḡṃsavō bhūmēḥ||₃₅||
 saṅkhyātā dēvamāyayā|
 sarvāstāḥ|
 yāvanta ūṣāḥ paśūnām|
 pṛthivyāṃ puṣṭirhitāḥ|
 sarvāstāḥ|
 yāvātīḥ sikātāḥ sarvāḥ|
 aṣvāntaśca yāḥ śritāḥ|
 sarvāstāḥ|
 yāvātīḥ śarkārā dhṛtyai|
 aṣyāṃ pṛthivyāmadhi||₃₆||
 sarvāstāḥ|
 yāvāntōṣmānōṣsyāṃ pṛthivyām|
 pratiṣṭhāsu pratiṣṭhitāḥ|
 sarvāstāḥ|
 yāvātīrvīrudhaḥ sarvāḥ|
 viṣṭhitāḥ pṛthivīmanū|
 sarvāstāḥ|
 yāvātīrōṣādhīḥ sarvāḥ|
 viṣṭhitāḥ pṛthivīmanū|
 sarvāstāḥ||₃₇||
 yāvāntō vanaṣpatāyaḥ|
 aṣyāṃ pṛthivyāmadhi|

sarvāstāḥ |
 yāvāntō grāmyāḥ paśavaḥ sarvē |
 āraṇyāśca yē |
 sarvāstāḥ |
 yē dvīpādaścatuṣpādaḥ |
 apāda udarasarpiṇāḥ |
 sarvāstāḥ |
 yāvādāñjānamucyate || 38 ||
 dēvatrā yaccā mānuṣam |
 sarvāstāḥ ||
 yāvātkṛṣṇāyāsagm sarvaṁ |
 dēvatrā yaccā mānuṣam |
 sarvāstāḥ |
 yāvāllōhāyāsagm sarvaṁ |
 dēvatrā yaccā mānuṣam |
 sarvāstāḥ |
 sarvagm sīsagm sarvaṁ trapū |
 dēvatrā yaccā mānuṣam || 39 ||
 sarvāstāḥ |
 sarvagm hirāṇyagm rajatam |
 dēvatrā yaccā mānuṣam |
 sarvāstāḥ |
 sarvagm suvārṇagm haritam |
 dēvatrā yaccā mānuṣam |
 sarvāstā iṣṭākāḥ kṛtvā |
 upā kāmādughā dadhē |
 tēnarṣiṇā tēna brahmāṇā |
 tayā dēvatāyāṅgirāsvaddhruvā sīda || 40 ||

[6]

sarvā diśō dīkṣu |
 yaccāntarbhūtaṁ pratiṣṭhitam |
 sarvāstā iṣṭākāḥ kṛtvā |
 upā kāmādughā dadhē |
 tēnarṣiṇā tēna brahmāṇā |
 tayā dēvatāyāṅgirāsvaddhruvā sīda |

antarikṣam ca kēvālam
 yaccāsminnāntarāhitam
 sarvāstāḥ
 āntarikṣyāśca yāḥ prajāḥ ॥₄₁ ॥
 gandharvāpsarasāśca yē
 sarvāstāḥ
 sarvānudārāntśalilāḥ
 antarikṣe pratiṣṭhitāḥ
 sarvāstāḥ
 sarvānudārāntśalilāḥ
 sthāvarāḥ prōṣyāśca yē
 sarvāstāḥ
 sarvām dhunim sarvāndhvagmsāḥ
 himō yaccā śīyatē ॥₄₂ ॥
 sarvāstāḥ
 sarvānmaricīṇ vitātāḥ
 nīhārō yaccā śīyatē
 sarvāstāḥ
 sarvā vidyutaḥ sarvāntstanayitnūḥ
 hrādunīryaccā śīyatē
 sarvāstāḥ
 sarvāḥ sravāntīḥ saritāḥ
 sarvāmapsucaram ca yat
 sarvāstāḥ ॥₄₃ ॥
 yāśca kūpyā yāśca nādyāḥ samudriyāḥ
 yāśca vaiśāntīrūta prāsacīryāḥ
 sarvāstāḥ
 yē cōttiṣṭhānti jīmūtāḥ
 yāśca varṣānti vṛṣṭayāḥ
 sarvāstāḥ
 tapastēja ākāśam
 yaccāśśkāsē pratiṣṭhitam
 sarvāstāḥ
 vāyum vayāgmsi sarvāṇi ॥₄₄ ॥

antarikṣaḥ ca yatī
sarvāstāḥ
agnim sūryam candram
mitram varuṇam bhagaṃ
sarvāstāḥ
satyag śraddhām tapo damam
nāma rūpam ca bhūtānam
sarvāstā iṣṭākāḥ kṛtvā
upā kāmāduḥkā dadhē
tēnarṣiṇā tēna brahmaṇā
tayā dēvatāyāṃ girasvaddhruvā sīda ॥⁴⁵ ॥

[7]

sarvāṇdivagm sarvāṇdēvāṇdivi
yaccāntarbhūtam pratiṣṭhitam
sarvāstā iṣṭākāḥ kṛtvā
upā kāmāduḥkā dadhē
tēnarṣiṇā tēna brahmaṇā
tayā dēvatāyāṃ girasvaddhruvā sīda
yāvātīstārākāḥ sarvāḥ
vitātā rōcanē divi
sarvāstāḥ
ṛcō yajūgmṣi sāmāni ॥⁴⁶ ॥
atharvāṅgirasāśca yē
sarvāstāḥ
itihāsapurāṇam ca
sarpaḍēvajanāśca yē
sarvāstāḥ
yē ca lōkā yē cālōkāḥ
antarbhūtam pratiṣṭhitam
sarvāstāḥ
yaccā brahma yaccābrahma
antarbrahmanpratiṣṭhitam ॥⁴⁷ ॥
sarvāstāḥ
ahōrātrāṇi sarvāṇi

ardhāmāsāggśca kēvalān|
 sarvāstāḥ|
 sarvānṛtūntsarvānmāsān|
 samvatsaram ca kēvalam|
 sarvāstāḥ|
 sarvaṃ bhūtagṃ sarvaṃ bhavyaṃ|
 yaccātōṣdhībhaveṣyati|
 sarvāstā iṣṭākāḥ kṛtvā|
 upā kāmādughā dadhē|
 tēnarṣiṇā tēna brahmaṇā|
 tayā dēvatāyāṣṅgiraṣvaddhruvā sīda||⁴⁸||

[8]

ṛcāṃ prācī mahatī digūcyatē|
 dakṣiṇāmāhuryajūṣāmapārām|
 athārvaṇāmaṅgirasāṃ prācī|
 sāmnamudīcī mahatī digūcyatē|
 ṛgbhiḥ pūrvāhñē divi dēva īyatē|
 yajurvēdē tiṣṭhati madhyē ahnāḥ|
 sāmavēdēnāṣṭamayē mahīyatē|
 vēdairaśūnyastribhirēti sūryaḥ|
 ṛgbhyō jātāgṃ sarvaśō mūrtimāhuḥ|
 sarvā gatiryājuṣī haiva śaśvat||⁴⁹||
 sarvaṃ tējāḥ samarūpyagṃ hā śaśvat|
 sarvagṃ hēdam brahmaṇā haiva sṛṣṭam|
 ṛgbhyō jātaṃ vaiśyaṃ varṇāmāhuḥ|
 yajurvēdam kṣātriyasyāṣṭhuryōniṃ|
 sāmavēdō brāhmaṇānāṃ prasūtiḥ|
 pūrvē pūrvēbhyō vacā ētadūcuḥ|
 ādarśamagniṃ cinvānāḥ|
 pūrvē viśvasṛjōsmṛtāḥ|
 śataṃ varṣasahasrāṇi|
 dīkṣitāḥ satramāsata||⁵⁰||
 tapā āsīdgrhapātiḥ|

brahmā brahmāṣbhāvatsvayam।
 satyagṃ ha hōtaiṣāmāsīt।
 yadvīśvasrja āsāta।
 amṛtāmēbhya udāgāyat।
 sahasraṃ parivatsarān।
 bhūtagṃ hā prastōtaiṣāmāsīt।
 bhaviṣyatprati cāharat।
 prāṇō ādhvaryurābhavat।
 idagṃ sarvagṃ siṣāsatām॥₅₁॥
 apānō vidvānāvṛtā।
 pratiprātiṣṭhadadhvarē।
 ārtavā upagātārā।
 sadasyā rtavōṣbhavan।
 ardhamāsāśca māsāśca।
 cāmasādhvaryavōṣbhavan।
 aśagṃsadbrahmaṇastējā।
 acchāvākōṣbhāvadyaśā।
 rtamēṣāṃ praśāstāṣṣīt।
 yadvīśvasrja āsāta॥₅₂॥
 ūgrājānamudāvahat।
 dhruvagōpaḥ sahōṣbhavat।
 ōjōṣbhyāṣṭaudgrāvṇṇā।
 yadvīśvasrja āsāta।
 apācitiḥ pōtrīyāmayajat।
 nēṣṭrīyāmayajattviṣiḥ।
 āgnīddhrādviduṣi satyam।
 śraddhā haiṇvāyājatsvayam।
 irā patnī viśvasrjām।
 ākūtirapinaddhaviḥ॥₅₃॥
 idhmagṃ ha kṣuccaibhya ugrē।
 tṛṣṇā cāṣṣvāhatāmubhē।
 vāgēṣāgṃ subrahmaṇyāṣṣīt।
 chandōyōgān vijānatī।

kalpātantrāṇi tanvānāśhāḥ |
saggsthāścā sarvaśaḥ |
ahōrātrē pāsupālyau |
muhūrtāḥ prēṣyā abhavan |
mr̥tyustadābhavaddhātā |
śamitōgrō viśāṃ patiḥ ||⁵⁴ ||
viśvasrjāḥ prathamāḥ satramāsata |
sahasrāsamaṃ prasūtēṇa yantāḥ |
tatō ha jajñē bhuvānasya gōpāḥ |
hiraṇmayāḥ śakunirbrahma nāmā |
yēṇa sūryastapāti tējāsēddhaḥ |
pitā putrēṇa pitṛmān yōniyōnau |
nāvēdavinmanutē taṃ br̥hantaṃ |
sarvānubhumātmānagṃ samparāyē |
ēṣa nityō mähimā brāhmaṇasyā |
na karmāṇa vardhatē nō kanīyān ||⁵⁵ ||
tasyaivāśśtmā pādavittam viditvā |
na karmāṇa lipyatē pāpākēna |
pañcāpañcāśatastriṇṛtāḥ samvatsarāḥ |
pañcāpañcāśataḥ pañcadaśāḥ |
pañcāpañcāśataḥ saptadaśāḥ |
pañcāpañcāśata ēkavigṃśāḥ |
viśvasrjāgṃ sahasrāsamvatsaram |
ētēṇa vai viśvasrjā idam viśvāmasrjanta |
yadviśvāmasrjanta |
tasmādviśvasrjāḥ |
viśvāmēnānanu prajāyatē |
brahmaṇaḥ sāyūjyagṃ salōkatām yanti |
ētāsāmēva dēvatānāgṃ sāyūjyam |
sārṣṭitāgṃ samānalōkatām yanti |
ya ētadūpayanti |
yē cainatprāhuh |
yēbhyāścainatprāhuh ||⁵⁶ ||

॥iti kṛṣṇayajurvēdīyataittirīyakāṭhakē tṛtīyaḥ praśnaḥ samāptaḥ॥₃॥
॥iti kṛṣṇayajurvēdīyataittirīyakāṭhakaṃ samāptam॥
hariḥ ōm॥

